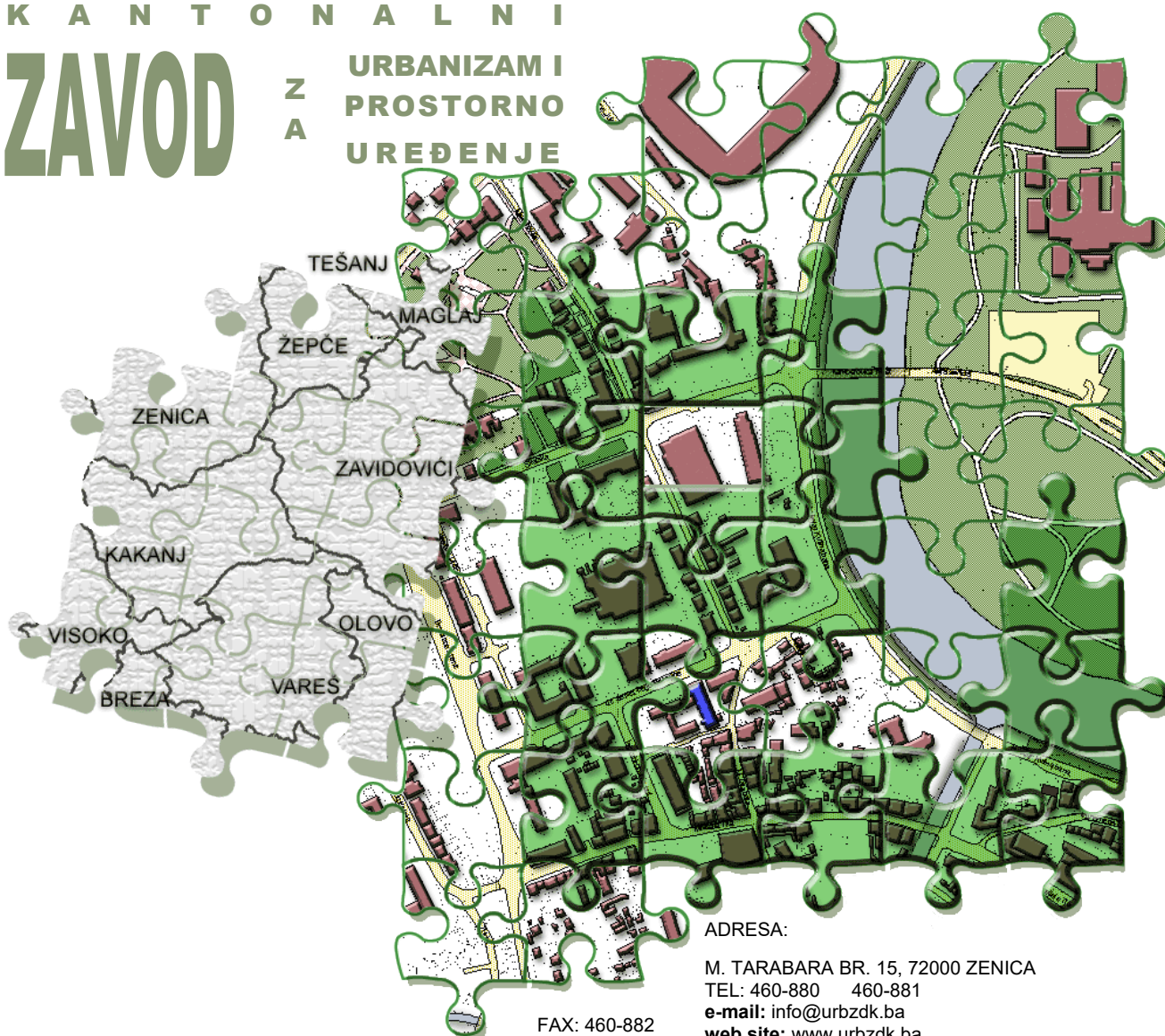




KANTONALNI
ZAVOD ZA
URBANIZAM I
PROSTORNO
UREĐENJE



ADRESA:

M. TARABARA BR. 15, 72000 ZENICA
TEL: 460-880 460-881
e-mail: info@urbzdk.ba
web site: www.urbzdk.ba

FAX: 460-882

PROSTORNI PLAN OPĆINE VAREŠ 2018-2038.

- NACRT -

**PROSTORNI PLAN OPĆINE VAREŠ
(2018-2038)**

- NACRT -

Zenica, septembar/rujan 2021. god.

Nosilac izrade: Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno uređenje, Zenica

DIREKTOR:
Refik Zeković, dipl.ing.građ.

RADNI TIM:

Koordinator i voditelj: Melina Lemeš, dipl.ing.arh.

Saradnici

- Beganović – Hasanica Alma, dipl.ing.arh.
- Spahić – Rustempašić Samira, dipl.ing.arh.
- Čizmić Erna, Mr.sc.dipl.bio
- Hodžić Fikreta, dipl.ing.građ.
- Alagić Jasminka, bac.ing.građ.
- Črnica Damir, dipl.ing.maš.
- Sajević Branislav, dipl.ecc.

Grafička obrada

- Črnica Damir, dipl.ing.maš.
- Mahić Semir, el.teh.
- Kovačević Saša, građ.teh.
- Delić Jusuf, građ.teh.

Tehnička priprema:

- Šuvalić Sanela, teh.sekr.
- Hodžić Goran, građ.teh.
- Spahić Sulejman, kopirant

SARADNICI NA PRIPREMI PLANA:

- Nosilac pripreme: Općina Vareš /Općinski načelnik/
Služba za prostorno uređenje, urbanizam, privredu i finansije
- Općina Vareš / Stručni tim
- Kantonalna ministarstva
- Federalni zavod za statistiku,
Služba za statistiku za područje ZE-DO kantona
- Javne ustanove
- Javna preduzeća
- JKP „Vareš“ d.o.o.
- EP BiH ED Zenica
- EP BiH ED Zenica, PJD Vareš
- EP HZHB
- Elektroprijenos BiH

Sadržaj tekstualnog dijela:

UVODNE NAPOMENE	7
OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE VAREŠ.....	8
1. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA.....	10
1.1. OPĆI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE VAREŠ.....	10
1.2. POSEBNI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE VAREŠ.....	10
2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA	13
2.1. STANOVNIŠTVO	13
2.1.1. Broj stanovnika	13
2.1.2. Prirodno kretanje stanovništva	15
2.1.3. Starosna struktura stanovništva 2018. godine	16
2.1.4. Projekcija broja stanovnika 2018 – 2038 godine	17
2.2. SISTEM NASELJA I HIJERARHIJSKI CENTRI	18
2.3. URBANA PODRUČJA I GRAĐEVINSKA ZEMLJIŠTA VAN URBANIH PODRUČJA.....	19
2.4. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE	28
2.4.1. Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta	28
2.4.2. Zone proizvodne sposobnosti – agrozone.....	29
2.5. ŠUMSKO ZEMLJIŠTE.....	30
2.5.1. Kategorije korištenja šumskog zemljišta.....	31
2.5.2. Funkcije šuma i njihov značaj.....	32
2.5.3. Zaštićena područja i šume sa posebnom namjenom	33
2.5.4. Plan i ciljevi gospodarenja	33
2.6. MINERALNE SIROVINE	38
2.6.1. Utvrđene rezerve mineralnih sirovina	40
2.6.2. Potencijalna ležišta mineralnih sirovina.....	41
2.7. VODE I VODENE POVRŠINE.....	41
2.7.1. Hidrografske karakteristike	41
2.7.2. Izvorišta vode za piće	42
2.7.2.1. Planirana izvorišta	48
2.7.2.2. Zaštitne zone izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina.....	48
2.8. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	49
2.8.1. Vodosnabdijevanje	49
2.8.1.1. Javni sistem vodovosnabdijevanja	50
2.8.1.2. Lokalni vodovodi izvan sistema javnog vodosnabdijevanja	56
2.8.1.3. Zaštitne zone izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina.....	56
2.8.2. Prikupljanje i odvodnja otpadnih voda	57
2.8.3. Komunalni objekti	58
2.8.3.1. Deponije	58
2.8.3.2. Groblja	59
2.8.3.3. Tržnice	62
2.9. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA	63
2.9.1. Elektroenergetska infrastruktura.....	63
2.9.2. Plinska infrastruktura	66
2.9.3. Termoenergetska infrastuktura.....	68

2.9.4.	Obnovljivi izvori energije.....	68
2.10.	SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA I SISTEM VEZA	81
2.10.1.	Saobraćaj	81
2.10.2.	Sistem veza	91
2.11.	PRIVREDA I TURIZAM	94
2.11.1.	Privreda	94
2.11.2.	Turizam.....	97
2.12.	DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA.....	99
2.12.1.	Obrazovanje	99
2.12.2.	Zdravstvo.....	101
2.12.3.	Socijalna zaštita.....	102
2.12.4.	Kultura	103
2.12.5.	Sport i fizička kultura	105
2.12.6.	Uprava	106
2.12.7.	Sudstvo.....	107
2.12.8.	Ostale društvene djelatnosti	107
2.13.	POSEBNO ZAŠTIĆENA PODRUČJA.....	112
2.13.1.	Područja prirodnih vrijednosti	112
2.13.2.	Kulturno-historijsko naslijeđe.....	113
2.13.3.	Područja namijenjena za razvoj turizma.....	121
2.13.4.	Područja od značaja za Federaciju BiH i Kanton	122
2.14.	UGROŽENOST I ZAŠTITA OKOLIŠA.....	124
2.14.1.	Zagađivači	124
2.14.2.	Zaštita okoliša.....	125
2.15.	MINSKA SITUACIJA	126
2.16.	UGROŽENOST I ZAŠTITA PROSTORA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA	128
2.16.1.	Procjena ugroženosti područja od elementarnih nepogoda, tehničkih katastrofa i ostalih nesreća	128
2.16.2.	Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnim i ljudskim djelovanjem izazvanih efekata.....	141
2.16.2.1.	Prirodne nepogode.....	141
2.16.2.2.	Tehničko-tehnološke nesreće	145
2.16.2.3.	Ostale nesreće	146
2.17.	PROJEKCIJA OSNOVNE NAMJENE PROSTORA	147
3.	PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA	150
3.1.	OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA.....	150
3.2.	OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE I JAVNE INFRASTRUKTURE.....	156
3.3.	OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE.....	163
4.	ODLUKA O PROVOĐENJU PROSTORNOG PLANA	167

Sadržaj grafičkog dijela:

Projekcija prostornog uređenja:

1. Izvod iz Prostornog plana Zeničko-dobojskog kantona (2009-2029.)
2. Postojeća namjena i korištenje prostora
3. Stanovništvo i sistem naselja
4. Urbana područja i građevinska zemljišta van urbanih područja
5. Poljoprivredno zemljište
6. Šumsko zemljište
7. Vode i vodnene površine
8. Mineralne sirovine
9. Saobraćaj i sistem veza
10. Energetska infrastruktura
11. Komunalna infrastruktura
12. Vode i vodna infrastruktura
13. Privreda i turizam
14. Društvena infrastruktura
15. Zaštićena područja
16. Ugroženost prostora

Projekcija razvoja prostornih sistema:

17. Prostorni razvoj sistema naselja
18. Prostorni razvoj privredne i javne infrastrukture
19. Prostorni razvoj okoline

UVODNE NAPOMENE

Plansko upravljanje, korištenje zemljišta i zaštita prostora kao osobito vrijednog i ograničenog dobra osigurava se kroz cjelovit pristup planskom uređenju koje obuhvata istraživanja i ocjenu mogućnosti zahvata u prostoru, izradu planskih dokumenata, provedbu i praćenje provedbe na svim nivoima vlasti u Federaciji BiH, kantonima i općinama.

Izrada i donošenje Prostornog plana općine Vareš treba da spriječi neracionalno korištenje prostora u svrhu ostvarivanja općih ciljeva zasnovanih na zajedničkim opredjeljenjima u namjeni prostora i korištenju prirodnih izvora i resursa utvrđenih planskim dokumentima šireg područja i strateškim razvojnim dokumentima (međunarodni, državni, entitetski i kantonalni) i stvaranja planskih pretpostavki za realizaciju posebnih ciljeva razvoja prepoznatih kao specifičnosti općine Vareš kao prostorne cjeline za koju se radi Prostorni plan.

Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029.godine ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, broj 4/09,6/09 i 5/10), utvrđena je obaveza evidentiranja i usklađivanja prostorno-planske dokumentacije na području Kantona i svih dvanaest općina u Kantonu, kao i obezbjeđenje uslova za izradu planskih dokumenata propisanih Zakonom i Prostornim planom Kantona.

Doneseni planski dokument šireg područja - Prostorni plan Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029. godine ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj 4/09, 6/09 i 5/10) obezbjeđuje da se kod izradu Prostornog plana općine preuzimaju, prilagođavaju, razrađuju i dopunjavaju planska opredjeljenja iz Prostornog plana Kantona koja se odnose na prostor općine Vareš (grafički prilog br. 1 – Izvod iz Prostornog plana Kantona).

U skladu sa Zakonom utvrđenim nadležnostima, Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno uređenje, kao sastavni dio Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline Zeničko-dobojskog kantona, je uradio "Analizu stanja prostorno-planske dokumentacije na području Zeničko-dobojskog kantona" kojom je utvrđeno u većini općina nepostojanje, zastarjelost ili neusaglašenost, naročito planskih dokumenata šireg područja (prostornih i urbanističkih planova općina).

Za područje općine Vareš, 2000. godine usvojen je prostorno-planski dokument – Prostorni plan općine Vareš za period 1999 - 2015.g., s obzirom da je istekao planski period za koji je donesen Prostorni plan općine, te da je isti rađen prije donošenja Prostornog plana kantona i definisanja koncepta razvoja Kantona, pokrenute su zajedničke aktivnosti na pripremi uslova za početak izrade Prostornog plana općine Vareš, od strane Općine Vareš, Načelnika i nadležne Službe za prostorno uređenje kao Nosioca pripreme i Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline i nadležnog Kantonalnog zavoda za urbanizam i prostorno uređenje u sastavu Ministarstva kao Nosioca izrade ovog planskog dokumenta.

Odlukom o pristupanju izradi Prostornog plana općine Vareš za period 2018-2038. godine, donesenoj od strane Općinskog vijeća Vareš na 11. sjednici održanoj 30.10. 2017. godine definisano je sljedeće:

- Nosioc pripreme Prostornog plana je Općina Vareš - Općinski načelnik i Služba za prostorno uređenje, urbanizam, privredu i finansije;
- Nosioc izrade Plana je Kantonalni zavod za urbanizam i prostorno uređenje, kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline Zeničko-dobojskog kantona;
- Vremenski period za koji se donosi Prostorni plan je od 2018 – 2038.godina.

Prva faza „Prostorna osnova“ strukturana je prema sadržaju metodologije za pripremanje, izradu i donošenje Prostornog plana u skladu sa Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, a sadrži snimanje i analizu postojećeg stanja, ocjenu i pravce razvoja i osnovnu koncepciju prostornog razvoja.

Ova faza plana je završena i dostavljena Nosiocu pripreme na uvid i razmatranje dana 24. 06. 2020. godine, a ista je od strane Nosioca izrade prezentirana Savjetu Prostornog plana općine Vareš dana 29. 07. 2020. godine.

Nosilac pripreme, odnosno Općina Vareš – Služba za prostorno uređenje je dana 14. 09. 2020. godine dostavila je Nosiocu izrade , tj. Kantonalnom zavodu za urbanizam i prostorno uređenje Zenica, Zapisnik sa sastanka Savjeta plana održanog 29. 07. 2020. godine i Stav Službe za prostorno uređenje Općine Vareš i Savjeta plana (akt bro: 02/3-1799/20 od 14. 09. 2020. godine) kojim se prihvata Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš, sa navedenim sugestijama koje bi se trebale uvrstiti u Prednacrt Prostornog plana općine Vareš.

Prednacrt Prostornog plana općine Vareš 2018-2028.g., sastoji se od tekstualnog i grafičkog dijela. Tekstualni dio sadrži opće i posebne ciljeve prostornog razvoja, projekciju razvoja prostornih sistema, odluku o provođenju Prostornog plana, i odgovarajući broj tematskih grafičkih prikaza koji prezentuju oblasti razrđene u tekstualnom dijelu.

Ova faza Plana je završena i dostavljena Nosiocu pripreme na uvid i razmatranje 25. 03. 2021. godine. Savjet plana je dana 09. 04. 2021. godine održao sastanak u prostorijama Općinskog načelnika, na kojem je razmatran Prednacrt Prostornog plana općine Vareš i Prednacrt Odluke o provođenju Prostornog plana općine Vareš, o čemu je sastavljen Zapisnik, broj: 04/12 od 12. 04. 2021. godine. Nosilac pripreme, odnosno Općina Vareš – Služba za prostorno uređenje je dana 15. 04. 2021. godine dostavila je Nosiocu izrade , tj. Kantonalnom zavodu za urbanizam i prostorno uređenje Zenica, Zapisnik sa sastanka Savjeta plana i Stav Savjeta plana i Službe za prostorno uređenje Općine Vareš (akt broj: 02/3-1086/21 od 12. 04. 2021. godine) kojim se prihvata Prednacrt Prostornog plana općine Vareš i Prednacrt Odluke o provođenju Prostornog plana općine Vareš, uz ugrađivanje pobrojanih sugestija u fazu Nacrta Prostornog plana općine Vareš.

Nacrt Prostornog plana općine Vareš za period 2018-2038. godine, prezentiran je Savjetu plana i Službi za prostorno uređenje Općine Vareš kao Nosiocu pripreme 17. 06. 2021. godine, o čemu je sastavljen Zapisnik (akt broj:06/21 od 17. 06. 2021. godine). Nosilac pripreme, odnosno Općina Vareš – Služba za prostorno uređenje je dana 13. 07. 2021. godine dostavila je Nosiocu izrade , tj. Kantonalnom zavodu za urbanizam i prostorno uređenje Zenica, Zapisnik sa sastanka Savjeta plana i stav Savjeta plana i Službe za prostorno uređenje Općine Vareš (akt broj: 02/3-1680/21 od 02. 07. 2021. godine) kojim se prihvata Nacrt Prostornog plana općine Vareš i Nacrt Odluke o provođenju Prostornog plana općine Vareš, uz pregled prijedloga i sugestija, koje je potrebno razmatrati i ugraditi prije utvrđivanja Nacrta Plana od strane Općinskog vijeća i sprovođenja javnog uvida i javne rasprave.

S tim u vezi održan je i radni sastanak 12. 08. 2021. godine u prostorijama Kantonalnog zavoda za urbanizam i prostorno uređenje Zenica, sa predstavnicima Nosioca pripreme Prostornog plana općine Vareš, na temu usaglašavanja primjedbi i sugestija Savjeta plana na Nacrt Plana. Nakon usaglašavanja stavova Nosioca pripreme i Nosioca izrade ugrađene su dogovorene primjedbe i sugestije u fazu Nacrta Prostornog plana općine Vareš, koji je predmet narednog tekstualnog i grafičkog dijela.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE VAREŠ

Geografski položaj i veličina

Općina Vareš administrativno pripada Zeničko-dobojskom kantonu i nalazi se u jugoistočnom dijelu ovog Kantona, na granici je sa Sarajevskim kantomom, a graniči i sa pet općina Kantona i to sa općinom Zavidovići na sjeveru (dužina granice 11 km), općinom Kakanj na zapadu (17 km) , općinom Olovo na istoku (34 km), dok južnim dijelom graniči sa općinama Visoko (7 km) i Breza (12 km). Granica sa općinom Ilijaš (19 km) je ujedno i granica sa Sarajevskim kantomom, a udaljenost od Grada Sarajeva je 45 km.

U geografskom smislu općina Vareš nalazi se središnjem dijelu Bosne i Hercegovine. To je brdski gradić smješten na 829 metara nadmorske visine, u dolini rijeke Stavnje. Zauzima površinu od 390,11 km² (površina općine rezultat obrade podataka, planova i karata GIS alatima), a prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva 2013. godine u ovoj općini živi oko 8.892 stanovnika. Gledajući odnos ruralnog i urbanog dijela u teritorijalnom smislu, odnos je potpuno na ruralnoj strani. Grad Vareš, odnosno čitava općina su poprilično izolirani od ostatka kantona zbog specifičnog geografskog položaja, što se u konačnici odrazilo i na sam razvoj prometne mreže. Kroz grad prolazi regionalna cesta R 444, koja općinu Vareš povezuje sa Olovom i Kaknjem. Od poslijeratnog perioda zabilježena je stagnacija u razvoju željezničkog saobraćaja.

S obzirom da se općina Vareš rasprostire u jugoistočnom djelu Ze-do kantona, njenim prostorom dominira planina Zvezda sa visovima Pogar (1145 m.n.v.), Zvezda (1349 m.n.v.) i Pogladin (1245 m.n.v.), na koju se prema jugu nadovezuje čemerska planina sa najvećim vrhom Dernek (1465 m.n.v.) u blizini općine Breza.

Najviša tačka Ze-do kantona je na planini Ravan koja dominira centralnim dijelom Kantona tačnije na vrhu Karasanovina sa 1472 m.n.v. koji je smješten između Kaknja i Vareša.

Od kompleksa planine Zvijezde na sve strane u prostoru općine razvili su se i formirali slivovi: Misoče, Stavnje, Goruše, Trstionice i Krivaje, koji čine glavne vodotoke koji kroz duboke kotline odvođe te vode posredno i neposredno u rijeku Bosnu. Prostor općine obiluje velikim kapacitetima izvorišta pitke vode (Mala rijeka, Očevija, Stavnja, Bukovica, Misoča).

Prostor u cijelini ima planinsko-dolinski kompoziran sklop što mu čini pejzaž izrazito razuđen i interesantan za valorizaciju prirodnih uslova i resursa, dok se ispod površine vareških brda krije veliko rudno bogatstvo, pa postoje tragovi da se tu kopala željezna ruda i talilo željezo još u antičko vrijeme.

Geoprometni položaj

Geoprometni položaj općine Vareš u Zeničko-dobojskom kantonu uvjetovan je specifičnim i povoljnim položajem u regiji i državi gdje se regionalnim cestama direktno povezuje sa susjednim općinama i saobraćajnicama višeg ranga koje povezuju državne, regionalne i Evropske centre kao i aerodrome u Sarajevu i Tuzli .

Općina Vareš ostvaruje vezu sa najznačajnijim multimodalnim transportnim koridorom u Bosni i Hercegovini, koridorom V-c (A1) u mjestu Podlugovi, općina Ilijaš regionalnom cestom R444 u dužini od 30,60 km te na taj način ostvaruje vezu sa glavnim centrima čija je udaljenost do Sarajeva 46 km i Zenice 74 km. Istim regionalnim pravcem ostvaruje vezu sa Olovom, Zavidovićima i Brezom a regionalnim pravcem R444a sa Kaknjem.

Kroz općinu Vareš prolaze trase regionalnih cesta ukupne dužine 68 km, R444 (Ribnica - Podkamensko - Vareš - Breza - Podlugovi), u dužini od 46,50 km i R444a (Vareš – Bobovac - Kraljeva Sutjeska - Čatići), u dužini od 21,50 km koje utiču na geoprometni položaj općine i na saobraćajnu povezanost unutar kantona, države i šire. Sa ova dva regionalna pravca općina praktično pokriva veći dio područja općine i povezuje veliki broj naselja, susjednih općina i ostvaruje vezu sa značajnim magistralnim pravcem M18 u općini Olovo te na taj način olakšava vezu sa Sarajevom, Tuzlom i Beogradom.

Teritorija općine Vareš ima direktan dodir sa željezničkim saobraćajem, mrežom u regiji i dalje, željezničkom prugom Droškovac - Podlugovi koja se veže sa magistralnim pravcem Šamac –Sarajevo - Ploče. Dužina pruge kroz općinu je 12,50 km i služi samo za prevoz robe.

S aspekta zračnog prometa, općina Vareš ima povoljne uslove, obzirom da se zračne luke (do Sarajeva udaljena 50 km, do Tuzle 79 km, do Mostara 167 km i do Banja Luke 242 km), nalaze relativno blizu ili na srednjoj udaljenosti od općine.

Shodno navedenom može se konstatovati da općina Vareš ima veoma povoljan geoprometni položaj.

1. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

1.1. OPĆI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE VAREŠ

Opći ciljevi prostornog razvoja utvrđeni Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029.g. ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj 4/09, 6/09 i 5/10), koji su u skladu sa principima prostornog planiranja i korištenja zemljišta na području Federacije Bosne i Hercegovine, preuzeti su i u postupku utvrđivanja ciljeva koje je potrebno dostići projekcijom razvoja svih segmenata života i rada na području općine Vareš, definisanoj Prostornim planom općine Vareš za period 2018-2038.g., a odnose se na:

- poštivanje ljudskih prava kao osnovnog principa u planiranju i organizovanju prostora,
- valorizaciju i zaštitu vrijednosti prirodnih resursa, prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa,
- obezbjeđivanje dostupnosti svim izvorima materijalnih dobara, potrebnih za dostojan standard života bez ugrožavanja okoline,
- stvaranje uslova za dostupnost obrazovanju, nauci, kulturi, zdravstvu i socijalnoj zaštiti svakom stanovniku,
- uključivanje stanovnika u proces planiranja i provođenje planova,
- profiliranje prostora općine kao ambijenta unosnog, održivog i visokoprofitabilnog poslovanja,
- stvaranje ambijenta ugodnog življenja, podizanjem kvaliteta stanovanja, vodosnabdijevanja, tehnološki kontrolisanog načina odvođenja i tretmana otpadnih voda, snabdijevanja energentima, saobraćajne dostupnosti i povezanosti, urbanog zelenila, zaštite okoline, socijalne sigurnosti, obrazovanja, zdravstva, kulture i sporta,
- obezbjeđivanje kvalitetne komunikacione povezanosti sa Evropom, regionom jugoistočne Evrope i svijetom,
- reduciranje nepovoljnih uticaja na prirodnu i urbanu sredinu zagađenu industrijom, saobraćajem i dejstvima koja imaju direktan uticaj na neposrednu okolinu (minirani prostori nastali u toku rata, klizišta, područja erozije, eksploataciona polja i sl.).

1.2. POSEBNI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE VAREŠ

Održivi prostorni razvoj i uređenje:

- racionalna organizacija, korištenje i zaštita prostora,
- određivanje odgovarajućih prostornih kapaciteta za urbani i ruralni razvoj,
- policentrični sistem razvoja općine Vareš (disperzna koncentracija),
- očuvanje bogatstva i raznolikosti pejzaža,
- rekonstrukcija, unaprjeđenje i razvoj transportne, energetske, vodoprivredne i telekomunikacione infrastrukture,
- racionalno korištenje mineralnih resursa u skladu sa zaštitom okoline,
- ekonomski efikasnije korištenje zemljišta,
- racionalno korištenje i eksploatacija voda, zaštita izvorišta, podzemnih i otvorenih vodotokova,
- smanjenje štetnih uticaja na prirodnu sredinu, na urbanim i vanurbanim područjima,
- zaštita i uređenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa,
- sprječavanje disponovanja industrijskog otpada bez njegovog prethodnog zaštitnog tretmana,
- zaštita ljudi i dobara od elementarnih nepogoda.

Održivo korištenje prirodnih resursa:

- Eksploataciju mineralnih sirovina vršiti tako da se obezbjedi stabilnost terena iznad i u neposrednoj blizini eksploatacionih radova;
- Za vrijeme eksploatacionih radova neophodno je voditi računa o mreži podzemnih voda, te na vrijeme spriječiti njeno presijecanje ili uništavanje.
- Nakon završenih eksploatacionih radova, inicirati kod korisnika eksploatacije, (površinske i podzemne) izradu projektne dokumentacije, i izvođenje radova na rekultivaciji zemljišta (tehnička ili biološka rekultivacija), u skladu sa Zakonom o rudarstvu i Zakonom o prostornom uređenju i građenju;
- Obavezna rekultivacija površinskih kopova Smreka, Brezik i Veovača;
- Obavezna rekultivacija vještački nastalih akumulacija;
- Obavezna remedijacija degradiranih padina oko vještačkih akumulacija (sporne padine su nastale usljed dugogodišnjih iskopavanja, te su izgubile vegetaciju i biljni pokrov);
- U skladu sa Zakonom o rudarstvu (Sl. novine FBiH, br. 26/2010) te članovima 2 i 8 ovog zakona, obavezna je rekultivacija napuštenih i eksploatacionih prostora, te je neophodno uraditi sve radnje u rudničkom prostoru u cilju završne sanacije i revitalizacije degradiranih površina;
- Rješavanje problema toksičnih voda koje su akumuliraju u napuštenim kopovima;
- Zaštititi najkvalitetnije kategorije zemljišta koje spadaju u I i II agrozonu (bonitetne kategorije I, II, III, IVa i IVb). Poljoprivredno zemljište zauzima 11,5% (4.502,91 ha) od ukupne površine općine Vareš;
- Stimulirati razvoj poljoprivredne djelatnosti na bonitetnim podkategorijama IVa i IVb;
- Smanjiti negativan trend zauzimanja najkvalitetnijih bonitetnih kategorija zemljišta;
- Pospješiti kvalitet zemljišta primjenom agrotehničkih i hidromeliracionih mjera;
- Strogo voditi računa o upotrebi pesticida i herbicida u poljoprivredne svrhe, poštovati Direktivu 2009/128/EZ o održivoj upotrebi pesticida;
- Vršiti redovan monitoring stanja tla i njegove eventualne kontaminiranosti teškim metalima i raznim štetnim agensima;
- U slučaju izvođenja sanacionih radova obavezno je deponovanje površinskog sloja zemljišta koje će se nakon završetka radova vratiti na mjesto sa kojeg je uzeto;
- Vrijedno šumsko tlo zaštititi u skladu sa šumskogospodarskom osnovom koja se radi za svaki ŠGP na period od deset godina;
- Očuvanje ekoloških, ekonomskih i socijalnih funkcija šume;
- Gospodariti šumom i šumskim zemljištem na racionalan i ekološki održiv način;
- Nastojati očuvati biodiverzitet sa posebnim akcentom na očuvanju autohtonih biljnih i životinjskih vrsta;
- Strogo voditi računa o zaštiti kategorije šuma sa posebnom namjenom u okviru kojih se nalaze vodozaštitne zone ili pak zaštićena područja;
- Održavati zdravstveno stanje šume, te vršiti sanitarne sječe tamo gdje je to neophodno;
- Akcenat na redovnom pošumljavanju;
- Spriječiti uništavanje zemljišta i ilegalne sječe šume;
- Zaštititi vodotokove i područja uz vodotokove od zagađenja;
- Poštovati smjernice Strategije upravljanja vodama FBiH za period 2010-2022.g.;
- Donošenje Plana upravljanja vodama na nivou općine kako bi se zaštitio ovaj vrijedni prirodni resurs;
- Izgraditi sisteme za odvodnju sa prečišćavanjem otpadnih voda na području općine;
- Spriječiti uticaj štetnih procjednih voda sa tijela deponije na rijeke;
- Osigurati zaštitu svih izvorišta na teritoriji općine Vareš shodno važećoj zakonskoj regulativi, te osigurati sprovođenje sanitarnih zona zaštite;

- Iskoristiti hidropotencijal pojedinih vodotokova vodeći računa o flori i fauni lokaliteta na kojem će se graditi mHE;
- Stvoriti uslove za razvoj sportskog ribolova, omogućiti razvoj ribogojstva u gornjim tokovima rijeka gdje je to moguće;
- Osigurati uslove za lokaciju rekreativnih sadržaja;
- Energiju iz sunčeve energije koristiti preko pasivnih i aktivnih sistema za neposrednu pretvorbu sunčeve u električnu energiju;
- Energiju vjetra koristiti na područjima gdje ista predstavlja značajan resurs;
- Koristiti biomasu kao izvor energije iz poljoprivrednog i šumskog otpada i ostataka, i iz goriva deriviranih iz komunalnog i sličnog otpada.

Održivi ekonomski razvoj:

- profiliranje prostora kao ambijenta profitabilne ekonomije,
- uvođenje tržišnog sistema korištenja zemljišta,
- stvaranje uslova za realizaciju ekonomskog regionalnog razvoja (prema kome općina Vareš zajedno sa općinama Visoko, Breza i Olovo pripadaju Sarajevskoj regiji) kroz:
 - razvijeno produktivno okruženje (uglavnom prerađivačka industrija, poljoprivreda, energetika i umreženi sektor malih i srednjih preduzeća), zajedno sa inovativnim i efektivnim uslugama za poslovnu podršku,
 - razvijen pristup infrastrukturi i turizmu, uz korištenje geostrateških položaja regija i jaka obaveznost prema okolišu,
 - visoko razvijeno tržište rada, bazirano na prilagođenim ljudskim resursima i tehnološkim ostvarenjima,
 - razvijena socijalna kohezija, koju održavaju partnerstvo i saradnja između privatnog i javnog sektora.

Demografski razvoj :

- stvaranje uslova za normalizaciju ukupnih demografskih procesa i poklanjanje potrebne pažnje obnavljanju stanovništva,
- stvaranje uslova za demografsku revitalizaciju i obnavljanje naseljavanja ruralnih područja.

Upravljanje razvojem:

- uspostavljanje sistema upravljanja razvojem općine Vareš, koji će na bazi stečenog pravno-političkog sistema, omogućiti da vladajuće strukture ostvaruju istinske interese građana, razvijajući pri tom zajedničko opredjeljenje da se razvoj mora zasnivati na primjeni nauke, znanja i informacija.

2. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA

2.1. STANOVNIŠTVO

Uslovi i okolnosti u kojima je rađeno istraživanje za potrebe demografske studije Prostornog plana općine Vareš predstavljali su ozbiljna ograničenja, prije svega zato što u Bosni i Hercegovini nije bilo popisa stanovništva od 1991. do 2013. godine. Zbog ovoga nedostaju mnogi relevantni podaci potrebni za jednu ovakvu analizu i dugoročnu projekciju, naročito oni koji se odnose na biološku strukturu stanovništva. S obzirom na činjenicu da su objavljeni konačni rezultati popisa 2013. godine, koji se odnose samo na ukupan broj stanovnika i domaćinstava po općinama, a ne i po naseljenim mjestima, jasno su još uvijek nedostupni bilo kakvi podaci o strukturi stanovništva. Umjesto stvarnih podataka o ovim strukturama, danas postoje samo njihove aproksimacije, što iz razumljivih razloga nema istu vjerodostojnost kao izvori koje nudi popis stanovništva. Uz sve ovo, ratno pustošenje 1992 -1995. demografski je destruiralo Bosnu i Hercegovinu u toj mjeri da u zemlji živi 700 000 do 1 000 000 manje stanovnika nego što bi to bilo da se nije dogodilo ratno razaranje. Time je zahvaćeno čitavo područje Bosne i Hercegovine, pa samim tim i Zeničko – dobojski kanton i općina Vareš.

Projekcija broja stanovnika za period 2018 – 2038. godine data je kroz analizu demografskih kretanja i predstavlja podlogu za procjenu broja stanovnika Kantona i za svaku pojedinačnu općinu. Pretpostavke za projekciju takođe su utemeljene na pomenutoj analizi.

2.1.1. Broj stanovnika

Razvoj stanovništva Zeničko – dobojskog kantona i općine Vareš od 1991. godine odvijao se u nenormalnim okolnostima. Ratno pustošenje izvršilo je glavni uticaj na taj razvoj, što je dovelo do velikog poremećaja u reprodukciji i svim ostalim aspektima demografskog kretanja. Veliki broj stanovnika je napustio svoja prebivališta, dok se značajan dio populacije iz drugih područja Bosne i Hercegovine nastanio u ovaj Kanton u svojstvu raseljenih

osoba. Jedan broj ljudi je smrtno stradao ili se vodi kao nestali. Nije mali dio ni onih koji su napustili Bosnu i Hercegovinu i kao izbjeglice ili državljani drugih zemalja žive u raznim krajevima svijeta. Konačan rezultat svega ovoga je smanjeno stanovništvo i ozbiljan gubitak njegovih sposobnosti za dalji rast, što je vidljivo u narednim tabelarnim pregledima.

Na razvoj stanovništva posebno pogubno utiču procesi koji se odvijaju posljednjih godina kako, u općini Vareš tako i u širem okruženju, a odnose se na odlazak radno sposobnog stanovništva u zemlje Zapadne Evrope. Ovaj proces nije dovoljno istražen i ne postoje tačni podaci o broju stanovnika koji privremeno ili za stalno napuštaju Bosnu i Hercegovinu, ali njegov uticaj je u svakom slučaju poguban. Naredna tabela i grafički prilog ilustruju sve ove procese koji se odvijaju od 1991. godine do danas.

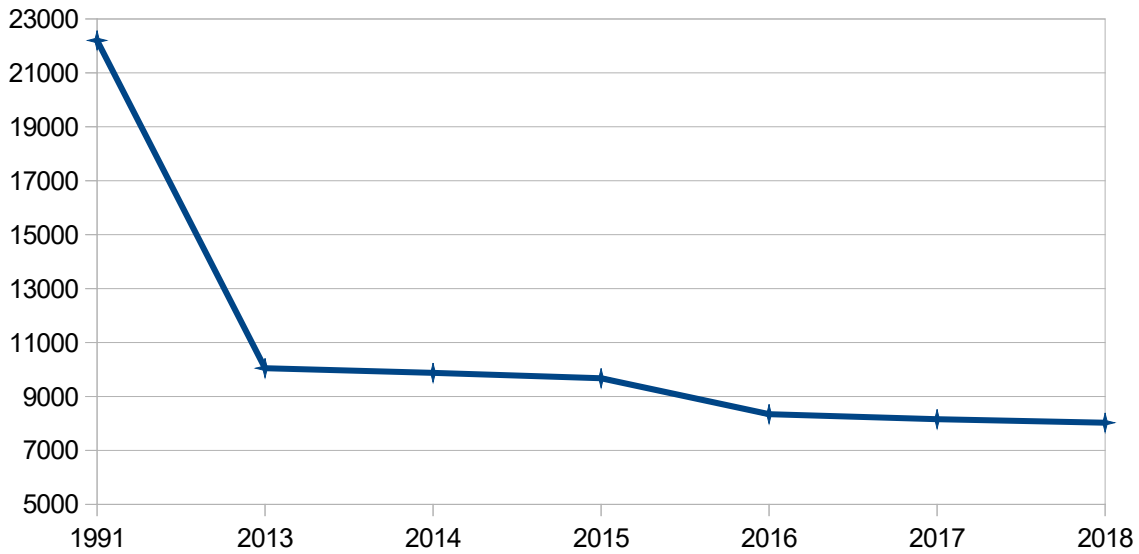
Tabela 2.1.1. Broj stanovnika u periodu 1991 - 2018

OPĆINA	1991	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vareš	22.203	10.048	9.877	9.676	8.345	8.158	8.026

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku Bosne i Hercegovine, procjene osim za 2013. godinu kada su uzeti konačni rezultati Popisa stanovništva 2013. godine i za 1991. godinu kada su uzeti podaci iz Popisa 1991

Očigledan je veliki pad broja stanovnika u periodu od 1991. godine do 2013, od 2013. do 2018. godine izgleda da je pad nešto blaži.

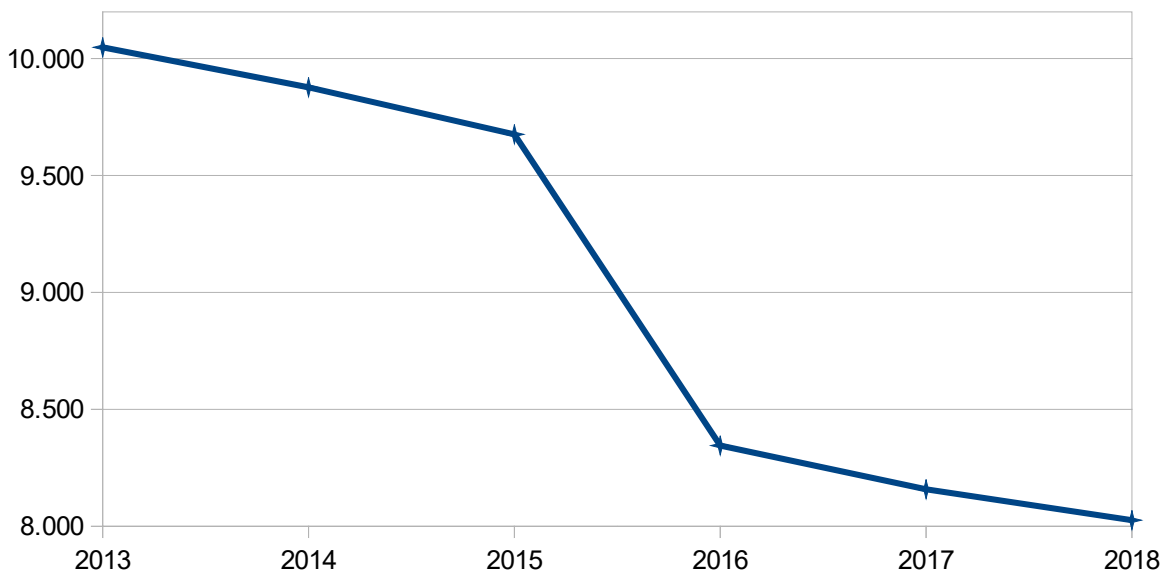
Kretanje broja stanovnika u periodu 1991-2018



Slika 2.1.1. Kretanje broja stanovnika u periodu 1991-2018

Međutim, kada se bolje sagleda i zumira period 2013-2018, jasno je da je pad i dalje veoma drastičan, posebno zato što se radi o mnogo kraćem periodu. To se najbolje vidi iz sljedećeg grafičkog priloga.

Kretanje broja stanovnika u periodu od 2013-2018



Slika 2.1.2. Kretanje broja stanovnika u periodu od 2013-2018

2.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Podaci za rođene i umrle prikupljaju se iz matičnih knjiga pa su zbog toga statistički pouzdaniji od podataka o broju stanovnika, koji se utvrđuju procjenom. Federalni zavod za statistiku objavio je podatke o prirodnom kretanju od 1997. godine.

Tabela 2.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

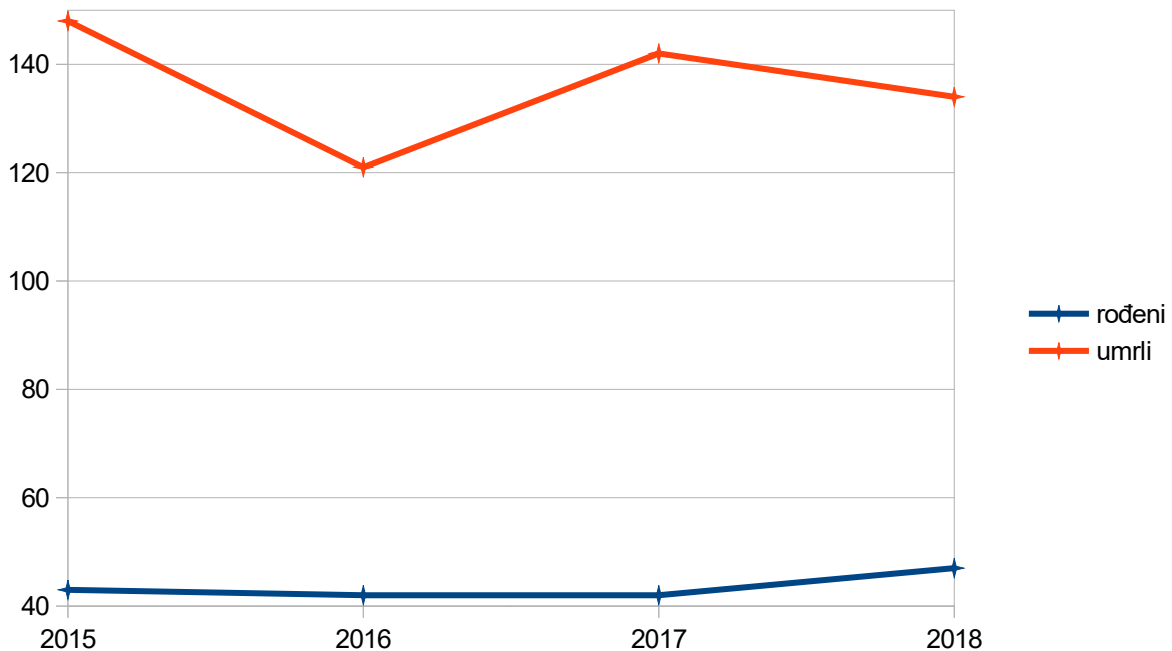
Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni Priraštaj
2015	43	148	-105
2016	42	121	-79
2017	42	142	-100
2018	47	134	-87

Izvor: Federalni zavod za statistiku Bosne i Hercegovine

Iz prethodne tabele se nameću sljedeći zaključci:

Opšta slika prirodnog kretanja stanovništva: natalitet opada, mortalitet raste, prirodni priraštaj se smanjuje.

Opadajući trend prirodnog priraštaja ukazuje da je ovo područje u prirodnoj depopulaciji, što znači da je broj umrlih već dugi niz godina veći od broja živorođenih.



Slika 2.1.3. Trend prirodnog priraštaja

2.1.3. Starosna struktura stanovništva 2018. godine

Starosna struktura stanovništva odražava sve one promjene koje su se dogodile u prošlosti, a naročito su značajni podaci iz posljednjeg godina. Zbog toga predstavlja važan pokazatelj koji zaslužuje posebnu pažnju.

Tabela 2.1.3. Pregled strukture stanovništva prema tri osnovne starosne grupe 2018. godine

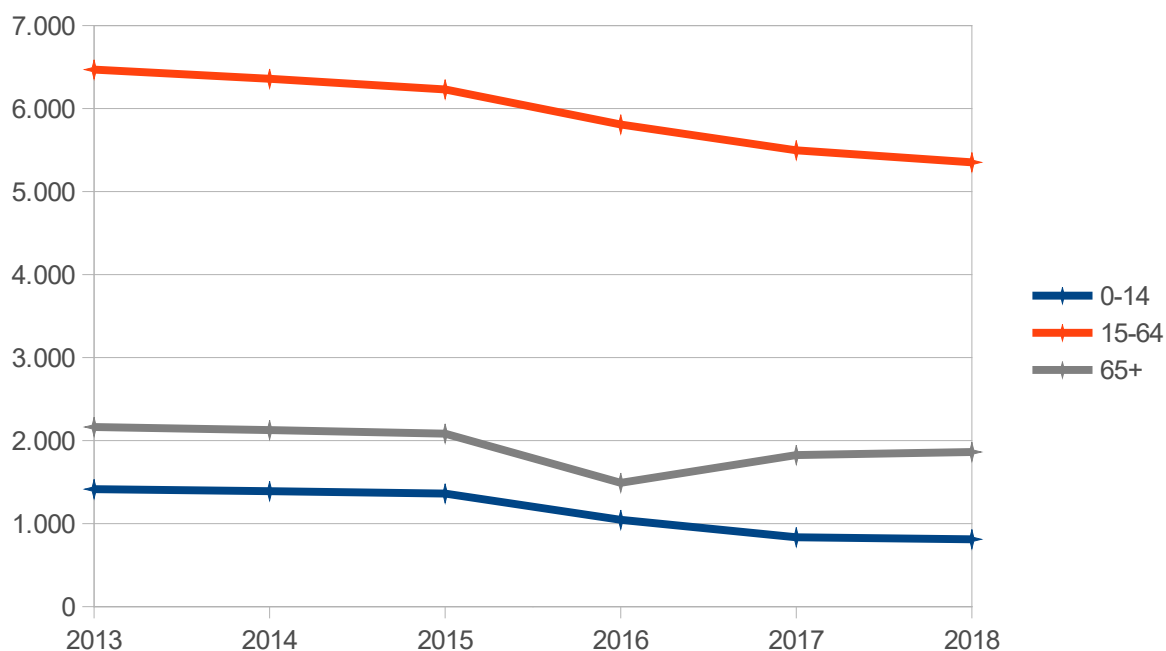
OPĆINA	UKUPNO	STAROSNE GRUPE		
		0-14 - %	15-64 - %	65 i više - %
2	3	4	5	6
Vareš	100,00	10,10	66,70	23,20

Izvor: Federalni zavod za statistiku – Kantoni u brojkama, procjena

Prethodna tabela pokazuje koliko je nepovoljna starosna struktura stanovništva općine Vareš. Naime, udio najmlađe starosne grupe se sveo na samo 10,1 posto, dok je udio najstarije grupe ogromnih 23,20 posto.

Stanovništvo Zeničko – dobojskog kantona postalo je za relativno kratko vrijeme od 1991. do 2013. godine izrazito staro stanovništvo. To se dogodilo najvećim dijelom pod uticajem ratne destrukcije 1992 – 1995. godine i u vezi s tim povećanim iseljavanjem posebno reproduktivno sposobnog stanovništva.

Ovakvo stanje je posljedica kretanja iz bliže i dalje prošlosti koja se mogu donekle objasniti sljedećim grafičkim prikazom:



Slika 2.1.4. Trend starosne strukture

Jasno se vidi da je posljednjih godina u porastu jedino najstarija starosna grupa, dok su ostale dvije u kontinuiranom padu. Ovakva kretanja imaju drastične posljedice po stanovništvo općine Vareš.

2.1.4. Projekcija broja stanovnika 2018 – 2038 godine

Osnovna demografska obilježja u početnoj godini projekcije

Za projekciju stanovništva od bitne je važnosti razmotriti njegova glavna obilježja u početnoj godini promjena koje se predviđaju, kao što su:

- Populacija je dostigla visok nivo starosti i pokazuje tendenciju daljeg porasta grupe ljudi koji su preživjeli fertilni period života, a smanjenje najmlađe grupe od 0 do 14 godina života.
- Značajno smanjena populacija Kantona u cjelini i općine Vareš, njene starosne karakteristike i nepovoljne ekonomske prilike stvaraju loše uslove za biološko obnavljanje naraštaja.
- Stopa nataliteta opada, a stopa mortaliteta raste, što nužno dovodi do prirodne depopulacije i negativnog prirodnog priraštaja.
- Migracije radno sposobnog kontingenta i namlađe grupe postaju sve jače, što dovodi do daljeg smanjenja prirodnog priraštaja u općini Vareš, koji je već dugi niz godina negativan.

Ako izostane djelotvorna politika usmjerena na poboljšanje ekonomskog i demografskog stanja, onda se prirodna depopulacija ne može izbjeći i broj stanovnika Kantona i općine Vareš do 2038. godine biće manji nego 2018. godine.

I pored navedenih negativnih uticaja, uzeće se u obzir mogućnost će u narednom razdoblju djelovati pozitivna populaciona politika na svim nivoima vlasti sa ciljem poboljšanja opštih prilika za demografski rast.

Za uspješno definiranje i provođenje populacione politike neophodno je zajedničko djelovanje svih nadležnih organa na državnom, federalnom, kantonalnom i općinskom nivou.

Projekcija ukupnog broja stanovnika

Osnovne pretpostavke za projekciju ukupnog broja stanovnika u općini Vareš su:

- Postojanje aktivnije razvojne politike kako bi se gradovima na području Kantona i općinama podigla sposobnost za stvaranje novih radnih mjesta i privlačenje stanovništva iz drugih krajeva.
- Preduzimanje određenih mjera populacione politike usmjerenih na zaustavljanju pada, a zatim i izvjesnog povećanja nataliteta.
- Postepeno usporavanje, a zatim i potpuno zaustavljanje migracije u zemlje zapadne Evrope, kao i provođenje mjera koje će obezbijediti povratak iseljenih osoba.
- Oživljavanje povratka raseljenih i izbjeglih iz skupine mlađeg naraštaja.

Ostvarivanjem prednjih pretpostavki nastaće povoljniji uslovi za budući razvoj stanovništva na prostoru Kantona u cjelini i općine Vareš posebno. Može se očekivati da će se broj stanovnika u općini Vareš u 2038. godini povećati za **6,65%** (prosječna godišnja stopa rasta od **0,32**) u odnosu na 2018. godinu.

Projekcija stanovništva je zasnovana na rezultatima analize, kao i na prethodno navedenim pretpostavkama, a prikazana je u sljedećoj tabeli.

Tabela 2.1.4. Projekcija broja stanovnika

Općina	2018	2038	Prosječna godišnja Stopa rasta
	Broj stanovnika	Broj stanovnika	
Vareš	8.026	8.560	0,32

2.2. SISTEM NASELJA I HIJERARHIJSKI CENTRI

Osnovne karakteristike razvoja sistema naselja na prostoru Zeničko-dobojskog kantona su:

- zadržavanje naslijeđene prostorne disperzije naselja,
- policentrični obrazac razvoja sistema naselja,
- hijerarhizacija gradova (glavni, regionalni, subregionalni, lokalni centri),
- postojanje tendencije napuštanja manjih naselja i preseljenje u centar.

Prostornim planom Kantona, sistem naselja na teritoriji Kantona je projekcijom budućeg razvoja opredjeljen za razvijanje i unaprijeđenje već oformljene policentrične strukture, što ima za cilj osiguravanje uravnoteženosti u razvoju cjelokupnog prostora.

Dakle za prostor Kantona je utvrđen policentrični model koji je hijerarhijski struktuiran na više nivoa i to: kantonalni centar, subkantonalni centri i općinski centri.

Prema hijerarhijskoj strukturi centara utvrđenoj Prostornim planom Kantona, Vareš spada u kvartarni centar, čiji stanovnici u određenim funkcijama gravitiraju prema tercijarnom centru (općina Breza), sekundarnom centru (Gard Visoko) i primarnom centru (središte Kantona – Grad Zenica).

Uspostavljeni sistem naselja, na teritoriji općine Vareš obuhvata 85 naseljenih mjesta organiziranih u 26 mjesnih zajednica. Uvidom u granice naseljenih mjesta i granice mjesnih zajednica, utvrđeno je da u formiranju mjesnih zajednica primjenjen princip da jedna mjesna zajednica uključuje jedno ili više naseljenih mjesta.

Prema zvanično objavljenim podacima Popisa stanovništva iz 2013. godine, na području općine Vareš evidentirano je ukupno 8. 892 stanovnika, pa prosječna gustina naseljenosti na području općine iznosi $G_n = 0,22$ st/ha.

Analizom stanja na terenu i prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine, uočeno je da danas na teritoriji općine postoji dosta napuštenih naselja, sa vidljivim ostacima izgrađenosti zemljišta u granicama 19 naseljenih mjesta, koja ukupno zauzimaju cca 35,7 ha ili cca 9,15% teritorije općine. Takođe je evidentiran i veliki broj naselja sa manje od 10 stanovnika u čak 17 naseljenih mjesta, koja površinski zauzimaju veliki dio teritorije općine cca 23 %.

U najveću veličinsku skupinu spadaju naseljena mjesta u kojima živi od 10-199 stanovnika, tj. 43 naseljena mjesta u kojima ukupno živi cca 3.298 stanovnika, što je cca 37% od ukupnog broja stanovnika u općini Vareš.

Isto tako možemo reći da su malobrojna naseljena mjesta u kojima živi preko 200 stanovnika, tako da u veličinsku skupinu naselja od 200-499 stanovnika spadaju samo tri naseljena mjesta sa ukupno 862 stanovnika, što je oko 9,7% ukupnog broja stanovnika općine.

Sudeći prema ovim podacima, veliki broj naseljenih mjesta na području općine Varerš su naselja patuljastog tipa ili zaseoci.

U općinskom centru živi oko 2.873 stanovnika, što predstavlja 32,3% od ukupnog broja stanovnika općine Vareš, sa prosječnom gustinom naseljenosti $G_n = 4,10$ st/ha. U prostornom smislu Vareš kao općinski centar, leži u centralnom dijelu općinske teritorije u dolini rijeke Stavnje, dok su se ostala naselja formirala spontano i disperzno rasprostranjena po cijeloj teritoriji općine.

Postojeća usitnjenost naseobinske strukture i njena rasprostranjenost po cijeloj teritoriji općine upućuje na potrebu organizovanije mreže naseljenih mjesta i uspostavljanje sistema naselja na principu policentričnosti. S druge strane konfiguracija terena i reljef usloveli su lošu

saobraćajnu povezanost pojedinih udaljenih naselja i ograničili gravitaciju njihovih stanovnika prema ranije planiranim gravitacionim centrima. Analizom postojećeg razvoja sistema naselja, sadržaja društvene infrastrukture i saobraćajane povezanosti naselja utvrđeno je da najveći broj naseljenih mjesta i dalje gravitira prema općinskom centru Vareš, jedan dio sadržaja se razvio u naselju Dabravine koje bi mogao imati nivo sekundarnog centra. Naselju Ravne gravitiraju naseljena mjesta iz mjesnih zajednica Ravne, Okruglica i Brgule pa s obzirom na nivo sadržaja i broj stanovnika koji mu gravitira ovo naselje bi moglo imati nivo tercijarnog centra, čime bi istočni dio općine dobio svoj zonalni centar sa potrebnim sadržajima. Ostala naselja imala bi tek četvrti nivo centraliteta – centri mjesnih zajednica sa sadržajima koji podmiruju svakodnevne potrebe stanovništva.

U tom smjeru uspostavljena je hijerarhija centara u namjeri da se omogući optimalan razvoj općine, te je u skladu s tim prihvaćena je slijedeća struktura sistema naselja:

- Primarno naselje Vareš (općinski centar), koji u odnosu na postojeće stanje izgrađenosti, broj stanovnika, sadržaja društvene infrastrukture zadovoljava potrebe administrativno - kulturnog centra općine u okviru kojeg treba i dalje razvijati i unapređivati sadržaje urbane opreme.
- Prigradsko naselje Vareš Majdan, koji se svojim urbanitetom naslanja na primarni centar.
- Sekundarni centar - naselje Dabravine – u južnom dijelu općine, kojem gravitira određeni broj okolnog stanovništva. Po broju stanovnika ovo naselje je na petom mjestu, međutim karakteristična je njegova uloga kao gravitacionog područja na kojem se okupljaju sadržaji društvene infrastrukture i privrede, skoncentrisanih uz regionalnu cestu Ribnica-Podkaminsko-Vareš-Breza-Podlugovi, koji će utjecati na daljnji razvoj naseljenog mjesta i koji može u budućnosti preuzeti ulogu sekundarnog centra.
- Tercijarni centar – naselje Ravne, koji bi ukoliko se u planskom periodu usmjeri razvoj gravitirajućeg područja mogao dobiti određeni nivo centraliteta, čime bi istočni dio općine dobio svoj zonalni centar sa potrebnim sadržajima.
- Poluurbana naselja – naselja sa ograničenim stepenom urbaniteta, koja ima tendenciju daljeg razvoja.
- Neurbana naselja okarakterisana kao građevinska zemljišta van urbanih područja, namjenjena stanovanju formirana od određenog broja stambenih objekata, sa malom gustoćom naseljenosti.

2.3. URBANA PODRUČJA I GRAĐEVINSKA ZEMLJIŠTA VAN URBANIH PODRUČJA

Urbana područja na teritoriji općine Vareš, kao i u drugim općinama Ze-do kantona nastala su kao rezultat historijskog razvoja općine, njenih topografskih karakteristika, kulturoloških i demografskih kretanja, razvoja infrastrukture, privrede i sl. tako da gustina naseljenosti i izgrađenosti ovise o mnogo faktora.

Urbana područja su nastajala, proširivala se, smanjivala se ili u potpunosti nestajala u različitim vremenskim periodima, ovisno o faktorima koji su uticali na ove procese.

Urbanizacija na teritoriji općine koncentrisala se u dolini rijeke Stavnje, kuda vode i glavni putni pravci, koji su u principu osnovni akceleratori izgradnje.

Prostornim planom općine Vareš za period 1999.- 2015. godina (usvojen 2000.g.) utvrđen je koncept prostorne organizacije, sistem naselja, mreža i funkcija naselja i urbana područja. U nastojanju da se uspostavi hijerarhijski razvoj centara u cilju obezbjeđenja ravnomjernog razvoja cijele općine, koncepcijom prostorne organizacije predložena je zonalna podjela na općinski centar (Vareš), sekundarne centre (Dabravine, Borovica, Ravne i Vijaka), kao i ostala urbana područja (centri mjesnih zajednica i centri naselja). Međutim, dosadašnji razvoj općine

nije tekao u planiranom pravcu, te je sa aspekta sistema razvoja naselja dosadašnji razvoj općine bio izrazito monocentričan.

Analizom postojećeg stanja izgrađenosti utvrđena su 32 urbana područja (uključujući i granicu Urbanističkog plana Vareša) i veliki broj građevinskih zemljišta van urbanih područja, koja se zbog svoje namjene ili udaljenosti nisu mogla formulirati kao urbana područja. Analizom je također utvrđeno da postoji veliki broj naselja koja su nakon agresije na BiH, u potpunosti napuštena ili u njima živi nekoliko stanovnika, pa su zbog mogućnosti povratka stanovnika ista okarakterisana kao napuštena građevinska zemljišta van urbanog područja bez tendencije širenja istih.

Sagledavanjem postojećeg stanja izgrađenosti, utvrđeno je da je na nekim prostorima došlo do formiranja izgrađenih prostora izvan granica urbanog područja i to u blizini određenih urbanih područja ili neovisno o bilo kom urbanom području.

- Površine koje su izgrađene neposredno uz urbana područja i funkcionalno čine cjelinu sa tim urbanim područjem, a ovisno o mogućnostima (zaštita zemljišta) treba uključiti u ta urbana područja.
- Površine koje su izgrađene neovisno o urbanom području i koje imaju tendenciju širenja treba definirati kao građevinsko zemljište van urbanog područja, a karakter će im ovisiti o namjeni, tj. građevinska zemljišta van urbanih područja, čija namjena je stanovanje, turizam ili privreda.
- Izgrađene površine koje su nakon posljednjih ratnih dešavanja napuštena treba definirati kao napuštena građevinska zemljišta van urbanih područja bez tendencije širenja.
- U cilju razvoja privrede i turizma, namjenski se formulišu građevinska zemljišta van urbanih područja opredjeljena za ove namjene ili za namjene koje se ne mogu osigurati u okviru urbanih područja.

U skladu sa postavljenim pravcima i ciljevima razvoja, Prostornim planom utvrđena su 32 urbana područja u ukupnoj površini od 871,19 ha, u okviru kojih je planirana izgradnja, uređenje i opremanje prostora potrebnom infrastrukturom u skladu sa utvrđenim statusom naselja, kao i hijerarhijskim statusom utvrđenih centara naseljenih mjesta u granici Prostornog plana.

Tabela 2.3.1. Urbana područja

R.b.	Naziv urbanog područja	Mjesna zajednica	Naseljeno mjesto	Površina (ha)	Napomena
1.	Vareš	Vareš, Vareš Majdan i mali dio MZ Pržići	Vareš, Vareš Majdan, Lijepovići i mali dio NM Mlakve	224,19	primarni centar (UP)
2.	Dabravine	Dabravine	Dabravine	18,62	sekundarni centar
3.	Ravne	Ravne	Ravne	43,62	terciarni centar
4.	Gornja Borovica	Gornja Borovica	Gornja Borovica	33,22	centar zajednice sela
5.	Gornja Vijaka	Vijaka	Gornja Vijaka, Donja Vijaka i Radoševići	22,54	centar zajednice sela
6.	Daštansko	Daštansko	Daštansko	23,06	centar zajednice sela
7.	Donja Vijaka	Vijaka	Donja Vijaka	17,25	centar zajednice sela
8.	Dragovići	Dragovići	Dragovići	9,75	centar zajednice sela
9.	Javornik	Javornik	Javornik	23,26	centar zajednice sela
10.	Pogar	Pogar	Pogar	45,70	centar zajednice sela
11.	Neprivaj	Neprivaj	Neprivaj	9,85	centar zajednice sela
12.	Očevija	Očevija	Očevija	23,87	centar zajednice sela
13.	Ligatići	Ligatići	Ligatići	15,85	centar zajednice sela
14.	Mižnovići	Ligatići	Mižnovići	15,59	centar zajednice sela

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

15.	Donja Borovica	Donja Borovica	Donja Borovica	22,38	centar zajednice sela
16.	Zubeta	Ravne	Zubeta	11,57	centar zajednice sela
17.	Planinica	Planinica	Planinica	8,48	centar zajednice sela
18.	Radonjići	Striježevo	Radonjići i Striježevo	10,12	centar zajednice sela
19.	Kokošćići	Kokošćići	Kokošćići	13,78	centar zajednice sela
20.	Brezik	Pržići	Brezik	13,83	centar zajednice sela
21.	Budoželje	Budoželje	Budoželje	56,88	centar zajednice sela
22.	Hodžići	Dabravine	Hodžići	14,84	centar zajednice sela
23.	Kadarići	Kadarići	Kadarići	15,17	centar zajednice sela
24.	Luke	Dabravine	Luke	10,31	centar zajednice sela
25.	Mijakovići	Dragovići	Mijakovići	7,83	centar zajednice sela
26.	Pržići	Pržići	Pržići i mali dio NM Kolonija Pržići	18,86	centar zajednice sela
27.	Striježevo	Striježevo	Striježevo i Radonjići	31,46	centar zajednice sela
28.	Pajtov han	Vareš Majdan	Pajtov han i mali dio NM Poljanice	11,24	centar zajednice sela
29.	Strica-Zaruđe	Strica-Zaruđe	Strica i Zaruđe	42,21	centar zajednice sela
30.	Brgule	Brgule	Brgule	24,17	centar zajednice sela
31.	Tisovci	Pržići	Tisovci	18,86	centar zajednice sela
32.	Duboštica	Duboštica	Duboštica	20,44	centar zajednice sela
UKUPNO:				871,19	

Prostornim planom utvrđuju se građevinska zemljišta van urbanih područja i istih je utvrđeno čak 244 u ukupnoj površini 948,79 ha, na kojima se planira izgradnja, uređenje i opremanje prostora potrebnom infrastrukturom u skladu sa njihovom planiranom namjenom.

Tabela 2.3.2. Građevinska zemljišta van urbanih područja

Red. br.	Naziv građevinskog zemljišta	Mjesna zajednica	Naseljeno mjesto	Namjena	Površina (ha)	Namjena
1	Brgule	Brgule	Brgule	stanovanje	11,14	stanovanje
2	Čamovine		Čamovine	stanovanje-napuštena	0,42	stanovanje-napuštena
3	Čamovine I		Čamovine	stanovanje-napuštena	2,44	stanovanje-napuštena
4	Čamovine II		Čamovine	stanovanje-napuštena	1,80	stanovanje-napuštena
5	Čamovine III		Čamovine	stanovanje	4,39	stanovanje
6	Šikulje		Brgule	stanovanje-napuštena	11,48	stanovanje-napuštena
7	Šikulje I		Šikulje	stanovanje-napuštena	2,70	stanovanje-napuštena
8	Šikulje II		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,85	stanovanje-napuštena
9	Šikulje III		Šikulje	stanovanje-napuštena	6,12	stanovanje-napuštena
10	Šikulje IV		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,86	stanovanje-napuštena
11	Šikulje V		Šikulje	stanovanje-napuštena	2,09	stanovanje-napuštena
12	Pajtovići II		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,12	stanovanje-napuštena
13	Panjevi		Brgule	stanovanje-napuštena	11,63	stanovanje-napuštena
14	Budoželje I	Budoželje	Budoželje	stanovanje	5,38	stanovanje
15	Budoželje II		Budoželje	stanovanje	1,85	stanovanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

16	Budoželje III		Budoželje	stanovanje	2,71	stanovanje
17	Pajtov han II		Budoželje	stanovanje	2,08	stanovanje
18	Rokoč		Budoželje	stanovanje-napuštena	0,57	stanovanje-napuštena
19	Rokoč I		Budoželje	stanovanje-napuštena	0,93	stanovanje-napuštena
20	Žalja		Budoželje	stanovanje-napuštena	4,20	stanovanje-napuštena
21	Pajtov han III		Budoželje	stanovanje	1,80	stanovanje
22	Debela međa	Dabravine	Debela međa	stanovanje-napuštena	2,50	stanovanje-napuštena
23	Debela međa I		Debela međa	stanovanje-napuštena	0,75	stanovanje-napuštena
24	Debela međa II		Debela međa	stanovanje-napuštena	0,63	stanovanje-napuštena
25	Draževići		Draževići	stanovanje	1,84	stanovanje
26	Orah		Orah	stanovanje	1,18	stanovanje
27	Višnjici	Daštansko	Višnjici	stanovanje	3,42	stanovanje-napuštena
28	Višnjici I		Višnjici	stanovanje	3,88	stanovanje-napuštena
29	Višnjici III		Višnjici	stanovanje	2,35	stanovanje-napuštena
30	Višnjici IV		Višnjici	stanovanje	3,15	stanovanje-napuštena
31	Daštansko		Višnjici	stanovanje	23,05	stanovanje
32	Pomenići		Pomenići	stanovanje	3,85	stanovanje
33	Donja Borovica I	Donja Borovica	Donja Borovica	stanovanje-napuštena	3,61	stanovanje-napuštena
34	Donja Borovica IV		Donja Borovica	stanovanje	1,07	stanovanje
35	Donja Borovica III		Donja Borovica	stanovanje-napuštena	2,10	stanovanje-napuštena
36	Donja Borovica V		Osredak	stanovanje-napuštena	1,42	stanovanje-napuštena
37	Donja Borovica VI		Donja Borovica	stanovanje	0,07	stanovanje
38	Osredak		Osredak	stanovanje-napuštena	5,09	stanovanje-napuštena
39	Osredak I		Osredak	stanovanje	0,46	stanovanje
40	Poločac		Poločac	stanovanje	3,05	stanovanje
41	Semizova Ponikva		Poločac	stanovanje-napuštena	3,37	stanovanje-napuštena
42	Semizova Ponikva II	Poločac	stanovanje-napuštena	0,69	stanovanje-napuštena	
43	Jusići	Dragovići	Mijakovići	stanovanje	4,11	stanovanje
44	Kopljari		Kopijari	stanovanje-napuštena	5,40	stanovanje-napuštena
45	Kopljari I		Kopijari	stanovanje	1,74	stanovanje
46	Kopljari I		Kopijari	stanovanje	0,39	stanovanje
47	Kučukovići		Kopijari	stanovanje-napuštena	0,70	stanovanje-napuštena
48	Borovičke njive I	Dubočtica	Dubočtica	stanovanje	12,63	stanovanje
49	Dubočtica I		Dubočtica	stanovanje	4,01	stanovanje
50	Dubočtica II		Dubočtica	stanovanje	0,62	stanovanje
51	Dubočtica III		Dubočtica	stanovanje	2,47	stanovanje
52	Dubočtica IV		Dubočtica	stanovanje	2,76	stanovanje
53	Kopališta		Kopališta	stanovanje	1,58	stanovanje
54	Borovičke njive		Borovičke njive	stanovanje-napuštena	22,86	stanovanje-napuštena

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

55	Donja Borovica II	Gornja Borovica	Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	2,95	stanovanje-napuštena
56	Gornja Borovica IV		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	0,92	stanovanje-napuštena
57	Gornja Borovica V		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	0,67	stanovanje-napuštena
58	Gornja Borovica I		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	2,70	stanovanje-napuštena
59	Gornja Borovica II		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	3,97	stanovanje-napuštena
60	Gornja Borovica III		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	1,43	stanovanje-napuštena
61	Jelik	Javornik	Javornik	stanovanje	1,56	stanovanje
62	Osoje		Osoje	stanovanje	14,14	stanovanje
63	Ponikva		Zvijezda	stanovanje	3,52	stanovanje
64	Ponikva I		Javornik	turizam	6,97	turizam
65	Ponikva II		Javornik	stanovanje-privreda	9,64	stanovanje-privreda
66	Povedrica		Javornik	stanovanje	3,38	stanovanje
67	Seoci II		Seoci II	stanovanje-napuštena	2,10	stanovanje-napuštena
68	Zabrezje		Zabrezje	turizam	2,70	turizam
69	Zabrezje I		Zabrezje	stanovanje-napuštena	2,57	stanovanje-napuštena
70	Zabrezje II		Zabrezje	stanovanje-napuštena	1,80	stanovanje-napuštena
71	Zvijezda		Zvijezda	stanovanje	7,53	stanovanje
72	Kadarići I		Kadarići	Kadarići	stanovanje-napuštena	0,26
73	Kadarići II	Kadarići		stanovanje-napuštena	0,18	stanovanje-napuštena
74	Kokošćići I	Kokošćići	Kokošćići	stanovanje	0,67	stanovanje
75	Kokošćići II		Kokošćići	stanovanje	2,16	stanovanje
76	Kokošćići III		Kokošćići	stanovanje	0,46	stanovanje
77	Luke		Kokošćići	stanovanje	1,60	stanovanje
78	Luke I		Kokošćići	stanovanje	0,19	stanovanje
79	Luke II		Kokošćići	stanovanje	0,09	stanovanje
80	Ligatići I	Ligatići	Ligatići	stanovanje	0,14	stanovanje
81	Mižnovići I		Mižnovići	ćkolski objekat	0,18	školski objekat
82	Mir	Mir	Mir	stanovanje	8,06	stanovanje
83	Mir I		Mir	stanovanje-napuštena	1,03	stanovanje-napuštena
84	Mir II		Mir	stanovanje	1,41	stanovanje
85	Mir III		Mir	Terminali Federacije	12,97	Terminali Federacije
86	Pajtov han I		Mir	stanovanje	0,11	stanovanje
87	Pajtov han IV		Mir	stanovanje	1,09	stanovanje
88	Donji Neprivaj		Neprivaj	stanovanje-napuštena	0,97	stanovanje-napuštena
89	Donji Neprivaj I		Neprivaj	stanovanje-napuštena	1,17	stanovanje-napuštena
90	Donji Neprivaj II	Neprivaj	stanovanje-napuštena	0,96	stanovanje-napuštena	
91	Brezice	Neprivaj	Očevija	stanovanje	0,69	stanovanje
92	Draževska njiva		Neprivaj	stanovanje	1,23	stanovanje
93	Brezice I		Očevija	stanovanje	0,88	stanovanje
94	Gornji Neprivaj		Neprivaj	stanovanje-napuštena	0,98	stanovanje-napuštena

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

95	Brezice II		Očevija	stanovanje	1,37	stanovanje	
96	Donje Očevlje	Očevija	Donja Očevija	stanovanje	10,94	stanovanje	
97	Gornji Neprivaj I		Neprivaj	stanovanje-napuštena	0,26	stanovanje-napuštena	
98	Gornji Neprivaj II		Neprivaj	stanovanje	1,73	stanovanje	
99	Donje Očevlje I		Očevija	stanovanje	2,37	stanovanje	
100	Neprivaj I		Neprivaj	stanovanje	3,74	stanovanje	
101	Donje Očevlje II		Očevija	stanovanje	4,71	stanovanje	
102	Naseoci		Naseoci	stanovanje	5,95	stanovanje	
103	Očevija I		Očevija	stanovanje	1,28	stanovanje	
104	Očevija II		Očevija	stanovanje	10,79	stanovanje	
105	Očevija III		Očevija	stanovanje	1,85	stanovanje	
106	TURIZAM		Neprivaj	turizam	30,74	turizam	
107	Očevija IV		Očevija	stanovanje	1,21	stanovanje	
108	Rastovače		Očevija	stanovanje	1,49	stanovanje	
109	Blaža		Okruglica	Blaža	stanovanje-napuštena	2,62	stanovanje-napuštena
110	Čeče			Čeče	stanovanje-napuštena	3,50	stanovanje-napuštena
111	Čeče	Čeče		stanovanje-napuštena	1,34	stanovanje-napuštena	
112	Karići	Karići		stanovanje-napuštena	2,29	stanovanje-napuštena	
113	Karići I	Karići		stanovanje-napuštena	1,58	stanovanje-napuštena	
114	Kunosići	Kunosići		stanovanje-napuštena	4,21	stanovanje-napuštena	
115	Letevci	Letevci		stanovanje-napuštena	6,32	stanovanje-napuštena	
116	Letevci I	Letevci		stanovanje-napuštena	0,81	stanovanje-napuštena	
117	Okruglica	Okruglica		stanovanje-napuštena	3,66	stanovanje-napuštena	
118	Okruglica I	Okruglica		stanovanje	0,25	stanovanje	
119	Okruglica II	Okruglica		stanovanje-napuštena	0,67	stanovanje-napuštena	
120	Okruglica III	Čeče		stanovanje-napuštena	0,73	stanovanje-napuštena	
121	Okruglica IV	Okruglica		stanovanje	1,60	stanovanje	
122	Pajtovići	Pajtovići		stanovanje-napuštena	5,86	stanovanje-napuštena	
123	Pajtovići III	Letevci		stanovanje-napuštena	1,00	stanovanje-napuštena	
124	Seoci	Seoci		stanovanje	2,04	stanovanje	
125	Seoci I	Seoci		stanovanje	0,61	stanovanje	
126	Seoci II	Seoci		stanovanje-napuštena	2,82	stanovanje-napuštena	
127	Srčljenci	Srčljenci		stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena	
128	Žići	Žići		stanovanje-napuštena	1,90	stanovanje-napuštena	
129	Žići I	Žići	stanovanje-napuštena	3,05	stanovanje-napuštena		
130	Ostrlja	Planinica	Ostrlja	stanovanje	2,38	stanovanje	
131	Ostrlja I		Ostrlja	stanovanje	0,77	stanovanje	
132	Ostrlja II		Ostrlja	stanovanje	1,42	stanovanje	
133	Planinica I		Planinica	stanovanje	0,35	stanovanje	

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

134	Planinica II		Planinica	stanovanje	1,23	stanovanje	
135	Planinica III		Planinica	stanovanje-napuštена	0,31	stanovanje-napuštена	
136	Slavin		Slavin	stanovanje	4,76	stanovanje	
137	Barica	Pogar	Pogar	stanovanje	22,85	stanovanje	
138	Javornik I		Sjenokos	stanovanje	2,36	stanovanje	
139	Pogar I		Sjenokos	stanovanje	1,55	stanovanje	
140	Pogar II		Pogar	stanovanje	0,64	stanovanje	
141	Pogar III		Pogar	stanovanje	0,96	stanovanje	
142	Pogar IV		Pogar	stanovanje	0,44	stanovanje	
143	Pogar V		Pogar	stanovanje	1,77	stanovanje	
144	Selakovo Zarue		Sjenokos	stanovanje	7,01	stanovanje	
145	Sjenokos		Sjenokos	stanovanje	18,76	stanovanje	
146	Sjenokos I		Pogar	stanovanje	0,14	stanovanje	
147	Sjenokos II		Sjenokos	stanovanje	5,03	stanovanje	
148	Sjenokos III		Sjenokos	stanovanje	0,36	stanovanje	
149	Kolonija Pržići		Pržići	kolonija Pržići	stanovanje	3,12	stanovanje
150	Mlakve			Mlakve	stanovanje	2,73	stanovanje
151	Pržići I	Pržići		stanovanje	0,15	stanovanje	
152	selo Pržići	Brezik		stanovanje	7,30	stanovanje	
153	Borje	Ravne	Ravne	stanovanje	1,17	stanovanje	
154	Cvijetići		Toljenak	stanovanje-napuštена	0,42	stanovanje-napuštена	
155	Dolovi		Ravne	stanovanje	0,73	stanovanje	
156	Golo Brdo		Zubeta	stanovanje	5,87	stanovanje	
157	Hajde		Ravne	stanovanje	4,22	stanovanje	
158	Janjoć		Ravne	stanovanje	2,68	stanovanje	
159	Kapetanovići		Zubeta	stanovanje	1,14	stanovanje	
160	Mačak		Ravne	stanovanje	8,89	stanovanje	
161	Mučanovici		Ravne	stanovanje	6,55	stanovanje	
162	Ravanjsko polje		Ravne	stanovanje-napuštена	5,11	stanovanje-napuštена	
163	Ravne I		Ravne	stanovanje	0,26	stanovanje	
164	Ravne II		Ravne	stanovanje	1,01	stanovanje	
165	Rožajac		Ravne	stanovanje	1,12	stanovanje	
166	Stari krst		Ravne	stanovanje	7,91	stanovanje	
167	Toljenak I		Toljenak	stanovanje-napuštена	1,43	stanovanje-napuštена	
168	Toljenak II		Toljenak	stanovanje-napuštена	1,95	stanovanje-napuštена	
169	Toljenak III		Toljenak	stanovanje-napuštена	2,27	stanovanje-napuštена	
170	Toljenak IV		Toljenak	stanovanje-napuštена	0,89	stanovanje-napuštена	
171	Toljenak IX		Toljenak	stanovanje-napuštена	3,56	stanovanje-napuštена	
172	Toljenak V		Toljenak	stanovanje-napuštена	6,24	stanovanje-napuštена	
173	Toljenak VI		Toljenak	stanovanje-napuštена	0,35	stanovanje-napuštена	
174	Toljenak VII		Toljenak	stanovanje-napuštена	2,35	stanovanje-napuštена	

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

175	Toljenak VIII		Toljenak	stanovanje	8,15	stanovanje
176	Toljenak X		Toljenak	stanovanje-napuštena	3,57	stanovanje-napuštena
177	Toljenak XI		Toljenak	stanovanje	0,55	stanovanje
178	Toljenak XII		Toljenak	stanovanje	0,47	stanovanje
179	Toljenak XIII		Toljenak	stanovanje-napuštena	3,58	stanovanje-napuštena
180	Toljenak XIV		Ravanjsko polje	turizam	15,74	turizam
181	Toljenak XV		Toljenak	turizam	59,87	turizam
182	Ravne		Ravne	turizam	7,00	turizam
183	Ravanjsko polje I		Ravne	turizam	13,50	turizam
184	Zubeta I		Ravne	stanovanje-napuštena	1,98	stanovanje-napuštena
185	Strica-Zarue I	Strica-Zaruđe	Strica	stanovanje	0,51	stanovanje
186	Brda	Striježevo	Brda	stanovanje	11,26	stanovanje
187	Hodžići I		Brda	stanovanje	0,46	stanovanje
188	Juke		Radonjići	stanovanje	5,26	stanovanje
189	Kolovići		Kolovići	stanovanje	1,66	stanovanje
190	Pajtov han II		Samari	stanovanje-napuštena	0,78	stanovanje-napuštena
191	Radonjići I		Radonjići	stanovanje	0,42	stanovanje
192	Radonjići II		Radonjići	stanovanje	0,71	stanovanje
193	Samari		Samari	stanovanje-napuštena	1,84	stanovanje-napuštena
194	Striježevo I		Striježevo	stanovanje	18,74	stanovanje
195	Brda		Brda	turizam	25,65	turizam
196	Bijelo Borje	Stupni Do	Bijelo Borje	stanovanje	5,16	stanovanje
197	Bijelo Borje I		Bijelo Borje	stanovanje	4,10	stanovanje
198	Bijelo Borje II		Bijelo Borje	stanovanje	0,51	stanovanje
199	Stupni Do		Stupni Do	stanovanje	14,76	stanovanje
200	Stupni Do I		Stupni Do	stanovanje	1,06	stanovanje
201	Stupni Do II		Stupni Do	stanovanje-napuštena	0,73	stanovanje-napuštena
202	Stupni Do III		Stupni Do	stanovanje	0,28	stanovanje
203	Stupni Do IV		Stupni Do	stanovanje	1,72	stanovanje
204	Diknjići	Vareš	Diknjići	stanovanje	5,53	stanovanje
205	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	4,29	stanovanje
206	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	0,26	stanovanje
207	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	1,95	stanovanje
208	Kota		Semizova Ponikva	deponija	3,44	deponija
209	Osredak II		Osredak	stanovanje	0,31	stanovanje
210	Položac I		Semizova Ponikva	stanovanje	3,25	stanovanje
211	Položac II		Semizova Ponikva	stanovanje	0,73	stanovanje
212	Položac III		Semizova Ponikva	stanovanje	0,22	stanovanje
213	Semizova Ponikva I		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,32	stanovanje-napuštena
214	Semizova Ponikva III		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,21	stanovanje-napuštena
215	Semizova Ponikva IV		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

216	Semizova Ponikva V		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena	
217	Smreka		Vareš	stanovanje	9,29	stanovanje	
218	Vareš		Vareš	stanovanje	0,35	stanovanje	
219	Vrankovci	Vareš Majdan	Semizova Ponikva	stanovanje	0,62	stanovanje	
220	Pajtov han I		Poljanice	stanovanje-napuštena	1,28	stanovanje-napuštena	
221	Pajtov han III		Pajtov han	stanovanje	1,33	stanovanje	
222	Podjavor		Podjavor	stanovanje-napuštena	1,65	stanovanje-napuštena	
223	Poljanice		Poljanice	stanovanje-napuštena	2,93	stanovanje-napuštena	
224	Poljanice I		Poljanice	stanovanje-napuštena	1,05	stanovanje-napuštena	
225	Bare	Vijaka	Vijaka donja	stanovanje	2,94	stanovanje	
226	Donje Vijaka I		Pobilje	stanovanje	1,47	stanovanje	
227	Donje Vijaka II		Vijaka donja	stanovanje	5,43	stanovanje	
228	Glavica		Radočevići	stanovanje	3,36	stanovanje	
229	Gornja Vijaka I		Radočevići	stanovanje	0,32	stanovanje	
230	Han Pobilje		Pobilje	stanovanje	2,24	stanovanje	
231	Ivančevo		Ivančevo	stanovanje	20,18	stanovanje	
232	Kicelj		Krčevine	stanovanje	3,06	stanovanje	
233	Krčevine		Krčevine	stanovanje	11,20	stanovanje	
234	Krčevine I		Krčevine	stanovanje	1,65	stanovanje	
235	Krčevine I		Krčevine	stanovanje	3,64	stanovanje	
236	Krčevine II		Krčevine	stanovanje	0,68	stanovanje	
237	Krčevine II		Krčevine	stanovanje	1,14	stanovanje	
238	Križ		Krčevine	stanovanje	8,28	stanovanje	
239	Križ I		Krčevine	stanovanje	1,31	stanovanje	
240	Križ II		Krčevine	stanovanje	0,51	stanovanje	
241	Križ III		Krčevine	stanovanje	2,24	stanovanje	
242	Križ IV		Krčevine	stanovanje	1,49	stanovanje	
243	Radočevići		Radočevići	stanovanje	20,12	stanovanje	
244	Tribija		Tribija	stanovanje	16,17	stanovanje	
				UKUPNO:	948,79		

Tabela 2.3.3. Sumarni pregled građevinskih zemljišta van urbanih područja, prema namjeni

Namjena	Utvrđen broj	Površina (ha)
deponija	1	3,44
stanovanje	143	534,04
stanovanje-napuštena	89	226,35
stanovanje-privreda	1	9,64
turizam	8	162,17
školski objekat	1	0,18
Terminali Federacije	1	12,97
Ukupno	244	904,79

Urbana područja i građevinska zemljišta van urbanih područja prikazana su i u grafičkom prilogu broj 4.

2.4. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE

Prema urađenoj karti bonitetnih kategorija, područje općine Vareš raspolaže sa vrlo ograničenim površinama pogodnim za intezivnu oraničnu proizvodnju. Prva, druga i treća kategorija uopće nisu zastupljene, dok su površine Iva i IVb kategorije ograničene. Uzrok tome, pored ostaloga, leži u velikoj razuđenosti reljefa koji postojanje ravnih ili slabo nagnutih površina svodi na vrlo ograničenu mjeru.

Obzirom na ograničenost ovog prirodnog resursa, neophodna je njegova zaštita shodno upotrebnoj vrijednosti tog zemljišta, a naročito zemljišt grupisanog u I agrozonu koju isključivo treba planirati za razvoj poljoprivrede.

2.4.1. Kategorizacija poljoprivrednog zemljišta

Projekcijom prostornog razvoja općine Vareš, a na osnovu podataka iz „Studije upotrebne vrijednosti zemljišta za područje Zeničko-dobojskog kantona“, i ostalih namjena utvrđenih Prostornim planom (prvenstveno građevinskog i šumskog zemljišta), urađena je karta kategorizacije poljoprivrednog zemljišta. Na području općine nisu zastupljene I, II i III kategorija najkvalitetnijeg poljoprivrednog zemljišta. Utvrđena je zastupljenost: IV (IVa) i (IVb), V, VI i VII kategorije poljoprivrednog zemljišta, u ukupnoj površini od 6.515,06 hektara ili 16,70 % od ukupne površine općine, što je detaljnije obrađeno u narednom dijelu teksta, i prikazano na grafičkom prilogu broj 5.

Utvrđene bonitetne kategorije poljoprivrednog zemljišta prema upotrebnoj vrijednosti razvrstane su u dvije grupe:

- zemljišta prikladna za korištenje u poljoprivredne svrhe – prikladna za kultiviranje (I-IV bonitetna kategorija), zahvataju ukupnu površinu od 708,22 ha ili 1,81 % površine općine,
- zemljišta ograničena u upotrebi – općenito slabije prikladna i neprikladna za kultiviranje (V-VII bonitetna kategorija), zahvataju ukupnu površinu od 4.755,69 ha ili 12,19 % površine općine.

Zemljišta prikladna za kultiviranje

Podkategorija IVa

Zauzima 0,25 % (96,57 ha) ukupne površine općine i javlja se u ravničarskom dijelu općine te u dolini rijeka Blaža i donjeg toka rijeke Stavnje, te kod naselja Okruglica. Najveći dio ovog zemljišta se koristi kao niskoproduktivna livada, ali isto tako određenom mehanizacijom, agromeliorativnim i hidromeliorativnim mjerama može se osposobiti u oranično zemljište, čime bi se stvorili uslovi za intezivniju poljoprivrednom proizvodnju na području općine Vareš. Režim površinskih i podzemnih voda utiče na proizvodnu sposobnost ove vrste zemljišta. Ova zemljišta su većinom slabo drenirana i skeletoidna, te su pod uticajem stagnirajuće vode.

Podkategorija IVb

Zauzima 1,56% (608,94 ha) ukupne površine općine i nalazi se na lokalitetima Ravansko polje, Čamovine, Zlokraci, Panjevi, Kolonija i u dijelu naselja Seoci. Ova vrsta zemljišta predstavlja prelaz od oraničnog ka livadskom načinu iskorištavanja i nije baš bogata hranjivim sirovinama (fosfor). S obzirom na geološku građu analiziranog prostora, može se zaključiti da je znatan dio terena podložan erozijama i fizikalnom trošenju. Uz primjenu brojnih agro i hidromeliracionih mjera može se povećati proizvodna produktivnost ove vrste zemljišta. Za razliku od zemljišta Iva podkategorije, ova zemljišta su srednje skeletoidna do 30 % skeleta. Kako u općini Vareš ne postoji I, II i III bonitetna kategorija, koje su ujedno najplodnije kategorije, čitava poljoprivredna proizvodnja se odvija na gore navedenim bonitetnim

podkategorijama. Generalno gledajući čitav prostor raspolaže sa vrlo ograničenim površinama pogodnim za proizvodnju, te je neophodno primijeniti brojne tehničke mjere kako bi se povećale produktivne površine.

Zemljišta neprikladna za kultiviranje (ograničena u upotrebi)

Zemljište V bonitetne kategorije

Zauzima 5,58 % ukupne površine općine (2.175,44 ha) i spada u vrstu zemljišta koja su neprikladna za kultiviranje, tj. zemljišta koja imaju ograničenu upotrebnu vrijednost. Ovaj tip zemljišta prisutan je u sljedećim mjestima : Glavica, Bijelo Borje, Stupni Do, Kadarići, Selačka planina, Veliko korito, Sršljenci, te istočno od općine na području Đokići, Čeće, Kunosići, Stari krst, Brgule i Zubeta, Višnjići. Sjeveroistočno od općine na području Papratnog, sela Ivančevo, Krčevine, Rastovače i Ligatići. Te na zapadu u mjestima Mijakovići, Zabrežje i Zaruđe. Zbog stepena inklinacije na ovoj vrsti zemljišta se većinom odvija livadsko-pašnjačko iskorištavanje. Primjenom brojnih tehničkih mjera, te fertilacijom moguće je sa ekstenzivnog preći na intenzivni način iskorištavanja.

Zemljište VI bonitetne kategorije

Zauzima 6,61 % ukupne površine općine (2.580,25 ha) i najviše se koristi za pašnjake i livade sa malim stepenom bioprodukcije, a zbog karakterističnog nagiba terena od 30 stepeni i stjenovitog tla poljoprivredna proizvodnja nije moguća.

Zemljište VII bonitetne kategorije

Zemljište ove kategorije je stjenovito, plitko i najčešće nastalo devastiranjem šuma, tako da je vrlo male produktivnosti. Zauzima 1.053,86 ha ili 2,70 % ukupne površine općine Vareš.

2.4.2. Zone proizvodne sposobnosti – agrozone

U odnosu na ukupnu površinu općine Vareš, poljoprivredna zemljišta se nalaze na drugom mjestu prema zastupljenosti pojedinih kategorija zemljišta i to sa ukupnom površinom od 6.517 ha ili 16,70 % gdje dominira poljoprivredno zemljište V i VI kategorije sa 4.755,69 ha ili 12,19 % od ukupne površine općine, dok kvalitetno poljoprivredno zemljište IV bonitetne kategorije zahvata površinu od 708,22 ha ili 1,81 % ukupne površine općine. Prema urađenoj karti bonitetnih kategorija na području općine Vareš nisu zastupljene I, II i III kategorija poljoprivrednog zemljišta. Najzastupljenija je V, a potom kategorija VI i IVb, a VII, IVa su bitno manje zastupljene.

Prema usvojenoj agropedološkoj kategorizaciji, zemljišta su podjeljena u 3 cjeline radi lakšeg zoniranja :

- Agrozona I (II-IVa bonitetna kategorija) – zemljišta namijenjena samo za poljoprivredu,
- Agrozona II (IVb-VI bonitetna kategorija) – zemljišta se mogu koristiti za građenje uz promjenu namjene,
- Agrozona III (VII-VIII bonitetna kategorija) – zemljišta koja se nikako ne mogu koristiti za poljoprivredu.

Agrozona I

Obuhvata IVa i IVb bonitetnu podkategoriju, te zauzima 705,51 ha površine općine Vareš. Riječ je o izuzetno plodnom zemljištu koje se može koristiti za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Kvalitet samog zemljišta se može pospiješiti primjenom raznih agro i hidromeliracionih mjera.

Agrozona II

Obuhvata zemljišta V i VI bonitetne kategorije, te zauzima 4.755,69 ha površine općine Vareš. Zbog fizičko-hemijskih svojstava, male dubine soluma, te brojnih klizišta, ova tla imaju ograničenja u poljoprivrednoj proizvodnji, tako da se u ovoj zoni najviše odvija suho ratarenje i voćarstvo. Ove vrste zemljišta se koriste kao livade ili kao voćnjaci.

Agrozona III

Obuhvata zemljišta slabijih produktivnih potencijala, konkretno zemljišta VII bonitetne kategorije. Uslijed male dubine soluma, velike inkliniranosti, te viših nadmorskih visina (planinska područja) ovdje su izražena ograničenja u poljoprivredi. Ovakva zemljišta su pod pašnjacima i livadama te se pretežno koriste u stočarstvu.

Analizirajući agrozone I, II i III na području općine Vareš možemo zaključiti sljedeće:

- U agrozonu I moguća je intezivna poljoprivredna proizvodnja.
- U agrozonu II (V i VI bonitetna kategorija) moguće je suho ratarenje i voćarstvo, dok je intezivna proizvodnja onemogućena zbog nagiba terena i njegovog klizanja.
- U agrozonu III (VII i VIII bonitetna kategorija) moguća je stočarska proizvodnja, jer je ovo zemljište pod pašnjacima i livadama.

Tabela 2.4.2.1. Bonitetne kategorije poljoprivrednog zemljišta

Zona	Kategorija	Površina (ha)	%
I agrozona	II	0	0
I agrozona	III	0	0
I agrozona	IVa	96,57	0,25%
I agrozona	IVb	608,94	1,56%
I agrozona	Ukupno	708,22 ha	1,81 %
II agrozona	V	2175,44	5,58%
II agrozona	VI	2.580,25	6,61%
II agrozona	Ukupno	4.755,69	12,19%
III agrozona	VII	1.053,86	2,70%
III agrozona	Ukupno	1.053,86	2,70 %
Poljoprivredno	Ukupno	6.515,06	16,70 %
Općina	Ukupno	39.011	100 %

2.5. ŠUMSKO ZEMLJIŠTE

Projekcijom prostornog uređenja utvrđeno je da najveći dio prostora općine Vareš čak 30.392,23 ha ili 77,90 % zauzima šumsko zemljište, zbog čega šume i šumsko zemljište predstavlja ekonomski najznačajniji prirodni resurs općine.

Obzirom da je šumarstvo vezano za veliki prostor, otežano je praćenje procesa proizvodnje, tj. općenito gospodarenje šumskim ekosistemima. S tim u vezi uspostavljene su određene konture za jedinstven gospodarski objekat u vidu šumskogospodarskog područja (ŠGP).

Šume općine Vareš smještene su u okviru ŠGP „Gornjebosansko“ (zajedno sa općinama Visoko, Kakanj i Breza), ŠGP „Olovsko“ (zajedno sa općinama Olovo i Kakanj) i ŠGP „Kakanjsko“ (zajedno sa općinama Visoko, Kakanj i Zenica).

Za ova šumskogospodarska područja, rade se Šumskogospodarske osnove (ŠGO), svakih deset godina.

2.5.1. Kategorije korištenja šumskog zemljišta

Prema karti bonitetnih kategorija šumskih površina¹, i na osnovu namjene zemljišta utvrđene projekcijom prostornog uređenja, šumska zemljišta na području općine Vareš su podijeljena od IVd do VII kategorije. Šumsko zemljište čini 77,90 % ukupne površine općine, odnosno zauzima površinu od 30.392,23 ha.

Bitno je napomenuti da svaka od kategorija šumskog zemljišta pored oznake kategorije sadrži i oznaku ograničavajućih faktora kao što su: nagib (n), erozija (e); dreniranost (d); kamenitost (k); skeletnost (s); opasnost od klizišta (r).

U narednom tabelarnom pregledu dat je bilans površina po kategorijama šumskog zemljišta, kao i na grafičkom prilogu broj 6.

Tabela 2.5.1.1. Bilans površina po kategorijama šumskog zemljišta

Kategorija šumskog zemljišta	Površina (ha)	%
IVd	336,87	0,86
Vn	2.083,82	5,34
Vne	2.600,05	6,66
VIn	1.762,26	4,51
VInes	1.446,45	3,70
VIns	975,69	2,50
Vles	319,38	0,82
VInn	1.762,26	4,51
VIne	3.042,38	7,79
VInes	3.339,63	8,56
VIns	4.205,86	10,78
VInsk	927,76	2,38
Vles	1.587,22	4,06
VIne	6.002,60	15,38
Šumsko zemljište / ukupno	30.392,23	77,85%
Općina Vareš / ukupno	39.011,32	100%

IV kategorija šumskih površina

Ova kategorija se prostire na **336,87 ha**, što čini 0,86 % od ukupne površine. U ovu kategoriju spada Ivd zemljište, koje najčešće možemo naći na najnižim nadmorskim visinama i to u mjestima kao što su Danilovići, Čamovine i Ravno brežje. IV kategorija šumskog zemljišta se nalazi na dubokom distričnom kambisolu, te luvisolu sa padinskim pseudoglejem. Ograničavajući faktor za ovaj tip zemljišta su klizišta, odnosno erozioni procesi, a na određenim dijelovima i pojava kamenitosti.

¹ Studija upotrebne vrijednosti zemljišta na području ZDK (mart, 2011.)

V kategorija šumskih površina

Obuhvata sljedeće tipove šumskog zemljišta :

Vn kategorija se prostire na **2.083,82 ha**

Vne kategorija se prostire na **2.600,05 ha**

Za razliku od IV kategorije zemljišta, ova je dosta rasprostranjenija, posebice na višim nadmorskim visinama. Ukupno zauzima površinu od **4.683,87 ha** ili **12%** ukupne površine općine. Ovaj tip zemljišta možemo naći na sljedećim lokacijama : Dugom brdu, Ljevačkom potoku, Tremonošnjaku, Osinjači, Zvijezdi, Klimentu, Dolićima, Han Pobilje, Kraljevoj kosi i Vrijesićima. V kategoriju možemo naći na distričnom kambisolu, kalkokambisolu, kalkomelanosolu i podzolu, a ne možemo je naći na periditima serpentinitima, splitima. Ova vrsta zemljišta ima ograničenu sposobnost bioprodukcije zbog raznih faktora kao što su nagib, kombinacija erozije i nagiba, skeletnost, kamenitost, dubina itd. Kombinacijom klime i specifične geološke građe na ovoj kategoriji zemljišta možemo naći sljedeće šume : mješovite šume bukve, jele i smrče; mješovite četinarske smrčevito-jelove šume; čiste bukove šume, te na pojedinim mjestima i hrastove šume, mada je bitno napomenuti da su one ipak rijeđe u odnosi na sve gore nabrojane.

VI kategorija šumskih površina

Zauzima **10.506,38 ha** što čini cca 27,00 % od ukupne površine. Od svih kategorija na području općine Vareš ona zauzima najveću površinu i obuhvata sljedeće kategorije :

Vles kategorija se prostire na 319,38 ha

Vln kategorija se prostire na 1.762,26 ha

Vne kategorija se prostire na 6.002,60 ha

Vnes kategorija se prostire na 1.446,45 ha

Vlns kategorija se prostire na 975,69 ha

Ovu kategoriju šumskog zemljišta možemo naći u Alijinoj bašći, Marinoj vodi, Šikuljskom gaju, Guvnu, Petačama, Malim Biljevnica i Velikom brdu, a sva nabrojana mjesta se nalaze jugoistočno od općine Vareš. Sjeveroistočno od pomenute općine, karakteristična šumska zemljišta možemo naći u mjestima kao što su Smršnica, Dragevac, Lanševac i Rudina. Kako je riječ o površinski najrasprostranjenijoj kategoriji, ovu vrstu šumskog zemljišta nalazimo i sjeverno od Vareša u mjestima kao što su: Kraljeva kosa, Duboštica, Papratno brdo i Kačansko brdo. Na ovakvoj vrsti zemljišta bioprodukcija je ograničena zbog brojnih faktora koji joj ne idu u prilog, a neki od njih su erozija, nagib, skeletnost, klizanje površine, kamenitost. Od šumskih zajednica najrasprostranjenije su borove, hrastove i bukove šume.

VIII kategorija zemljišta – kopovi

Ova kategorija zahvata eksploataciona polja, devastirane i sl. površine, obuhvata 330,00 ha ili 0,84 % ukupne površine općine vareš.

2.5.2. Funkcije šuma i njihov značaj

Zbog vrlo dugog produkcionog perioda većine autohtonih vrsta šumskog drveća i šume kao vrlo složene i osjetljive zajednice mnoštva živih bića, gospodarenje šumama se temelji na dugoročnim planovima. U žiži promjena koje su posljedica klimatskih udara, šume su najosjetljiviji ekosistemi i zahtijevaju izuzetnu brigu kada je riječ o gospodarenju, korištenju i zahvatima ujednačenih intenziteta. Ta briga se ogleda prije svega u očuvanju njihove stabilnosti i bogatstva koje posjeduju u našim krajevima, a zasigurno da njihov biodiverzitet ima posebno mjesto u evropskim prirodoslovnim dimenzijama.

Parametri značajnosti šumskih ekosistema i blagodati koje oni čine svojoj užoj i široj okolini dugo vremena su poznate, ali treba još jednom napomenuti da su šume najveći rezervoari

pitke vode i ugljika, veliki proizvođači kiseonika, regulatori i stabilizatori pojava u prirodi koji direktno utiču na blagost klime umanjujući i ublažavajući ekstreme bilo koje vrste. Osim toga šume djeluju umirujuće na ljudski organizam čineći izuzetan medij za revitaliziranje umornog organizma kroz ugodne šetnje, sport i boravak u prirodi. Jedna generalna konstatacija bi mogla biti izvedena iz dosadašnjih akcidenata koja su bila prisutna u prošlosti, a i danas i koja glasi: Ukoliko dođe od uništavanja šuma zasigurno nestaje izvora vode, klimatski i drugi ekstremi koji su nepodnošljivi postaju izraženiji, prestaje mogućnost opstanka na tom području što sve tjera stanovništvo na migracije. U takvim prilikama se formiraju beživotni prostori za duži period. Nestankom šuma nestaje i civilizacija.

Zakon o šumama determinira pojam šume i šumskog zemljišta, racionalnog korištenja, prostorno i upravno uređenje, uslove i načine gospodarenja šumama, te prava, obaveze i odgovornost subjekata u gospodarenju sa šumama.

Za dugoročno planiranje gospodarenja šumama bitne su slijedeće karakteristike: geografija i granice područja, hidrografija, geološko-pedološke karakteristike, klima i prostorno uređenje. Uz naprijed navedeno, te zbog svojih socijalnih i proizvodnih funkcija, šume predstavljaju dobro od općeg interesa, pa shodno tome uživaju posebnu brigu i zaštitu kako Federacije BiH tako i Kantona.

Shodno tome, član 17. Zakona o šumama propisuje dugoročni Šumarski program Federacije, član 18. istog Zakona propisuje Kantonalni šumsko-razvojni plan i član 20. Šumskogospodarsku osnovu. Prema Zakonu o šumama šume se tretiraju na osnovu svojih polivalentnih (opće korisnih) funkcija, kao i privrednog značaja objekata koji uživaju posebnu brigu i zaštitu najšire društvene zajednice.

Da bi se sve to postiglo potrebno je vršiti monitoring u šumskim ekosistemima, te registrirati sve promjene s jedne, a s druge strane optimizirati njihovo korištenje u smislu snabdijevanja društva drvnom građom, industrijskim, celuloznim i ogrjevnim drvetom. To se sve čini svrsishodnim na osnovu sagledavanja potencijala staništa i dugoročnog planiranja gospodarenja šumama.

2.5.3. Zaštićena područja i šume sa posebnom namjenom

Na području ŠGP „Gornjebosansko“ imamo i kategoriju 9000 koja obuhvata šume posebne namjene u okviru kojih su prisutna ograničenja u gospodarenju. Ova kategorija šuma većinom obuhvata vodozaštitna područja, te područja koja su označena kao rezervati prirode. Prema podacima iz ŠGO-a šume posebne namjene zauzimaju oko 5.070 ha. Tako da na području ovog ŠGP-a imamo sljedeća vodozaštitna područja i rezervat prirode:

- Vodozaštitna zona Bukovica (GJ Gornja Trstionica Bukovica)
- Vodozaštitna zona Mala Rijeka (GJ Gornja Stavnja)
- Vodozaštitna zona Očevlja (dijelom GJ Gornja Stavnja i dijelom GJ Gornja Misoča)
- Izvorišta Mahmutovića rijeke i vodozahvat rijeke Misoče zauzimaju GJ Gornja i Donja Misoča
- Prirodni rezervat (tresetište Đilda) koji zauzima dijelove odjela 39 i 47 oko privatnog posjeda)

2.5.4. Plan i ciljevi gospodarenja

U svim gospodarskim granama potrebno je voditi proizvodnju na osnovu planova različitog vremena trajanja. To je posebno važno imati u vidu kod prirodnih resursa kao što je šuma gdje je sam produkcionni proces vezan za prostrano radno polje i duži vremenski period. Idealno bi bilo proizvodnju drvne mase temeljiti na skidanju godišnjeg drvnog prirasta na cijelom šumsko-gospodarskom području ŠGP. Količina drvne mase-etata koja treba da se uzme sa svakog ŠGP usklađena sa potencijalima postojećih staništa i sastojina i temeljena na realnom stanju

šuma i postavljenih ciljeva gospodarenja za naredni uređajni period. Ovdje treba imati u vidu i dodatne uvjete koji determiniraju obim sječa, a oni se odnose prije svega:

- obezbijediti kontinuitet gospodarenja šumama na pojedinim šumskogospodarskim područjima –ŠGP u skladu sa osnovnim smjernicama gospodarenja šumama;
- uzeti u obzir postojeće industrijske kapacitete za preradu drveta u cilju snabdijevanja sirovinom, u svjetlu novih zbivanja tržišnog načina privređivanja u FBiH i kantonima (tržišni odnosi i privatizacija ne bi trebala biti obaveza);
- da sa ekonomskog aspekta šumskogospodarska osnova –ŠGO bude opravdana.

U cilju očuvanja i unapređenja općekorisnih funkcija šuma, te racionalnog korištenja prirodnih bogatstava, posebno šume i općeg razvoja šumsko-gospodarskog područja, šumama i šumskim zemljištem potrebno je gospodariti kroz Zakon o šumama koji regulira i propisuje da se šumama u Federaciji BiH gospodari na osnovu izrađenih šumsko-gospodarskih osnova (ŠGO) koje se rade za period 10-15 godina. To je plan za dugoročno gospodarenje šumama i šumskim zemljištem. Njime se definiraju osnovne smjernice gospodarenja usklađenim sa usvojenom politikom i strategijom razvoja šumarstva i drugih gospodarskih djelatnosti.

Šume Zeničko-dobojskog kantona smještene su u okviru šest šumsko-gospodarskih područja (ŠGP), i to:

1. ŠGP „Olovsko“ nalazi se na području općina: Olovo, Vareš, Kakanj.
2. ŠGP „Gornjebosansko“ nalazi se na području općina: Visoko, Vareš, Kakanj, Breza, Zavidovići.
ŠGP „Kakanjsko“, nalazi se na području općina: Vareš, Kakanj, Zenica, Visoko.
3. ŠGP „Krivajsko“, nalazi se na području općina: Zavidovići, Žepče, Zenica, Olovo, Kakanj, Maglaj
4. ŠGP „Natron-Usorsko-Ukrinsko“ na području općina: Tešanj, Žepče, Usora, Zenica, Maglaj i Doboj-jug.
5. ŠGP „Sprečko“ na području općine: Maglaj

Šume u državnom vlasništvu obuhvataju ukupnu površinu od 26.307,22 ha, dok privatne zauzimaju površinu od 2.236,01 ha. U državnim šumama najveću površinu zauzimaju visoke šume sa prirodnom obnovom (22.233,13 ha), zatim šumske kulture (782,37 ha), izdanačke šume (594,83 ha) i druge. Iz dole prikazane tabele možemo vidjeti da šume općine Vareš najvećim dijelom zauzimaju ŠGP „Gornjebosansko“, a najbrojnije su visoke šume sa prirodnom obnovom, koje zauzimaju skoro 10 000 ha.

Zbog svoje ogromne rasprostranjenosti šume općine Vareš pripadaju sljedećim ŠGP-ovima:

- „**Olovsko**“, koje pored Vareša obuhvata općine Olovo i Kakanj (31,8 % od ukupne površine)
- „**Gornjebosansko**“, koje pored Vareša obuhvata općine Visoko, Kakanj i Brezu (54,10 % od ukupne površine)
- „**Kakanjsko**“, koje pored Vareša obuhvata općine Kakanj, Zenicu i Visoko (3,30 % od ukupne površine)

Klasificiranje, odnosno razvrstavanje državnih šuma i šumskih zemljišta izvršeno je tako da su sve šume prema uzgojnom obliku (stanju sastojina) svrstane u 7 širih kategorija (1000-7000), prema zastupljenosti pojedinih vrsta drveća u 17 užih kategorija, te na osnovu podataka o stanju sastojina na temelju relevantnih saznanja o biodiverzitetu u 51 gazdinsku klasu.

Tabela 2.5.4.1. Stanje površina šuma i šumskih zemljišta za državne šume

Šira kategorija	Šumskogospodarsko područje			
	Gornjebosansko	Kakanjsko	Olovsko	
1000	10.859,70	3.233,56	10.746,00	24.839,26
2000	294,72	54,65		349,37
3000	759,50	59,57		819,07
4000	542,40	56,04		598,44
5000	221,42	26,77	5,43	253,62
6000	719,43	193,16	6,94	919,53
7000	0,33	4,88		5,21
Ukupno	13.397,50	3.628,63	10.758,77	27.784,50

Napomena: Ukupna površina šumskog zemljišta iz prethodne tabele je rezultat obrade GIS alatima, i u korist privatnih šuma. A prema podacima iz šumsko-gospodarskih osnova za državne šume, površina državnog šumskog zemljišta na području općine Vareš iznosi 27.784,50 hektara.

S obzirom da su privatne šume u česticama pretežno malih površina, disperzno razasute u širokom prostoru, zbog njihove usitnjenosti, metodika uređivanja istih, znatno je složenija nego u državnim šumama. Osnov prostornog uređenja općinskog područja je katastarska podjela na katastarske općine (K.O.) i katastarskih općina na katastarske čestice (k.č.), koje u šumskogospodarskoj osnovi za privatne šume predstavljaju prostorne jedinice. Osnovna uređajno-planska jedinica u privatnim šumama je reprezentant, dok katastarska čestica predstavlja obilježje vlasničke pripadnosti. Ukupna površina privatnih šuma i šumskih zemljišta na području općine Vareš iznosi 2.450,62 ha, od čega je minirano 214,61 ha ili 8,75%.

Tabela 2.5.4.2. Stanje površina šuma i šumskih zemljišta za privatne šume

STANJE POVRŠINA PO KATEGORIJAMA ŠUMA (PRIVATNE ŠUME)		
Šifra	Kategorija	Površina (ha)
ŠK 1000	Visoke šume s prirodnom obnovom	1.852,22
1100	Visoke šume bukve	356,62
1200	Čiste i mješovite jele i smrče i mješ.jele,smrče i bukve	1.339,91
1300	Čiste i mješovite šume bijleog i crnog bora	57,86
1400	Visoke šume hrasta(kitnjaka,sladuna i cera)	92,29
1500	Ostale visoke šume s prirodnom obnovom	4,54
ŠK 1000 (minirano)	Minirane visoke šume s prirodnom obnovom	178,70
1100	Minirane visoke šume bukve	23,41
1200	Minirane čiste i mješovite jele i smrče i mješ.jele,smrče i bukve	129,63
1300	Mimnirane čiste i mješovite šume bijleog i crnog bora	25,66
ŠK 3000	Šumski zasadi	10,84
3100	Šumski zasadi jele i smrče i jele ,smrče i liščara	6,88

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

3200	Šumski zasadi bijleog i crnog bora i borova i liščara	3,96
ŠK 4000	Izdanačke šume	352,45
4100	Izdanačke šume bukve	103,86
4200	Izdanačke šume hrasta	69,43
4300	Izdanačke šume bukve i hrasta	46,02
4400	Ostale izdanačke šume	133,14
ŠK 4000 (minirano)	Minirane izdanačke šume	3,00
4100	Minirane izdanačke šume bukve	3,00
4400	Minirane ostale izdanačke šume	2,57
ŠK 5000	Goleti ispod gornje granice privredne šume	20,27
ŠK 5000 (minirano)	Minirane goleti ispod gornje granice privredne šume	0,23
ŠK 6000	Neprodiktivne površine u šumarskom pogledu	32,91
6100	Iskrčeno građevinsko zemljište	19,98
6200	uzurpacije	12,93
	neminirano	2.236,01
	minirano	214,61
	ukupno	2.450,62

Plan gospodarenja šumama pretpostavlja takve gospodarske aktivnosti u planskom periodu, kakve garantiraju trajnu stabilnost, produktivnost i obnavljanje šuma. Šumskogospodarska osnova ŠGO kao dugoročni plan gospodarenja šumama, na temelju utvrđenog stanja šuma i postavljenih proizvodnih ciljeva, daje osnovne smjernice-okvire gospodarenja šumama i šumskim zemljištima u desetgodišnjem periodu.

S obzirom na široku šarolikost tipova šuma, naročito u privatnim šumama, plan gospodarenja treba da definira okvire ravnomjernog i kontinuiranog korištenja produkata šume i obnove šuma tokom uređajnog perioda, dok detalje gospodarenja po tipovima šuma i najužim uređajno-planskim jedinicama utvrđuje-definira godišnji operativni plan i izvođački projekt gdje je to Zakonom o šumama propisano.

Osnovne pretpostavke dobrog plana gospodarenja jesu, stručno postavljeni ciljevi gospodarenja i odabrani odgovarajući sistemi gospodarenja koji pretpostavljaju najbrže, najdosljednije i najjednostavnije dostizanje postavljenih ciljeva.

Navedene kriterije dostizanja postavljenih ciljeva neuporedivo je teže zadovoljiti u privatnim, nego u državnim šumama, jer je u privatnoj šumi, redovito male površine i primjenom ma kojeg poznatog sistema gospodarenja, vrlo upitna njena stabilnost i potrajnost gospodarenja.

Ciljevi gospodarenja

Da bi realizacijom plana gospodarenja šumama i šumskim zemljištima mogli zadovoljiti maksimum zahtjeva koji se postavljaju prema šumi i subjektu koji njome gospodari, nužno je poznavanje općih ciljeva koje postavlja društvena zajednica-država i proizvodno – tehničkih ciljeva, koji proističu iz naučno dokazanih optimalnih – normalnih stanja šuma u odgovarajućim stanišnim uvjetima.

Opći ciljevi

Činjenica da privatne šume čine sastavni dio općeg šumskog ekosistema kao općeg dobra, nameće vlasniku obavezu, da gospodarenje vlastitom šumom uskladi sa općim ciljem, koji proističe iz ozakonjenog kontinuiteta gospodarenja i trajnog zadovoljavanja općih potreba za proizvodima i funkcijama šume.

Opći ciljevi gospodarenja šumama i šumskim zemljištima ogledaju se u slijedećem:

- formirati sastav vrsta drveća i strukturu šume u takvu, koja će trajno proizvoditi ujednačene prinose po količini i kvalitetu,
- ostvariti prinos što veći i što skladniji sa potrebama društva-tržišta, kako po vrsti drveta, tako po asortimanu glavnih šumskih proizvoda,
- očuvati i ojačati općekorisne funkcije šume, te obogatiti njen biodiverzitet (prirodnu raznolikost), i
- primjenjenim sistemom gospodarenja pozitivno utjecati na produktivnost rada i bolje ekonomske efekte pri iskorištavanju šuma.

Tehnički ciljevi

Prva pretpostavka ostvarenja općih ciljeva u gospodarenju šumama i šumskim zemljištima jeste dobro-stručno postavljene tehnički ciljevi i određeni odgovarajući im sistemi gospodarenja.

Da bi za sve raznolikosti šuma utvrdili proizvodno-tehničke ciljeve, neophodno je prethodno izvršiti klasifikaciju šuma na kategorije šuma (šire i uže) i u okviru kategorija na gazdinske klase.

Tehnički cilj je jedino moguće utvrditi za gazdinsku klasu, a on se smatra utvrđenim kada je:

- odabrana vrsta ili vrste drveća, takva da odgovara ekološkim uslovima staništa i odabran odgovarajući omjer smjese vrsta drveća,
- odabran sistem gospodarenja,
- utvrđena dužina planskog produkcionog perioda po vrstama drveća, te način prorjeđivanja, ako se radi o šumama sastavljenim od jednodobnih sastojina,
- utvrđena optimalna struktura i veličina drvne zalihe po debljinskim stepenima /klasama/, za šume kojima se gospodari sistemom skupinasto prebornih i prebornih šuma.

Zbog nemogućnosti formiranja gazdinskih klasa u privatnim šumama, konkretni plan gospodarenja šumama i šumskim zemljištima nije baziran na utvrđenim tehničkim ciljevima, nego je utemeljen na utvrđenom stanju šuma i šumskih zemljišta, uz maksimalno poštivanje općih ciljeva i mogućnost primjene uglavnom prebornog i znatno manje skupinasto-prebornog sistema gospodarenja. Modificirani skupinasti sistem gospodarenja dozvoljen je samo kada su stečeni materijalni uvjeti za blagovremeno vještačko pošumljavanje skupina i prevođenje izdanačkih šuma u viši gospodarski oblik.

Kao što je naprijed rečeno, ostvarivanje općih i tehničkih ciljeva gospodarenja prije svega treba temeljiti na ispravnom odabiru vrste drveća. Svi resursi znanja moraju biti usmjereni na izbor domaćih vrsta drveća usklađenih sa proizvodno-ekološkim uslovima staništa i biološkim zahtjevima vrsta drveća sa ciljem zadovoljenja proizvodnog momenta i asortimana proizvoda koji je usklađen sa dugoročnim potrebama tržišta i šire društvene zajednice. Posebno treba biti oprezan pri izboru vrste drveća u narednom periodu kada su u pitanju socijalni zahtjevi prema šumi, te zahtjevima za očuvanjem autohtonosti i biodiverzitetu naših šuma u vezi sa trendovima klimatskih promjena i akcidenata vezanih za šume u svijetu.

Već odavno je poznato da šume nisu u mogućnosti same od sebe zadovoljiti potrebe šire društvene zajednice. Da bi mogli odgovoriti zahtjevima koji se postavljaju pred šumu bilo u gospodarskom ili socio-ekološkom smislu potrebno je da čovjek svojim dostignućima

obezbijedi kroz sistem gospodarenja potrajnost prihoda i prinosa. To se postiže posebnim tretmanom šumskih ekosistema kroz odabrani tzv. Sistem gospodarenja, pod kojim se podrazumijevaju sve biološko-uzgojne, uređajno-ekonomske i tehničke mjere, koje se primjenjuju pri planiranju, izvođenju i kontroli gospodarenja šumama, a u cilju ostvarenja trajno što većeg prinosa najboljeg kvaliteta i vrijednosti, uz očuvanje i jačanje ostalih općekorisnih funkcija šume.

2.6. MINERALNE SIROVINE

Zona Vareša karakteristična je po izdvojenim ležištima željeza, polimetaličnobaritnih ležišta, ali i po magmatskim, metamorfnim i sedimentnim stijenama iz kojih se dobiva različit kvalitet tehničkog kamena.

Na području općine Vareš nalaze se značajna ležišta i pojave mineralnih sirovina koji su vezani za trijasku formaciju (željezo, mangan, olovo, cink, bakar, živa, antimony, barit, kvarcni pješčari), za jursku vulkanogeno-sedimentnu formaciju i ultrabazite (hromit i magnezit). Pored toga poznate su i pojave građevinskih materijala i mineralnih izvora.

- *Mineralne sirovine trijasko geološke formacije*

Željezo

Za varešku trijasku stukturu vezana su ležišta željeza. Rudnik željeza Vareš bio je jedan od najvećih i najstarijih u zemlji a sastojao se od tri eksploataciona područja: Smreka, Draškovac i Brezik. Rudne zone pomenutih područja čine geološku cjelinu.

Rudnu zonu predstavljaju karbonatne i oksidne željezne rude: u nižim djelovima zastupljen je hematit, a u višim siderit. Pružanje vareške rudne je sjeverozapad – jugoistok, a pad ka sjeverozapad, sjeveru i sjeroistoku.

U ležištu Smreka rudna zona počinje sideritom, a završava se hematitom.

Na ležištu Brezik preko hematita leži limonit, nastao transformacijom iz siderita. U ukupnoj rudnoj zoni hematitske rude učestvuju sa 20%, a sideritske sa 80%. Siderit i hematit javljaju se u različitim varijetetima zavisno od strukturno-teksturnih osobina, fizičkih svojstava i sadržaja željeza. Ruda dolazi u obliku slojeva i banaka.

Glavni rudni minerali su siderit i hematit, rjeđe getit i hidratirani oksid željeza. Prateći minerali sulfidne parageneze su markasit, pirit, meljnikovit i dr. Od nerudnih minerala zastupljeni su kvarc, barit, kalcit, gips, fluorit. Ležište je vulkanogeno-sedimentnog porijekla. U fazi stvaranja značajnu ulogu imali su dijagenetsko metamorfni i hidrotermalni procesi.

Kompleksne rude olova cinka i barita

Kompleksne rude obojenih metala i barita, na području općine Vareš, nalaze se u samostalnim ležištima i sa ležištima željeznih ruda. Zahvaljujući rezultatima geoloških istraživanja izgrađen je rudnik, na lokalitetu Veovača, koji je započeo proizvodnju 1983. godine kapaciteta oko 400 hiljada tona godišnje koji je prestao sa radom 1991. godine. Nakon prestanka proizvodnje preostale rezerve u ležištu Veovača su procjenjene na oko 3,5 miliona tona.

U Veovači, istočno od Vareša, sulfidna mineralizacija vezana je za horizontalne heterogenih breča koje leže preko anizika. Orudnjenje u brečastoj zoni dolazi sa baritom koji gradi slojevita i sočivasta rudna tijela (nekoliko metara do nekoliko desetina metara dužine). Glavni rudni mineral galenit i sfalerit javljaju se u baritu u vidu impregnacija ili kao žice i sočiva ili ljuski (nekoliko cm do 2 m) nastale naknadno hidrotermalnim procesima.

U vareškoj trijaskoj strukturi, u zoni Borovica-Vareš, poznata su ležišta i pojave olova i cinka. Najveći broj ležišta je vulkanogeno-sedimentnog porijekla. Unutar ovih ležišta sreću se i manje značajne žice nastale kasnijim hidrotermalnim procesima. Manji broj ležišta je hidrotermalnog postanka.

U području Borovice značajna je grupa ležišta: Juraševac, Brestići, Rupice (hidrotermalnog postanka) i Veliki do, Radakovac, Ceo, Kraljeva jama, Sutjeska, Zakružje (vulkanogeno-sedimentna). U području Vareša olovo-cinkana mineralizacija vezana je za ležište željezne rude Draškovac (vulkanogeno-sedimentnog postanka). Istočno od Vareša nalazi se grupa ležišta i pojave Preljev, Veovača, Ort i Selište (vulkanogeno-sedimentnog postanka).

U Juraševcu i Bresiću oruđjenje se nalazi na kontaktu dolomita i liskunovito-pjeskovitih glinaca, duž tektonske zone koja po dubini presjeca i verfenske sedimente. Tijelo je žičnog oblika.

U Rupicama u ladinskim glincima i pješčarima dolazi baritska žica impregnisana sulfidima. Rudnu paragenezu u ležištima čine: galenit, sfalerit, halkopirit, teraedrit, arsenopirit, halkopirhotin, cinabarit, antimoinit.

Najpoznatije pojave sulfida obojenih metala nalaze se u Varešu u rudnim tijelima željezne rude Droškovac. Tu svi članovi željezne rudne zone sadrže i olovo i cink. Najveći sadržaj je u brečastim dolomitima i dolomitičnim krečnjacima, koji leže preko hematita, manji sadržaj je u sideritu, a najmanji u hematitu.

U zoni Borovica-Vareš dolaze uz mineralizacije olova i cinka, i minerali bakra.

Bakar

U zoni Borovica-Vareš dolaze uz mineralizacije olova i cinka, i minerali bakra.

Mangan

Unutar vareške trijasko strukture sreće se, počev od Borovice do granice opštine na istoku. Više pojava manganske rude je neistraženo.

Živa

U kontaktnim dijelovima verfenskih pješčara i krečnjaka javljaju se oruđenja u vidu impregnacije i žilica koja sadrže i živu, u prosjeku oko 0,3 %. Ležište žive je hidrotermalnog postanka.

Barit

Bariti su tijesno vezani srednjotrijaskim ležištima olova i cinka u okolini Borovice i Vareša.

Kvarcni pješčari

Pomenućemo verfenske: kvarcne pješčare u Pobrnom Hanu kod Vareša. To su bijeli pješčari sa sadržajem 95% SiO₂.

Gradjevinski material

Na sjevernom izlazu iz samog mjesta Vareš nalazi se veći kamenolom u srednjotrijaskim kristalastim krečnjacima.

- **Mineralne sirovine vezane za jursku vulkanogeno-sedimentnu formaciju**

Hrom

Na širem području Duboštrice (općina Vareš), do sada je identifikovano oko 60 pojava rude hroma na površini od oko 120 km². Na tim pojavama rude su izvođeni manji ili obimniji istražni radovi i podzemna eksploatacija bez obzira na veličinu rudnih tijela i prirodne uslove (morfologija i putne komunikacije). Prema postojećim podacima postoji značajan potencijal da se geološkim istraživanjima mogu otkriti ekonomski interesantne količine hroma. Prostor potencijalan za istraživanje hroma na području općine Vareš ima površinu od oko 10 km².

Magnezit

Na području Male Maoče nalazi se nekoliko pojava žičanih magnezita. Oruđenje je hidrotermalnog karaktera.

Mineralne vode

Na teritoriji općine Vareš utvrđene su i pojave izvora mineralnih i termalnih voda:

- Izvor „Kiseljak“, dolini rijeke Stavnje kod Dabravina, južno od Vareša nalaze se dva izvora kisele vode izdašnosti 0,4 i 0,1 l/s, koju koristi lokalno stanovništvo. Pored ovog utvrđena su još dva izvora mineralnih voda na sjevernom izlazu iz Vareša u koritu rijeke Stavnje, te u Očeviji. Mineralna voda na ovim izvorima nije ispitivana.
- Izvor „Kiseljak“ Okruglica „Likići“, mineralna voda H₂O za CO₂, kaptirana kao spomen česma u jurskom flišu. CO₂ nastao je vodozrnim putem, procesima oksidacije (piritizacijom organskih materija). Temperatura izvoraje 10,6°C, a PH je 6,2.
- Izvor „Banja“, ovaj termalni izvor se nalazi na potezu Vareš – Ponikve, zatrpan je i više nije u funkciji.
- Izvor „Očevija“, termalni izvor koji izvire iz trijarskih vododrživih karstifikovanih krečnjaka (kolektora). Izbija na kontaktu dijabaza (spilita) i krečnjaka. Akumulacija vode su vodozrnog karaktera, dok se tamponiranje vrši u zoni baraža dijabazrožne formacije, gdje postoje uslovi zatvaranja zone za povećanim akumulacijama. Temperatura H₂O iznosi 24,8°C, a PH 7,90. Izdašnost izvorišta je 6 l/s.

Postoji još niz malih izvora neznatne izdašnosti koji nemaju neki poseban značaj.

2.6.1. Utvrđene rezerve mineralnih sirovina

Metalne mineralne sirovine

- Ležišta željeza: „Smreka – Droškovac“ /225,64 ha/ i „Brezik“ /61,00 ha/ – napuštena ležišta;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača“ /58,43 ha/ – napušteno ležište;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-polje I“ /107,74 ha/, „Veovača-polje II“ /219,35 ha/, „Rupice-Juraševac Brestić“ /535,17 ha/ – istražno-eksploatacioni prostori;

Nemetalne mineralne sirovine

- Ležište krečnjaka: „Kota“ /77,88 ha/ i „Stijene“ /31,94 ha/ – ležišta u fazi eksploatacije;
- Ležišta amfibolita: „Pobilje – Šarena kuća“ /63,02 ha/, Stupčić II /37,81 ha/ - eksploatacioni prostor;
- Ležište kvarcnog pijeska: „Pobrih Han“ /12,00 ha/ – eksploatacioni prostor;

2.6.2. Potencijalna ležišta mineralnih sirovina

Metalne mineralne sirovine

- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-Orti-Selište-Mekuše-Barice-Samjlava šuma-Mačak“ /1931,01 ha/, „Driškovac-Brezik“ /286,87 ha/ i „Borovica-Semizova Ponikva“ /991,27 ha/;
- Ležište hroma: „Duboštica – Tribija /1063,51 ha/“;
- Ležište bakra i drugih obojenih metala: „Saski Do“ /122,25 ha/.

Nemetalne mineralne sirovine

- Ležište spilita: „Kota“/250,00 ha/ – istražni prostor;
- Ležišta amfibolita: Stupčić I (Selište) /5335,35 ha/-istražni prostor.

Raspored utvrđenih i potencijalnih ležišta mineralnih sirovina prikazan je u grafičkom prilogu broj 8.

2.7. VODE I VODENE POVRŠINE

2.7.1. Hidrografske karakteristike

U hidrološkom pogledu prostor općine Vareš ima vrlo razvijenu hidrografsku površinsku mrežu, koja se u cjelosti nalazi u slivu rijeke Bosne, odnosno u slivu rijeke Save. Površinska hidrografska mreža oragnizovana je u dva sliva i to Stavnje i Misoče, kao sastavnih komponenata južnog dijela toka Bosne, odnosno toka Bosne koji teče južno od područja općine i sliva Krivaje koji se formirao u sjevernim i sjeveroistočnim dijelovima općinske teritorije a koji takođe pripada slivu rijeke Bosne i uljeva se u nju zapadno od područja općine. Ovako površinsko odvodnjavanje prostora općine Vareš nastalo je zbog formiranja vrlo visoke razvodnice koju čini planina Zvijezda. Glavni vodotoci na području općine su:

- **Rijeka Stavnja sa pritokama**, utječe direktno u rijeku Bosnu na prostoru općine Ilijaš,
- **Rijeka Bukovica sa pritokom Borovački potok**, utječe u rijeku Trstionicu na području općine Kakanj,
- **Rijeka Duboštica**, utječe u rijeku Krivaju na prostoru općine Olovo,
- **Rijeka Tribija sa pritokom Vijačicom**, utječe u rijeku Krivaju (jedini vodotok čiji se kompletan sliv nalazi na području općine Vareš),
- **Rijeka Očevija**, utječe u rijeku Krivaju na prostoru općine Olovo,
- **Rijeka Misoča sa pritokom Blažom**, utječe u rijeku Bosnu na prostoru općine Ilijaš.

Rijeka Stavnja je najznačajniji vodeni tok na području općine Vareš, čiji je tok dužine 33,9 km. Izvor se nalazi na 1060 m.n.v. sjeveroistočno od Vareša na obroncima planina Sjenokos,

Obla glava i Klobuk. Veličina sliva rijeke Stavnje je 176,8 km² dok je srednja širina sliva 5,22 km. Duž toka kroz općinu u nju se ulijevaju vodotoci: Ruda, Rajčevac, Perunski potok (desne pritoke), potok Ponikva, Bukov potok, Gujanovac, Zagarski potok, Mala rijeka, Žalja (lijeve pritoke).

Svi vodotoci na području općine Vraeš su vodotoci II kategorije za koje je, sukladno važećoj zakonskoj regulativi, utvrđen zaštitni pojas od 5 m s lijeve i desne strane vodotoka, koji se koristi prema uslovima koje daju nadležne institucije, a u cilju njegove zaštite.

2.7.2. Izvorišta vode za piće

Pored veoma razgranate hidrografske površinske mreže, koja se sastoji od manjih, srednjih i većih tokova, područje općine Vareš obiluje i velikim kapacitetima izvorišta pitke vode.

Vodosnabdijevanje općine Vareš, kako u gradskom centru, tako i u ostalim naseljima, vrši se isključivo zahvatima na prirodnim izvorima, kojima ova općina obiluje.

Izvorište „Očevlje“, trenutno je najznačajnije izvorište na području općine Vareš, koristi ga Javno komunalno preduzeće d.o.o. Vareš, za javno snabdjevanje vodom stanovnika općine Vareš. Nalazi se cca 11 km sjeveroistočno od Vareša, u dolini potoka Suhodo, sa desne strane puta Vareš-Ponikva-Očevija. Izvorište „Očevlje“ nalazi u slivnom području rijeke Bosne, a neposredni sliv izvorišta „Očevlje“ predstavlja rijeka Očevija, lijeva pritoka rijeke Krivaje. Pored navedenih vodotokova na užem lokalitetu izvorišta „Očevlje“ nalazi se potok Suhodo i Bogodo, te određen broj manjih, uglavnom povremenih potoka.

Zaštitne zone i mjere zaštite izvorišta „Očevlje“ definisane su *Elaboratom i Odlukom o zaštitnim zonama i zaštitnim mjerama Izvorišta „Očevlje“*, koju je donijelo općinsko vijeće Vareš (broj: 01-268/17 od 28. 12. 2017.g.). Prvom zaštitnom zonom su zaštićeni: izvorište „Očevlje“, ponori „Studenac 1“, „Studenac 2“, „Studenac 3“ i „Rajčevac“.

Osim izvorišta „Očevlje“ snabdijevanje perifernih dijelova gradskog područja vrši se i sa drugih manjih izvorišta: Selište, Semizova Ponikva, Gašina stijena, Sedrenik, Brlog, Bukov Potok, Glavica I i Glavica II.

Ostala izvorišta u sistemu javnog vodosnabdijevanja za vodovodni sistem Vareš Majdana su: Jarčića-Saški potok, Perun, Čamilov potok, Trifkovića potok, Planiničko vrelo i Prnjavor, dok su izvorišta u lokalnim „seoskim“ vodovodnima u sistemu javnog vodosnabdijevanja: Studenac (Mačak), Studenac (Zubeta), Zubetsko vrelo, Lalića Mlin, Sedra, Crna vrela, Studeni potok.

Tabela 2.7.2.1. Izvorišta u sistemu javnog vodosnabdijevanja

R/b	Naziv izvorišta	Ukupna min. Izdašnost (l/s)	Vodovod	Lokacija izvorišta	Datum izrade elaborata	Broj odluke o vodozaštitnim zonama
1.	Očevlje	45	Vareš	Očevija	11/2017	01-268/17 od 28. 12. 2017.
2.	Selište	<2	Vareš	Slišće	09/2009.	01-55/10 od 04. 03. 2010.
3.	Semizova ponikva			Semizova ponikva		
4.	Brlog			Brlog		
5.	Gašina stijena			Gašina stijena		
6.	Sedrenik					
7.	Bukov potok			Bukov potok		
8.	Glavica			Glavica		
9.	Glavica II			Glavica		

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

10.	Jarčiča-Saški potok	7	Vareš Majdan	Perun-Poljice	10/2009.	01-54/10 od 04. 03. 2010.
11.	Perun	2	Vareš Majdan	Perun-Poljice		
12.	Trifkovića potok	1,5	Vareš Majdan	Perun-Poljice		
13.	Ćamilov potok	4	Vareš Majdan	Perun-Poljice		
14.	Prnjavor	1	Vareš Majdan	Vareš Majdan		
15.	Zubetsko vrelo	7	Budoželje	Zubeta	03/2005.	01-55/10 od 04. 03. 2010.
16.	Lalića Mlin	2	Lalića Mlin	Brgule	9/2010.	01-55/10 od 04. 03. 2010.
17.	Crna vrela	9,5	Kokošćići	Planinica	10/2020.	01-35/21 od 25.02.2021.
18.	Studenac (MZ Ravne-Zubeta)	0,137	Zubeta	Zubeta	12/2011.	01-243/11 od 28. 12. 2011.
19.	Studenac (Mačak)	0,133	Mačak	Mačak	12/2011.	01-243/11 od 28. 12. 2011.
20.	Studenac (Neprivaj)					

Izvorišta koja se nalaze izvan sistema javnog vodosnabdijevanja nisu obuhvaćena nikakvom kontrolom kvaliteta.

Federalni zavod za geologiju izradio je Katastar izvorišta koja se koriste i koja se planiraju koristiti na području općine Vareš (podaci ažurirani 31. 12. 2015.g.). Ovaj Katastar je značajan iz više razloga, posebno što se može djelovati u pravcu zaštite izvorišta. Osnovni podaci o navedenim izvorištima dati su u narednoj tabeli:

Tabela 2.7.2.2. Izvorišta koja se koriste i koja se planiraju koristiti na području općine Vareš

R.b.	Lokalitet	Pojava	Aktivnost	Naziv pojave	Tip zahvata	Korisnik	Min. Izdašnost	Sadašnje korištenje	Perspektivna namjena
1	Pajtov Han	izvor	stalan	Podjavor			0,05-0,1	ne koristi se	pojilo za stoku i divljač
2	Striježevo	izvor	stalan	Stublo	kaptaža	naselje Striježevo	0,1	javna česma	javna česma
3	Striježevo	izvor	stalan	Korito	kaptaža	naselje Striježevo	0,1	javna česma i pojilo za stoku	javna česma i pojilo za stoku
4	Radonjići	izvor	stalan	Vrbica	kaptaža	naselje Radonjići	0,1-02	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
5	Rujovača-Striježevo	izvor	stalan	Rujovača			0,05-0,1	pojilo za stoku i divljač	pojilo za stoku i divljač
6	Striježevo	izvor	stalan	Jankova voda	kaptaža		0,05-0,1	pojilo za stoku i divljač	pojilo za stoku i divljač, javna česma
7	Striježevo	izvor	stalan	Brda	kaptaža		0,05-0,1	pojilo za stoku i divljač	pojilo za stoku i divljač, javna česma
8	Kokošćići	izvor	stalan	Stublica	kaptaža	nekoliko kuća naselja Kokošćići	0,1	vodosnabdijevanje + javna česma	vodosnabdijevanje + javna česma
9	Kolovići-Planinica	izvor	stalan	Kolovići	kaptaža	javna česma	0,05-0,1	pojilo za stoku	pojilo za stoku

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

10	Planinica	izvor	stalan	Planinica	kaptaža	naselje Planinica	0,15	javna česma	vodosnabdijevanje + javna česma
11	Ostrlja	izvor	stalan	Ostrlja	kaptaža	naselje Ostrlja	0,1	javna česma	vodosnabdijevanje + javna česma
12	Pomeniči	izvor	stalan	Pomeniči	kaptaža	naselje Pomeniči	0,05-0,1	javna česma i pojilo za stoku	javna česma i pojilo za stoku
13	Luke-Dabravine	izvor	stalan	Dobra voda	kaptaža	Naselje Dabravine	0,3	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
14	D.Balići-Rijeka	izvor	stalan	Breza	kaptaža	Naselje Kadarići	0,05-0,1	pojilo za stoku	pojilo za stoku
15	Kadarići	izvor	stalan	Čizmina voda 1	kaptaža	naselje Kadarići	0,1	vodosnabdijevanje nekoliko kuća u naselju Kadarići	vodosnabdijevanje
16	Kadarići	izvor	stalan	Čizmina voda 2	kaptaža		0,05-0,1	pojilo za stoku	pojilo za stoku
17	Kadarići	izvor	stalan	Muhaševac	kaptaža		0,05-0,1	za piće prolaznika i pojilo za stoku	za piće prolaznika i pojilo za stoku
18	Budoželj	izvor	stalan	Bara	kaptaža	naselje Budoželj	0,1	javna česma	javna česma
19	Budoželj	izvor	stalan	Zmajevac	kaptaža	naselje Budoželj	0,1	javna česma, pojilo za stoku	javna česma, pojilo za stoku
20	Budoželj	izvor	stalan	Djedovo korito	kaptaža		0,2	javna česma	javna česma
21	Hodžići-Dabravine	izvor	stalan	Vrhovi	kaptaža	dio naselja Hodžići (5-6 kuća)	0,1	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
22	Neprivaj	izvor	stalan	Podbrijest	kaptaža	Neprivaj	0,1	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
23	Neprivaj	izvor	stalan	Banjica	kaptaža	Neprivaj (Gornji i Donji)	0,3	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
24	Debela Međa	izvor	stalan	Mičići			0,05-0,1	pojilo za divljač	pojilo za divljač
25	Gvozd-Draževići	izvor	stalan	Draževići	kaptaža	naselje Pomeniči i dio naselja Luke	0,3	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
26	Budoželj	izvor	stalan	Čičenac	kaptaža	naselje Budoželj	0,05-0,1	javna česma, pojilo za stoku	javna česma, pojilo za stoku
27	Katun-Budoželj	izvor	stalan	Katun			0,05-0,1	ne koristi se	pojilo za divljač i stoku
28	Budoželj	izvor	stalan	Selišća			0,05-0,1	ne koristi se	pojilo za divljač i stoku
29	Casle – Budoželj	izvor	stalan	Donja bašća	kaptaža		0,05-0,1	javna česma	za piće prolaznika

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

30	Stupni Do	izvor	stalan	Sedra	kaptaža	Stupni Do	0,1-0,15	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
31	Ostrlja	izvor	stalan	Slavinski potok	kaptaža	naselja Kokošćići, Podvinci	12	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
32	Striježevo	kopani bunar	stalan	Kopani bunar Striježevo		Hrvat Refik		vodosnabdijevanje jednog objekta	vodosnabdijevanje jednog objekta
33	Karići	izvor	stalan	Džamijska voda	kaptaža	džamija u Karićima	0,05-0,1	vodosnabdijevanje i javna česma	vodosnabdijevanje i javna česma
34	Karići	izvor	stalan	Krcaš			0,1	ne koristi se	
35	Karići	izvor	stalan	Žalja 1			0,1	ne koristi se	pojilo za divljač
36	Karići	izvor	stalan	Žalja 2			0,1	ne koristi se	pojilo za divljač
37	Bukva-Blaža	izvor	stalan	Bukva			0,25-0,30	ne koristi se	vodosnabdijevanje
38	Bukova kosa-Okruglica	izvor	stalan	Bukova kosa			0,15-0,20	ne koristi se	za napajanje divljači i stoke
39	Okruglica	izvor	stalan	Marina voda	kaptaža		0,1	javna česma	javna česma
40	Okruglica	izvor	stalan	Badnjevi			0,1	ne koristi se	pojilo za divljač
41	Šikulje	izvor	stalan	Šikulje			0,1-0,2	ne koristi se	pojilo za divljač
42	Puškići	izvor	stalan	Puškići		ne koristi se	0,1-0,2	ne koristi se	pojilo za stoku i divljač
43	Čamovine	izvor	stalan	Čamovine	kaptaža	povratnici Čamovina	0,05-0,1	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
44	Golo Brdo	izvor	stalan	Golo Brdo			0,1	pojilo za divljač	pojilo za divljač
45	Hajde	izvor	stalan	Korito Hajde	kaptaža	naselje Hajde	0,05-0,1	javna česma, pojilo za stoku	javna česma, pojilo za stoku
46	Mačak	izvor	stalan	Studenac	kaptaža	JKP Vareš za naselja Hajde, Mačak i Janjoš	0,15	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
47	Mačak	izvor	stalan	Mačak	kaptaža	jedna kuća u naselju Mačak	0,1	vodosnabdijevanje, pojilo za divljač	vodosnabdijevanje, pojilo za divljač
48	Stuparevac	izvor	stalan	Jelik-Stuparevac	kaptaža		0,05-0,1	za piće prolaznika	za piće prolaznika
49	Rožajac-Ravansko polje	izvor	stalan	Rožajac	kaptaža		0,05-0,1	za piće prolaznika	za piće prolaznika
50	Bunjevci-Ravansko polje	izvor	stalan	Bunjevci	kaptaža		0,05-0,1	za piće prolaznika	za piće prolaznika

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

51	Laša- Dragovići	izvor	stalan	Bijele vode			1	pojilo za divljač	vodosnabdije vanje
52	Dragovići	izvor	stalan	vodovod Dragovići	kaptaža	naselje Dragovići	0,2-0,3	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
53	Kopljari	izvor	stalan	Kopljari	kaptaža		0,1	javna česma	javna česma
54	Vijenac- Tisovci	izvor	stalan	Vijenac	kaptaža		0,05	javna česma	javna česma
55	Tisovci	izvor	stalan	Bratinovac	kaptaža	Naselje Tisovci	0,4-0,5	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
56	Daštansko	izvor	stalan	Daštansko	kaptaža		0,05	pojilo za stoku	pojilo za stoku
57	Daštansko	izvor	stalan	Zapada	kaptaža		0,05	pojilo za stoku	javna česma
58	Daštansko	izvor	stalan	Jaglenac	kaptaža		0,3	ne koristi se	vodosnabdije vanje
59	Bukovica- Pogar	izvor	stalan	Mrestilište	kaptaža	Mrestilište Bukovica	12	vodosnabdij evanje, uzgoj ribe	vodosnabdjev anje, uzgoj ribe
60	Pobrin han	izvor	stalan	Kota	kaptaža	JKP Vareš	0,3	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
61	Gašina stijena	izvor	stalan	Gašina stijena	kaptaža	JKP Vareš	0,05-01	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
62	Vareš	izvor	stalan	Brllog	kaptaža	JKP Vareš	1	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
63	Bukovi potok-Vareš	izvor	stalan	Bukovi potok	kaptaža	JKP Vareš	0,4	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
64	Goruška poljica	izvor	stalan	Jarčiči i Šaški	kaptaža	JKP Vareš za naselja Rajčevac i Vareš Majdan	4	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
65	Rajčevac	izvor	stalan	Rajčevac			0,5	pojilo za divljač	vodosnabdije vanje
66	Perun	izvor	stalan	Vrela- Čamilova voda	kaptaža	JKP Vareš za dio naselja Vareš Majdan	1	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
67	Perun	izvor	stalan	Perun	kaptaža	JKP Vareš za dio naselja Vareš Majdan	1	vodosnabdij evanje	vodosnabdije vanje
68	Pobrin han	izvor	stalan	Pobrin han	kaptaža		0,05-01	javna česma	javna česma
69	Borak- Bukovica	izvor	stalan	Borak			0,2-0,3	pojilo za divljač	pojilo za divljač
70	Crnski potok	izvor	stalan	Šajinovački kamen			0,1-0,2	napajanje stoke i pojilo za divljač	napajanje stoke i pojilo za divljač

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

71	Prisedlica	izvor	stalan	Suho brdo			0,15-0,2	napajanje stoke i pojilo za divljač	napajanje stoke i pojilo za divljač
72	Prisedlica	izvor	stalan	Mečak kamen			0,15-0,2	pojilo za divljač	pojilo za divljač
73	Vareš	izvor	stalan	Selište	kaptaža	JKP Vareš	0,8	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
74	Luke-Mijakovići	izvor	stalan	Luke			1	potok za napajanje divljači i stoke	vodosnabdijevanje, za napajanje divljači i stoke
75	Kolakovići-Mijakovići	izvor	stalan	Međušumice			0,1-0,2	potok za napajanje divljači i stoke	vodosnabdijevanje, za napajanje divljači i stoke
76	Kolakovići	izvor	stalan	Djedovo korito	kaptaža	Mijakovići	0,4-0,5	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
77	Kolakovići	izvor	stalan	Podpadeš	kaptaža	javna česmaMijakovići, Kolakovići	0,5	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
78	Mijakovići	izvor	stalan	Jusička voda	kaptaža	Naselje Jusići	0,4	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
79	Kolakovići	izvor	stalan	Kolakovići	kaptaža	Naselje Kolakovići	0,5	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
80	Kolakovići	izvor	stalan	Daščanska	kaptaža	Naselje Mijakovići	0,2-0,3	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
81	Mijakovička poljica	izvor	stalan	Mijakovička rijeka			0,5	napajanje stoke i divljači	napajanje stoke i divljači
82	Prislon	izvor	stalan	Prislon			0,1	napajanje stoke i divljači	napajanje stoke i divljači
83	Pogar	izvor	stalan	Studenac	kaptaža	Nekoliko domaćinstava u Pogaru	0,05-0,1	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
84	Jasenje-Pogar	izvor	stalan	Jasenje	kaptaža		0,05	javna česma	javna česma
85	Jasenje-Pogar	izvor	stalan	Kota			0,05	pojilo za divljač	pojilo za divljač
86	Pogar	izvor	stalan	Pogar 1	kaptaža		0,1	pojilo za stoku	pojilo za stoku
87	Pogar	izvor	stalan	Pogar 2	kaptaža		0,05	javna česma	javna česma
88	Dole	izvor	stalan	Dole	kaptaža	Jedna kuća u Dolama	0,05	vodosnabdijevanje, pojilo za divljač	vodosnabdijevanje, pojilo za divljač
89	G. Očevija	izvor	stalan	Rajčevac	kaptaža	JKP Vareš	40	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
90	G. Očevija	izvor	stalan	Studenac	kaptaža	JKP Vareš	40	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
91	Zubeta	izvor	stalan	Zubetsko vrelo	kaptaža	JKP Vareš vodovod za Budoželji i Kadariće	3	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

92	Zubeta	izvor	stalan	Studenac	kaptaža	JKP Vareš	0,2	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
93	Brgule	izvor	stalan	Lalića mlin 1	kaptaža	JKP Vareš Selo Pržići, Mir i dio Stupnog Dola	1,5	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje
94	Brgule	izvor	stalan	Lalića mlin 2 OŠ Hasan Kikić	kaptaža	JKP Vareš Selo Pržići, Mir i dio Stupnog Dola	0,5	vodosnabdijevanje	vodosnabdijevanje

2.7.2.1. **Planirana izvorišta**

Izvorište „Stijene“ je planirano izvorište koje se nalazi u neposrednoj blizini grada. Strategijom razvoja općine Vareš 2006 – 2015. godine i Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029. godine planirano je zahvatanje ovog vrela. S obzirom na svoju izdašnost ovo izvorište predstavlja kvantitativno i kvalitativno prihvatljiv resurs za dugoročno i kvalitetno snabdijevanje pitkom vodom Vareša, a ujedno bi se omogućilo i napuštanje korištenja postojećeg izvorišta „Očevlje“, koje ima veliku dužinu transporta (18 km), a zbog velike visine dizanja do rezervoara (300 m) i značajne troškove el. Energije. Zahvatanjem vrela „Stijene“ bi se omogućilo gravitaciono dovođenje vode do rezervoara.

U periodu 1991-2008. godine rađena su određena ispitivanja na lokalitetu „Stijene“. Izvorište na ovom lokalitetu ima dovoljnu minimalnu izdašnost (63 l/s, mjereno u izuzetno suhoj godini 2007.) za snabdijevanje urbanih naselja općine Vareš, kao i za potrebe gospodarstva. Urađena je i dokumentacija u kojoj je tretirana problematika kvaliteta i kvantiteta izvorišta, elaborat za glavni projekat i istraživački radovi na širem području.

2.7.2.2. **Zaštitne zone izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina**

Kako bi se obezbijedile dovoljne količine pitke vode za stanovništvo i privredu u postplanskom periodu na području Kanotna i šire, planirana su izvorišta pitke vode, a neke od zaštitnih zona izvorišta za snabdijevanje susjednih općina ulaze u teritoriju općine Vareš, kao što su:

- Rijeka Bukovica – vodozahvat Bukovica

Područje izvorišta – vodozahvat „Bukovica“ nalazi se u općini Kakanj, a koristi se za snabdijevanje vodom za piće potrošača na području općine Kakanj. Sanitarne zone zaštite izvorišta vode za piće definisane su *Odlukom o zaštiti izvorišta vode za piće za grad Kakanj sa rijeke Bukovice – vodozahvat Bukovica* („Službene novine ZDK, br.12/10), a II i III zona ovog izvorišta velikim dijelom se nalaze u granicama općine Vareš.

- Mala rijeka

Izvorište Mala rijeka sa zahvatom površinskih voda koristi se za vodosnabdijevanje pitkom vodom potrošača na području općine Breza. Područje izvorišta i zaštitne zone locirane su u općini Vareš, na lokalitetu Luke, neposredno prije ušća lijevog u desni krak Male rijeke. Planirano je da se za potrebe snabdijevanja pitkom vodom stanovništva grada Breza, sa izvorišta Mala rijeka, u sušnom periodu zahvata količina vode od oko 40 l/s. Zaštitne zone ovog izvorišta definisane su *Odlukom zaštiti izvorišta vode za piće Mala rijeka Brezanskog vodovoda* („Službene novine ZDK, br. 6/05“).

- Mahmutovića rijeka

Ovo izvorište se nalazi na tromeđi općina Breza, Vareš i Ilijaš, predstavlja izvorište podzemnih voda u vodonosnicima međuzrinske poroznosti, a koristi se za vodosnabdijevanje potrošača sa područja općine Breza. Područje I zaštitne zone Mahmutovića rijeke dijeli se na Ia i Ib zaštitnu zonu. Ia zaštitna zona se nalaze u općini Ilijaš, a Ib i II zaštitna zona proteže se na područje općine Vareš.

- Rijeka Misoča- vodozхват

Predstavlja izvorište sa zahvatom površinskih voda, za snabdijevanje pitkom vodom potrošača sa područja općine Ilijaš. I vodozaštitna zona vodozahvata rijeke Misoče nalazi se na području općine Ilijaš, a II i III zona zaštite prostiru se i na područje općine Vareš.

Veličina i granice zona sanitarne zaštite ovih izvorišta Mahmutovića rijeka i rijeka Misoča utvrđene su *Odlukom o zaštiti izvorišta vode za piće Mahmutovića rijeka i rijeka Misoča („Službene novine Federacije BiH“ broj 87/10).*

- Milkino vrelo

Milkino vrelo nalazi se na granici općina Breza i Vareš, a potrošač vode sa ovog izvorišta je stanovništvo općine Breza.

Vode i vodene površine sa izvorištima i zaštitnim zonama prikazane su u grafičkom prilogu broj 7.

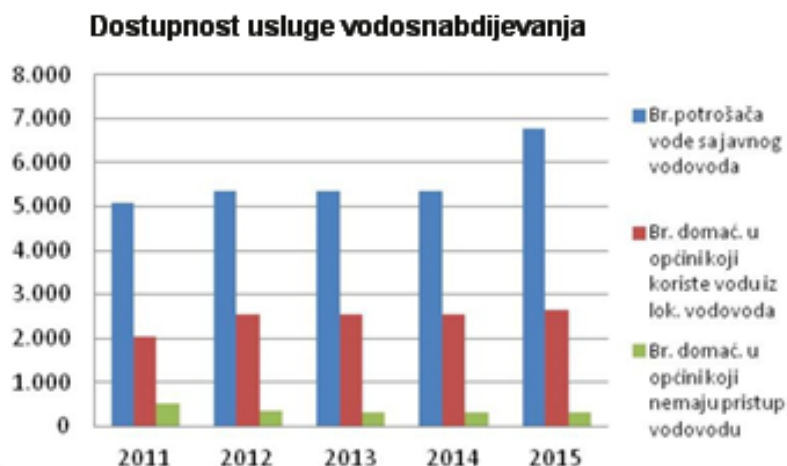
2.8. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama i otpadom

Organizirano upravljanje vodovodom i kanalizacijom na području općine Vareš vrši Javno komunalno preduzeće - JKP d.o.o. Vareš, čiji je osnivač Općinsko vijeće. Osnovna djelatnost JKP d.o.o. Vareš, preduzeća koje je utemeljeno još 1954. god., je organiziranje komunalnih javnih usluga i to: snabdijevanje pitkom vodom gradskog područja i dijela ruralnih naselja na području općine Vareš, odvodnja otpadnih i oborinskih voda na gradskom području i prikupljanje i odvoz komunalnog otpada u gradskom i ruralnim područjima. Pored ovih usluga, JKP d.o.o. Vareš upravlja gradskom tržnicom, te obavlja poslove na održavanju gradske higijene i zimskom i ljetnom održavanju cesta, po ugovorima sa općinom Vareš.

2.8.1. Vodosnabdijevanje

Općina Vareš raspolaže velikim potencijalom vode za piće, ali vodosnabdijevanje svih naselja pitkom vodom nije na zadovoljavajućem nivou. Jedan od osnovnih razloga je nepovoljan raspored naselja koja su razbacana po brdsko-planinskom prostoru.



Slika 2.8.1.1. Dostupnost usluge vodosnabdijevanja u općini Vareš²

2.8.1.1. Javni sistem vodovosnabdijevanja

Javnim sistemom vodosnabdijevanja u gradskoj zoni Općine Vareš i sa 7 lokalnih vodovoda upravlja JKP d.o.o. Vareš. Podaci iz 2015. godine pokazuju da je broj potrošača priključen na javni sistem vodosnabdijevanja kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš (stanovništvo u gradskoj zoni i selima koja su priključena na javni sistem vodosnabdijevanja) bio 6.779. Broj domaćinstava u Općini Vareš koja su koristila vodu iz lokalnih (seoskih) vodovoda bio je 2.657, a broj domaćinstava koja nisu imala pristup javnim i lokalnim vodama je 300. Tokom 2015. godine prosječna cijena 1 m³ vode bila je 1,24 KM, a stepen naplate usluga vodosnabdijevanja 96%.³

Na osnovu višegodišnjeg monitoringa (preko 10 godina) količina vode na izvorštima u javnom sistemu vodosnabdijevanja, prosječna kaptirana količina vode na svim izvorštima kreće se cca 100 do 110 l/s i to:

- gradsko područje raspolaže sa cca 70 do 80 l/s,
- seoska područja raspolažu sa cca 30 do 40 l/s.

Može se zaključiti da je 76% stanovništva (gradskih i seoskih područja i naseljenih mjesta) u Općini Vareš priključeno na vodovod kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš.

Vodosnabdijevanje stanovništva i privrede Vareša i Vareš Majdana vrši se sa više manjih kraških vrela zahvaćenih na padinama planina Zvijezda i Perun. Urbana naselja općine Vareš do sredine sedamdesetih godina 20. stoljeća nisu imala jedinstven vodovodni sistem, nego se snabdijevanje pitkom vodom vršilo iz 11 vodovoda koji su djelimično bili povezani u mrežu, sa kapacitetom izvorišta cca 13 l/s.

Vodovod Vareš

Prateći rastuće potrebe stanovništva i gospodarstva Vareša, danas okosnicu javnog snabdijevanja uže urbane zone Vareša pitkom vodom čini vodovod "Očevlje", sa zahvatom na izvorištu Očevlje u slivu rijeke Krivaje, koji je pušten u rad 1978. godine. Ovim vodovodom je dugoročno riješeno pitanje vodosnabdijevanja Vareša i potreba gospodarstva. Izdašnost izvorišta Očevlje se kreće od $Q_{min}= 45$ l/s (kada su sušni periodi koji se javljaju ciklično svakih 10-12 godina) do $Q_{max}= 300$ l/s, uz prosječni protok od 100 l/s. Maksimalni kapacitet pumpanja je 60 l/s (pri radu dvije pumpe u paru 2×30 l/s)⁴. Za ovo izvorište je u decembru 2017. god. donesena Odluka o zaštitnim zonama i zaštitnim mjerama, a prvom zonom su zaštićeni: izvorište Očevlje sa pumpnom stanicom, ponori Studenac 1, Studenac 2, Studenac 3 i Rajčevac. Osim sa izvorišta Očevlje, snabdijevanje Vareša se vrši i sa drugih, manjih izvorišta:

² Izvor: Općina Vareš, 2016. god.

³ Izvor: Podaci JKP d.o.o. Vareš, juli 2016. godine

⁴ Strategija razvoja općine Vareš 2017-2026

Selište, Semizova Ponikva, Gašina stijena, Sedrenik, Brlog, Bukov Potok, Glavica I i Glavica II. Ukupna izdašnost ovih izvorišta je cca 8-11 l/s, svi su gravitaciono uključeni u sekundarnu mrežu i služe za snabdijevanje vodom perifernih dijelova gradskog područja. Glavni gradski vodovod sa izvorišta Očevlje ima cjevovode u ukupnoj dužini od 13.195 m, od čega je potisni cjevovod od čeličnih cijevi Ø300 dužine 3.266 m, a gravitacioni od lijevano-željeznih cijevi Ø300 dužine 8.356 m i Ø250 dužine 1.573 m. Voda se iz pumpne stanice Očevlje sa kote 812 m.n.m podiže na kotu 1.102 m.n.m u rezervoar Lovački dom (zapremine 2×100 m³), te se gravitacijom, uz sistem rasteretnih komora, dovodi u glavni rezervoar Lazine (zapremine 2×300 m³), na kotu 938,50 m.n.m, odakle se distribuira potrošačima.

Vodovod Vareš Majdan

Najveći izvor vodosnabdijevanja za vodovodni sistem Vareš Majdana je izvorište Jarčića - Saški potok. Osim njega, u upotrebi su i izvorišta Perun, Čamilov potok, Trifkovića potok, te Planiničko vrelo i Prnjavor. Pregled izdašnosti ovih izvorišta je dat u *Tabeli 2.8.1.1*.

Tabela 2.8.1.1. Pregled izdašnosti izvorišta Vareš Majdana

izvorište	Izdašnost izvorišta (l/s)		
	Q _{min}	Q _{max}	Q _{prosjeak}
Jarčića – Saški potok	8	30	14-18
Perun	2	6	
Čamilov potok	4	8	
Trifkovića potok	1,5	12	
Planiničko vrelo	1	4	
Prnjavor	1	4	

Vodosnabdijevanje naselja Vareš Majdan riješeno je sljedećim vodovodima: Jarčići, Saški potok, Perun, Trifkovića potok, Čamilov potok, Prnjavor i Planiničko vrelo. Vodovod "Jaričić – Saški" je dužine cca 14 km, obuhvata kaptaze Jaričić potoka i druge, te vodu dovodi cijevima (PEHD Ø140, Ø125 i Ø110 mm) u rezervoar Vareš Majdan (kapacitet 2×250 m³). JKP d.o.o. Vareš je uvezao vodovode Jaričići i Saški potok s gradskim vodovodom u Varešu, tako da se u sušnom periodu određene količine vode po potrebi prebacuju u jedan ili drugi sistem.

Vodovodni sistem Očevlje

Vodovodi Vareša i Vareš Majdana su uvezani u jedan sistem i međusobno se nadopunjuju. Izgradnjom vodovoda „Očevlje“ i njegovim spajanjem sa vodovodom Vareš Majdan 1995. god., u cjelosti je riješeno vodosnabdijevanje urbanog dijela općine Vareš, kao i potrebe gospodarstva.

U tehničkom smislu, vodosnabdijevanje iz vodovodnog sistema Očevlje se vrši na kombinirani način - potiskom i gravitacijom. Vodovod Očevlje je potisno-gravitacioni, a stari vodovodi koji su uvezani u mrežu su gravitacioni. Pumpna stanica Očevlja je opremljena sa tri pumpe snage po 135 kW, koje vodu pumpaju na visinu od 305 m potisnim cjevovodom Ø300 mm, dužine 3.226 m do rezervoara Lovački dom, odakle se voda gravitaciono transportira cjevovodom Ø250 (LŽC) preko rasteretnih komora Milošnica i Ponikva do rezervoara Lazine 2×300 m³, odakle ide u distributivnu mrežu gravitacionim putem.

Distributivni cjevovodi su izrađeni od LČ, PEHD i pocinčanih cijevi. Na distributivnoj mreži nije bilo rekonstrukcije, te su njeni pojedini dijelovi u lošem stanju i u budućnosti je neophodno fazno rješavati ovaj problem čime bi se smanjili gubici u mreži.

Kontrolu ispravnosti vode vrši Zavod za javno zdravstvo Zeničko-dobojskog kantona koji mjesečno uzima uzorke vode na određenim mjestima i o tome dostavlja izvješće JKP Vareš. Postoji redovna kontrola kvaliteta vode za piće. Prema podacima o bakteriološkoj analizi vode u sistemu javnog snabdijevanja, u Općini Vareš za period 2013-2015. godine, može se reći da je kvaliteta vode iz vodovodne mreže, pod nadzorom JKP Vareš, na zadovoljavajućem nivou.

Postoje podaci o kvaliteti podzemnih voda koje se koriste za vodosnabdijevanje, a za koje

zakonska regulativa nalaže kontrolu higijenske ispravnosti vode za piće. Kontrolu ispravnosti vode vrši Zavod za javno zdravstvo Zeničko-dobojskog kantona koji mjesečno uzima uzorke vode na određenim mjestima i o tome dostavlja izvješće JKP „Vareš“.

Lokalni (seoski) vodovodi u sistemu javnog vodosnabdijevanja

Vodovod „Lalića mlin“

Ovaj vodovod snabdijeva područje MZ Pržići (sa naseljima Pržići, Tisovci, Brezik, Kolonije, Gojčevac), MZ Mir (Mir i Bijelo Borje) i MZ Stupni Do.

Vodovod je potisno–gravitacioni, sa dvije instalirane pumpe snage 45 kW, koje rade naizmjenično. Voda se pumpa na visinu 304 m, potisnim cjevovodom Ø150 (LČE) dužine 3.120 m do RK „Mekuše“, te dalje gravitaciono do rezervoara „Borak“ zapremine 300 m³, odakle se voda gravitaciono distribuira na navedeno područje. Za MZ Mir i Stupni Do voda se distribuira iz rezervoara „Vjenac“ (V=50 m³).

Vodovod „Crna vrela“

Vodovod snabdijeva područje MZ Kokošćići (naselja Zazanji, Kokošćići, Podvinci, Lužnici, Goruša i Bogošići). Vodovod je potisno–gravitacioni. Sistem vodosnabdijevanja se sastoji od izvorišta „Crna vrela“ (kapaciteta 9,50 l/s), pumpne stanice zapremine 9 m³, rezervoara Kokošćići zapremine 100 m³, dva rezervoara zapremine po 30 m³, te dovodnog cjevovoda, potisnog i razvodnih cjeviovoda do spomenutih naselja.

Izvorište „Crna Vrela“ locirano je na parceli označenoj kao k.č. br.1400 K.O. Planinica, općina Vareš, jugozapadno od gradske jezgre Vareš. Izvorište se sastoji od vodne (zahvatne) komore i zatvaračke komore u kojoj su smještene vodovodne armature. Od izvorišta „Crna vrela“ do pumpne stanice zapremine 9 m³ voda se dovodi gravitaciono cjevovodom PEHD DN125 mm i PEHD DN100 mm, dužine 3.500 m. U sistemu se jos nalazi potisni cjevovod ductil 100 mm te razvodni cjevovodi PEHD dimenzija DN80 mm, DN75 mm, DN63 mm, DN32 mm. Cjevovodi su postavljeni duž makadamskih puteva jednim dijelom a jednim dijelom duž livada i šuma. Slivno područje se nalazi na teritoriji općine Vareš kao i glavni dovodni cjevovod.

Vodovod „Zubetsko vrelo“

Vodovod snabdijeva područja MZ Budoželje i MZ Kokošćići, te po potrebi naselja Zubeta i Golo Brdo (MZ Ravne – Zubeta). Vodovod je gravitacioni, a voda se transportira cjevovodom PVC i PEHD Ø125, dužine 13.606 m do rezervoara „Vrh“ (70 m³), „Čičenac“ (45 m³) i „Borovac“ (72 m³), odakle se distribuira do korisnika.

Vodovod „Mačak“

Vodovod je lociran na području MZ Ravne – Zubeta i snabdijeva naselja Hajde, Kosići i Janjoši. Vodovod je potisno–gravitacioni. Voda se iz pumpne stanice potiskuje pumpom snage 2,2 kW potisnim cjevovodom PEHD Ø2 do rezervoara „Mačak“ (30 m³) odakle se gravitaciono distribuira korisnicima.

Vodovod „Studenac“

Vodovod snabdijeva područja MZ Ravne – Zubeta - naselje Zubeta i Golo Brdo. Vodovod je gravitacioni. Voda se sa izvorišta dovodi do rezervoara „Zubeta“ V= 70 m³, a dalje se gravitaciono distribuira do korisnika. Ova naselja imaju mogućnost snabdijevanja i sa „Zubetskog vrela“, potisnim cjevovodom PEHD Ø2, gdje se voda podiže pumpom snage 2,2 kW. Ova mogućnost se koristi samo u slučaju iznimno sušnih perioda.

Vodovod „Studenac“ (Neprivaj)

Ovaj vodovod snabdijeva MZ Neprivaj. Vodovod je potisno–gravitacioni, a voda se pumpa na visinu od 80 m sa dvije pumpe snage 2,2 kW do rezervoara „Neprivaj“, zapremine 30 m³, odakle se gravitaciono distribuira korisnicima.

Lokalni vodovodi koji su izgrađeni javnim sredstvima (iz proračuna i donacija) su Odlukama Općinskog vijeća Vareš povjereni na upravljanje JKP d.o.o. Vareš. To su vodovodi:

Tabela 2.8.1.2. Lokalni vodovodi u upravi JKP d.o.o. Vareš

Vodovod	MZ koja se snabdijeva	Tip
Zubetsko vrelo	MZ Budoželje i MZ Kadarići	gravitacioni
Crna vrela	MZ Kokošćići	potisno-gravitacioni
Lalića mlin	MZ Pržići, MZ Mir, MZ Stupni Do	potisno-gravitacioni
Studenac (Mačak, Zubeta)	MZ Ravne-Zubeta	potisno-gravitacioni
Studenac	MZ Neprivaj	potisno-gravitacioni

Također, JKP d.o.o. Vareš upravlja i održava sljedeće seoske vodovode i izvorišta u okviru istih⁵:

Tabela 2.8.1.3. Seoski vodovodi Odlukom dati na upravljanje i održavanje JKP d.o.o. Vareš

Vodovod	Izvorište	Izdašnost Q (l/s)	Naselja koja snabdijeva
Mačak	Studenac	0,133	Mačak, Hajde, Janjoši, Kosići
Zubeta	Studenac	0,137	Zubeta, Golo brdo
Budoželje	Zubetsko vrelo	7	Budoželje, Kadarići
Lalića Mlin	Lalića Mlin	2-6	Pržići, Tisovci, Bijelo Broje, Mir, Stupni Do
Stupni Do	Sedra	0,20	Stupni Do
Kokošćići	Crna vrela	6-15	Kokošćići, Zazani, Gaj, Podvinci, Bogošići i Lužnica, cca 1000 domaćinstva
Mrestilište	Studeni potok	8-15	Izgrađen vodovodni sistem koji još nije pušten u funkciju (ostalo da se uradi priključak za struju), a sela koja bi ovaj sistem napajao su Pogar, Sjenokos, Strica-Zaruđe. (ovaj vodovod još nije dat na upravljanje JKP d.o.o. Vareš)

Za vodovode kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš postoji projektna dokumentacija, a za izvorišta su urađeni elaborati o zaštiti, te donesene Odluke o vodozaštitnim zonama od strane nadležnog organa (Općinsko Vijeće Vareš). Svi vodovodi imaju vodne dozvole sa zahvatom vode sa izvorišta u količinama koje su date u *sljedećoj tabeli*.

Tabela 2.8.1.4. Pregled izvorišta za koja su urađeni elaborati i donesene Odluke o vodozaštitnim zonama

Red. br.	Naziv izvorišta	Zahvat iz izvorišta	Datum izrade elaborata	Broj odluke o vodozaštitnoj zoni
1.	Očevlje	25 l/s	11/2017.	01-268/17 od 28.12.2017.
2.	Jarčića-Saški	7 l/s	10/2009.	01-54/10 od 04.03.2010.
3.	Brlog, Bukov potok, Selište, Gašina stijena, Sedrenik, Glavica I, Glavica II, Semizova ponikva, Studeni izvor (Mrestilište)	< 2 l/s	09/2009.	01-53/10 od 04.03.2010
4.	Zubetsko vrelo	7 l/s	03/2005.	01-55/10 od 04.03.2010.
5.	Lalića mlin	2 l/s	09/2010.	01-55/10 od

⁵ Odlukom Općinskog vijeća dati preduzeću JKP d.o.o. Vareš na upravljanje i održavanje

				04.03.2010.
6.	Crna vrela	9,50 l/s	10/2020.	01-35/21 od 25.02.2021.
7.	Studenac (MZ Ravne-Zubeta)	0,137 l/s	12/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.
8.	Studenac (Mačak)	0,133 l/s	12/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.
9.	Studenac (Neprivaj)	0,20 l/s	10/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.

Treba spomenuti da su elaborati o zaštiti svih izvorišta u sistemu javnog vodovodnog opskrbljivanja osim izvorišta Očevlje urađeni po starom Pravilniku o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće (2002. god.) i da im uskoro ističe vodna dozvola. Zaštitne zone ovih izvorišta su veoma neprecizno ili netačno (Glavica I i Glavica II) kartirane, a neke čak i ručno na topografskim kartama TK25, te je vrlo teško utvrditi njihove tačne granice, a neke i nemoguće. Zato se, uz postupak traženja novih vodnih dozvola, preporučuje izrada novih elaborata o zaštiti ovih izvorišta, prema novom Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodovodno opskrbljivanje stanovništva (Službene novine FBiH, broj: 88/12), kojima će zaštitne zone biti koordinatno određene.

Problemi u javnom sistemu vodovodnog opskrbljivanja

Cjelokupna vodovodna mreža - primarna i sekundarna je u eksploataciji 50 i više godina. Primarni cijevovodi su u relativno zadovoljavajućem stanju, dok je sekundarna mreža prilično dotrajala, te se problemi rješavaju interventno. Jedan od problema u vodovodnom opskrbljivanju su i gubici vode do cca 47% kao i nepostojanje dijela katastra gradske vodovodne mreže koja je izvedena sa glavnih vodova kroz grad. Gubici nastaju zbog zastarjelosti cijevi i ostale opreme, napuštenih stanova i kuća i uglavnom su sekundarnog karaktera.

Postojeći vodovodni sistem je veoma skup za eksploataciju i održavanje, jer je izvorište Očevlje udaljeno 18 km od Vareša, u sistemu se nalaze tri rasteretne komore i glavni rezervoar „Lazine“ zapremine 600 m³, a voda se pumpa na visinu 300 m, te je velika je potrošnja električne energije.

Šumska preduzeća ne vode brigu o zaštiti izvorišta i često dolazi do sječe šume unutar zona sanitarne zaštite i rada na prosijecanju šumskih puteva u blizini izvorišta.

S obzirom da se sva izvorišta kojima upravlja JKP d.o.o. Vareš nalaze na visokim kotama, iznad eksploatacionih polja i odlagališta bivših, odnosno neaktivnih rudnih polja, nema utjecaja procjednih kiselih rudničkih voda zagađenih teškim metalima na njih. Ovo dokazuju i fizičko-hemijske analize izvorišta kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš.

Planirani razvoj javnog sistema vodovodnog opskrbljivanja

Potrebe za opskrbljivanjem vodom gradskog područja (za stanovništvo i privredne subjekte) 2006. godine su iznosile cca 40.000 m³/mj, a danas one iznose cca 15.000 do 20.000 m³/mj i imaju trend daljnjeg pada⁶. S obzirom na ovakvo stanje, evidentno je da postoji višak vode u količini od cca 40 do 60 l/s koji se može distribuirati drugim - susjednim općinama, odnosno korisnicima (domaćinstva i privreda) tamo gdje je to potrebno. U vezi s ovim, započete su aktivnosti na izradi projektnog zadatka za plasiranje i distribuciju vode rubnim dijelovima općina Breza, Visoko i Ilijaš. Sva izvorišta i vodovodi kojima upravlja JKP d.o.o. Vareš imaju utvrđene i općinskim odlukama definirane zone sanitarne zaštite, projektnu i drugu tehničku dokumentaciju i vodne dozvole.

Pored pobrojanih izvorišta koja se trenutno koriste, treba spomenuti i vrelo koje je značajno

⁶ Podaci JKP d.o.o. Vareš, oktobar 2016. godine

po izdašnosti, ali do sada nije zahvaćeno - vrelo „Stijene“ na ulazu u Vareš. Strategijom razvoja općine Vareš 2006-2015. i Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029. je planirano zahvatanje ovog vrela koje se nalazi u neposrednoj blizini grada. Izvorište „Stijene“ predstavlja kvantitativno i kvalitativno prihvatljiv resurs za dugoročno i kvalitetno snabdijevanje pitkom vodom Vareša. Ovo rješenje bi ujedno omogućilo i napuštanje korištenja postojećeg izvorišta „Očevlje“, koje ima veliku dužinu transporta (18 km), a zbog velike visine dizanja do rezervoara (300 m) i značajne troškove el. energije. Zahvatanjem vrela „Stijene“ bi se omogućilo gravitaciono dovođenje vode do rezervoara.

U periodu 1991-2008. godine rađena su određena ispitivanja na lokalitetu „Stijene“. Izvorište na ovom lokalitetu ima dovoljnu minimalnu izdašnost (63 l/s, mjereno u izuzetno sušnoj godini 2007.) za snabdijevanje urbanih naselja općine Vareš, kao i za potrebe gospodarstva. Urađena je i dokumentacija u kojoj je tretirana problematika kvaliteta i kvantiteta izvorišta, elaborat za glavni projekat i istraživački radovi na širem području. Na ovim aktivnostima se zaustavilo. Date su smjernice⁷ za buduće aktivnosti i izvršena orijentaciona procjena potrebnih sredstava za realizaciju projekta. Informacija o vodosnabdijevanju Vareša sa izvorišta „Stijene“ je omogućila da se sagledaju:

- obim i vrsta predviđenih radova,
- sredstva i dinamika obezbjeđenja istih.

Vrelo je spregnuto sa kraškim zaleđem, a i potokom Ponikve, koje bi u slučaju zahvatanja bilo neophodno izolirati. Potok Ponikve teče kroz tunel u kome su smještene ponorsko-estavelske zone (koje su smještene i u samom potoku Ponikve uzvodno od tunela). Problem predstavlja i rijeka Stavnja koju je neophodno na lokalitetu izvorišta regulirati i izmjestiti, kako bi se osigurao pristupni plato izvorišta, te izolirala zagađena voda rijeke. Da bi se pristupilo realizaciji projekta vodosnabdijevanja Vareša sa izvorišta „Stijene“, neophodno je uz radove na lokaciji izvorišta, izvesti i građevinske zahvate na potoku Ponikve i na reguliranju korita rijeke Stavnje, uz prethodno provođenje odgovarajućih istražnih radova. Također, potrebno je predvidjeti zakonom zahtjevane mjere zaštite izvorišta pitke vode i uraditi analizu stanja postojeće mreže, kako bi se moglo izvršiti spajanje novog vodovodnog sistema u postojeći sistem „Očevlje“. Prije realizacije potrebnih radova, neophodno je prethodno uraditi projektnu dokumentaciju.

Osnovne aktivnosti koje treba poduzeti su:

- Izrada projektne dokumentacije;
- Radovi na regulaciji rijeke Stavnje u zoni izvorišta „Stijene“ i izmještanje korita rijeke Stavnje;
- Radovi na izoliranju ponorskih zona (u koritu potoka Ponikve i u tunelu), radovi na izvorištu „Stijene“ (veza Ponikve i „Stijene“);
- Radovi na vodozahvatu izvorišta „Stijene“;
- Radovi na zaštiti izvorišta, izrada Elaborata zaštite izvorišta i Odluke o zaštiti izvorišta;
- Radovi na postojećem vodovodu Očevlje - analiza stanja postojećeg sistema i mogućnosti uvođenja voda sa izvorišta „Stijene“;
- Radovi na vodozahvatu izvorišta „Stijene“ i objektima za uvođenje vode sa izvorišta „Stijene“ u postojeći vodovodni sistem Vareša, uz rad na reduciranju gubitaka.

Kako se radi o karstnom području, zone zaštite izvorišta bi svakako obuhvatile veliki teritorij, a prva zona zaštite bi obuhvatila same izvore, vrtače, ponore i estavele. Pretpostavljena granica zaštitne zone ovog izvorišta je već data⁸, a prikazana je i u Prostornom planu Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029., odakle je preuzeta i za ovaj Plan. Tačne granice zona zaštite biće utvrđene Elaboratom zaštite izvorišta. Zbog karakteristika ovog izvorišta, većina radova se mora izvoditi u sušnom periodu, a neposredna blizina kamenoloma predstavlja problem koji se mora posebno rješavati.

⁷ Zavod za vodoprivredu d.d. Sarajevo: Informacija o vodosnabdijevanju Vareša sa izvorišta „Stijene“; 08/2007.

⁸ Institut za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu: Studija prirodnih resursa Zeničko-dobojskog kantona; 2008. god.

Višak voda iz vodovoda Mrestilište (izvorište Studeni potok, izdašnosti u rasponu $Q_{\min}= 8$ l/s do $Q_{\max}= 15$ l/s), kojim također upravlja JKP d.o.o. Vareš, se u budućnosti planira koristiti za sljedeće namjene:

- flaširanje vode,
- za potrebe ribogojilišta na lokalitetu mrestilišta,
- za snabdijevanje vodom naselja Pogar, Sjenokos, Strica i Zaruđe.

Završena je izgradnja vodovoda Pogar, Sjenokos, Strica i Zaruđe, a u toku su aktivnosti za puštanje ovih vodovoda u funkciju.

2.8.1.2. Lokalni vodovodi izvan sistema javnog vodosnabdijevanja

U MZ Dabravine, MZ Daštansko, MZ Striježevo i MZ Ligatići, izgrađeni su vodovodi i njima upravljaju Mjesne zajednice. Za ostale mjesne zajednice, pitanje vodosnabdijevanja je riješeno individualnim ili zajedničkim vodovodima više korisnika.

Na području Općine Vareš su izgrađeni i služe za snabdijevanje vodom naseljenih mjesta sljedeći lokalni (seoski) vodovodni sistemi koji imaju jedno ili više izvorišta i to: vodovodi Ligatići - Mižnovići, Oćevija, Duboštica, Ivančevo, Daštansko, Donja i Gornja Borovica, Mijakovići, Dragovići, Pogar, Javornik, Strica–Zaruđe, Striježevo, Planinica–Slavin, Dabravine, Brgule i Ravne. Svi ovi seoski vodovodi su infrastrukturno u veoma lošem stanju zbog njihovog neodržavanja i lošeg upravljanja (predviđeno je da njima upravljaju mjesne zajednice), voda je upitnog kvaliteta jer se ne vrši hlorigisanje vode, a većina uzoraka bakteriološke analize koje ponekad realizuje Dom zdravlja Vareš su neispravni. U sušnom periodu, na većini seoskih vodovoda, je nestašica vode isključivo zbog lošeg upravljanja.

Izvorišta koja se nalaze izvan sistema javnog vodosnabdijevanja nisu obuhvaćena nikakvom kontrolom kvaliteta.

Sukladno evropskim odredbama o uspostavljanju okvira za djelovanje zajednice u oblasti politike voda, Federalni zavod za geologiju je izradio Katastar izvorišta koja se koriste i koja se planiraju koristiti na području općine Vareš, te je obrađene podatke dostavio Općini Vareš. Katastar izvorišta je značajan iz više razloga, posebno što se može djelovati u pravcu njihove zaštite. Generalna primjedba na ovaj Katastar voda namijenjenih za piće je što su koordinate istih date vrlo približno, prema oznakama na topografskim kartama TK25 (deklarirana preciznost 10-50 m, ali kod nekih izvorišta i više) i što za izvorišta nisu dati k.o. i k.č. na kojem se ona nalaze. Tabelarni prikaz ovih izvorišta je dat u poglavlju 2.7.2.1., *Tabela 2.7.2.2.*

2.8.1.3. Zaštitne zone izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina

Mala Rijeka

Sa ovog izvorišta sa zahvatom površinskih voda se vrši snabdijevanje vodom za piće potrošača na području općine Breza. Izvorište Mala rijeka locirano je u općini Vareš, na lokalitetu Luke, neposredno prije ušća lijevog u desni krak Male rijeke. Planirano je da se za potrebe snabdijevanja pitkom vodom stanovništva grada Breza, sa izvorišta Mala rijeka, u sušnom periodu zahvata količina vode od oko 40 l/s.

Bukovica

Izvorište rijeke Bukovice sa zahvatom „Bukovica“, predstavlja izvorište sa zahvatom površinskih voda. Samo izvorište se nalazi u općini Kakanj, a II i III zaštitna zona ovog izvorišta velikim dijelom se nalaze u granici općine Vareš.

Milkino vrelo

Milkino vrelo nalazi se na granici općina Breza i Vareš, u akviferima pukotinsko-karstne poroznosti, sa površinom vodnog tijela od 2,64 km².⁹ Potrošač vode sa ovog izvorišta je stanovništvo općine Breza. Budući da Elaborat o zaštiti izvorišta nije dostupan, na grafičkom prilogu je prikazana pretpostavljena granica iz Prostornog plana Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029.

Izvorište Mahmutovića rijeka i vodozahvat na rijeci Misoči

Mahmutovića rijeka predstavlja izvorište podzemnih voda u vodonosnicima međuzrnske poroznosti, a nalazi se na tromeđi općina Breza, Vareš i Ilijaš. Potrošač vode sa ovog izvorišta je stanovništvo općine Breza. Područje I zaštitne zone Mahmutovića rijeke dijeli se na Ia i Ib zaštitnu zonu. Ia zaštitne zone se nalaze u općini Ilijaš, a Ib i II zona zaštite se prostiru i na općinu Vareš.

Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029. je na području općine Ilijaš planirano izvorište akumulacijskog tipa, sa zahvatom površinskih voda na rijeci Misoči, u količini od 60 l/s. Potrošač vode sa ovog izvorišta je stanovništvo općine Ilijaš. I vodozaštitna zona se nalazi u općini Ilijaš, a II i III zaštitne zone ovog izvorišta se prostiru i na područje općine Vareš.

Budući da se zaštitne zone ova dva izvorišta preklapaju, za njih je urađena zajednička odluka o zaštiti izvorišta vode za piće, 14.12.2010. god.

Za sva izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina je u narednom periodu neophodno uraditi Elaborate o zaštiti izvorišta prema važećem Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera, za izvorišta vode koja se koriste u javnom vodosnabdijevanju stanovništva (Sl. novine FBiH br. 88/12). Prema odredbama ovog Pravilnika, već donesene Odluke o zaštiti svih izvorišta u Federaciji BiH su se morale uskladiti s njim u roku od pet godina od dana donošenja istog.

2.8.2. Prikupljanje i odvodnja otpadnih voda

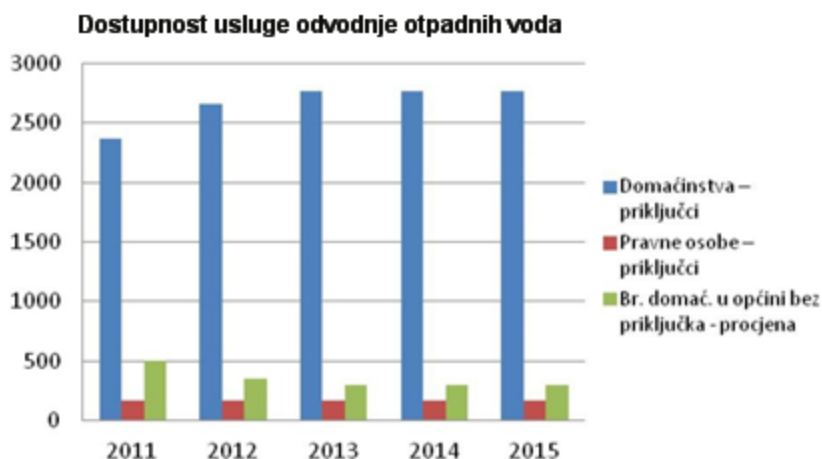
Urbani razvoj u općini Vareš nije praćen odgovarajućom izgradnjom sistema za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda i može se reći da općina nema riješeno pitanje odvodnje otpadnih voda na zadovoljavajući način.

Samo gradska naselja u Varešu i Vareš Majdanu imaju djelimično riješenu odvodnju otpadnih voda. Ovaj gradski (mješoviti) kanalizacioni sistem je u upotrebi još od 1945. godine. Građen je bez ikakve projektne dokumentacije, sa osnovnom težnjom da se kanalizirane otpadne vode najkraćim putem svedu u korito rijeke Stavnje, čime je ono postalo glavni recipijent otpadnih voda, odnosno „glavni otvoreni kolektor“. Za ispuštanje otpadnih voda u urbanim naseljima u rijeku Stavnju, izdato je Rješenje o vodnoj dozvoli, te se vrši monitoring recipijenta rijeke Stavnje.

S obzirom na starost kanalizacionog sistema i vrijeme trajanja njegove eksploatacije (od 1945. godine), rekonstrukcija kanalizacione mreže se vrši u fazama. Gradskom kanalizacionom mrežom upravlja JKP Vareš. Ne postoji katastar gradske kanalizacije.

Pored općinskog centra, kanalizaciju imaju naselja Slavin, Budoželje, Kadarići, D. Borovica, Mir, Mijakovići, Zubeta, Neprivaj i Ivančevo. U sistemu prikupljanja i odvodnje otpadnih voda na području Općine Vareš ima ukupno 4.300 m kanalizacione mreže.

⁹ Strategija upravljanja vodama Federacije Bosne i Hercegovine 2010.–2022.



Slika 2.8.2.1. Dostupnost usluge odvodnje otpadnih voda (podaci: Općina Vareš, 2016. god.)

Prosječna cijena 1 m³ otpadne vode je 0,41 KM, a stepen naplate usluga prikupljanja i odvodnje otpadnih voda je 99%. Broj domaćinstava priključen na sistem javne odvodnje u Općini Vareš je 2.766 (Slika 2.8.2.1.), odnosno cca 6.900 stanovnika (70%)¹⁰. Općina Vareš nema postrojenje za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda. Prečištači otpadnih voda ugrađeni su samo uz pogon Drvne industrije "Zvijezda" u Ponikvi i sanitarni čvor bivšeg pogona Riž Vareš, ali oni nisu u funkciji.

Planirani razvoj sistema odvodnje

U skladu sa odobrenim sredstvima od strane Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Ze-do kantona, u proteklih 5 godina se fazno izvode radovi na izgradnji glavnog gradskog kolektora, prema Glavnom projektu glavnog gradskog kolektora i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda. Realizirano je cca 30 % projekta.

U toku je i realizacija izgradnje kanalizacione mreže u fazama, prema Projektu kanalizacione mreže u Varešu i Vareš Majdanu. U posljednje četiri godine izgrađena je i završena kanalizaciona mreže u Vareš Majdanu, dvije ulice u Varešu ukupne dužine cca 300 m, ulice u Trifkovića potoku, a većim dijelom i Prnjavor. Uz manje izmjene u postojećem projektu kanalizacione mreže u Varešu, postoje realne pretpostavke da se veći dio posla na izgradnji kanalizacione mreže, cca do 80% može uraditi do kraja 2021. godine.

Urađen je i glavni projekt izgradnje kanalizacionog sistema u selima Strica i Zaruđe, međutim ovaj projekt još nije počeo sa realizacijom.

2.8.3. Komunalni objekti

2.8.3.1. Deponije

Trajno rješenje pitanja zbrinjavanja komunalnog otpada na području općine Vareš predviđa sanaciju deponije „Kota“, te u konačnici i njeno zatvaranje, nakon čega bi se prešlo na regionalni način odlaganje otpada, što je u skladu sa federalnom Strategijom zaštite okoliša 2008-2018. i federalnim i kantonalnim planovima upravljanja otpadom. Pored sanacije postojeće deponije u Varešu, predviđa se izgradnja pretovarne stanice i sortirnice za privremeno deponovanje sortiranog otpada na ovoj lokaciji i neophodnih pratećih objekata čija je izgradnja nužna kako bi se ispoštovala regulative BiH i Evropske unije.

¹⁰ Izvor: Općina Vareš, 2016. god.

U Zeničko-dobojskom kantonu, kojem pripada općina Vareš već postoji Regionalna sanitarna deponija „Moščanica“ u Zenici. S obzirom da je ova deponija dosta udaljena od općine procjenjuje se da je neisplativo otpad iz općine odvoziti na istu. Prema Strategiji razvoja općine Vareš (2017-2026.g), općina Vareš zajedno sa općinama Olovo, Breza, Visoko, Fojnica, Kiseljak i Kreševo traži rješenje za prihvatljivu lokaciju za regionalni koncept sanitarnog odlaganja otpada.

U skladu sa utvrđenim strateškim opredjeljenjima, započetim aktivnostima i finansijskim sredstvima u narednom periodu treba nastaviti realizaciju:

- Općinsko rukovodstvo odlučilo je da se pristupi saniranju deponije „Kota“ za period od 5 godina /2012.-2017.) i da se u naznačenom vremenskom okviru riješi pitanje Regionalne deponije;
- Postojeću deponiju potrebno je zatvoriti, izvršiti rekultivaciju, uspostaviti pretovarne stanice i sortirnice za odvoz otpada na neku drugu najbližu deponiju;
- Potrebno je proširiti pokrivenost uslugama JKP Vareš na sve i jednu mjesnu zajednicu;
- Potrebno je poboljšati sadašnju infrastrukturu glede mašina i vozila za odvoz smeća;
- Na osnovu evropskih direktiva o upravljanju otpadom bitno je minimizirati nastanak otpada kako bi se smanjio negativan uticaj na čovjeka i prirodne resurse;
- U slučajevima kada se nastali otpad ne može reciklirati onda ga je potrebno spaliti ili odložiti na tačno propisan način;
- Potrebno je vršiti selektivno sakupljanje otpada;
- Potrebno je postaviti kontejnere za selektivni otpad;
- Potrebno je napraviti reciklažna dvorišta za prihvat selektivno prikupljenog glomaznog otpada iz domaćinstva, električkog, elektroničkog, guma, ulja, akumulatora itd ;
- Obezbijediti sortirnice za primarno i sekundarno sortiranje;
- Pojačati aktivnosti na saniranju divljih deponija na područjima koja se uključe u sistem organizovanog odvoza komunalnog otpada, te pojačati inspekcijski nadzor i procesuirati prekršioce eko-incidenata.
- Educirati stanovništvo u oblasti zaštite okoliša.
- Osnovni cilj jeste smanjiti pritisak na tlo, vode, prirodu, biljne i životinjske zajednice;
- Uspostaviti integralni sistem upravljanja otpadom na nivou države, odnosno na nivou općina, tj.uspostaviti jedinstven geoinformacijski (GIS) sistem sa modelom podataka pomoću kojih je moguće praćenje aktivnosti vezanih za upravljanje otpadom.

2.8.3.2. Groblja

Groblje predstavlja obavezan sadržaj svakog naseljenog mjesta, koje egzistira na određenom lokalitetu i funkcionira bez obzira na vrstu naselja i njegovu opremljenost drugim sadržajima. Osim toga groblja zauzimaju i važno mjesto u kulturno-historijskom naslijeđu jednog naroda, odnosno „groblja su često svjedoci vremena koji mogu ispričati pojednostavljenu historiju naselja“. Nadgrobni spomenici (stećci, nišani) govore nam o vremenskom periodu u kojem je formirano naselje, njegov kulturni razvitak, vjeroispovijest stanovništva i dr.

Islamska groblja locirana su samostalno, blizu naselja, a vrlo često i uz objekte džamija, što se uglavnom odnosi na veća naselja i naselja unutar urbanog područja.

Katolička groblja su najčešće locirana izvan naseljenih mjesta, na uzvisinama, ograđena su, a u njihovom sklopu obično se nalazi kapela, grobovi su uređeni, većina posjeduje nadgrobne spomenike, a sahranjivanje se vrši u nizovima, tako da imaju dovoljno mjesta za prolaženje.

Većina ovih grobalja su saobraćajno dobro povezana sa naseljenim mjestima, a prema mnogim grobljima danas se grade putevi i uređuje prostor oko njih.

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

Pravoslavna groblja, kao i katolička, obično su centralizovana i nalaze se na izdvojenim mjestima od mjesta stanovanja. Određeni broj pravoslavnih grobalja je u napuštenim mjestima, gdje trenutno nema stanovništva.

Na teritoriji općine Vareš ne postoji Gradsko groblje, na kojem bi se sahranjivalo stanovništvo sa gradskog područja i koje bi obuhvatalo sve tri konfesije i ateističko groblje, a kojim bi upravljalo nadležno komunalno preduzeće. U planskom periodu, a prema smjernicama Nosioca pripreme planirana je lokacija gradskog groblja površine oko 3,50 ha, koja se nalazi u granicama urbanističkog plana Vareša.

Podaci o aktivnim grobljima dostavljenim od općinskih službi, kao i groblja evidentirana na karti tokom izrade Prostorne osnove prostornog plana, te planirana lokacija gradskog groblja prikazani su na grafičkom prilogu br. 10 (Komunalna infrastruktura) i u narednoj tabeli:

Tabela 2.8.3.1. Poznata groblja na području općine Vareš

Rb.	MJESNA ZAJEDNICA	NASELJENO MJESTO	k.č.	K.O.	KONFESIJA	STATUS
1.	Brgule	Brgule	965	Brgule	pravoslavno	aktivno
2.	Brgule	Šikulje	966	Brgule	pravoslavno	aktivno
3.	Brgule	Čamovine	1207/2	Brgule	pravoslavno	
4.	Budoželje	Budoželje	1991 i 1992	Budoželje	islamsko	aktivno
5.	Budoželje	Budoželje	284	Budoželje	islamsko	
6.	Budoželje	Žalja	859	Budoželje	pravoslavno	
7.	Dabravine	Luke	1049 i 1050	Dabravine	islamsko	aktivno
8.	Dabravine	Luke	545, 546, 572	Dabravine	islamsko	
9.	Dabravine	Luke	724 i 727	Dabravine	islamsko	
10.	Dabravine	Dabravine	415/1 i 414/2	Dabravine	islamsko	aktivno
11.	Dabravine	Dabravine	280	Dabravine	islamsko	aktivno
12.	Dabravine	Hodžići	68/4	Dabravine	islamsko	aktivno
13.	Dabravine	Hodžići	5/1	Dabravine	islamsko	aktivno
14.	Dabravine	Draževići	1114,1115	Dabravine	islamsko	aktivno
15.	Daštansko	Daštansko	184 i 186	Daštansko	islamsko	aktivno
16.	Daštansko	Višnjici	423	Daštansko	katoličko	aktivno
17.	Donja Borovica	Donja Borovica	477	Borovica	katoličko	aktivno
18.	Dragovići	Mijakovići	1263	Dragovići	islamsko	
19.	Dragovići	Mijakovići	1078	Dragovići	islamsko	
20.	Dragovići	Dragovići	140	Dragovići	islamsko	aktivno
21.	Dragovići	Kopijari	2105	Dragovići	katoličko	
22.	Duboštica	Duboštica	115	Duboštica	katoličko	aktivno
23.	Duboštica	Borovačke njive	376	Duboštica	katoličko	aktivno
24.	Gornja Borovica	Gornja Borovica	666	Borovica	katoličko	aktivno
25.	Javornik	Zvijezda	856	Strica	mješovito	
26.	Javornik	Javornik	569	Strica	katoličko	aktivno

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

27.	Kadarići	Kadarići	2231	Budoželje	islamsko	aktivno
28.	Kadarići	Kadarići	2214	Budoželje	pravoslavno	
29.	Kokošćići	Kokošćići	1752/1	Striježevo	islamsko	aktivno
30.	Ligatići	Mižnovići	34	Mižnovići	islamsko	aktivno
31.	Ligatići	Ligatići	1055	Mižnovići	islamsko	aktivno
32.	Mir	Mir	435	Mir	katoličko	aktivno
33.	Mir	Bjelo Borje	91	Mir	katoličko	aktivno
34.	Neprivaj	Neprivaj	1678	Dabravine	islamsko	aktivno
35.	Neprivaj	Neprivaj	1540	Dabravine	katoličko	aktivno
36.	Neprivaj	Neprivaj	1357	Dabravine	pravoslavno	
37.	Očevija	Naseoci	738	Očevija	islamsko	
38.	Očevija	Naseoci	588	Očevija	islamsko	
39.	Očevija	Naseoci	710	Očevija	islamsko	
40.	Očevija	Naseoci	689	Očevija	katoličko	
41.	Očevija	Očevija	33	Očevija	katoličko	aktivno
42.	Okruglica	Karići	297/4	Okruglica	islamsko	
43.	Okruglica	Čeče	877	Okruglica	pravoslavno	
44.	Okruglica	Letevci	802	Okruglica	pravoslavno	
45.	Okruglica	Pajtovići	529/4	Okruglica	pravoslavno	
46.	Okruglica	Blaža	660	Okruglica	pravoslavno	
47.	Okruglica	Žižci	137, 234	Okruglica	pravoslavno	
48.	Planinica	Planinica	71 i 74/3	Planinica	pravoslavno	aktivno
49.	Planinica	Slavin	441	Planinica	pravoslavno	aktivno
50.	Planinica	Planinica	396/5	Planinica	pravoslavno	Nema parcele!
51.	Pogar	Pogar	396,398	Pogar	mješovito	aktivno
52.	Pržići	Brezik	261	Pržići	katoličko	aktivno
53.	Pržići	Pržići	143	Pržići	katoličko	aktivno
54.	Pržići	Tisovci	327	Pržići	katoličko	aktivno
55.	Ravne	Zubeta	64	Ravne	islamsko	aktivno
56.	Ravne	Ravne	819	Ravne	islamsko	aktivno
57.	Ravne	Toljenak	1087	Ravne	pravoslavno	
58.	Strica- Zaruđe	Strica	327	Strica	katoličko	aktivno
59.	Striježevo	Radonjići	650	Striježevo	islamsko	aktivno
60.	Striježevo	Striježevo	987	Striježevo	islamsko	aktivno
61.	Striježevo	Samari	169	Striježevo	pravoslavno	aktivno
62.	Striježevo	Brda	1267	Striježevo	pravoslavno	aktivno
63.	Striježevo	Striježevo	1301	Striježevo	islamsko	pasivno „Hamzino greblje“
64.	Stupni Do	Stupni Do	281		pravoslavno	aktivno
65.	Stupni Do	Stupni Do	296		islamsko	
66.	Vareš	Semizova Ponikva	785	Pogar	katoličko	
67.	Vareš	Diknjići	582	Pržići	katoličko	

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

68.	Vareš	Vareš	1211, proširenje na k.č. 1213 i 1216	Vareš	islamsko	aktivno
69.	Vareš	Ljepovići	41,42,43,44	Vareš	katoličko	aktivno
70.	Vareš	Vareš	919	Vareš	pravoslavno	aktivno
71.	Vareš		1355/1	Vareš	mješovito	gradsko- planirano
72.	Vareš Majdan	Vareš Majdan	2285	Vareš	mješovito	aktivno
73.	Vijaka	Krčevine	746	Radoševići	katoličko	aktivno
74.	Vijaka	Radoševići	414	Radoševići	katoličko	aktivno
75.	Vijaka	Ivančevo	938	Vijaka	katoličko	aktivno
76.	Vijaka	Donja Vijaka	94	Vijaka	katoličko	aktivno
77.	Vijaka	Gornja Vijaka	763	Vijaka	katoličko	aktivno
78.	Vijaka	Tribija	1271	Vijaka	katoličko	aktivno

Smjernice za plansko upravljanje i održavanje ovih površina odnose se na slijedeće:

- formiranje i uspostava nadležnih ustanova ili službi na području općine, koje će planski upravljati i održavati površine za ovu namjenu,
- centralizovanje površina za sahranjivanje u okviru granica mjesnih zajednica ili naseljenih mjesta, kako bi se izbjegla evidentirana usitnjenost grobalja na području općine (podaci u gornjoj tabeli) i pojava da jedno naselje, neovisno od veličine, ima više grobalja,
- evidentiranje i valorizacija starih i pasivnih grobalja od strane nadležnih institucija i preduzimanje mjera zaštite i održavanja,
- utvrditi precizne površine parcela pojedinih grobalja i izvršiti njihovo ažuriranje u geodetske podloge,
- opremiti groblja objektima komunalne infrastrukture: prilaz, voda, rasvjeta i sl., posebno na grobljima unutar urbanog područja općinskog centra i grobljima uz veća urbana područja,
- omogućiti proširenje postojećih grobalja, kao i otvaranje novih, na lokalitetima gdje ne postoje i gdje se ukaže potreba.

2.8.3.3. Tržnice

Na području općine Vareš trenutno se za potrebe održavanja pijačnog dana koristi prostor u samom centru grada (dio parcele k.č. 1105/1 K.O. Vareš), a radi se o otvorenom platou na kojem je planirana izgradnja moderne gradske tržnice za koju postoji i projektna dokumentacija.

U planskom periodu je neophodno obezbijediti organizovano trajno i nesmetano pružanje usluga tržnica i pijaca na veliko i malo, te drugih usluga iz komunalnih djelatnosti od javnog društvenog interesa.

Projekcijom prostornog razvoja nisu planirane nove lokacije ove vrste objekata, što ne isključuje mogućnost planiranja kroz izradu detaljnih planskih dokumenata ukoliko se za to ukaže potreba.

Prikaz komunalne infrastrukture i objekata dat je na grafičkom prilogu broj 10.

2.9. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

S ciljem prioritizacije ključnih energetske strategije smjernica Bosne i Hercegovine, s jasno postavljenim ciljevima i prioritetima za provedbu u narednim godinama, pri tome imajući u vidu načela slobodnog tržišta i tržišnih faktora koji se ne mogu centralno kontrolirati, Vijeće ministara BiH je 29.08.2018. god. usvojilo Okvirnu energetske strategiju Bosne i Hercegovine do 2035. godine. Osim paralelne konvergencije preuzetim obavezama i politikama EU i pozicioniranja energetike kao motora stabilnosti i održivog razvoja ekonomije, sekundarni efekti ovog dokumenta bi trebali biti povećano zapošljavanje, smanjenje javnog duga i povećanje konkurentnosti. Smjernice za Bosnu i Hercegovinu baziraju se na politikama održivog razvoja koje u balansu imaju tri aspekta:

- a) sigurnost snabdijevanja,
- b) konkurentnost cijena,
- c) politiku dekarbonizacije, odnosno čistije energije.

Krajnji je rezultat ovog dokumenta strateška analiza te pregled strateških prioriteta energetske politike Bosne i Hercegovine u njenim ključnim segmentima, te daje nekoliko indikativnih scenarija razvoja proizvodnog miksa za period do 2035. godine.

2.9.1. Elektroenergetska infrastruktura

Postojeći elektroenergetski kapaciteti općine Vareš

PJ distribucije Vareš snabdijeva svoje kupce električnom energijom iz jedne primarne transformatorske stanice TS 110/x kV „Vareš“, te TS 35/x kV „Vareš Majdan“. Pregled tehničkih podataka predmetnih primarnih trafostanica dat je u sljedećoj tabeli.

Tabela 2.9.1.1. Pregled primarnih transformatorskih stanica 110/x kV ili 35/x kV u PJD Vareš

Redni broj	Naziv primarne trafostanice	Vlasništvo	Transformator		
			Sn (MVA)	Un (kV)	
1	TS 110/x kV Vareš	Elektroprijenos	TR1	40	110/36,75/10,5
2	TS 35/10 kV Vareš Majdan	Podružnica ED Zenica	TR1	4	35/10

Poslovna jedinica distribucije Vareš ima 80 sekundarnih trafostanica prenosnog odnosa 10-20/0.4 kV. Na teritoriji općine Vareš je izgrađena distributivna mreža naponskog nivoa 35 kV u dužini cca 32 km, a naponskog nivoa 10-20 kV u dužini cca 164 km. Od ukupne dužine 10-20 kV mreže 82% čini zračna mreža, a 18% podzemna mreža. Treba spomenuti da se na području općine Vareš nalaze i dvije trafostanice 35/10 kV (TS 35/10 kV Vareš Tisovci i TS 35/10 kV Vareš Droškovac) u vlasništvu trećih lica, koje su devastirane i nisu u funkciji. One su se nekad (prije rata) napajale iz primarne trafostanice 110/35/10 kV Vareš.

Općina Vareš na slivu rijeke Stavnje ima priključen distributivni izvor električne energije: malu hidroelektranu „Vareš“ priključne snage 980 kVA, sa vodozahvatom u mjestu „Prnjavor“ na parceli k.č. 2227 k.o. Vareš i strojarom u mjestu Pajtov Han na k.č. 1955/2 k.o. Striježevo.

Sa stanovišta prijenosne mreže električne energije, odnosno visokonaponske mreže 110 - 400 kV, općina Vareš pripada operativnom području (OP) Sarajevo, Elektroprijenosa BiH, koji nakon transformacija naponskih polja predaje srednjenaponsku el. energiju, koju za općinu Vareš preuzimaju Elektroprivreda BiH, Podružnica ED Zenica, PJD Vareš i manjim dijelom

Elektroprivreda HZHB, DP Centar, Poslovnica Elektro Vareš.

U općini Vareš nema direktnih kupaca električne energije na prijenosnoj strani¹¹.

Postojeća VN oprema u općini Vareš sastoji se od:

- TS 110/35/10 kV VAREŠ.

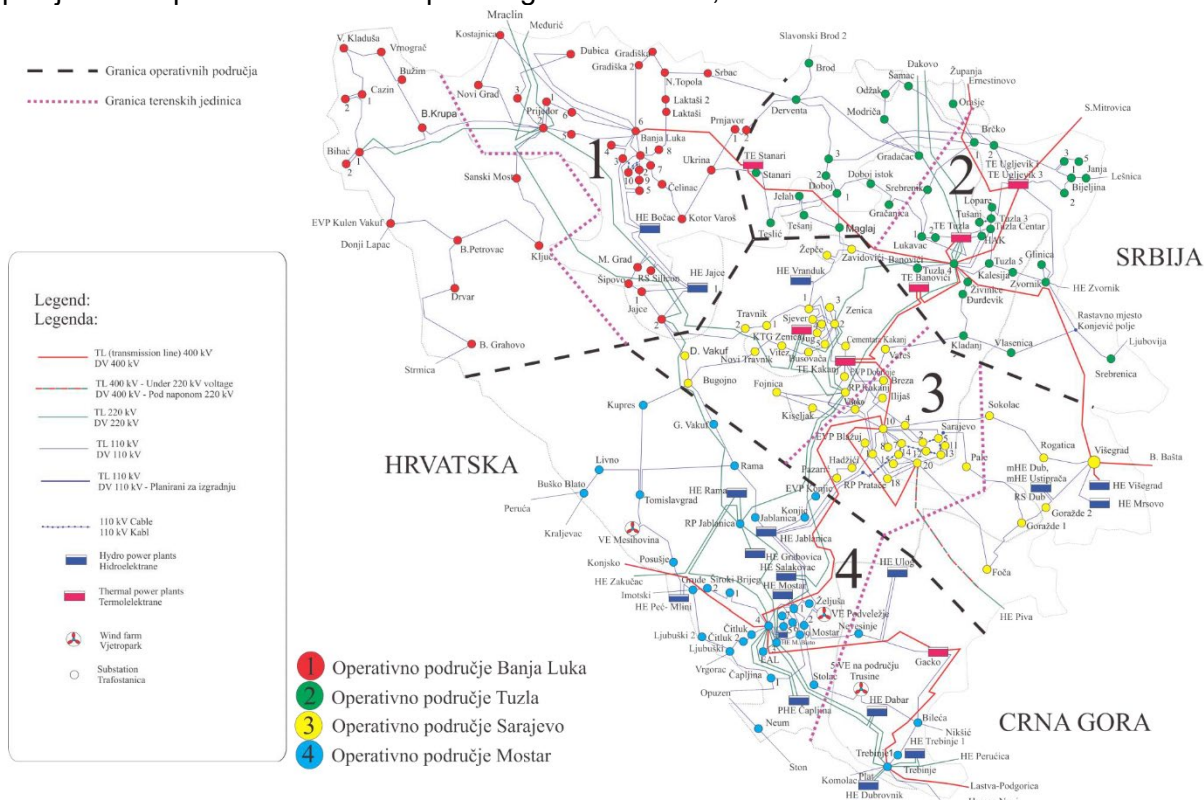
Visokonaponska mreža koja se nalazi u ili prolazi kroz obuhvat općine Vareš sastoji se od:

- DV 400 kV TS Sarajevo 10 - TS Tuzla 4,
- DV 220 kV TS RP Kakanj - TS Tuzla 4,
- DV 110 kV TS Visoko - TS Vareš.

Projekcija prostornog razvoja

Elektroprijenosna mreža

U skladu sa važećom legislativom, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (NOSBiH) priprema Indikativni plan razvoja proizvodnje. Ovaj Plan se priprema na kraju svake godine i obuhvata period od deset godina i prilagođen je potrebama izrade Plana razvoja prenosne mreže u skladu sa važećim Mrežnim kodeksom. Podloge za pripremu i izradu Indikativnog plana razvoja proizvodnje sadrže potrebne podatke o potrošnji svih korisnika koji preuzimaju električnu energiju na prenosnoj mreži i za svako mrežno čvorište kao i potrebne podatke koje dostavljaju proizvođači električne energije čiji su proizvodni kapaciteti priključeni preko mrežnog čvorišta na prenosnu mrežu. Pod mrežnim čvorištem podrazumijeva se tačka priključka na prenosnu mrežu naponskog nivoa 400 kV, 220 kV i 110 kV.



Slika 2.9.1.1. Karta EES BiH za 2027. godinu

¹¹ NOSBiH: Bilans električne energije na mreži prijenosa za 2019. godinu

Planom razvoja prijenosne mreže definirana je dinamika izgradnje novih DV polja postojećih transformatorskih stanica, kao i novih transformatorskih stanica, proizašla iz potrebe izgradnje novih vodova, rješavanja postojećih antenskih veza ili priključenja novih korisnika na prenosnu mrežu. Dugoročno gledano, radi zadovoljenja kriterija sigurnosti (n-1) kod planiranja razvoja prijenosne mreže, neophodno je za sve transformatorske stanice 110/x kV radijalno priključene na prijenosnu mrežu osigurati napajanje iz dva smjera, te za njih treba planirati obezbjeđenje dvostranog napajanja. Jedna od ovakvih radijalno napojenih trafostanica je i TS 110/35/10 kV Vareš.

Na osnovu gore rečenog i dinamike definirane planom razvoja¹², u planskom periodu u općini Vareš treba predvidjeti:

- Obezbjedenje dvostranog napajanja TS 110/35/10 kV Vareš izgradnjom DV 110 kV Vareš – Kladanj, čime će biti kompletirano dalekovodno polje DV 110 kV Visoko - Kladanj. Procijenjeno vrijeme završetka radova i puštanja u pogon je 2027. god. Izgradnja ove konekcije je planirana i Prostornim planom FBiH.
- Ugradnja novog transformatora u TS Vareš, kao i rekonstrukcija VN i SN postrojenja. Izvođenje radova je planirano uporedo sa izgradnjom DV 110 kV Visoko – Kladanj, a završetak i puštanje u pogon 2027. god.

Prema Prostornom planu Zeničko-dobojskog kantona, u općini Vareš nisu planirani proizvođači električne energije na prijenosnoj strani.

Elektrodistributivna mreža

Elektrodistributivna mreža je dio elektroenergetskog sistema, koji služi za dovođenje električne energije na ekonomski optimalan način od prenosne mreže ili elektrana priključenih na distributivnu mrežu do kupaca priključenih na distributivnu mrežu. Pritom pogon sistema treba zadovoljavati ograničenja u pogledu opterećenja i vrijednosti napona te pružati zadovoljavajuću kvalitetu električne energije.

Distribucija električne energije je djelatnost lokalnog karaktera i ovisna je o lokalnim uvjetima i dinamici razvoja potrošnje električne energije. Kako je distribucija električne energije djelatnost lokalnog karaktera, planove izgradnje pojedinačnih većih objekata (primarnih trafostanica i primarnih vodova) ne treba u dugoročnom razdoblju smatrati konačnim, već je uvijek moguća potreba većeg ili manjeg dodatnog usklađivanja sa detaljnijim lokalnim razvojnim planovima. Planiranje distributivne mreže geografska je, tehnička i ekonomska analiza različitih rješenja pružanja pouzdane i ekonomski povoljne usluge korisnicima mreže s obzirom na njihove buduće potrebe. Svrha planiranja razvoja distributivne mreže je primjereno dimenzioniranje za pouzdani rad i održavanje parametara kvalitete električne energije u skladu s normama te usklađeno djelovanje distributivne mreže s prijenosnom mrežom i priključenim postrojenjima korisnika distributivne mreže.

Plan razvoja distributivne mreže treba biti usklađen sa prostornim planom izgradnje privrednih i stambenih objekata, te sa planom izgradnje objekata za proizvodnju električne energije priključnih snaga do 10 MVA, kao i s planom razvoja prijenosne mreže u dijelu koji se odnosi na lokacije novih trafostanica transformacije visoki napon/srednji napon.

Veći dio postojećeg sistema distribucije električne energije na srednjem naponu temelji se na dva stepena transformacije (110/35/20/10 kV i 35/10-20 kV) te tri mreže srednjeg napona (35 kV, 20 kV i 10 kV). Dugoročno posmatrano, cilj je postojeći sistem transformirati u sistem sa jednim sredjenaponskim nivoem (20 kV) i jednom direktnom transformacijom (110/20 kV). Stoga se razvoj mreže srednjeg napona temelji na dva djelomično povezana načela: zamjena naponskog nivoa 10 kV sa 20 kV i postupno uvođenje direktne transformacije 110/10(20) kV, te ukidanje mreže 35 kV. Jedan od osnovnih zadataka planiranja distributivne mreže je

¹² Elektroprijenos BiH: Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže 2018-2027.g. i Plan investicija 2020.

pronalaženje optimalnih prijelaznih rješenja, koja će omogućiti postupni prijelaz na novu koncepciju, uz iskorištenje postojeće mreže.

Razvoj mreže niskog napona treba temeljiti na sljedećim načelima: kratki izvodi niskog napona i pojednostavljene trafostanice 10-20/0,4 kV s transformatorima relativno male nazivne snage i kratkom priključenom mrežom niskog napona. Ovakva koncepcija razvoja mreže niskog napona znači da nisu planirana veća ulaganja u vodove niskog napona, već se povećanje opterećenja rješava povećanjem broja izvoda niskog napona ugradnjom novih trafostanica 10-20/0,4 kV u postojeću mrežu.

Pri planiranju razvoja složenog sistema kakav je distribucija električne energije potrebno je planirati stalnu modernizaciju, odnosno postupnu zamjenu pojedinih uređaja novim i modernijim te ugradnju savremenih uređaja koji doprinose pouzdanijem pogonu distributivne mreže i kvalitetnijem napajanju njenih korisnika. Međutim, pritom odlučujući trebaju biti ekonomski kriteriji planiranja distributivne mreže kroz vrednovanje dobiti i troškova ugradnje ili zamjene uređaja. U ovu kategoriju ulaze i projekti koji nisu uvjetovani tehničkim kriterijima, ali mogu donijeti značajnu ekonomsku korist operatoru distributivne mreže kroz smanjenje troškova i reorganizaciju redovnog poslovanja. Tu se u prvom redu misli na dugoročne strateške projekte, na primjer smanjenje gubitaka električne energije i snage, smanjenje neovlaštene potrošnje rekonstrukcijom priključaka i postavljanjem mjernih mjesta na fasadu ili granicu vlasništva posjeda, automatizaciju i daljinsko upravljanje mrežom, ugradnju elektronskih brojila električne energije i omogućavanje daljinskog očitavanja i upravljanja potrošnjom i slično.

U općini Vareš postoji jedan zvor električne energije, mHE Vareš na rijeci Stavnji, snage 1100 kW, koja je već izgrađena je i stavljena u pogon.

EP BiH je izdala prethodne elektroenergetske saglasnosti za tri objekta mini hidroelektrana, uz definiranje načina njihovog priključenja na elektrodistributivnu mrežu. Predmetne mHE su:

- mHe Tribija (961 kW),
- mHE Očevlja i
- mHe Kula (3.370 kW)

Za sva tri proizvođača izdate elektroenergetske saglasnosti su istekle.

30.01.2020. god. je Općinsko vijeće Vareš potvrdilo mogućnost izgradnje mHe Tribija (961 kW) i omogućilo provođenje daljnjih aktivnosti u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za istu. Međutim, stav Savjeta plana je da se ne planira izgradnja mHE u slivu rijeke Očevlje, kao ni mHE Kula na rijeci Stavnji.

2.9.2. Plinska infrastruktura

Do usvajanja Zakona o plinu u Federaciji Bosne i Hercegovine, organizacija i funkcioniranje sektora prirodnog plina su uređeni Uredbom o organizaciji i regulaciji sektora plinskog gospodarstva ("Službene novine Federacije BiH" broj 83/07). Ovom Uredbom je za operatora transportnog sistema plina u FBiH određeno privredno društvo "BH-Gas" d.o.o. Sarajevo. Operator transportnog sistema garantira pouzdanu i kvalitetnu dopremu plina od ulaza u plinski transportni sistem na području FBiH do primopredajnih mjerno-regulacijskih stanica operatora distribucijskih sistema i krajnjih kupaca.

Parametri postojećeg transportnog sistema prirodnog plina u BiH su:

Transportni plinovod Zvornik-Sarajevo-Zenica-Travnik

- dužina plinovoda	229	km
- prečnik plinovoda	406,4	mm
- projektirani pritisak	50	bar
- projektirani kapacitet	1 milijarda	m ³ /godina

Na ovom plinovodu postoji 13 mjernih/regulacionih, 16 blok i 5 čistačkih stanica.

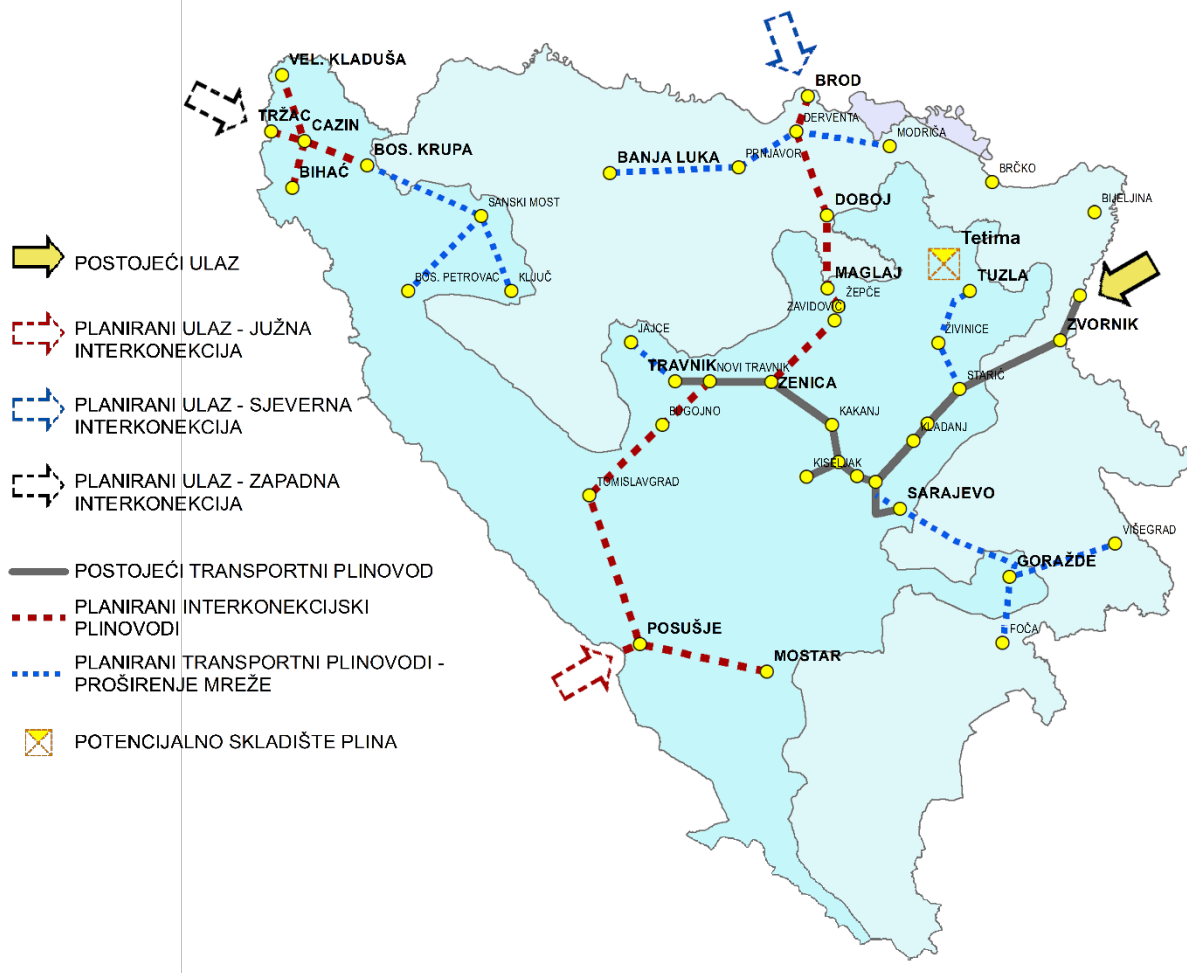
Sadašnji kapacitet transportnog plinovoda iznosi cca 500 miliona m³/godina, a zakupljeni maksimalno mogući transportni kapacitet iznosi cca 750 miliona m³/godina.

Kroz općinu Vareš ne prolazi magistralni plinovod, niti je kroz nju planirana izgradnja jednog od njegovih ogranaka. Samim tim, u općini Vareš nema direktnih potrošača plina i ne vrši se njegova distribucija i maloprodaja. Nije bilo ni konkretnih studija o priključku općine Vareš na trasu plinovoda, mada je bilo razgovora o tome.

Planirani razvoj plinovodne infrastrukture

Razvojni projekti u BiH uključuju sljedeće planirane ulaze i interkonekcije (Slika 2.9.2.1.):

- Planirani ulaz - južna interkonekcija plinovod Posušje – Novi Travnik sa odvojkom za Mostar,
- Planirani ulaz – sjeverna interkonekcija plinovod Brod – Zenica sa odvojnima plinovodima prema Banja Luci i Modriči
- Planirani ulaz – zapadna interkonekcija plinovod Tržac – Bosanska Krupa sa odvojcima za V. Kladušu i Bihać.



Slika 2.9.2.1. Pregled postojeće i planirane plinovodne transportne mreže u BiH

Postojeći plinovodni pravci Zenica-Kakanj-Visoko-Ilijaš-Semizovac i Olovo-Srednje-Semizovac prolaze kroz susjedne općine Kakanj, Visoko, Ilijaš i Olovo, zaobilazeći općinu Vareš. Trenutno nije planiran nijedan odvojak za općinu Vareš i nijedan dosadašnji općinski razvojni dokument ne spominje plin kao energent koji bi se mogao koristiti u industriji ili za neke druge potrebe.

Imajući u vidu prednosti plina kao energenta, svakako je u budućnosti potrebno planirati

izgradnju odvojka sa jednog od postojećih plinovodnih pravaca za općinu Vareš, kao preduvjet industrijskog razvoja i otvaranja novih pogona.

2.9.3. Termoenergetska infrastruktura

Daljinsko grijanje u gradu Varešu, u pravom smislu te riječi, nije nikad ni postojalo. Na gradskom području egzistiralo je 23 manjih kotlovnica, sa jednim do dva kotla, a koje su kao gorivo koristile ugalj i lož ulje, osim kotlovnice u okviru proizvodnog pogona „Stolarije“ u Ljepovićima, koja je kao gorivo koristila drvene otpatke. Kotlovnice su postojale u javnim ustanovama, preduzećima, te manjem broju stambenih zgrada novije gradnje. Ostale stambene zgrade uglavnom su grijane sobnim pećima. Konfiguracija terena, odnosno razvučenost gradske strukture kroz usku dolinu sa isprepletenim dijelovima individualnog i kolektivnog stanovanja, te poslovnih prostora, veoma je usložnjavala rješavanje toplifikacije grada iz jednog centra.

Trenutno egzistiraju manje kotlovnice, samo u javnim ustanovama (Općina, škole, dječiji vrtić, Dom zdravlja), dok kotlovnice u stambenim zgradama od rata nisu u funkciji, te se stambene jedinice griju sobnim pećima, uglavnom na čvrsto gorivo.

Planirani razvoj termoenergetske infrastrukture

Općina Vareš dosad nije pristupala izradi studija ili projekata koji bi tretirali uvođenje daljinskog grijanja, ali je u narednom periodu svakako neophodno početi rješavati predmetnu problematiku, u smislu iznalaženja najpovoljnijeg rješenja toplifikacije urbanog dijela općine. Ovo je definirano i Strategijom razvoja općine Vareš 2017-2026. god., gdje je u periodu 2017. do 2021. godine planirana izrada Studije izvodljivosti o korištenju biomase na području Općine Vareš i realizacija pilot projekta u minimalno jednom naselju. Pri tome treba voditi računa da sadržaj CO i SO₂ i emisija prašine i NO_x ne prelaze iznad propisanih vrijednosti prema Pravilniku o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje u FBiH.

Također, istom Strategijom su Programom primjene mjera energetske efikasnosti u zgradarstvu i javnoj rasvjeti, planirane mjere za svaki javni objekt pojedinačno, te je putem projekata o utopljavanju zgrada, planirano smanjenje potrošnje goriva za grijanje u iznosu 10-35%.

2.9.4. Obnovljivi izvori energije

Zbog porasta potrošnje energije kojeg će u budućnosti sve teže biti zadovoljiti ograničenim kapacitetima tradicionalnih fosilnih goriva, nužno je razmotriti trenutni način opskrbe energijom u općini Vareš. Također, zbog procesa evropskih integracija Bosne i Hercegovine, nameću se i pripadajuće obaveze primjene evropskih normi i standarda u oblasti zaštite i očuvanja okoliša, što se odražava i na proizvodnju i korištenje energije.

Kao zemlja potpisnica Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice, Bosna i Hercegovina se obavezala postići ciljani udio od 40% obnovljivih izvora energije u svojoj bruto konačnoj potrošnji energije do 2020. godine. U 2015. godini BiH je imala ukupnu opskrbu primarnom energijom od 336 PJ, od čega 25% potiče iz obnovljivih izvora energije. Električna energija dobijena iz obnovljivih izvora energije gotovo se isključivo dobiva iz hidroenergije, dok se toplota iz obnovljivih izvora isključivo dobiva iz čvrstih biogoriva.¹³ Ukupno 33% konačne potrošnje energije pokriveno je obnovljivim izvorima energije. Utvrđen je i dodatni cilj za sektor transporta, u smislu postizanja 10% udjela obnovljivih izvora energije u potrošnji energije u njemu. Zadani ciljevi i odgovarajuće energetske vrijednosti za polaznu, 2009. i ciljnu, 2020.

¹³ IEA (2018) Bosna i Hercegovina: Bilans za 2015. godinu

godinu, dati su u sljedećoj tabeli.

Tabela 2.9.4.1. Polazne i ciljne vrijednosti udjela obnovljivih izvora energije u konačnoj potrošnji energije prema Akcionom planu za korištenje obnovljive energije BiH 2020¹⁴

Udio energije iz obnovljivih izvora u bruto konačnoj potrošnji energije u 2009. godini	34,0 %
Ciljani udio energije iz obnovljivih izvora u bruto konačnoj potrošnji energije u 2020. godini	40,0 %
Očekivana ukupna prilagođena potrošnja energije u 2020. godini	4.851,3 ktoe
Očekivana količina energije iz obnovljivih izvora koja odgovara cilju za 2020. godinu	1.940,5 ktoe

Prema istom akcionom planu, polazna i ciljna potrošnja energije za grijanje i hlađenje iz obnovljivih izvora u BiH su:

Tabela 2.9.4.2. Polazne i ciljne vrijednosti potrošnje energije za grijanje i hlađenje iz OIE, u ktoe

Energija za grijanje i hlađenje	2009. god.	2020. god.
Geotermalna energija (isključujući niskotemperaturnu geotermalnu toplinsku energiju dobivenu primjenom toplinskih pumpi)	0,00	2,84
Biomasa	792,00	1.082,35
Čvrsta	792,00	1.081,13
Bioplin	0,00	1,22
Tečna biogoriva	0,00	0,00
Obnovljiva energija iz toplotnih pumpi	0,00	0,00
UKUPNO	792,00	1.085,20
Od čega daljinsko grijanje	7,80	13,30
Od čega biomasa u domaćinstvima	784,20	1.071,80

Bosna i Hercegovina ima visok udio potrošnje drvene biomase u domaćinstvima, što u velikoj mjeri utiče na udio bruto obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji konačne energije. Ovo je vidljivo u *Tabeli 3* i *Tabeli 4*.¹⁵

Tabela 2.9.4.3. Sektorski udjeli OIE u konačnoj potrošnji energije

	2014. godina	2015. godina
OIE - grijanje i hlađenje (%)	54,8%	56,2%
OIE - električna energija (%)	44,5%	41,1%
OIE - transport (%)	0,4%	0,5%
Ukupni udio OIE (%)	41,1%	41,5%

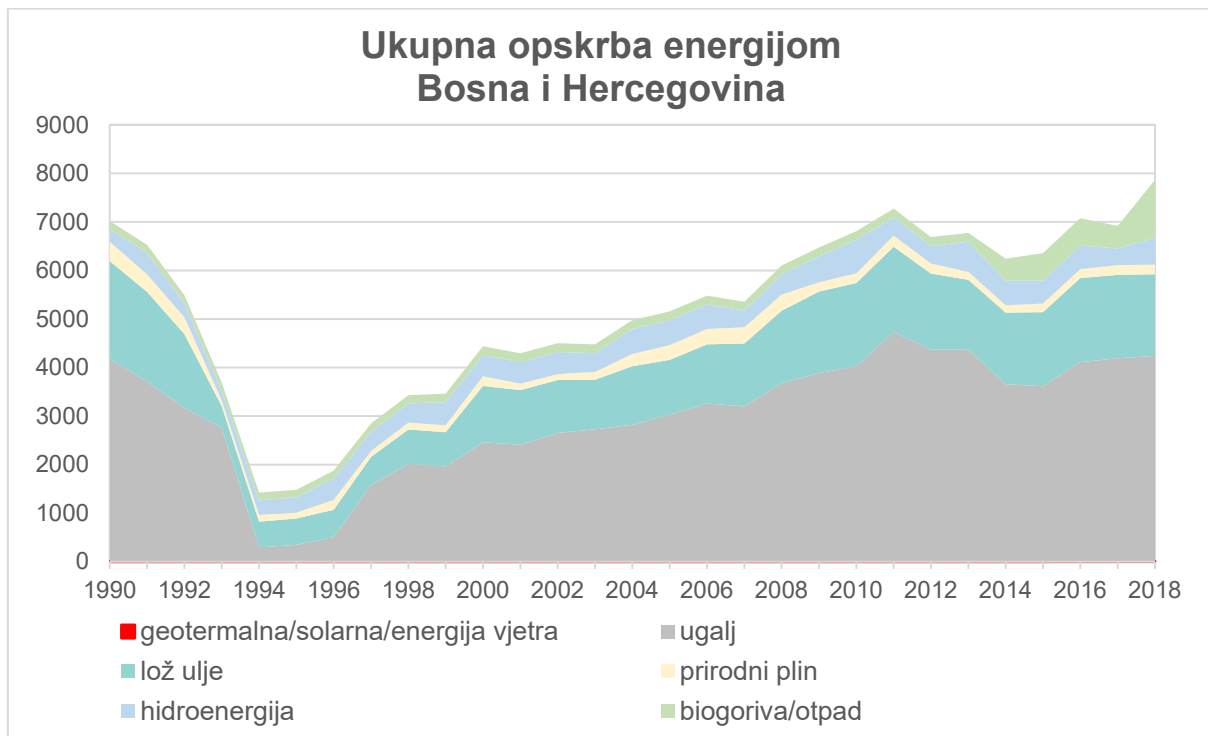
Tabela 2.9.4.4. Udio OIE po sektorima iskazano u ktoe

	2014. godina	2015. godina
(A) Bruto konačna potrošnja OIE za grijanje i hlađenje	1.393,5	1.587,7
(B) Bruto konačna potrošnja električne energije iz OIE	510,3	477,3
(C) Bruto konačna potrošnja OIE u sektoru transporta	4,0	5,0
(D) Ukupna bruto potrošnja OIE	1.905,4	2.066,3

¹⁴ Nacionalni akcioni plan za obnovljivu energiju za BiH za period 2010 – 2020.

¹⁵ Prvi izvještaj o napretku BiH prema Direktivi o obnovljivim izvorima energije 2009/28/EC, decembar 2017. godine

Grafikon u nastavku prikazuje razvoj strukture opskrbe energijom u BiH u protekle dvije decenije.



Slika 2.9.4.1. Ukupna opskrba primarnom energijom za BiH u periodu 1990-2018 (IEA, januar 2021.)

Pravni okvir

U skladu sa Ugovorom o osnivanju Energetske zajednice, Savjet Ministara BiH je 18.10.2012.god. usvojio Odluku o implementaciji EU Direktive 2009/28 o promociji proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, kojim je za Bosnu i Hercegovinu utvrđen obavezujući cilj od 40% udjela obnovljivih izvora energije u potrošnji električne energije do 2020. godine. Politika korištenja obnovljivih izvora energije određena EU Direktivom 2009/28 o promociji proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, ogleda se u slijedećem:

- sigurnom, kvalitetnom i pouzdanom snabdijevanju elcktirčnom energijom,
- zaštiti okoliša i
- smanjenju energetske ovisnosti od uvoza i korištenja fosilnih goriva.

Za Federaciju BiH udio energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije u 2009. god. iznosio je 36%, a ciljani udio energije iz obnovljivih izvora u 2020. god. je 41%.

U Federecaiji BiH je Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije („Službene novine Federacije BiH“, br. 70/13 i 5/14) utvrđeno:

- uspostavljenje Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju (Operator za OIEiEK), s ciljem stvaranja institucionalne strukture za operacionalizaciju sistema podsticaja proizvodnje i otkupa električne energije iz postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju. Rad i poslovanje Operatora za OIEiEK reguliraju i nadziru Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije i Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH, svako u okviru svojih nadležnosti.
- Članom 4., propisana je obaveza izrade Nacionalnog akcionog plana korištenja obnovljivih izvora energije Bosne i Hercegovine (NAPOE), čiji je sastavni dio Akcioni plan za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji (APOEF);

- Članom 22. stav 2., utvrđena je obaveza donošenja Uredbe o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje.

Akcionim planom za korištenje obnovljivih izvora energije u Federaciji („Službene novine Federacije BiH”, br. 48/14), se u okviru nacionalnog cilja korištenja obnovljivih izvora energije, iskazuju obavezujući ciljevi Federacije do 2020. godine o udjelu energije iz OIE u ukupnoj finalnoj potrošnji električne energije, energije za grijanje i/ili hlađenje i energije za transport, uvažavajući efekte energetske efikasnosti i uštede energije kod krajnjih kupaca, kao i drugih mjera sa svrhom ispunjenja postavljenih ciljeva.

Uredbom o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje ("Službene novine Federacije BiH", broj 48/14) uređuje se:

- način određivanja i prikupljanja naknada za podsticanje od krajnjih kupaca električne energije,
- način raspodjele prikupljenih sredstava po osnovu naknade za podsticaj privilegiranih proizvođača električne energije,
- kriteriji u pogledu veličine pojedinačnih postrojenja za svaku tehnologiju koja mogu imati status privilegiranih proizvođača i precizno definiranje pojma „postrojenje“ za različite tehnologije korištenja OIEiEK,
- maksimalno vrijeme izgradnje postrojenja i njegovo priključenje na mrežu, tokom kojeg će investitoru biti garantiran status potencijalnog privilegiranih proizvođača, u skladu sa APOEF-om za svaku od tehnologija definiranih u članu 3. stav (1) tačka y) Zakona OIEiEK,
- plan prikupljanja naknada za podsticanje korištenja OIEiEK za period 10 godina u skladu sa dinamičkim kvotama iz čl. 5, 18. i 19. Zakona OIEiEK i garantiranim cijenama.

Ova Uredba, u Članu 15., daje klasifikaciju svih postrojenja za korištenje OIEiEK u FBiH, ovisno o instaliranoj snazi:

- mikro postrojenja: od 2 kW do i uključivo 23 kW,
- mini postrojenja: od 23 kW do i uključujući 150 kW,
- mala postrojenja: od 150 kW do i uključivo 1 MW,
- srednja postrojenja: od 1 MW do i uključivo 10 MW,
- velika postrojenja: preko 10 MW.

Potencijali obnovljivih izvora energije u cilju povećanja energetske efikasnosti, zaštite okoliša i smanjenja CO₂, su:

- hidroenergija;
- energija biomase;
- energija sunca;
- energija vjetra i
- geotermalna energija.

Hidroenergetski potencijal

Iako je energija vode po svojoj definiciji obnovljiv izvor energije, samo značenje pojma obnovljivi izvori često ne obuhvata sve hidroelektrane. Obnovljivim izvorima se u pravilu smatraju lokalne elektrane manjih snaga i s manjim utjecajem na okoliš. Osnovni parametar na osnovu kojeg se definira pojam male hidroelektrane je instalirana snaga. U većini zemalja svijeta to su hidroelektrane sa instaliranim snagama do 10 MW, mada ova granica varira u rasponu 1 – 30 MW. Glavna prednost hidroenergetskih postrojenja je što u svom radu ne dovode do štetnih emisija, kao što je to slučaj kod termoenergetskih postrojenja. Procjenjuje se da jedna hidroelektrana snage 5 MW godišnje svojim radom zamjenjuje 1400 ^{tekv.nafte} fosilnog goriva i smanjuje emisiju od 16.000 t CO₂ u poređenju sa postrojenjem na fosilno gorivo iste godišnje proizvodnje.

Prema zakonskoj regulativi u FBiH, status privilegiranih proizvođača mogu steći pravna i fizička lica kojima je utvrđen status kvalificiranog proizvođača i koji posjeduju Dozvolu za rad za proizvodnju električne energije Regulatorne komisije za obavljanje djelatnosti proizvodnje

električne energije, u hidroelektranama instalirane snage do 10 MW.

Zeničko-dobojski kanton ima velike potencijalne mogućnosti za iskorištavanje hidroenergetskog potencijala u smislu izgradnje malih hidroelektrana za proizvodnju električne energije. Sve rijeke u ZE-DO kantonu pripadaju slivu rijeke Bosne i čine bogatu hidrografsku mrežu. Glavni tok rijeke Bosne nosi 57% ukupnog bruto hidroenergetskog potencijala ZE-DO kantona. Od svih pritoka rijeke Bosne najznačajnija je rijeka Krivaja, koja nosi 20% ukupnog bruto hidroenergetskog potencijala Zeničko-dobojskog kantona.

Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029. god., nije planirana ni jedna potencijalna hidroelektrana HE ili mHE na vodotocima u općini Vareš.

Općina Vareš danas ima priključen samo jedan distributivni izvor električne energije i to malu hidroelektranu „Vareš“ priključne snage 980 kVA, na slivu rijeke Stavnje.

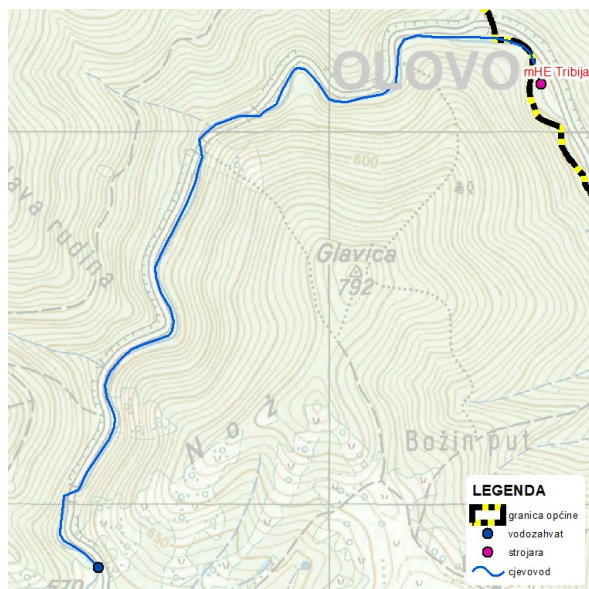
U proteklom periodu je urađeno nekoliko studija i projekata kojim se željelo doći do relevantnih podataka o energetske iskoristivosti vodotoka u općini Vareš. Ovi dokumenti su rezultirali time da su planirane tri mHE na rijeci Tribiji¹⁶ (Han Pobilje, Tribija i Ušće), jedna na rijeci Stavnji¹⁷ (mHE „Kula“) i tri na rijeci Očeviji¹⁸. Međutim, sve planirane lokacije nisu naišle na odziv kod potencijalnih investitora. Pojavili su se interesi i za izgradnju mini hidroelektrana na rijeci Dubošćici i na jezeru „Smreka“, ali za ove i sve druge eventualno interesantne vodotoke je prethodno potrebno uraditi studije.

EP BiH je izdala prethodne elektroenergetske saglasnosti za tri objekta mini hidroelektrana, uz definiranje načina njihovog priključenja na elektrodistributivnu mrežu. Predmetne mHE su:

- mHe Tribija (961 kW),
- mHE Očevlja i
- mHe Kula (3.370 kW)

Za sva tri proizvođača izdate elektroenergetske saglasnosti su istekle.

30.01.2020. god. je Općinsko vijeće Vareš potvrdilo mogućnost izgradnje mHe Tribija (961 kW) i omogućilo provođenje daljnjih aktivnosti u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za istu. Međutim, stav Savjeta plana je da se ne planira izgradnja mHE u slivu rijeke Očevlje, kao ni mHE Kula na rijeci Stavnji.



Slika 2.9.4.2. Planirana mHE u slivu rijeke Tribije

¹⁶ HIGRACON d.o.o. Sarajevo: Studija hidroenergetskog iskorištenja slivnog područja rijeke Tribije, 2015. god.

¹⁷ eXtrem Inženjering Sarajevo: Studija ekonomske opravdanosti izgradnje mHE Kula, 2017. god.

¹⁸ IBIS d.o.o. Zavidovići: Studija o ekonomskoj opravdanosti sa idejnim rješenjem hidroenergetskog iskorištenja sliva rijeke Očevlja, 2017. god.

Energija biomase

Biomasa se smatraju sve materije biološkog porijekla, osim onih u geološkim naslagama koje su prošle kroz proces mineralizacije, na primjer ugljik, nafta i plin. Biomasa je resurs koji nastaje, između ostalog i kao nusprodukt eksploatacije šuma, industrije za preradu drveta i poljoprivredne industrije. Biomasa je kao obnovljivi izvor energije dobila na važnosti tokom proteklih godina. Biomasa kao izvor energije ima određene prednosti u poređenju sa tradicionalnim izvorima energije, kao što su:

- relativno niski troškovi;
- manja ovisnost o klimatskim promjenama;
- promocija regionalne ekonomije;
- stvaranje alternativnih izvora prihoda za poljoprivrednike.

Analiza podataka prikupljenih za 2015. godinu¹⁹, koja obuhvata 23 vrste biomase, pokazuje da je potencijal biomase u BiH bio između 10,3 i 10,4 miliona tona suhe materije. Ovaj potencijal bi teoretski mogao pokriti dodatnih 12 do 15% ukupne opskrbe primarnom energijom u BiH.

Potencijal drvene biomase u BiH je izrazito visok, a najveći udio tog potencijala osiguran je godišnjim prirastom četinarskih i lišćarskih šuma. Bosna i Hercegovina ima visok udio potrošnje drvene biomase u domaćinstvima, što u velikoj mjeri utječe na udio bruto obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji konačne energije.

Različite metode procjene koje se primjenjuju pokazuju velike razlike u rezultatima, posebno u odnosu na baznu vrijednost Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju iz 2009. godine, od koje odstupaju u rasponu od 50 do 200%. Na primjer, za referentnu 2015. godinu procijenjeni rezultati za potrošnju drveta u domaćinstvima variraju između 491 ktoe²⁰ (što čini 25,1% ukupnog udjela OIE u bruto konačnoj potrošnji energije) i 1.587 ktoe (što čini 41,5%). Najveći doprinos potrošnji biomase u energetske svrhe se odnosi na potrošnju drveta pri grijanju i kuhanju u domaćinstvima. Oko 75% domaćinstava djelimično ili u potpunosti već koristi biomasu za grijanje ili kuhanje. Međutim, ovo iskorištavanje biomase u energetske svrhe ne dovodi do očekivanog razvoja tržišta. Razlike između konačnih rezultata i vrijednosti navedenih u Energetskom bilansu BiH rezultat su visokog udjela korištenja drvene biomase dobijene iz nezakonitih sječa i pojedinačne procjene potrošnje od vlasnika domaćinstava. Uzimajući u obzir veliki značaj biomase u grijanju domaćinstava, kao i poteškoće u prikupljanju pouzdanih podataka o ovom pitanju, postoji potreba za donošenjem strateških odluka zasnovanih na činjenicama kako bi se osiguralo kontinuirano praćenje postojećih potencijala biomase primjenom pouzdane i transparentne metodike za procjenu.

Biomasa se može koristiti za proizvodnju toplinske i električne energije, ali i u saobraćaju - korištenjem biogoriva.

Korištenje biomase za proizvodnju toplinske i električne energije

Prema Studiji energetskog sektora u BiH, od ukupnog prostora prekrivenog šumama, oko 81,3% je u vlasništvu države, a ostatak je u privatnom vlasništvu. Prema raspoloživim podacima, gotovo 50% tla Bosne i Hercegovine pokriveno je šumama (oko 2.700.000 hektara), a livade i pašnjaci zauzimaju oko 20%. Navedeno upućuje na zaključak da Bosna i Hercegovina, Zeničko-dobojski kanton i općina Vareš imaju izuzetno pogodne uvjete za korištenje biomase kao obnovljivog izvora energije. Najznačajniji izvor biomase za proizvodnju energije je drvena biomasa iz šuma (drvo za ogrjev, drveni ostatak i otpad drvene industrije). Osim toga, i poljoprivredni ostatak ima energetski potencijal koji nije zanemariv. Podaci o strukturi proizvoda od prerađenog drveta u Zeničko-dobojskom kantonu za 2003. godinu su

¹⁹ Pfeiffer, A.; Krause, T.; Horschig, T.; Avdibegović, M.; Čustović, H.; Melisa Ljuša; Čomić, D.; Mrkobrada, A.; Mitschke, T.; Mutabdžija Bećirović, S.; Ponjavić, M.; Karabegović, A.; Brosowski, A.: Izvještaj o praćenju potencijala biomase u Bosni i Hercegovini, 2019

²⁰ Energetski bilans za BiH 2015, Agencija za statistiku BiH, 2018

dati u narednoj tabeli.

Tabela 2.9.4.5. Struktura proizvoda od prerađenog drveta u Zeničko-dobojskom kantonu (2003. godina)

Trupci m ³	Drvo za ogrjev m ³	Drvni ostatak m ³	UKUPNO m ³
654.350	210.397	134.653	999.400

Što se tiče doprinosa proizvodnji električne energije iz biomase u BiH, biomasa je kao obnovljivi izvor energije još uvijek relativno zanemariva. Projekti izgradnje postrojenja na bioplin i biomasu podliježu sistemu poticaja, koji je uspostavljen odgovarajućim zakonskim propisima u oba BiH entiteta (Zakoni o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije, kao i podzakonski akti i pravilnici). U Federaciji BiH, to su:

- Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 70/13, 5/14);
- Odluka o osnivanju Operatora za obnovljive izvore energije i efikasne kogeneracije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 90/13, 96/14);
- Uredba o podsticanju proizvodnje električne energije iz OIEiEK i određivanju naknada za podsticanje („Službene novine Federacije BiH“, broj: 48/14).

Na osnovu ove Uredbe, Vlada Federacije BiH svake godine donosi Odluku o utvrđivanju potrebnog iznosa naknade za podsticanje i jediničnog iznosa naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz OIEiEK za tu godinu, čime definira garantirane cijene za električnu energiju proizvedenu iz biomase i bioplina. Međutim, kako bi se adekvatno planirali potencijalni doprinosi biomase u budućoj proizvodnji električne energije iz ovih obnovljivih izvora, na način koji ne bi ugrozio postojeće korištenje biomase u domaćinstvima, od iznimne je važnosti postojanje pouzdanog i transparentnog sistema praćenja potencijala biomase.

Općenito, biomasu je moguće koristiti u proizvodnji toplinske i električne energije. Peći i kotlovi na biomasu su u novije vrijeme unaprijeđeni (emisije CO₂ su smanjene na oko 50 mg/m³, a efikasnost povećana na 85 - 92%), mada je efikasnost proizvodnje električne energije iz biomase još uvijek u dosta slučajeva niža u odnosu na tradicionalna postrojenja. Potrebna veličina postrojenja donekle sprječava korištenje biomase za proizvodnju električne energije zbog problema garantirane opskrbe biomasom. Naime, ovakva postrojenja zahtijevaju velike količine goriva (već i zbog niske vrijednosti toplinske moći), što dalje zahtijeva kontinuiranu i garantiranu opskrbu. Stoga je svrsishodno velika postrojenja izgraditi unutar same industrije koja vlastiti otpad može koristiti kao gorivo (na primjer u šumarstvu, poljoprivrednoj ili prehrambenoj industriji).

Na troškove opskrbe biomase značajno utječu potrebna količina, udaljenosti mjesta dobave, kao i procesi poboljšanja kvaliteta takvog goriva (na primjer peletizacija). Ako se drveni peleti mogu lokalno proizvesti, upotrebom 10% piljevine u kombinaciji s ugljem, moguće je za oko 5% smanjiti emisiju CO₂. Također, sagorijevanjem 15 – 20% sušenih drvenih peleta u kombinaciji sa ugljem, moguće je postići oko 10% smanjenja emisije CO₂. Područni sistem grijanja grada predstavlja viši nivo za primjenu biomase.

U općini Vareš se zadovoljenje potreba grijanja uglavnom vrši putem individualnih grijnih sistema (kotlova) ili peći. Uvođenjem područnih sistema bi se štedilo gorivo i doprinijelo bi se smanjenju emisije CO₂. Opskrba biomasom bi se mogla riješiti preko jednog ili više dobavljača, koji su neovisni o samim postrojenjima i koji bi garantirali dostavu goriva odgovarajućeg stanja. Sami dobavljači mogu biti dioničari, kako bi se zajamčila dugoročna opskrba gorivom i kako bi ulaganje donijelo dobit.

Uz gore navedeno, kao nedovoljno ispitani potencijal, treba spomenuti i gradski otpad. Iako je kod upravljanja otpadom primarni cilj uklanjanje ili zbrinjavanje otpada, upotreba energije iz otpada za grijanje ili proizvodnju električne energije predstavlja također jedan od načina za

efikasno korištenje otpada, uz smanjen negativan utjecaj na okoliš. Postrojenja termičke obrade otpada u urbanim i gusto naseljenim sredinama omogućavaju istovremeno zbrinjavanje i energetske iskorištavanje (na primjer određeni zeleni dio recikliranog otpada, biomasa iz parkova, mulj iz kolektora otpadnih voda i slično). U vezi potrebe i opravdanosti, odnosno mogućnosti sagorijevanja komunalnog otpada, kao i njegovog utjecaja na okoliš, potrebno je provesti adekvatna istraživanja i tehničku analizu. Osim sagorijevanja, eventualno se iz deponijskog otpada na savremenim deponijama može proizvoditi bioplina, postupkom anaerobne obrade otpada. Deponijski plin može se koristiti kao gorivo za pogon plinskih motora (na principu gasnog ciklusa) koji pokreću generatore za proizvodnju električne energije. Osim za proizvodnju energije, sakupljanje deponijskog plina je od značaja i za zaštitu okoliša, jer emisija jedinične mase metana iz deponijskog plina u atmosferu ima višestruko veći utjecaj na proces globalnog zagrijavanja u odnosu na jediničnu masu emitiranog CO₂.

U cilju poticanja korištenja energije biomase, potrebno je provesti niz aktivnosti kao što su program pomoći za nabavku postrojenja za skupljanje, prevoz i obradu biomase, uvođenje evropskih standarda i regulative za goriva iz biomase, provođenje studija o potencijalu biomase i analiza različitih tehnologija spaljivanja biomase u kombinaciji sa ugljem.

Korištenje biogoriva u saobraćaju

Biogoriva su tekuća pogonska goriva motornih vozila, nastala transformacijama biljnih i životinjskih materija. Bioetanol se dobiva iz tradicionalnih usjeva žitarica, kukuruza, repe i slično, postupcima fermentacije i destilacije, a primjenjuje se kao dodatak benzinu. Biodiesel se proizvodi rafiniranjem biljnih ulja (suncokretovo ili od repičinog sjemena), otpadnih jestivih ulja i životinjskih masti, a koristi se u diesel motorima kao mješavina ili zasebno gorivo.

U cilju smanjenja emisije štetnih plinova, u narednom periodu bi se mogla provesti analiza i razmotriti mogućnosti korištenja biodizela kao pogonskog goriva u vozilima gradskog i prigradskog saobraćaja u BiH, a također i povećati javni interes za širu proizvodnju i primjenu biodizela. Troškovi proizvodnje biogoriva u velikoj mjeri zavise od cijene same sirovine na tržištu (uljana repica i druge uljarice, odnosno kukuruz), zatim pogonski troškovi procesa proizvodnje, investicijski troškovi i troškovi osoblja. Prema raspoloživim podacima u toku 2006. godine proizvodna cijena biodizela na području EU iznosila je 0,6 – 0,9 €/l, a bioetanola oko 1,0 €/l. S obzirom na malu površinu poljoprivrednog zemljišta koje se nalazi na velikim nadmorskim visinama, kao i klimu u općini Vareš teško je očekivati proizvodnju biodizela na ovim prostorima.

Doprinos biomase i biogoriva konačnoj potrošnji energije u sektoru transporta još uvijek nije vidljiv u energetske statistici. Ukupni udio obnovljive energije u konačnoj potrošnji energije u sektoru transporta za 2015. godinu iznosio je 0,4%, a temelji se samo na udjelu obnovljive električne energije za necestovni transport.²¹ Trenutni udjeli biogoriva se ne evidentiraju od institucija nadležnih za statističke podatke²² i ne postoji mehanizam podrške koji promovira ili zahtijeva povećanje udjela biogoriva u transportu. Međutim, kako bi se postigli ciljevi definirani za sektor transporta u sklopu Ugovora o uspostavljanju Energetske zajednice, potrebno je povećati udio biogoriva u energetske miks u BiH. Stoga je neophodno definirati odgovarajuće političke mjere, koje bi, kao i za ostale sektore, trebale biti zasnovane na pouzdanim informacijama o potencijalima biomase u BiH.

Energija sunca

Sunčeva energija je svugdje dostupan izvor koji se može koristiti za grijanje i rasvjetu zgrada, grijanje potrošne tople vode i vode u bazenima ili za direktnu proizvodnju električne energije. Najznačajnija primjena Sunčeve energije je u zgradarstvu gdje se mogu za grijanje u zimskom periodu iskoristiti relativno niski nivoi zračenja, a pravilnom gradnjom također

²¹ Prvi izvještaj o napretku BiH prema Direktivi o obnovljivim izvorima energije 2009/28/EC, decembar 2017. godine

²² GIZ: Preporuke za biogoriva u sektoru transporta u BiH, 2017. god.

spriječiti visoke toplotne doprinose zračenja u ljetnim mjesecima. Površina od 1 m² kvalitetnog prozora može osigurati oko 600 W toplotne energije (snage) za grijanje, a isti kvadratni metar prozora može osigurati rasvjetu kvalitetniju od umjetnih rasvjetnih tijela zamjenjujući oko 100 W električne energije (snage) za rasvjetu.



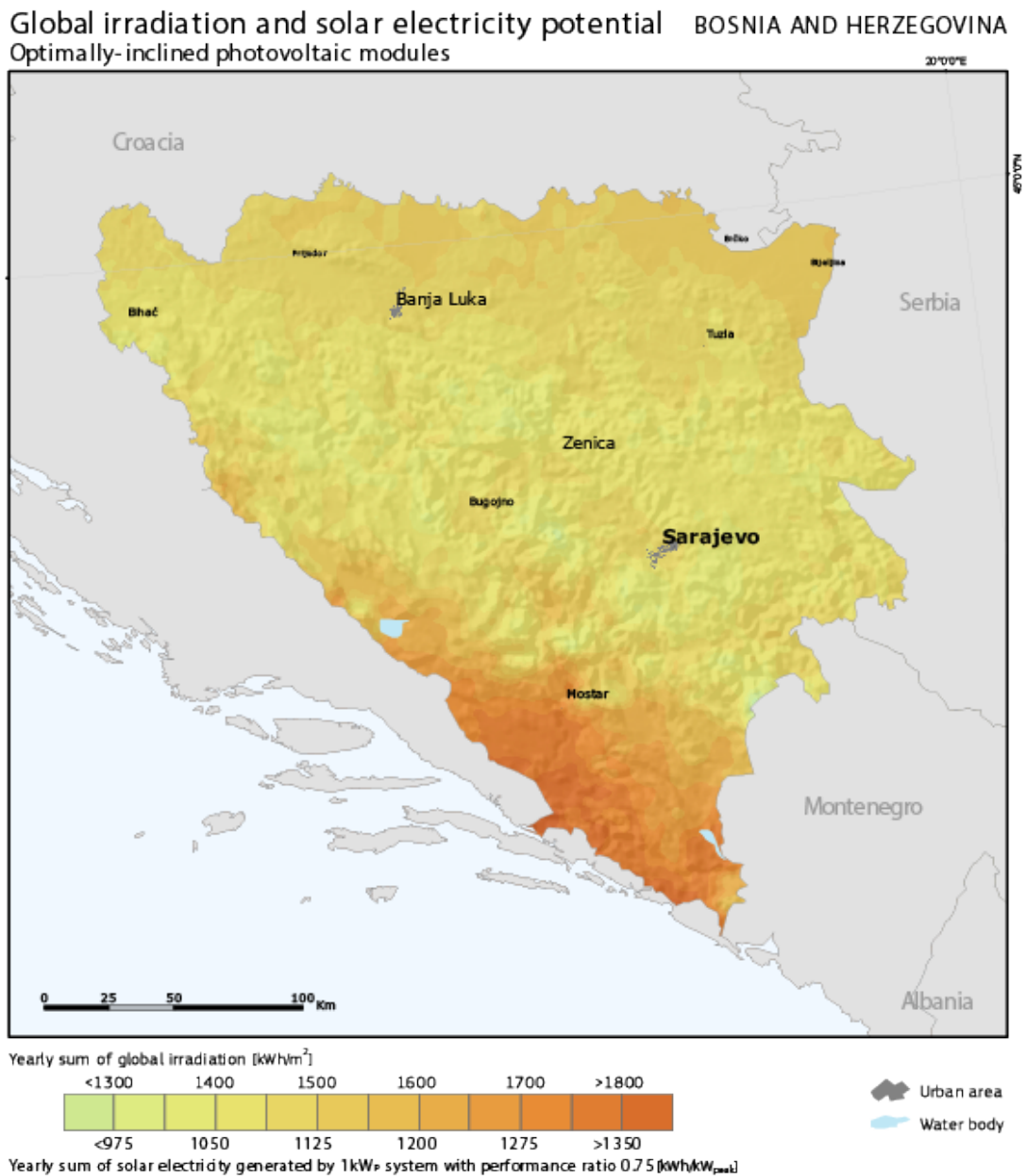
Slika 2.9.4.3. Prostorna raspodjela ukupne godišnje ozračenosti reljefa općine Vareš (kWh/m²)

Zahvaljujući razvoju tehnologije, u posljednje vrijeme toplotni sistemi koji koriste Sunčevo zračenje danas predstavljaju pouzdan i učinkovit način proizvodnje topline energije za pripremu potrošne tople vode i grijanje prostorija. Površina od 1 m² solarnih kolektora može proizvesti oko 700 W topline snage za grijanje tople vode ili prostora. Dobivena energija se može akumulirati u rezervoarima, ali je u hladnijem periodu godine potrebno osigurati dodatnu energiju (najčešće električnu). Osim za grijanje, solarna energija je izuzetno pogodna i za proizvodnju električne energije. Površina od 1 m² solarnih ćelija spojenih u modul može proizvesti preko 100 W električne energije. Zbog svojih karakteristika, solarne ćelije su posebno pogodne za napajanje potrošača koji nisu spojeni na elektroenergetski sistem (na

primjer napajanje telekomunikacijskih i radiodifuznih postrojenja). Fotonaponski sistemi su kapitalno intenzivna postrojenja koja karakteriziraju izuzetno visoka početna ulaganja, ali, s druge strane, i vrlo niski troškovi rada, uz životni vijek od preko 25 godina. Zbog visokih početnih ulaganja, ne može se očekivati značajnije građenje ovih sistema bez uvođenja poticajne cijene i garantiranog otkupa energije na državnom ili federalnom nivou na duži vremenski period.

Slika 2.9.4.3. prikazuje najpovoljnije lokacije za iskorištenje solarnog potencijala u općini Vareš, s obzirom na konfiguraciju terena, sa teoretskim vrijednostima godišnje ozračenosti površine u kWh/m², prostorne rezolucije 20 m.

Slika 2.9.4.4. daje prostorni pregled raspodjele solarnog potencijala u BiH, za slučaj optimalno nagnutih fotovoltaičnih ploha²³, prostorne rezolucije 1' 30" x 1' 30".



Slika 2.9.4.4. Prostorna raspodjela godišnje ukupne ozračenosti i solarnog potencijala u BiH, za slučaj optimalno nagnutih fotovoltaičnih ploha

²³ European Commission – Joint Research Centre

Prema predstavljenim podacima, područje Vareša može očekivati zračenje približno u iznosu 1,1 - 1,2 MWh/m² ukupno dozračene Sunčeve energije. Mjesec u godini sa najvećom količinom primljenog zračenja je juli, a najmanje dnevne sume se mogu očekivati u decembru.

Podaci o ozračenosti za područje Vareša (geografska širina 44° 09' 50", geografska dužina 18° 19' 44", nadmorska visina: 854 m), prema SARAH bazi podataka, dati su u *Tabeli 2.9.4.6.* Ova baza podataka daje dugoročne prosjeke proračunate iz časovnih vrijednosti globalne i difuzne ozračenosti za period 2007-2016. god.²⁴

Tabela 2.9.4.6. Dnevna ozračenost površine okrenute prema jugu ukupnim Sunčevim zračenjem po mjesecima za područje Vareša

Mjesec u godini	Dnevna ozračenost površine nagnute prema jugu ukupnim Sunčevim zračenjem, kWh/m ² /dan, za ugao nagiba:						temp. zraka °C
	0°	15°	25°	40°	90°	za opt. ugao	
januar	1,24	1,54	1,70	1,86	1,73	1,79	0,6
februar	1,83	2,13	2,28	2,41	2,02	2,36	1,4
mart	2,81	3,13	3,27	3,34	2,48	3,32	4,2
april	4,08	4,34	4,41	4,35	2,77	4,41	9,2
maj	4,77	4,91	4,89	4,66	2,52	4,80	13,3
juni	5,43	5,52	5,44	5,11	2,53	5,31	17,7
juli	5,96	6,12	6,07	5,74	2,86	5,95	20,1
august	5,49	5,85	5,94	5,81	3,40	5,91	20,0
septembar	3,67	4,10	4,28	4,37	3,11	4,35	14,7
oktobar	2,37	2,81	3,03	3,23	2,68	3,15	9,6
novembar	1,53	1,94	2,16	2,40	2,24	2,29	5,6
decembar	1,08	1,36	1,42	1,69	1,60	1,61	0,4
PROSJEČNO	3,35	3,65	3,74	3,75	2,49	3,77	9,7
UKUPNO	1227,70	1334,31	1368,08	1370,98	911,04	1379,51	-

U *Tabeli 2.9.4.7.* su prikazani iznosi moguće dnevne i mjesečne proizvodnje energije za područje Vareša, izražene u kWh, za referentni fotonaponski sistem snage 1 kW (površina panela oko 10 m²), s modulima izvedenim u tehnologiji kristalinskog silicija, orijentiranim prema jugu, pod (optimalnim) uglom od 32°. Uzeti su u obzir i gubici:

- procijenjeni gubici zbog temperature i niskog zračenja: 6.24% (korištena lokalna ambijentalna temperatura),
- procijenjeni gubitak zbog učinka ugaone refleksije: 2.71%,
- ostali gubici (kablovi, pretvarači i dr.): 14.0%,

²⁴ PVGIS European Communities

Tabela 2.9.4.7. Moguća dnevna i mjesečna proizvodnja energije za područje općine Vareš

Mjesec u godini	Dnevno [kWh/kW]	Mjesečno [kWh/kW]
Januar	1,55	47,91
Februar	1,98	55,36
Mart	2,71	83,94
April	3,48	104,55
Maj	3,82	118,41
Juni	4,10	122,96
Juli	4,47	138,60
August	4,34	134,44
Septembar	3,39	101,60
Oktobar	2,60	80,55
Novembar	1,92	57,73
Decembar	1,31	40,76
PROSJEČNO	3,30	90,60
UKUPNO		1086,81

Iz svega navedenog može se zaključiti da postoji potencijal primjene Sunčeve energije na području općine Vareš. Zbog ekonomskih karakteristika ovih sistema, njihova primjena se može povećati odgovarajućim mjerama, kao na primjer poticanjem obrazovanja izvođača i instalatera ove opreme, obrazovnom kampanjom usmjerenom prema kupcima ove opreme, stvaranjem ambijenta gdje se ovakvi sistemi smatraju uobičajenim rješenjem za pripremu potrošne tople vode ili dogrijavanje prostorija, kao i uspostavom institucionalnog i zakonodavnog okvira.

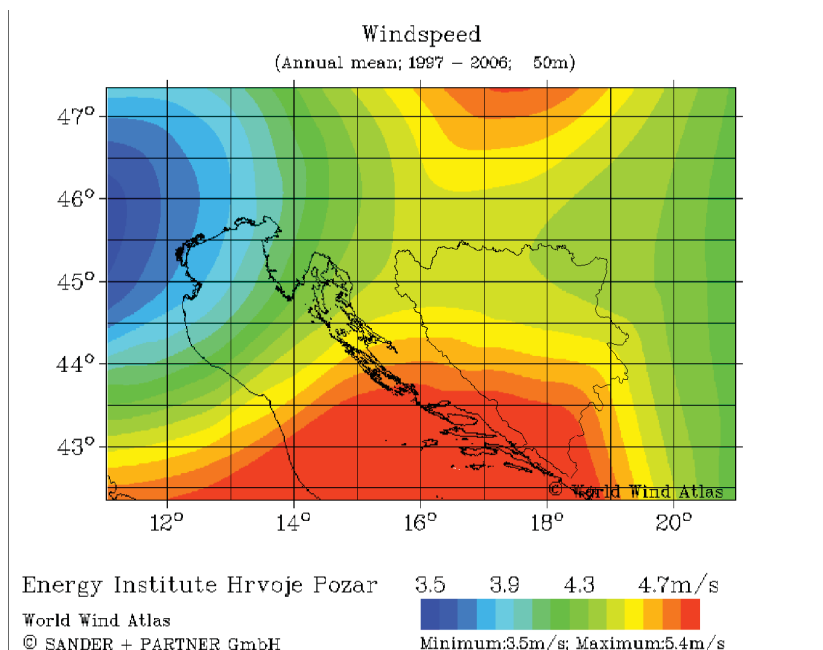
Na području općine Vareš nema solarnih elektrana niti dodijeljenih koncesija, što ne znači da ih u budućnosti neće biti, ovisno od prirodnih mogućnosti i zainteresiranosti potencijalnih investitora. Također, u periodu 2017 - 2021. godine planirana je i izrada Studije izvodljivosti o korištenju energije vjetra, sunca i vode na području općine Vareš, te realizacija jednog pilot projekta²⁵.

Energija vjetra

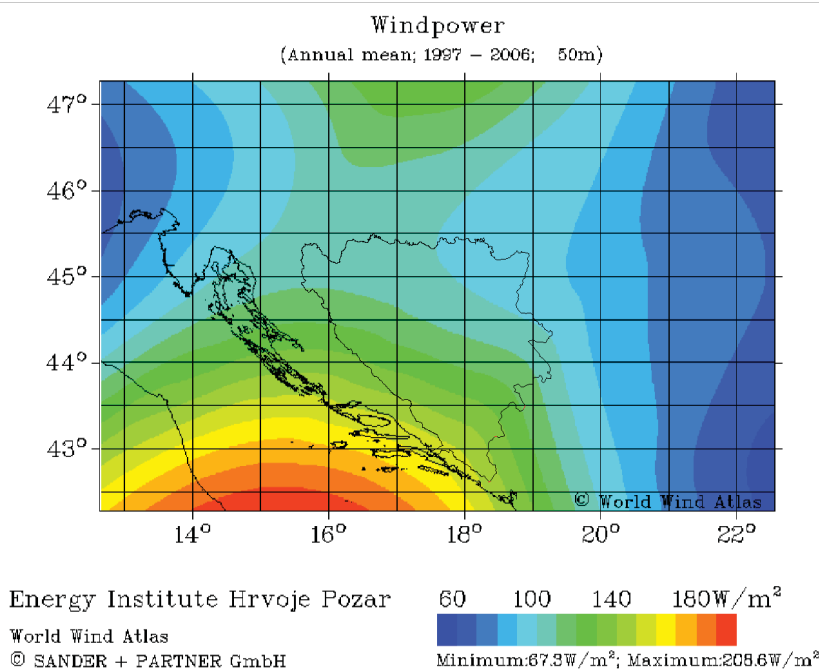
Imajući u vidu razvoj tehnologije i opšteprisutni trend u pogledu iskorištavanja energije vjetra u svijetu, za očekivati je da će u narednom vremenskom razdoblju i u Bosni i Hercegovini doći do izgradnje vjetroelektrana i njihove integracije u energetske sisteme. Prema podacima analize ekonomskog potencijala gradnje vjetroelektrana u Bosni i Hercegovini njemačke agencije za tehničku saradnju GTZ iz 2004. godine, potencijal za razvoj snage vjetroelektrana procijenjen je na oko 600 MW do 2010. godine.

Prostorna razdioba srednje godišnje brzine i snage vjetra iz Studije energetskog sektora u BiH prikazana je na *Slika 2.9.4.5.* i *Slika 2.9.4.6.*, a izrađena na osnovu meteoroloških podataka globalnog modela vremena koji se primjenjuje u svakodnevnoj operativnoj meteorološkoj praksi.

²⁵ Strategija razvoja općine Vareš 2017-2026



Slika 2.9.4.5. Srednja godišnja brzina vjetra na visini 50 m iznad tla za razdoblje 1997 – 2006. godine



Slika 2.9.4.6. Srednja godišnja snaga vjetra na visini 50 m iznad tla za razdoblje 1997 – 2006. Godine

Vidljivo je da se područje juga Bosne i Hercegovine može smatrati najperspektivnijim za razvoj vjetroelektana. Iz navedenih podataka proizlazi da na području općine Vareš srednja godišnja brzina vjetra iznosi približno 4,3 - 4,7 m/s, a srednja godišnja snaga vjetra iznosi približno 100 - 120 W/m². Na lokalne vjetroklimatske prilike utjecaj imaju lokalni efekti strujanja atmosferskog zraka (hrapavost površine, prepreke strujanju, stabilnost atmosfere od koje zavisi vertikalni profil vjetra). Budući da ne postoje detaljna istraživanja u tom pogledu, trenutno nije moguće lokalizirati vjetroklimu u općini Vareš i svesti je na rezoluciju prikladnu za detaljnu analizu potencijala vjetra. Za kvalitetnu procjenu potencijala energije vjetra u općini Vareš, trebalo bi provesti niz aktivnosti, to jest: sistematski opis klimatologije vjetra na području

općine, program mjerenja parametara vjetra, izbor odgovarajućih lokacija za gradnju vjetroelektrana sa ocjenom potencijalnih lokacija nekom od prikladnih multikriterijalnih metoda, analizu troškova i dobiti od korištenja energije vjetra na području općine, a paralelno s tim i aktivnosti na uspostavljanju potrebnog institucionalnog i zakonodavnog okvira.

Elektroprivreda BH je vršila određena mjerenja za potrebe mogućnosti instaliranja vjetroelektrana u općini Vareš u periodu 2010 - 2012. godine, ali nisu dobili zadovoljavajuće parametre. Također, u periodu 2017 - 2021. godine planirana je i izrada Studije izvodljivosti o korištenju energije vjetra, sunca i vode na području općine Vareš, te realizacija jednog pilot projekta²⁶.

Geotermalni izvori

Dosadašnja sveukupna istraživanja geotermalnih izvora u Bosni i Hercegovini je veoma niska. U cijeloj zemlji izbušeno je oko tridesetak dubokih bušotina, a samo na malom broju njih su ispitani toplinski parametri bušotinskih fluida. Istraživanja geotermalnih resursa u Bosni i Hercegovini su rađena multidisciplinarnim pristupom, provođenjem regionalnih geoloških, hidrogeoloških, geofizičkih i drugih istraživanja, na osnovu kojih su dobivena određena saznanja o akumulacijama geotermalnih voda. Na osnovu provedenih istraživanja, procijenjeni su osnovni geotermalni parametri: geotermalni gradijenti i toplotni tokovi. Iz rezultata prezentiranih u Studiji energetskog sektora u BiH vidljivo je da su, sa stanovišta geotermalnog gradijenta, najperspektivnija područja uz rijeku Savu i srednjobosanski bazen. Prosječni toplinski tok geotermalno perspektivnog dijela Bosne i Hercegovine iznosi oko 60 – 100 mW/m², što je više od evropskog kontinentalnog prosjeka koji iznosi oko 60 mW/m².

Međutim, bez reprezentativnih geotermalnih parametara, koje je moguće dobiti samo dubokim bušenjem, nemoguće je pouzdano razmatrati korištenje geotermalnih resursa na području općine Vareš. Također, imajući u vidu značajne potrebne investicije u istražna bušenja, uz ograničenja zbog nesigurnosti takvih istraživanja, ne mogu se prognozirati značajnija ulaganja u ovom sektoru bez odgovarajuće podrške državne i federalne uprave ili međunarodne zajednice.

Evidentno je da općina Vareš posjeduje značajan geotermalni potencijal, na što ukazuje i postojanje stalnih termalnih izvora Banja (17 °C, izdašnosti preko 2 l/s), na potezu Vareš-Ponikve i Očevlje (dva izvorišta temperature 18-25 °C, ukupne izdašnosti 5 l/s). Osim što su ova izvorišta perspektivna za balneološke i rekreacijske svrhe, može se otvoriti mogućnost korištenja toplinske energije njihovom eksploatacijom i u svrhu zagrijavanja.

2.10. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA I SISTEM VEZA

2.10.1. Saobraćaj

Razvoj transporta

Budući da se transportni sistem BiH godinama razvijao kao jedinstven, transportni sistem FBiH je moguće analizirati isključivo kao podsistem transportnog sistema BiH. Osnovnu mrežu u transportnom sistemu FBiH danas čine auto ceste čija je namjena da povezuje FBiH u evropski prometni sistem, magistralne ceste, koje povezuju urbane i administrativne centre, željeznička mreža, koja opslužuje velika industrijska postrojenja i rudnike, te međunarodni aerodromi koji uglavnom opslužuju putnički saobraćaj.

Strateško planiranje transportne infrastrukture ima značajan utjecaj ne samo na društvene, već i na ekonomske aktivnosti. Na tok planiranja transportne mreže značajno utječu stepen

²⁶ Strategija razvoja općine Vareš 2017-2026

njene razvijenosti, gustina naseljenosti, raspored stanovništva, reljefno-morfološki uslovi, administrativno ustrojstvo i druge specifičnosti. Razvoj transportnog sistema bi trebao biti u funkciji održivog razvoja, što podrazumijeva policentričan, uravnotežen i integrisan društvenoekonomski razvoj, kojim bi se udovoljilo zahtjevima za okolinski prihvatljiv, efikasan i siguran protok ljudi i roba.

Transportna strategija za cilj ima identifikovanje akcija potrebnih za razvoj transportnog sistema FBiH u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu. Transportna strategija je alat za projektovanje i planiranje čiji je cilj pravljenje puta za buduće investicije u FBiH vezane za transport i saobraćaj. Strategija transporta je dio životnog ciklusa pristupa za razvoj transportne infrastrukture i usluga. Cjelokupan životni ciklus uključuje šest zadataka :- dijagostiku, strategiju plana razvoja, pripreme implementacije akcionog plana, operacije za promjenu programa definisanog u fazama programiranja i praćenje sa procjenom rezultata upoređujući strateške ciljeve koji su definisani tokom planiranja.

Prognoze rasta indikatora relevantnih za projekciju razvoja transportnog sistema BiH/FBiH, bazirane su na rezultatima istraživanja/studijama, prezentiranim u periodu 2000.-2010. U periodu 2000.-2010. godina, ukupan broj registriranih cestovnih vozila u BiH porastao je sa 598.637 na 954.425, što predstavlja ukupno povećanje od skoro 60%. Pri tome je stepen motorizacije u 2000. godini iznosio 155 vozila na 1.000 stanovnika, dok je u 2010. godini ista iznosila 248 vozila na 1.000 stanovnika. Dakle, prosječno godišnje povećanje motorizacije u BiH za posmatrani period iznosilo je 4,36%. Istraživanjem je utvrđena određena funkcionalna zavisnost stepena motorizacije od broja stanovnika, BDP-a po glavi stanovnika i broja putovanja.

U skladu sa tako istraženom zavisnošću, prognozirane su slijedeće vrijednosti prosječnog godišnjeg povećanja motorizacije za BiH u planskom periodu:

- 2011.-2015.: 3,45%,
- 2016.-2020.: 3,18%,
- 2021.-2025.: 2,89%, i
- od 2026-2029: 2,57%.

Na budući prevoz putnika željeznicom, prevashodno će utjecati društveno-ekonomski (stanovništvo, motorizacija i dr.) i politički faktori (na pr. Subvencioniranje usluga od strane lokalnih zajednica). Sa druge strane, biće neophodno poboljšati kvantitet i kvalitet željezničkog prevoza (uvođenjem većeg broja međunarodnih vozova, integrisanjem željezničkog i autobusnog prevoza, integrisanje željezničkog i gradskog prevoza putnika i sl.).

Prognoza razvoja zračnog saobraćaja za glavni međunarodni aerodrom Sarajevo zasnovana je na nalazima revidovanog Master plana za ovaj aerodrom. Referentni scenario za prevoz putnika je postavljen na osnovu trenda razvoja Međunarodnog aerodroma Sarajevo (definiran od IATA-e), prethodnih prognoza i pokazatelja vezanih za kratkoročni period. Prognoza pokriva period do 2028. godine, kada se predviđa obim prometa od oko 1,8 miliona putnika (prosječna godišnja stopa rasta je 6,6%), odnosno oko 19.500 operacija (prosječna godišnja stopa rasta je 6,1%). Prognoza prevoza tereta je jako divergentna u ovom dokumentu, jer snažno zavisi od razvoja lokalnih uslova i općih međunarodnih trendova razvoja ove vrste saobraćaja. Opreznija prognoza se vezuje za ciljnu vrijednost od 5.000 tona godišnje u planskom periodu u uslovima „baznog (osnovnog) scenarija“ ekonomskog razvoja zemlje koji je naveden u „Studiji o Master planu transporta za BiH“.

Razvoj zračnog saobraćaja na međunarodnim aerodromima Mostar i Tuzla prvenstveno zavisi o njihovom tržišnom pozicioniranju kod pružanja usluga zračnog prevoza. Dosadašnji pokazatelji rada ova dva aerodroma nisu ohrabrujući, jer navedeno pozicioniranje na tržištu nije provedeno.

Transportna infrastruktura je osnovni preduslov za realizaciju planirane prostorne organizacije, odnosno za povezivanje naselja i aktivnosti u jednu cjelinu (sistem).

Kod transportne infrastrukture postoje dva osnovna nivoa koja su značajna, a to su:

- saobraćajnice koje povezuju općinu/grad sa širim područjem (autocesta, magistralne, regionalne ceste i željeznica, vodeni i vazdušni saobraćaj),
- saobraćajnice koje povezuju općinski centar sa ostalim centrima, odnosno naseljima unutar općine-grada (lokalne ceste).

Prognoza rasta transporta i motorizacije

Prognoza transporta bazira se na:

- dosadašnjem razvoju transporta,
- razvoju ekonomije,
- razvoju transporta u Evropi.

Do sada rađene studije za BiH u pogledu ekonomskog razvoja ukazuju da bi se društveni proizvod do 2040.godine mogao kretati na nivou od oko 3000-5000 dolara po stanovniku. Ove studije takođe predviđaju slična kretanja u pogledu zaposlenosti koja bi se povećala 2-3 puta u periodu do 2025.godine.

Tabela 2.10.1.1. Prosječna godišnja stopa rasta GDP-a BiH u posmatranim intervalima

2004.	2010.	2015.	2020.	2025.	2030.	2035.	2040.
12.979.960	18.067.612	23.613.646	29.006.922	34.119.547	40.133.299	46.751.784	54.461.740
-	5,7%	5,5%	4,2%	3,3%		3,1%	

Izvor- *Sabraćajne studije razvoja cestovnih saobraćajnica 2012.g.)*

Što se tiče transporta, smatra se da će transformacija ekonomije dovesti do novih tipova roba za transport (u poređenju sa predratnom situacijom) tj. očekuje se značajni porast transporta roba za usluge, trgovinu i građevinski sektor u odnosu na transport sirovina i serijskih proizvoda i sl.

Brzi razvoj željezničkog transporta se ne očekuje što je u skladu sa trendovima u zemljama EU i zemljama središnje i istočne Evrope. U budućnosti se očekuje dominacija malih i srednjih preduzeća, što iziskuje brzi ekonomičan način transporta koji trenutno i u budućnosti nalazi uporište u cestovnom transportu. Zbog promjena u ekonomiji i stanja vidova transporta, udio teških (teretnih) vozila će biti u znatnom porastu.

Mobilnost

Procjena rasta mobilnosti bazirana je na povećanju mobilnosti (putničkih automobila) sa 5000 km u 2000. godini na oko 10.000 km u 2010.godini ili po stopi od oko 7 % prosječno godišnje.

U periodu od 2010-2027.godine mobilnost (putničkih automobila) može porasti sa 10.000 km na 12.000-13.000 km po vozilu godišnje ili 1,7% prosječno godišnje.

Stopa rasta transporta putničkih vozila se procjenjuje (na osnovu rasta motorizacije i mobilnosti) na 5-6 % godišnje u periodu do 2010. godine i 5-6% u periodu od 2010-2027.godine.

Stopa rasta teretnog transporta procjenjuje se na bazi rasta GDP i faktora transportnog elasticiteta gdje se procjenjuje njeno i kretanje 7-5% prosječno godišnje.

Stepen rasta međunarodnog saobraćaja u periodu 2007-2027.godine procjenjuje se na 4-5% godišnje.

U visoko razvijenim zemljama stopa rasta transporta se kreće na nivou 4-5 % godišnje (u proteklom periodu), a prognoze su bazirane na stopama od oko 4,5-5%.

Motorizacija

Motorizacija u općine Vareš kretala se u oscilacijama u periodu od 2015-2018. godine.

Prema evidenciji policije u općini Vareš 2015.god. registrovano je 1891 motorno vozilo. U narednoj godini registrovano je 37 manje, poslije čega opet u narednom periodu dolazi do porasta broja registrovanih vozila. U narednoj tabeli (Tabela 2.10.1.2.) prikazan je pregled registrovanih vozila za period 2015-2018. godine.

Tabela 2.10.1.2. Pregled registrovanih vozila općine Vareš od 2015. do 2018. g.

GODINA	Broj registrovanih vozila
2015	1891
2016	1854
2017	1910
2018	1981

Izvor dobijenih podataka: Ministarstvo unutrašnjih poslova Vareš

Za razvojni planski period može se očekivati da će motorizacija slijediti očekivani evropski dugoročni razvoj motorizacije. Na ovaj način prognozira se da su moguća dva rasta: niski sa 190 vozila/1000stan. Na 380 vozila/1000 stan, i visoki sa 190 vozila/1000 stan. Na 420 vozila/1000 stanovnika, tj. godišnja stopa rasta motorizacije bi iznosila 3,5 % za nisku i 4% visoku stopu rasta.

Cestovna mreža

Jedno od temeljnih opredjeljenja za koncipiranje cestovne mreže općine Vareš proizašla je iz potrebe osiguravanja efikasne prostorne organizacije Kantona, kao i povezivanja centara u jednu cjelinu na području općine Vareš, čime se osigurava formiranje razvojnih osovina i polova razvoja.

Za formiranje putne mreže općine Vareš korišteni su slijedeći elementi:

Spoljna povezanost:

- odnos prema državi BiH,
- Kantonu,
- susjednim općinama.

Najznačajniji element spoljne povezanost općine Vareš, jeste saobraćajnica visokog ranga (autocesta) u koridoru Vc, na pravcu Svilaj –Sarajevo-Mostar-Bijača. Trasa autoputa ne prolazi ali tangira područje općine Vareš i općina Vareš će se povezati u mrežu autocesta Evrope. Autoput na koridoru Vc trenutno je najvažniji razvojni projekat Bosne i Hercegovine, i predstavljat će transevropsku magistralu od Baltika do Mediterana.

Izgradnjom autoceste Tuzla-Orašje i rekonstrukcijom magistralne ceste Sarajevo-Tuzla koja prolazi kroz općinu Olovo adekvatno povezuje općinu Vareš lokalnim i regionalnim cestama sa dvije najgušće naseljene regije u FBiH. Takođe na ovaj način općina Vareš ostvaruje kvalitetnu vezu sa koridorom Vc inter-regionalnim čvorom kod Sarajeva.

Implementacija rekonstrukcije magistralne ceste Sarajevo-Tuzla i izgradnja nove dionice Šiški Brod- Đurđevik znatno skraćuje i ubrzava putovanje između Tuzle i Sarajeva i kao takva ima vrlo visoku stopu rentabilnosti od EIRR od 27,05%.

Značajno mjesto u spoljnoj povezanosti općine Vareš unutar Kantona i šire, tj. sa susjednim općinama ima regionalna cestovna mreža, koja se u narednom periodu predviđa poboljšati s aspekta: nivoa saobraćajne usluge, tj. konstruktivnih elemenata u horizontalnom i vertikalnom smislu i opremljenosti.

Osnovni ciljevi strateškog razvoja putne mreže za područje općine Vareš bi bili poboljšanje sigurnosti i bezbjednosti, u cilju očuvanja života i materijalnih vrijednosti, integracija lokalne i regionalne putne mreže sa urbanim centrom grada, stimulisanje ekonomskog rasta i razvoja seoskog turizma kroz efikasniji i jeftiniji transport. U tom kontekstu, a u cilju unapređenja spoljne integracije prostora na nivou općine Vareš sa susjednim općinama, na nivou Kantona i šire, uz primjenu Projekcije razvoja putne mreže iz Prostornog plana Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029 godine, planom se predviđa:

Regionalne ceste:

- Rekonstrukcija i modernizacija postojeće regionalne ceste R444 (Podkamensko-Vareš-Breza-Podlugovi),
- Rekonstrukcija i modernizacija postojeće regionalne ceste R444a (Vareš-Bobovac-Kraljeva Sutjeska-Ćatići)-

Unutrašnja povezanost, kojom se obezbjeđuje:

- povezanost sekundarnih centara međusobno i sa općinskim centrom,
- povezanost svih naselja u efikasnu mrežu.

Unutrašnja povezanost obezbjeđena je mrežom lokalnih cesta, koje se u narednom periodu predviđaju za modernizaciju i izgradnju novih, prema pokazateljima datim u tabeli:

Tabela 2.10.1.3. Mreža lokalnih cesta Općine Vareš

r.b.	Kategorija ceste	Dionica	Vrsta kolovoza	Širina kolovoza (m)	Oznaka ceste	Dužina dionice (km)
1	lokalna cesta	Dabravine-Luke-Kadarići	asfalt/makadam	3,0	L 01	8,00
2	lokalna cesta	Pejto Han-Budoželje	asfalt	4,0	L 02	6,20
3	lokalna cesta	Pejto Han – Striježevo	asfalt	3,0-4,0	L 03	3,20
4	lokalna cesta	Striježevo-Kokošičići	asfalt/makadam	4,0	L 04	5,80
5	lokalna cesta	Vareš-Majdan-Stupni Do	asfalt	3,0	L 05	3,20
6	lokalna cesta	Vareš-Majdan-Planinica-Ostrlja	asfalt/makadam	3,0-4,0	L 06	8,0
7	lokalna cesta	Vareš-Pržići-Daštansko	asfalt	4,0-6,0	L 07	10,20
8	lokalna cesta	Daštansko-Višnjići	asfalt	3,0	L 08	1,30
9	lokalna cesta	Tisovci-Brezik	asfalt	3,0-4,0	L 09	1,20
10	lokalna cesta	Daštansko „R“-Brgule-Trideseti	asfalt	3,0-4,0	L 10	11,70
11	lokalna cesta	Podtisovci-Mlakve-Diknjići	makadam	3,0	L 11	2,80
12	lokalna cesta	Podtisovci-Bijelo Borje-Mir	makadam	3,0	L 12	3,50
13	lokalna cesta	Suhodol-Daštansko „R“	makadam	3,0	L 13	6,0
14	lokalna cesta	Tunel-Zaruđe-Strica	asfalt	4,0-5,0	L 14	2,70

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

15	lokalna cesta	Zabrezje-Suhodol	makadam	3,0-4,0	L 15	3,0
16	lokalna cesta	Kota "R"-Semizova Ponikva	asfalt/makadam	4,0	L 16	4,50
17	lokalna cesta	Pogar-Doboštica	asfalt/makadam	3,0-4,0	L 17	10,0
18	lokalna cesta	Križ-Sastavci	makadam	3,0-4,0	L 18	6,20
19	lokalna cesta	Sastavci-Donja Borovica-Luk-„R“	asfalt/makadam	3,0	L 19	5,90
20	lokalna cesta	Sastavci-Gornja Borovica	asfalt	3,0	L 20	3,20
21	lokalna cesta	Luke-Dragovići-Mijakovići	asfalt	3,0	L 21	3,50
22	lokalna cesta	Studenac-Donja Očevija	asfalt/makadam	3,0-6,0	L 22	12,0
23	lokalna cesta	Očevija-Mižnovići-Ligatići	asfalt/makadam	4,0-5,0	L 23	5,50
24	lokalna cesta	Šimin Potok-Zubeta-Ravne	asfalt	3,0-4,0	L 24	12,0
25	lokalna cesta	Podkadarići-Okruglica-30ti-Ravne	makadam	3,0	L 25	15,0
26	nerazvrstana cesta	Ljepovići-Zabrezje	makadam	3,0-5,0		2,50
27	nerazvrstana cesta	Ponikva-Javornik	makadam	3,0-6,0		2,05
28	nerazvrstana cesta	Gornja Vijaka-Patkovac-Okretaljka	makadam	4,0		9,60
29	nerazvrstana cesta	Žalja-Neprivaj	makadam	3,0-5,0		4,03
30	nerazvrstana cesta	Budoželje-Podkadarići	asfalt	3,0-5,0		3,00
31	nerazvrstana cesta	Striježevo-Radonjići	asfalt	4,0-6,0		1,20
32	nerazvrstana cesta	Bare-Tribija	makadam	4,0-6,0		11,00
33	nerazvrstana cesta	Pobrin Han-Sjenokos-SalakovoZaruđe-Obla glava-Zaruđe	makadam	3,0-5,0		7,00
34	nerazvrstana cesta	Luke-Pomenići	makadam	3,0-5,0		1,30
35	nerazvrstana cesta	Gornja Vijaka-Donja Vijaka	asfalt	4,0-6,0		1,00
36	nerazvrstana cesta	Ravne-Kamenica	asfalt	4,0-6,0		3,50
		Ukupno:			Σ=1-36	200,78

U priloženoj tabeli 2.10.1.3. pod rednim brojem od 1-36 predložene su lokalne ceste koje su verifikovane Odlukom o kategorizaciji cesta 01-93/00 od 31.10.2000. godine i nerazvrstane ceste koje su na prijedlog Nosioca pripreme ušle u prijedlog za lokalne ceste.

Novim prijedlogom predviđa se povećanje ukupne dužine lokalne cestovne mreže za 46,18 km, tj povećanje za 29,87%.

Povećanje lokalne cestovne mreže odnosi se na izgradnju i modernizaciju postojećih nerazvrstanih cesta i prekategorizaciju istih u lokalne ceste, a sve u skladu sa priloženom tabelom.

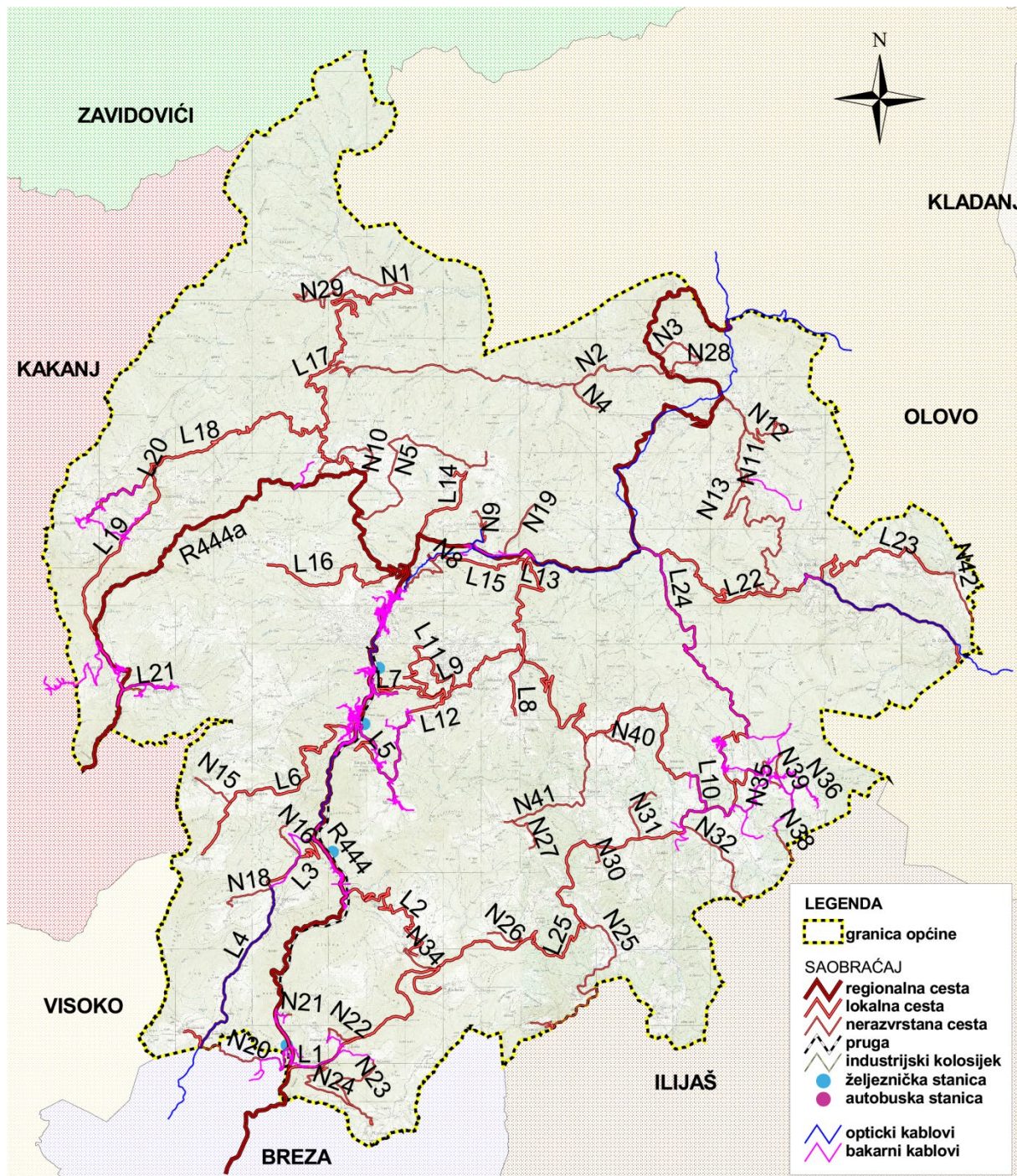
Tabela 2.10.1.4. Planirano povećanje cestovne mreže u općini Vareš

Autocesta km	Magistralna cesta km	Regionalna cesta km	Lokalna cesta km	modernizacije %
0,0	0,0	68,00	200,78	100

Gustina kategorisane i modernizovane cestovne mreže povećala bi se sa 57,06km/100km² na 68,89 km/100 km². Kvantitativno povećanje i prekategorizacija cestovne mreže na području općine Vareš je značajno, što uz planiranu rekonstrukciju, prekategorizaciju, kao i izgradnju postojećih cestovnih pravaca će doprinijeti povećanju nivoa saobraćajne usluge, kao i boljoj saobraćajnoj povezanosti općine Vareši sa bližim i širim okruženjem.

U cilju povezivanja svih planiranih građevinskih zemljišta u gradsku saobraćajnu mrežu ovim planom je predviđena izgradnja 70 novih nerazvrstanih cesta u ukupnoj dužini od 68,50 km.

Na *Slici 2.10.1.1.* prikazana je planirana cestovna mreža na području općine Vareš.



Slika 2.20.1.1. Planirana cestovna mreža na području općine Vareš.

Javni saobraćaj

U narednom periodu javni saobraćaj treba da postane dominantan vid prevoza stanovnika općine. Procjenjuje se da će trebati obaviti 0,50 kretanja po stanovniku prosječno dnevno. Linije javnog saobraćaja treba da povežu sve centre općine i sekundarne centre, kao i veća naselja vodeći ih kružno i radijalno.

Broj polazaka i kapacitet linija treba da se odredi na bazi gravitirajućeg stanovništva prema centrima i datog kriterija mobilnosti stanovnika.

Ovako globalno definisana organizacija javnog prevoza zahtijeva:

- obezbjeđenje efikasnog i pouzdanog sistema javnog prevoza, koji podrazumijeva precizan i striktan red vožnje,
- obezbjeđenje većeg broja vozila koja će moći ostvariti potrebne intervale u vršnom satu (odlazak i povratak sa rada),
- sagledavanje potrebe naknade za nosioca javnog prevoza, koji obavlja značajnu općedruštvenu funkciju,
- unapređenje i razvoj svih elemenata sistema, koji uvećavaju komfor i nivo usluga javnog prevoza (autobuska stanica, nadkrivena stajališta i sl.).

Tačan broj linija javnog gradskog i prigradskog prevoza kao i položaj autobuskih stajališta treba da bude rješenje predstojeće studije na nivou općine, pri čemu se treba pridržavati sljedećih kriterija:

- linija JP treba da bude usaglašena sa željom putnika,
- udaljenost autobuskih stajališta za gradsko područje treba da bude u dužini pješaćenja ne većoj od 500-700 m, tj. 5-10 minuta pješaćenja, dok dužina pješaćenja za prigradski dio treba da iznosi 1000-1500 m, tj. 10-15 minuta pješaćenja,
- cijena i nivo usluge da se poboljša u tolikoj mjeri da stimuliše korištenje usluga javnog prevoza.

Može se konstatovati, da od kapaciteta i kvaliteta funkcionisanja javnog prevoza u velikoj mjeri zavisi organizacija korištenja prostora općine Vareši, te se može zaključiti da javni prevoz mora biti jedno od osnovnih strateških komponenti prostornog razvoja općine.

Željeznički saobraćaj

U Evropskoj uniji prisutan je trend multimodalnog transportnog koridora. U vezi sa tim nalazi "Studije željezničke pruge u koridoru Vc kroz BiH" bazirani na kvalitetnom istraživanju transportnog tržišta u BiH, analizi postojećih kapaciteta i identifikaciji „uskih grla“, uz iscrpnu analizu postojeće studijske dokumentacije (analiziran je period do 2030. godine), potvrdili su neophodnost poboljšanja svih elemenata željezničke infrastrukture, kako bi se dostigli standardi TER mreže i omogućila integracija željezničke mreže BiH u evropsku mrežu željezničkih pruga.

Sastavni dio Studije čini tzv. Plan razvoja, definisan kao „Vodilja za održivo i primjereno poboljšanje željezničke infrastrukture u BiH, u skladu sa prognozom saobraćaja i nalazima ispitivanja statusa infrastrukture“. Sa aspekta značaja i hitnosti realizacije, Studija je izdvojila dovršetak remonta gornjeg stroja pruga, uz neophodna poboljšanja elemenata trase pruge (na pojedinim dionicama na kojim je to tehnički i finansijski izvodivo), u cilju povećanja vozne brzine.

Shodno navedenom i potrebama dugoročnog planiranja transportnog koridora u BiH, budući prometni razvoj baziran je na:

- rekonstrukciji i modernizaciji evropskog željezničkog koridora Vc (Projekat željeznice II) gdje će se vršiti podizanje stepena opremljenosti infrastrukture na kompletnoj pruži prema prihvaćenom „TER“ (transevropske željeznice) evropskim standardima,
- opremljenost u skladu sa evropskim standardima podrazumijevaju povećanje vozne brzine, proširenje i uređenje stanica, zaštita pružnog pojasa kroz rješavanje putnih prelaza u nivou, izgradnja podhodnika, modernizacija elektroenergetskog postrojenja, kontaktne mreže, telekomunikacija i druge aktivnosti.

Razvoj u oblasti putničkog saobraćaja vezan je za podizanje nivoa usluge, poboljšanje kapaciteta, gdje se očekuje da se do 2017. godine novim vozovima (Talgo-nagibni vozovi) izvrši povezivanje dijela sadašnjih linija, a planirano je i povećanje broja linija prema susjednim i evropskim zemljama.

Razvoj teretnog saobraćaja vezan je za pružanje usluga velikim industrijskim korisnicima.

Vazdušni saobraćaj

Vazdušni saobraćaj za općinu Vareš usmjeren je na postojeće zračne luke u Sarajevu, Tuzli, Banja Luci i Mostaru.

Planom razvoja osnovne transportne mreže u Jugoistočnoj Evropi, koji je 2006. prezentiran u okviru SEETO projekta, radovi na bosanskohercegovačkim aerodromima i program kontrole leta iznad BiH su ocijenjeni prioritetnim.

Bosna i Hercegovina je od decembra 2019 godine preuzela kontrolu svog zračnog prostora i to se odnosi na letove iznad 10.000 metara nadmorske visine što su u posljednjih više od 20 godina obavljale susjedne države Hrvatska i Srbija. Kontrolu je preuzela Agencija za pružanje usluga u zračnoj plovidbi BiH (BHANSA), čime se otvara novo poglavlje u historiji civilnog zrakoplovstva BiH.

Analiza razvojnih mogućnosti tri međunarodna aerodroma u FBiH, u okviru studija koje su tretirale sektor civilne avijacije u BiH / FBiH, pokazuju da je, imajući u vidu relativnu blizinu aerodroma i veličinu države, teško očekivati značajan nivo unutrašnjeg zračnog prometa. Pored toga, sve ukazuje na to da će aerodrom Sarajevo, sa kvalitetnim vezama ne samo sa ostalim aerodromima u regionu, već i sa ostatkom Evrope i svijeta (preko regionalnih čvorišta Beč, Budimpešta i Istanbul) zadržati dominantnu ulogu u prevozu putnika, a da bi se strategija razvoja ostalih aerodroma trebala zasnivati na privlačenju niskobudžetnih prevoznika i kargo letova.

Međunarodni aerodrom Sarajevo ima isključivo civilnu namjenu, dok Međunarodni aerodromi Tuzla i Mostar imaju mješovitu namjenu (civilnu i odbrambenu). Kod Međunarodnih aerodroma Tuzla i Mostar se moraju poštovati već utvrđene linije razgraničenja površina prema vrsti namjene (civilna i odbrambena), s tim da su poletno-slijetne staze oba aerodroma u zajedničkoj upotrebi.

U skladu sa planskim dokumentom – Prostorni plan Kantona, planirana je izgradnja aerodroma u općini Visoko, gdje je za interne potrebe još u toku rata počela njegova izgradnja. Izgradnja aerodroma u Visokom (internacionalni aerodrom klase 4E) planirana je i planskim dokumentom „Prostorni plan“ općine Visoko. Ukupna površina predviđene lokacije obuhvata cca 400 ha, na grebenu Paljike i zahvaljujući njegovom geografskom položaju (smješten je u centralnom dijelu BiH), imao bi važnu ulogu u saobraćajnom sistemu BiH.

Obzirom na prisustvo dosta velikog zagušenja aerodroma u Evropi, interes za aerodrom Sarajevo – Visoko je povećan, naročito za kargo saobraćaj i boravak i servisiranje letjelica na ovim destinacijama, pogotovo što nijedan od sadašnja četiri aerodroma u Bosni i Hercegovini, koji su u funkciji ne zadovoljavaju uslove za internacionalni aerodrom klase 4E.

2.10.2. Sistem veza

Telekomunikacijska mreža

BH Telecom DD Sarajevo je kompanija čija je osnovna djelatnost proizvodnja i plasman telekomunikacionih usluga i to:

- Usluga fiksne mreže preko infrastrukture koju čine pristupne mreže (podzemni kablovi, kablovska kanalizacija) aktivni komutacioni čvorovi i sistemi prenosa sa optičkim i RR linkovima. Usluge fiksne mreže obuhvataju prijenos govora (fiksna telefonija), usluge prijenosa podataka pristup internet-u, podatkovne usluge), te isporuku audio i video sadržaja (IPTV).
- Usluga mobilne mreže preko infrastrukture koju čini mreža baznih stanica i prateće infrastrukture preko koje se korisnicima pružaju postpaid / prepaid usluge prijenosa govora i podataka.

Instalisane bazne stanice pristupnih mreža na području općine Vareš i dati su u sljedećoj tabeli:

Tabela 2.10.2.1. Bazne stanice pristupnih mreža BH Telecoma

Pristupna mreža
Daštansko
Duboštica
Ligatići
Pogar
Radoševići-Vareš
Striježevo
TKC Vareš
Vareš i
Zvijezda

Na 12 lokacija općine Vareš instalirano je 10 DSLAM i 5 MSAN uređaja koji omogućavaju pristup širokopojasnim uslugama. ADSL uslugu trenutno koristi 1949 pretplatnika a uslugu MOJA TV 1736 pretplatnika prema raspoloživim podacima koje smo dobili od BH Telekom.

Među operaterima koji pružaju usluge na području općine je i Telemach d.o.o.

Takođe, na području općine Vareš usluge pruža i JP Hrvatske telekomunikacije d.d. Mostar HT Eronet koji raspolažu sa 6 baznih stanica i to:

Tabela 2.10.2.2. Bazne stanice HT Eronet

R. br.	Lokacija
1.	Vareš Centar
2.	Vareš Divinice
3.	Vareš Pogar
4.	Vareš Pržić
5.	Vareš Trebijaš
6.	Vareš Vijaka

HT Eronet podmiruje 253 pretplatnika u mobilnoj mreži i 85 pretplatnika u fiksnoj mreži. Ukupna količina je 7190 m¹ položenog kabla u DTK mreži. Pomenuti operater ima za plan proširiti kompletnu infrastrukturu na području općine Vareš radi boljeg pružanja usluga, prema njihovom saznanju.

Sva postojeća infrastruktura i objekti fiksne i mobilne mreže izgrađeni su u skladu sa važećim propisima i tehničkim pravilima koja u FBiH regulišu ovu oblast.

Planska opredjeljenja za razvoj TK infrastrukture

Telekomunikacione tehnologije karakteriše vrlo snažan rast u protekloj deceniji i stalna pojava novih, inovativnih tehničko-tehnoloških rješenja, tako da u ovom području nije moguće precizno definisati planska opredjeljenja za duži period.

Planovi razvoja BH Telecom-a u narednom periodu zasnovani su na opredjeljenju da se korisnicima ponude najnovija tehnološka dostignuća iz oblasti telekomunikacionih tehnologija za fiksne i mobilne servise.

U domenu fiksne mreže planiran je stalni rad na rekonstrukciji i modernizaciji mreže koji je zasnovana na slijedećim osnovnim principima:

- U cilju ispunjavanja preduslova za uvođenje novih tehnologija, na pojedinim područjima će se pristupiti građenju nove, te rekonstrukciji i proširenju postojeće mreže infrastrukture i kablovske kanalizacije.
- Postojeća pristupna mreža zasnovana je na bakru kao mediju prenosa pri čemu je potpuna zamjena bakra optičkim medijem skup, komplikovan i dugotrajan proces. Zbog toga će se ova zamjena vršiti postupno, uz privremeno korištenje prelaznih, tzv. FTTC ("optika do naselja/trotoara") rješenja. Ova rješenja podrazumijevaju ugradnju većeg broja manjih tk čvorišta u kombinaciji sa ADSL/VDSL pristupnom tehnologijom. VDSL pristupna tehnologija na udaljenostima od nekoliko stotina metara omogućuje na postojećim bakarnim paricama pristupne brzine od 100 Mbps. Ovakva aktivna čvorišta će se uglavnom ugrađivati u tipske ormare izvedbe namijenjene za vanjsku montažu (tzv. Outdoor) ili, u rjeđim slučajevima, u postojeće objekte.
- Za izgradnju optičkih pristupnih mreža, prvenstveno u urbanim i suburbanim područjima, korišće se FTTB ("optika do zgrade") i FTTH ("optika do kuće/stana") tehnička rješenja, te pogodne kombinacije jednih i drugih, u zavisnosti od potreba korisnika. FTTB čvorišta će se ugrađivati u tipske ormariće izvedbe namijenjene za vanjsku montažu te postojeći ili namjenski izgrađeni zidani objekti manjih dimenzija. Planirao je da se ove mreže uglavnom rade kao podzemne, sa izuzetkom područja na kojima postoje ograničenja u smislu mogućnosti kopanja i polaganja kablova u zemlju, gdje bi se dio mreže izvodio kao vazдушna.

U domenu mobilne mreže planiran je u prvoj fazi nastavak razvoja mobilne mreže treće generacije (3G), uz podizanje kvaliteta pokrivenosti signalom povećanjem broja baznih stanica. U drugoj fazi očekuje se uvođenje mobilnih mreža četvrte generacije i **naprednijih generacija**. Ova unapređenja će omogućiti davanje širokopoljasnih usluga u mobilnoj mreži.

Radio Bobovac, Vareš

U općini postoji jedna lokalna radio stanica Radio Bobovac, koja se emituje na frekvenciji od 95,3 i 101,1 MHz ili putem interneta. Osnovan je 1993. godine a 1995. godine počinje sa ozbiljnim radom sve do danas. Program se emituje 24 sata na dan. Finansiraju se samostalno od donacija, marketinga i vlastitih projekata. Na radiju su zaposlene dvije osobe. Radio stanica je smještena u poslovnom prostoru Mini zanatskom centru.

Internet portali

Napretkom tehnologije nesumnjivo je da su internet portali danas mediji na koje se javnost najviše oslanja i koje najviše posjećuje. U općini postoje dva portala koja su u funkciji informisanja građana o trenutnim dešavanjima u općini i šire. Portali koji egzistiraju su: vareš.info i radiobobovac.ba.

RTV servis BiH

Uvođenjem nove usluge BH Telecoma – Moja TV, pristup elektronskim medijima omogućen je gotovo cjelokupnom stanovništvu općine, izuzev naselja Daštansko i jednog dijela naselja Ponikve. Na području naselja Daštansko, Višnjic i Pržići usluge pruža JP Hrvatske telekomunikacije d.d. Mostar.

Unapređenje RTV sistema:

- izgradnja novih objekata za BHT i FTV prijenos,
- sanacija postojećih objekata,
- izrada strategije i projektnih rješenja za prelazak na digitalnu frekvenciju, čija realizacija se očekuje do kraja planskog perioda.

Poštanske usluge

Pod poštanskim uslugama podrazumijevaju se usluge koje obuhvataju prijem, prijenos i uručenje poštanskih pošiljki, kao i drugih pošiljki predviđenih nomenklaturom poštanskih usluga. Nomenklaturom poštanskih usluga su definirane sve vrste usluga, rasponi, težina poštanskih pošiljki, zone udaljenosti, skale vrijednosti za vrijednosne pošiljke i finansijske usluge, kao i načini utvrđivanja i određivanja cijena za pojedine poštanske usluge u unutrašnjem i međunarodnom prometu.

JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo kao najveći javni poštanski operater u Bosni i Hercegovini putem razgranate poštanske mreže, koju čini 281 jedinica poštanske mreže, sa ukupno 769 aktivnih šalterskih radnih mjesta, ostvaruje društvenu misiju kroz pružanje širokog spektra poštanskih usluga u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom prometu.

JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo u općini Vareš ima 3 poštanske jedinice i to: Vareš, Vareš Majdan, poštanska jedinica u Pržićima i jedan izdvojeni poštanski šalter u prostorijama općine, u kojima je zaposleno ukupno 15 radnika. Time su zadovoljeni kriteriji dostupnosti poštanskih usluga korisnicima

Tabela 2.10.2.3. Poštanske jedinice

Objekat pošte	Adresa
Pošta Vareš	Ul. Put mira 14
Pošta Vareš Majdan	Ljevarska 10
Pošta Pržići	Pržići
Izdvojeni šalter u Općini Vareš	Zvijezda 34

Unapređenje poštanskih usluga

Poštanski operatori trebaju svoje poslovanje unapređivati u skladu sa svjetskim trendovima, posebno u oblasti sistema za prenos tereta, barkodova, navigacijskih sistema, sredstava za obavljanje platnog prometa, sistema sortiranja i kovertiranja, sistema za raspoznavanje adresa, unapređenja sistema dostave, sistema brze pošte te mnogih drugih segmenata poštanskog saobraćaja i dr.

Razvoj poštanskog saobraćaja na području FBiH prioritetno usmjeriti na:

- povećanje dostupnosti kapacitetima poštanske mreže, naročito u gradskim područjima, izgradnjom i otvaranjem novih jedinica poštanske mreže, čime bi se obezbjedili uslovi da se broj stanovnika koje opslužuje jedna jedinica poštanske mreže na području Federacije u dogledno vrijeme smanji na ispod 5.000,
- u općinskim mjestima, pored poštanskih jedinica univerzalnog tipa, gdje postoje opravdani zahtjevi korisnika, otvoriti šalterske pošte i izdvojene šaltere,
- u mjestima u kojima ne postoji jedinica poštanske mreže, a postoji ekonomski interes, otvoriti pomoćne pošte ili mobilne pošte,

- postojeće jedinice poštanske mreže koje ne mogu pokrivati osnovne troškove postojanja moraju se transformisati u nove racionalne organizacione oblike-ugovorna pošta ili ugovorni šalter,
- u cilju poboljšanja kvaliteta dostave poštanskih pošiljaka uvesti motorizovanu dostavu u ruralnim dijelovima i povećati broj obilazaka dostavnih rejona,
- omogućiti uvođenje i eksploataciju najsavremenijih mašina i uređaja za rad na šalterima jedinica poštanske mreže,
- uvesti nove racionalne oblike transporta poštanskih pošiljaka, čime se neposredno utiče na podizanje ukupnog nivoa kvaliteta usluga i skraćanja vremena prijenosa i uručjenja poštanskih pošiljaka, kao i novih oblika (transport novca i vrijednosnica, transport roba i usluga za treća lica),
- okončati izgradnju mrežne infrastrukture na svim organizacionim jedinicama- poštama i instalaciju novog aplikativnog softvera šalterskog poslovanja za pružanje poštanskih usluga na bazi novih informacionih tehnologija i dr.

2.11. PRIVREDA I TURIZAM

2.11.1. Privreda

Općina Vareš ima usvojenu Strategiju integriranog razvoja 2017-2026. godine, koja je ključni strateško-planski dokument, te se široko koristila za potrebe izrade Prostornog plana. Strategijom integriranog razvoja su utvrđeni strateški ciljevi za sveukupni razvoj općine Vareš, a obuhvata ekonomski i društveni aspekt, kao i zaštitu i unapređenje životne sredine uz dosljedno uvažavanje prostorne komponente. Takođe, u sklopu izrade Strategije je urađena sveobuhvatna socio-ekonomska analiza, čiji rezultati su poslužili kao veoma vrijedan resurs za izradu Prostornog plana općine Vareš.

U skladu sa nalazima ove Strategije, općina Vareš pripada grupi izrazito nerazvijenih općina u Zeničko-dobojskom kantonu i Federaciji Bosne i Hercegovine. Tako je prema rangiranju razvijenosti općina koje vrši Federalni zavod za programiranje razvoja, općina Vareš u 2018. godini zauzela pretposljednje, jedanaesto mjesto u Zeničko-dobojskom kantonu i šezdeset treće mjesto u Federaciji Bosne i Hercegovine od rangiranih sedamdeset devet općina, što je prikazano u narednoj tabeli. I pored nepovoljnih pokazatelja, treba naglasiti da postoji određeni pozitivni pomak, jer je u 2015. godini općina Vareš zauzimala sedamdeset treće mjesto u Federaciji sa vrijednošću indeksa razvijenosti od samo 26,2.

Tabela 2.11.1.1. Rangiranje razvijenosti općina Zeničko-dobojskog kantona

Općina / Grad	Index razvijenosti	Rang u ZDK	Rang u Federaciji BiH
Breza	0,92	6	27
Doboj-Jug	1,1	1	12
Kakanj	0,94	5	23
Maglaj	0,79	7	44
Olovo	0,71	10	57
Tešanj	1,03	2	15

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

Usora	0,48	12	37
Vareš	0,67	11	63
Visoko	0,96	4	22
Zavidovići	0,72	9	54
Zenica	0,98	3	20
Žepče	0,79	8	46
ZDK	0,81	-	5

Kada su u pitanju broj i struktura poslovnih subjekata, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2018. godinu, općina Vareš i dalje zauzima nisku poziciju u okviru Zeničko-dobojskog kantona, što je vidljivo iz naredne tabele:

Tabela 2.11.1.2. Broj i struktura poslovnih subjekata u Zeničko-dobojskom kantonu

Općina / Grad	Ukupno	Pravna lica	Podružnice u sastavu pravnih lica	Fizička lica
Breza	641	216	165	260
Doboj-Jug	380	157	90	133
Kakanj	1.415	498	340	577
Maglaj	925	340	204	381
Olovo	420	178	100	142
Tešanj	2.522	985	488	1.049
Usora	336	168	65	103
Vareš	478	169	115	194
Visoko	2.942	916	541	1.485
Zavidovići	1.255	464	306	485
Zenica	5.650	1.958	1.383	2.309
Žepče	1.389	553	353	483
ZDK	18.353	6.602	4.150	7.601

Prema području djelovanja u skladu sa klasifikacijom djelatnosti „KD BiH 2010“ najveći broj registrovanih privredno-poslovnih subjekata je u području prerađivačke industrije (29) i trgovine na veliko i malo i ugostiteljstva (28).

Općina Vareš ima dobru pokrivenost izvoza uvozom od čak 278,80% u 2018. godini, što je svrstava u najuspješnije općine u Zeničko-dobojskom kantonu. Međutim, problem predstavlja

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

mala apsolutna vrijednost izvoza (5.253.312 KM), što je najmanje u Zeničko-dobojskom kantonu, a koja posljednjih godina uglavnom opada, pa je tako manja u odnosu na 2014. i 2015. godinu. Ostvarenje izvoza i uvoza u 2018. godini u Zeničko-dobojskom kantonu je ilustrovano u sljedećoj tabeli.

Tabela 2.11.1.3. Ostvarivanje izvoza i uvoza općina Zeničko-dobojskog kantona (2018. god.)

Općina / Grad	izvoz	uvoz	pokrivenost	saldo
Breza	7.796.209	15.945.133	48,89	-8.148.924
Doboj-Jug	25.449.063	102.116.448	24,92	-76.667.385
Kakanj	15.560.428	121.757.532	12,78	-106.197.104
Maglaj	188.670.759	54.490.529	346,25	134.180.230
Olovo	67.832.401	49.631.317	136,67	18.201.084
Tešanj	462.339.594	462.890.843	99,88	-551.249
Usora	62.759.218	33.188.709	189,10	29.570.509
Vareš	5.253.312	1.884.270	278,80	3.369.042
Visoko	194.481.047	270.612.225	71,87	-76.131.178
Zavidovići	63.558.891	33.078.269	192,15	30.480.622
Zenica	540.575.008	579.558.599	93,27	-38.983.591
Žepče	74.725.876	88.876.106	84,08	-14.150.230
ZDK	1.709.001.806	1.814.029.980	94,21	-105.028.174

Razmještaj privredno – poslovnih zona

Na području općine Vareš postoje sljedeće privredno-poslovne zone:

Tabela 2.11.1.4. Privredno-poslovne zone u općini Vareš

LOKALITET	POVRŠINA (ha)	NAPOMENA
Pajtov Han	0,84	Ekva d.o.o. Vareš
Dabravine	0,65	Naha d.o.o. Vareš
Tisovci	11,36	Eastern mining d.o.o. Sarajevo
Ponikve	7,68	bivša DI Zvijezda, autotrans, IGM
Ljepovići	1,70	IGM, ŠPD, ŠUMEX
Vareš	14,53	
Prnjavor/benzinska pumpa	0,28	
Prnjavor	1,98	

Vareš Majdan	17,24	bivša željezara, zagarski, trd, Šijakovo
Brezik	2,42	rudnik željezne rude u stečaju
	58,68	

Ukupna površina ovih zona je 58,68 ha, što je mnogo više nego što je planirano Strategijom integriranog razvoja. Naime, Strategijom je utvrđeno postojanje samo tri poslovne zone ukupne površine 3,76 ha i to: Poslovna zona Šijakovo (1,10 ha), Poslovna zona Prnjavor (1,67 ha) i Poslovna zona Kram (1,00 ha). Povećanje broja i površine poslovnih zona znači dodatni impuls za razvoj privrede. Treba naglasiti da su sve zone postojeće, odnosno „browfield“.

Detaljan prostorni raspored poslovnih zona, kao i površina namijenjenih za razvoj privrede i poljoprivrede je dat u grafičkom dijelu Prostornog plana.

2.11.2. Turizam

Poseban potencijal općine Vareš je upravo veliko prirodno bogatsvo i bogato kulturno-historijsko naslijeđe, koji predstavljaju glavne preduslove za razvoj turizma.

Kao poseban potencijal za razvoj turizma svakako treba spomenuti i bogatsvo ove općine tekućom vodom kao prirodnim resursom koji treba čuvati i ulagati mnogo truda na razvijanju svijesti o očuvanju voda kako bi se takvi resursi mogli ponuditi tržištu. Tako su još u predhodnom Prostornom planu dolina rijeke Krivaje i dolina Misoče prepoznate kao rekreativna područja od regionalnog i lokalnog značaja.

Jedan od značajnijih turističkih potencijala na području općine Vareš svakako je planina Zvijezda. U decembru 2014. god. završena je Studija izvodljivosti za zaštitu područja planine Zvijezda, a investitor projekta bila je općina Vareš. Primarni cilj izrade ove Studije bio je stavljanje vrijednih lokaliteta područja planine Zvijezde u kontekst zaštite tj. zaštićenog područja. Studijom je predloženo proglašenje zaštićenog područja planine Zvijezda sa održivim korištenjem prirodnih resursa, što bi prema Zakonu o zaštiti prirode FBiH, predstavljalo VI kategoriju zaštićenih prirodnih vrijednosti, i koja bi kao takva predstavljala zaštićeno područje izdvojeno u cilju zaštite specifičnih prirodnih obilježja sa visokim turističkim i naučno istraživačkim potencijalom.

Planinski predjeli oko Vareša, veoma su pogodni za razvoj sportsko-rekreativnog zimskog turizma, koji uključuje skijaško trčanje, nordijsko skijanje, pješaćenje i slične aktivnosti u toku zimske sezone.

Okružen sa svih strana planinama Zvijezdom i Perunom, Vareš ima veliki potencijal za ljubitelje prirode, a svi ovi predjeli povezani su prvoklasnim biciklističkim i pješačkim stazama. Vareška pješačka staza je istaknuta od strane Via Dinarice, staze su dobro obilježene i pružaju mogućnost za višednevni izlet u Vareš, a pored iskonskog doživljaja prirode omogućavaju i obilazak vrijednih kulturno-historijskih spomenika kao što su zaštićene nekropole stećaka, stara drvena džamija u Karićima, kao i najstarija katolička crkva u Bosni i Hercegovini koja se nalazi u samom centru Vareša.

Za sve ljubitelje aktivnog odmora u prirodi, kao što su biciklizam i brdski biciklizam tu je Vareška transferzala „Zvezdane staze“ koje vode kroz prelijepe i očuvane predjele planine Zvijezde, a osmišljene su tako da njihovim obilaskom posjetioci imaju priliku upoznati najznačajnije kulturno-historijske spomenike na prostoru općine Vareš, kao što su stećci na selu Budoželje, džamija u selu Karići, kovačnice u selu Očeviji, kraljevski grad Bobovac.

Zbog svog geografskog položaja, nadmorske visine, planinske klime i zraka općina Vareš ima veliki potencijal za razvoj lječilišnog turizma. Lokalitet Ponikve je još 50-tih godina prošlog stoljeća prepoznat kao vazдушna banja gdje je bilo smješteno lječilište i odmaralište za plućne bolesnike, pa ovaj lokalitet treba ponovo razvijati u tom pravcu. Razvoj zdravstveno – rekreativnog turizma sa posebnim programima za djecu i omladinu predlaže se i na prostoru Zabrezja.

Bogato kulturno-historijsko naslijeđe ove općine takođe predstavlja veoma značajan turistički potencijal, a jedan od najatraktivnijih lokaliteta je svakako Kraljevski grad Bobovac, proglašen i nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Osim njegove velike historijske vrijednosti atraktivnost ovom lokalitetu daje i sam njegov prostorni položaj i prirodno okruženje. Podignut je iznad ušća Mijakovske rijeke u Bukovicu, na južnim obroncima planinskih masiva Dragovskih i Mijakovskih poljica, a lokalitetu se može prići iz dva smijera, od Kraljeve Sutjeske i od Vareša. Pored Bobovca općinu Vareš krase još sedam nacionalnih spomenika, te veliki broj stečaka i drugih kultuno-historijskih spomenika kao interesantne turističke destinacije.

Za razvoj turizma, kao specifičnog oblika turističkih posjeta potaknutog zanimanjem za sport, rekreaciju, historiju i umjetnost, stoje na raspolaganju područja prirodnih vrijednosti i objekti kulturno-historijskog naslijeđa.

Od turističkih smještajnih kapaciteta na području općine Vareš, egzistiraju tri planinarska doma „Budoželje“, „Javorje“ i „Mekuše“ sa ukupnim kapacitetom od oko 97 ležaja, zatim lovački dom „Igrišta“ sa kapacitetom od oko 34 ležaja i ribarski dom „Mekuše“ sa kapacitetom od oko 14 ležaja. Veliki je broj neregistrovanih seoskih domaćinstava koja nude usluge prenočišta sa ukupnim kapaciteom od oko 160 ležaja. U samom gradu nalazi se restoran sa prenočištem „Mlin“ sa kapacitetom od oko 25 ležaja.

Projekcijom prostornog razvoja u svrhu razvijanja turizma na području općine Vareš, na lokalitetima Ravne, Ravanjsko polje, Toljenak, Neprivaj i Brda predlaže se rezervacija površina za razvoj turizma u smislu izgradnje turističkih i vikend naselja.

Obuhvati predloženih lokacija za razvoj turizma prikazani su na grafičkom prilogu br. 13, i u narednoj tabeli:

Tabela 2.11.2.1. Predložene lokacije za razvoj turizma

NAZIV	NAMJENA	POVRŠINA (ha)
Neprivaj	područja za razvoj turizma-vikend naselje	30,74
Ravne	područja za razvoj turizma-vikend naselje	7,00
Brda	područja za razvoj turizma-vikend naselje	25,65
Ravanjsko polje	područja za razvoj turizma-sportsko rekreativni turizam	15,74
Ravanjsko polje	područja za razvoj turizma-vikend naselje	13,50
Toljenak	područja za razvoj turizma-vikend naselje	59,87
Skijalište Doli	područja za razvoj turizma-sportsko rekreativni turizam	8,67
Ponikva	područja za razvoj turizma-lječilište	6,97
Zabrezje	područja za razvoj turizma –sportsko -rekreativni turizam	2,70
	UKUPNO	170,84

2.12. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

2.12.1. Obrazovanje

Predškolsko obrazovanje

Na području općine Vareš egzistira JPU „Dječije obdanište Vareš“. Ustanova je osnovana 1974. godine, u ratu devasirana, a 1999. godine obnovljena.

U školskoj 2018/2019. godini u Ustanovu je upisano ukupno 29 djece.

Ukupna korisna površina kojom Ustanova raspolaže iznosi 505 m² unutarnjeg prostora i 445m² vanjskog prostora, od čega je u upotrebi za predškolski odgoj i obrazovanje 300 m² ili 10,34 m²/djetetu unutarnjeg prostora i 445 m² ili 15,34 m²/djetetu vanjskog prostora.

U Ustanovi je ukupno zaposleno 5 uposlenika, od toga je 3 stručnog osoblja (zdravstvenog i odgojnog), pa je prosječan broj djece na jednog vaspitača cca 10, što je u skladu sa postavljenim standardima.

Prema popisu iz 2013. godine²⁷ na području općine Vareš je evidentirano 256 djece uzrasta od 0-4 godine i 310 djece uzrasta od 5-9 godina. Iz ovih podataka procjenjujemo da predškolske djece ima cca 350, što je 4% od ukupnog broja stanovnika općine Vareš. Ovaj odnos je prilično nepovoljan, a dodatna otežavajuća okolnost je tendencija ka daljem smanjivanju broja predškolske djece.

Dakle, prema procjeni da na području općine Vareš ima cca 350 djece predškolskog uzrasta i da u predškolske ustanove je upisano 29 djece, proizilazi da predškolsko obrazovanje pohađa cca 8,3% od ukupnog broja predškolske djece. Ovaj odnos je također nepovoljan, s tim da kod ove procjene treba uzeti u obzir da ne posjedujemo podatke o predškolskim ustanovama koje nisu u sastavu JPU za predškolski odgoj i obrazovanje.

Zakonom je ustanovljena obaveza pohađanja predškolskog obrazovanja za svu djecu, u trajanju od nekoliko mjeseci prije upisa u osnovnu školu, tako da je ovaj uzrast djece obuhvaćen 100 % predškolskim obrazovanjem.

U planskom periodu u obuhvatu Prostornog plana, godišnje se može očekivati između cca 350 - 510 predškolske djece.

Prema postavljenim kriterijima²⁸, za prihvatanje ukupnog broja predškolske djece, potrebno je obezbjediti ukupno cca 2800 m² izgrađene površine i cca 10000 m² slobodnih površina.

Ako uzmemo u obzir da u obuhvatu Prostornog plana postoji 505 m² izgrađene površine i 445m² slobodnih površina, a ukoliko bi sva djeca bila smještene u predškolske ustanove, deficit bi iznosio cca 2300 m² izgrađenih površina i cca 9500 m² slobodnih površina.

U planskom periodu potrebno je obezbjediti sljedeće:

- Obuhvatiti minimalno 30% od ukupnog broja predškolske djece za zbrinjavanje u predškolskim ustanovama;
- Potrebno izvršiti sanaciju postojećeg objekta zbog dotrajalosti i urediti dječije igralište unutar vrtičkog dvorišta;
- Planirati 2 nova objekata mješovitog tipa na području obuhvata Plana;
- Ispoštovati predviđene kriterije kod dimenzioniranja planiranih objekata;
- Ispoštovati predviđeni radijus opsluživanja 600 m kod lociranja novih objekata;
- Pri dječijim ustanovama predvidjeti prostore za zdravstvenu zaštitu;
- Obezbjediti adekvatne uvjete za djecu sa posebnim potrebama i poteškoćama u razvoju.

²⁷ Federalni zavod za statistiku FBiH

²⁸ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

Osnovno obrazovanje

Ukupan broj djece na području općine Vareš koji su upisani u školsku 2019/2020. godinu iznosi 462 učenika.

Prema podacima²⁹ u zadnjih sedam godina se kontinuirano smanjuje broj osnovaca. Da taj broj nije zanemarljiv, govori podatak da je u 2020. godini u odnosu na 2013. godinu broj osnovaca manji za cca 23%.

Osnovno obrazovanje na području općine se realizira u 2 centralne i 11 područnih osnovnih škola. Učenici su raspoređeni u 40 odjeljenja, a prosječan broj učenika po odjeljenju iznosi 11,6. Na svim osnovnim školama predaje 76 nastavnika, tj. jedan nastavnik dolazi na 6,1 učenika. Osnovnu školu godišnje završava cca 61 učenik.

Ukupna korisna površina u 13 evidentiranih objekata, koja se koristi za osnovno obrazovanje iznosi 9814 m², tj 21,2 m² po učeniku.

Prema raspoloživim podacima, osnovne škole na području općine Vareš raspolažu sa 72 učionice i 35 nastavnih kabineta.

Površina fiskulturnih dvorana u kojima se odvija tjelesni i zdravstveni odgoj iznosi 1357 m², a površina vanjskih sportskih terena iznosi 2605 m².

Oko školskih objekata postoje vanjski tereni u površini 27093 m², koji su uređeni kao školska dvorišta, uređene zelene površine, manji sportski tereni ili su neuređene zelene površine.

Prema postavljenim kriterijima 30, za prihvatanje ukupnog broja učenika potrebno je obezbjediti ukupno cca 5950 m² korisne izgrađene površine i cca 25 000 m² slobodnih površina, za nastavu u jednoj smjeni.

Ako uzmemo u obzir da u obuhvatu Prostornog plana postoji 9814 m² korisne izgrađene površine, 2605 m² otvorenih sportskih terena, 1357 m² površine sportskih dvorana, 27093 m² slobodnih vanjskih površina, vidimo da nema deficita u školskom prostoru i da postojeći kapaciteti mogu primiti i duplo veći broj učenika od planiranog (ako se nastava organizira u dvije smjene). U odnosu na postavljene kriterije, deficit je sportskih dvorana u okviru školskih objekata.

U planskom periodu potrebno je obezbjediti sljedeće:

- Bolju opremljenost školskih objekata;
- Rekonstrukciju i sanaciju dotrajalih školskih objekata ili dijelova školskih objekata;
- Izgradnju područne škole u Kokošćićima, koja je u sastavu JU „Vareš Majdan“, jer se nastava trenutno odvija u iznajmljenim prostorijama;
- Uređenje vanjskih sportskih terena i općenito školskih dvorišta;
- Izgradnju sportskih dvorana uz školske objekte, gdje je to potrebno (prema utvrđenim kriterijima, svaki školski objekat bi trebao da ima sportsku dvoranu);

Srednje obrazovanje

Ukupan broj učenika na području općine Vareš, koji su upisani u srednju školu u školsku 2019/2020. godinu iznosi 151.

²⁹ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018.2038.)

³⁰ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

Prema podacima³¹ u zadnjih sedam godina se kontinuirano smanjuje broj srednješkolaca, npr ako uporedimo 2020. godini u odnosu na 2013. godinu broj srednješkolaca je manji za cca 40%. Tome doprinosi i odlazak svršenih osnovaca na školovanje u druge općine.

Srednje obrazovanje na području općine Vareš se realizira u jednoj mješovitoj srednjoj školi. Srednjoškolski učenici su raspoređeni u 11 odjeljenja, a prosječan broj učenika po odjeljenju iznosi 13,7. U srednjoškolskom obrazovanju predaje 34 nastavnika, tj. jedan nastavnik dolazi na 4,44 učenika. Srednju školu godišnje završava cca 39 učenika.

Ukupna korisna površina koja se koristi za srednje obrazovanje je 2679,6 m², tj 17,7 m²/učeniku.

Prema raspoloživim podacima, srednja škola u Varešu raspolaže sa 22 učionice, 3 laboratorije i 7 radionica. Površina fiskalturnih dvorana u kojima se odvija tjelesni i zdravstveni odgoj iznosi 429,0 m², a škola ne posjeduje vanjske sporske terene.

Objekat srednje škole je izgrađena sedamdesetih godina, dok je rekonstrukcija objekta ili dijelova objekata vršene 2003. godinama, što je prilično dug vremenski period upotrebe, tako da objekat u planskom periodu zahtijevaju adaptaciju, rekonstrukciju ili sanaciju dotrajalih dijelova. Opremljenost srednjoškolskog objekata je nedovoljna i po pitanju mobilijara i po pitanju nastavnih sredstava. Nedovoljan je i broj kabineta, laboratorija i radionica za stručnu nastavu.

Na području općine Vareš nema ustanove za smještaj đaka – Đački dom.

U planskom periodu u obuhvatu Prostornog plana, godišnje se može očekivati između cca 200 - 400 učenika u srednjem obrazovanju.

Prema postavljenim kriterijima³², za prihvatanje ukupnog broja učenika potrebno je obezbjediti ukupno cca 1500 m² korisne izgrađene površine i cca 3000 m² slobodnih površina, za nastavu u dvije smjene.

Ako uzmemo u obzir da u obuhvatu Prostornog plana postoji 2679,6 m² korisne izgrađene površine i sportska dvorana, površine 429 m², iako podatke o otvorenim sportskim površinama i slobodnim površinama nemamo, vidimo da nema deficita u školskom prostoru i da postojeći kapaciteti mogu primiti očekivani broj učenika u planskom periodu.

U planskom periodu potrebno je obezbjediti sljedeće:

- Bolju opremljenost školskog objekta;
- Rekonstrukciju i sanaciju dotrajalih dijelova školskog objekata i infrastrukture;
- Uređenje vanjskih sportskih terena namjenjenih srednjoškolskom obrazovanju, kao i uređenje školskog dvorišta.

2.12.2. Zdravstvo

Na području općine Vareš djeluje javna zdravstvene ustanove JU „Dom zdravlja“ Vareš.

U Predmetu broj: 02/3-1799/21, od 14.09.2020. godine je istaknuto da na području općine Vareš ne djeluju privatne zdravstvene ustanove.

JU „Dom zdravlja“ Vareš

Javna ustanova „Dom zdravlja“ Vareš sprovodi primarnu zdravstvenu zaštitu u skladu sa Ugovorom sa ZZO ZDK i određeni dio konsultativno specijalističke zdravstvene zaštite.

³¹ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018.2038.)

³² Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

Ustanova pored centralnog objekta u Varešu površine 2000 m² raspolaže sa 11 punktova – terenskih ambulanti i to:

- ambulanta Vareš Majdan
- ambulanta Pržići
- ambulanta Budoželje
- ambulanta Striježevo
- ambulanta Dabravine
- ambulanta Ravne
- ambulanta Dragovići
- ambulanta Vijaka
- ambulanta Pogar
- ambulanta Borovica
- ambulanta Ligatići

Ukupna korisna površina kojom raspolaže terenske ambulante iznosi cca 1600 m².

Djelatnost Ustanove se obavlja kroz 7 organizacionih dijelova – službi.

Zdravstvenu zaštitu pruža ukupno 47 zdravstvenih radnika.

Pored JU „Dom zdravlja“ u oblasti zdravstvene zaštite stanovnika općine Vareš, djeluju još 2 apoteke.

Sekundarna zdravstvena zaštita stanovništva općine Vareš se ostvaruje u Kantonalnoj bolnici Zenica i šire.

Prema postavljenim kriterijima³³, postojeći kapaciteti Doma zdravlja, broj zdravstvenih stanica (ambulanti) i broj apoteka, za planirani broj stanovnika zadovoljava potrebe općine Vareš.

U planskom periodu je potrebno planirati:

- Rekonstrukciju i modernizaciju postojećih zdravstvenih objekata i infrastrukture;
- U cilju razvoja apotekarske djelatnosti, radius opsluživanja 3 km, planirati apoteke u sekundarnim i tercijarnim općinskim centrima.

2.12.3. Socijalna zaštita

Nadležnosti u oblasti socijalne zaštite podjeljene su između općinske Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko-invalidsku zaštitu i JU „Centar za socijalni rad“ Vareš, čiji osnivač je Općina Vareš.

Služba se bavi upravnim i stručnim poslovima iz oblasti socijalne zaštite, provođenjem postupka za ostvarivanje statusnih prava raseljenih osoba i izbjeglica i boračko-invalidske populacije. Pored toga Služba obavlja poslove od značaja za priznavanje prava na zdravstveno osiguranje licima koja ovo pravo ne mogu ostvariti po drugom osnovu (učenici i studenti koji nisu osigurani po drugom osnovu), kao i dodjelu jednokratne novčane pomoći novorođenoj djeci.

JU Centar za socijalni rad Vareš pruža pomoć pojedincima, porodicama i grupama u stanju socijalne potrebe na području općine Vareš u skladu sa važećim zakonima, podzakonskim aktima i propisima. Radi se o osobama koje iz različitih razloga nisu u stanju finansirati vlastite egzistencijalne potrebe (nezaposleni, bolesni ili invalidne osobe, starije osobe, porodice sa velikim brojem djece i sl.).

Pored općinske Službe i Centra za socijalni rad u općini Vareš djeluje i određeni broj nevladinih organizacija koje učestvuju u provođenju socijalne zaštite građana općine Vareš, kao što su:

³³ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

Crveni križ općine Vareš, Udruga građana „Majka Terezija“, Pučka kuhinja „Kruh sv. Ante“, MDD „Merhamet“ i sl..

U planskom periodu je potrebno planirati:

- Rekonstrukciju i modernizaciju postojećih objekata i prostora i po potrebi izgradnju novih (javna kuhinja, savjetovališta i sl.) uz osiguravanje zakonom propisanih uvjeta, a naročito uvjeta za lica sa smanjenim tjelesnim mogućnostima,
- Usklađivanje organizacije Centra za socijalni rad sa Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite FBiH, što podrazumjeva veći broj radnika nego što je predviđeno postojećom sistematizacijom, rekonstrukciju prostora i nabavku opreme za rad.

2.12.4. Kultura

Najznačajnije usluge u oblasti kulture na području općine Vareš daju sljedeće profesionalne ustanove:

- Javna ustanova „Centar za kulturu i edukaciju“ Vareš

Javna ustanova „Centar za kulturu i edukaciju“ Vareš je profesionalna ustanova koja obavlja djelatnosti iz oblasti kulture. Ustanova je reorganizirana u toku 2018/19. godine. Ukupna korisna površina koju koristi Centar iznosi 1103 m² sa dvorištem (ljetna bašta) površine 659 m².

Ustanova raspolaže sa sljedećim prostorima:

- Zgrada „Radničkog doma“, korisne površine 810 m²
(kancelarije, velika i mala dvorana i pomoćne prostorije), nije riješeno zagrijavanje
- Zgrada - kino dvorana, površine 293 m²
(kino dvorana je u veoma lošem stanju zbog dotrajalosti),
- Dvorište (Ljetna bašta), površine 659 m²
(u lošem stanju)

Centar je organizator VAART-a, Vareš Art Festivala, kao i značajnih kulturnih događaja tokom ljetnog perioda.

Glavni cilj aktivnosti koje provodi Centar je doprinositi intelektualnom, društvenom i općem razvoju društva pružanjem visokokvalitetnih usluga obrazovanja, kulturnih i zabavnih programa, kao i osmišljavanja kreativnog korištenja slobodnog vremena.

- JU „Opća biblioteka“ Vareš

Ustanova je smještena u iznajmljenom prostoru površine 256 m². Stanje prostora u kojem se nalazi Ustanova je prilagođeno potrebama u skladu sa prostornim mogućnostima. Prostor je dotrajavao i neophodna je njegova sanacija i rekonstrukcija u smislu utopljanja objekta, zamjene stolarije, tj zamjena dotrajalih dijelova objekta.

Biblioteka raspolaže fondom od 37531 bibliotečkih jedinica, koje su smještene po odjeljenjima i arhivama.

Biblioteka aktivno sudjeluje u kreiranju kulturnih zbivanja na području općine Vareš, sprovodi aktivnosti u radu sa djecom svih uzrasta i radi na prikupljanju građe za Odjeljenje „Zavičajna zbirka“

Značajno djelovanje i učešće u kulturnom životu imaju i :

- Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“ Vareš
- HKD „Napredak“, podružnica Vareš

Udruženje „Čuvari bosanske krune Bobovac“
UG „Kraljevski grad Bobovac“
Udruga „Izvorno Vareško“

Izdavačka djelatnost:

U okviru rada HKD „Napredak“, jednom mjesečno izlazi list „Bobovac“
Radio stanice:

Na području općine Vareš postoji jedna radio stanica – „Hrvatski radio Bobovac“.
Prostorije radio stanice se nalaze u Varešu. Radio stanica upošljava 2 uposlenika.
Prioriteti Radio stanice u narednom periodu su:

- povećanje broja uposlenih,
- povećanje pokrivenosti signalom,
- prelazak na digitalni signal
- unaprijeđenje online platforme radija.

Na području općine Vareš, postoji 15 kulturnih centara (društveni domovi) u 13 mjesnih zajednica i 16 administrativnih kancelarija³⁴.

Kulturna zbivanja:

- Festival klasične muzike „Vaclaf“ Vareš
- Likovna kolonija Borovica
- Književne večeri
- Interkulture kreativne sedmice „IKS“
- Festival „Dani prijateljstva“ Vareš
- Pekijada Očevija
- Obilježavanje značajnih državnih, općinskih i vjerskih praznika i blagdana i obilježavanje značajnih datuma na području općine Vareš

Organizator:

UG „Milo Cipra“

UG „NARKO – NE“
Sarajevo
Odred izviđača „Zvijezda“
Vareš
MZ Očevija

Uzimajući u obzir postavljene kriterije³⁵ može se konstatovati da je na prostoru općine Vareš evidentan nedostatak kulturnih sadržaja i adekvatnog prostora za obavljanje ovih djelatnosti.

Značajan problem u oblasti kulture predstavlja i nedovoljna briga o spomenicima kulturno – historijskog naslijeđa.

U planskom periodu je potrebno planirati:

- rekonstrukciju i modernizaciju postojećih kulturnih ustanova,
- objekat za potrebe biblioteke (obzirom da je Biblioteka smještena u iznajmljenim prostorijama) u površini cca 300 m²,
- prostore za klubove i kulturna društva, ukupne površine cca 300 m²,
- prostor za muzej/galeriju u ukupnoj površini cca 200 m²,
- prostore za ostale potrebe (lokalna televizija, radio, novine i sl.) ukupne površine cca 200 m²,
- prostori za omladinske centre ukupne površine cca 200 m²
- prostore za muzeje na mjestima gdje se nalze spomenici kulturno-historijskog naslijeđa.

³⁴ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

³⁵ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

2.12.5. Sport i fizička kultura

Fizička kultura na području općine Vareš se realizira kroz tri segmenta:

- školska fizička kultura,
- takmičarski sport,
- sportska rekreacija.

Školska fizička kultura se realizira putem nastavnih planova i programa u obrazovnim ustanovama (predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje).

Takmičarski sport se realizira kroz takmičenja sportskih klubova, organizacija ili udruženja u različitim ligama na nivou BiH, Federacije, Regije, Kantona, Općine ili na međunarodnim ili kup takmičenjima.

Prema dostupnim podacima na području općine Vareš egzistiraju sljedeći sportski savezi, društva, klubovi i udruženja:

Takmičarski sport predstavljaju sportski klubovi:

- Nogometni klub „Vareš“
- Karate klub „Vareš“
- Šahovski klub „Vareš“
- Udruženje Klub dizača tegova „Predator“ Vareš

Sportska rekreacija:

- Klub ekstremnih sportova „Perun-Va“ Vareš
- Savez za sport i rekreaciju invalida općine Vareš
- Planinarsko-smučarsko društvo „Perun“ Vareš
- UG „Sportski ribolovci“ Vareš
- Lovačko društvo „Zvijezda“ Vareš
- Odred izviđača „Zvijezda“ Vareš

Na području općine Vareš djeluju i sekcije klubova iz drugih sredina:

- Teakwondo klub „Bosna“ Visoko – sekcija Vareš
- Košarkaški klub „Koš“ Sarajevo – sekcija Vareš

Sportska rekreacija kao najvažniji segment fizičke kultura se realizira kroz aktivnu rekreaciju i pasivnu rekreaciju.

Ovaj segment fizičke kulture je izuzetno značajan, jer od njegove organiziranosti zavisi masovno uključivanje mladih i ostalih građana u sportske aktivnosti. Osnovu djelatnosti u sportskoj rekreaciji čini planska i sistematska aktivnost u cilju održavanja fizičke kondicije, razvoja sportskih i fizičkih sposobnosti, povećanje opće i specifične radne sposobnosti, podizanje i očuvanje zdravlja, sprječavanje fizičkih defomacija, produženje radne aktivnosti i života čovjeka i sl.

Na području općine Vareš egzistiraju sljedeći objekti namijenjeni sportu i rekreaciji:

- Gradski stadion NK „Vareš“, Vareš Majdan dimenzija 97 m x 55 m,
- Nogometno igralište (travnata podloga) u MZ Striježevu, dim. 55 m x 30 m,
- Planinarski dom „Javorije“ na Perunu, MZ Planinica,
- Planinarski dom „Budoželj“ u Budoželju,
- Planinarski dom „Mekuše“ Daštansko,
- Lovački dom „Igrišta“,
- Lovački dom „Duboštica“,
- Lovačka kuća Lovačkog društva „Zvijezda“ Vareš (10 kućica),
- Sportsko rekreativni centar „Dole“ Vareš,
- Ribarska kuća u naselju Pajtov Han

- Sportska igrališta/tereni u MZ (Nogometno igralište „Zahlja“, sportsko igralište u Dabrinama, sportsko igralište „Borje“, 3 seoska igrališta u Dubošćici, Kadarićima i Oćeviju, sportsko igralište u Pržićima, Nogometno igralište u Vijaki)

Napomena: objekti namjenjeni sportu i rekreaciji u okviru školskih objekata u slobodnim terminima se koriste za rekreaciju građana i za potrebe klubova.

Orientaciona procjena, na osnovu postavljenih kriterija³⁶, je da za potrebe stanovnika u planskom periodu, treba obezbjediti ukupno cca 24000 m² otvorenih površina za sport i aktivnu rekreaciju i cca 1530 m² zatvorenih prostora namjenjenih sportu i aktivnoj rekreaciji.

Sumiranjem podataka, na prostoru općine Vareš je evidentno da postoji dovoljno otvornih sportskih terena ali nisu adekvatno uređeni i zahtijevaju dodatna ulaganja i nedovoljno zatvorenih sportskih terena, a to se prevashodno odnosi na nedostatak sportske dvorane sa cca 200 – 300 sjedišta.

Da bi se zadovoljile potrebe stanovnika za pasivnom rekreacijom (šetnice, parkovi, park-šume, izletišta i sl.) potrebno je obezbjediti sve ukupno cca 10 ha ovih površina.

U planskom periodu je potrebno planirati:

- Izgradnju gradske sportske dvorane, kapaciteta cca 200 sjedišta ili sportskog centra, koji će pored sportske dvorane imati i druge sadržaje (npr. zatvoreni bazen),
- rekonstrukciju i izgradnju novih sportskih poligona na području cijele općine, gdje se ukaže potreba za istim,
- izgradnju otvorenih sportskih terena i rekreativnih površina (parkovi, dječija igrališta, šetnice i sl.) unutar urbanih cjelina,
- uređenje postojećih izletišta i izgradnja novih,
- izgradnju trim i šumskih staza za rekreaciju, sport i lov,
- uređenje planinarskih staza,
- razvoj i promociju Parka prirode „Zvijezda“ (od važnosti za cijeli Kanton).

2.12.6. Uprava

Općinska uprava organizirana je na temelju Ustava Federacije BiH, Zakona o osnovama lokalne samouprave, Ustava ZE-DO kantona, Zakona o lokalnoj samoupravi i Statuta općine Vareš.

Vlastite nadležnosti općinske uprave su propisane Statutom općine Vareš u skladu sa Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH

Općina Vareš ima dva organa:

- Općinsko vijeće (19 vječnika) je predstavničko tijelo građana i Općine,
- Općinski načelnik je izvršni organ Općine.

U funkciji realizacije izvršno-upravnih nadležnosti Općinskog vijeća i Općinskog načelnika, formirane su općinske službe, koje obavljaju informativno-analitičke poslove, administrativno-tehničke poslove i poslove upravnog rješavanja.

Službe Općine Vareš su podjeljene u dvije grupe i to:

- Službe za upravu,
- Stručne i tehničke službe.

³⁶ Prostorna osnova Prostornog plana općine Vareš (2018-2038.)

Službe za upravu:

- Služba za privredu, finansije i trezor,
- Služba za prostorno uređenje,
- Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i boračko-invalidsku zaštitu,
- Služba za civilnu zaštitu.

Stručne i tehničke službe:

- Stručna služba Općinskog vijeća,
- Jedinica za upravljanje lokalnim razvojem (JURA).

Na području Općine osnivaju se mjesne zajednice kao obavezan oblik mjesne samouprave putem koje građani učestvuju u odlučivanju o poslovima iz samoupravnog djelokruga i lokalnim poslovima koji direktno i svakodnevno utiču na njihov život i rad.

Mjesnu zajednicu osniva Općinsko vijeće.

Mjesna zajednica se osniva za jedno naseljeno mjesto ili za više međusobno povezanih manjih naseljenih mjesta.

Mjesno područje (podružnica) je teritorijalno određeni dio mjesne zajednice koji čini dio naselja, jedno naselje ili više međusobno povezanih naselja

Inicijativu odnosno prijedlog za osnivanje mjesne zajednice mogu pokrenuti građani i njihova udruženja sa područja naseljenog mjesta na kojem imaju prebivalište odnosno sjedište, Općinski načelnik i Općinsko vijeće putem svojih vijećnika.

Izdvajanje dijela mjesne zajednice i spajanje dijela mjesne zajednice sa drugom mjesnom zajednicom, odnosno spajanje mjesnih zajednica, vrši se po postupku i na način utvrđen za osnivanje mjesnih zajednica.

Odlukom Općinskog vijeća Vareš, o osnivanju mjesnih zajednica općina Vareš, broj: 01-136/08 od 29.07.2008. godine, osnovano je 26 mjesnih zajednica na području općine Vareš.

Mjesne zajednice na području općine Vareš su: Brgule, Budoželje, Dabravine, Daštansko, Donja Borovica, Dragovići, Duboštica, Gornja Borovica, Javornik, Kadarići, Kokošćići, Ligatići, Mir, Neprivaj, Očevija, Okruglica, Planinica, Pogar, Prižići, Ravne, Strica-Zaruđe, Striježevo, Stupni Do, Vareš, Vareš Majdan i Vijaka.

U planskom periodu je potrebno planirati:

- adaptaciju i modernizaciju prostora koje koriste organi uprave,
- opremanje prostora adekvatnom opremom, uvezivanje na nivou Kantona,
- tehnološko unapređivanje procesa u cilju ubrzanja rješavanja pojedinih predmeta,
- razvoj ljudskih resursa shodno organizacijskim potrebama i sl..

2.12.7. Sudstvo

Općinski sud u Visokom je organiziran u skladu sa Zakonom o sudovima u FBiH, te vrši sudsku vlast za područje općina Visoko, Vareš, Breza i Olovo u okviru stvarne nadležnosti utvrđene zakonom.

2.12.8. Ostale društvene djelatnosti

Na području općine Vareš egzistiraju:

- Veterinarska stanica

Tabela 2.12.8.1. Veterinarska stanica

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– JP „Veterinarska stanica“ d.o.o. Vareš Majdan	Ul. Planinarska br.9	60	2

- Banka

Tabela 2.12.8.2. Banka

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– UniCredit Bank d.d. Mostar (poslovnica u Varešu)	Ul. Zvijezda br. 63	86,62	4

- Pošta

JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo u općini Vareš ima 2 poštanske jedinice.

Tabela 2.12.8.3. Poštanske jedinice u općini Vareš

Objekat pošte	Adresa	Broj uposlenih	napomena
– Pošta Vareš, 71330	Ul. Put mira br.4	12	
– Pošta Vareš Majdan, 71333	Ul. Levarska br.10	1	

Objekti JP „BH POŠTA“ d.o.o. Sarajevo

Kriteriji (mjerila)

Obaveza JP „BH Pošta“ d.o.o. Sarajevo kao operatora poštanskog prometa, koja proizilazi iz zakonskih odredbi, načela poštanske politike, te akata Svjetskog poštanskog saveza je osigurati da svi korisnici imaju pravo na univerzalnu poštansku uslugu.

Kvalitet dostupnosti univerzalnih poštanskih usluga utvrđuje se na osnovu sljedećih mjerila kvalitete dostupnosti jedinica i sredstava poštanske mreže³⁷:

Prosječan broj stanovnika na jednu jedinicu poštanske mreže (jedna jedinica poštanske mreže otvara se u prosjeku na površini od 40-80 km² i za 5000-7000 stanovnika);

Prosječan broj kvadratnih kilometara na jednu jedinicu poštanske mreže i prosječnog broja stanovnika na jedan poštanski kovčežić (jedan poštanski kovčežić postavlja se u prosjeku za 1000-1500 stanovnika).

- Uprava policije PU V-PS Vareš

Tabela 2.12.8.4. Uprava policije

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– PS Vareš	Ul. Zvijezda br. 5	1320	41

³⁷ Kriteriji definirani Planom poštanske mreže F BiH

- Zavod zdravstvenog osiguranja Zeničko-dobojskog kantona, poslovnica u Varešu

Tabela 2.12.8.5. Zavod zdravstvenog osiguranja

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– Zavod zdravstvenog osiguranja ZDK Poslovnica Vareš	Ul. Zvijezda br. 6	165	3

- Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje Mostar, Kantonalna administrativna služba Zenica, poslovnica Vareš

Poslovnica Zavoda se nalazi u ulici Armije BiH br.30 u Varešu. Korisna površina kojom Poslovnica raspolaže iznosi 191,83 m². Ovaj prostor je namjenjen za potrebe Zavoda i za potrebe Udruženja penzionera općine Vareš. Pored poslovnog prostora, Zavod u Varešu posjeduje i 12 stambenih jedinica ukupne površine 382,87 m².

- Kantonalni porezni ured Zenica, Ispostava Vareš

Tabela 2.12.8.6. Porezni ured

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– Kantonalni porezni ured Zenica Ispostava Vareš	Ul. Zvijezda br. 63	177,88	3

- JU Služba za zapošljavanje ZDK, Biro rada Vareš

Tabela 2.12.8.7. Služba za zapošljavanje

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– JU služba za zapošljavanje ZDK Biro rada Vareš	Ul. Zvijezda br. 41	25	3

- Vatrogasni dom

Tabela 2.12.8.8. Vatrogasni dom

Naziv	Adresa	Korisna površina (m ²)	Broj uposlenih
– Vatrogasni dom	Ul. Zvijezda br. 34	300	9

- Vjerske zajednice i vjerski objekti

Na području općine Vareš postoje 15 džamije, 8 mesdžida (mesdžid u Ostrlji nije u funkciji), 1 tekija, 1 stari mekteb, 6 župnih crkvi, 2 župne kuće, 26 kapela, 1 pravoslavna crkva i 1 pravoslavna kapela.

- Objekti Medžlisa Islamske zajednice Vareš, Gračanica i Breza

Tabela 2.12.8.9. Objekti Medžlisa Islamske zajednice

Red. broj	Džemat (mjesto)	Naziv vjerskog objekta
1.	Karići	Hajdar-dedina džamija
2.	Vareš	Čaršijska džamija
3.	Vareš	Džamija Vareš Majdan

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

4.	Vareš	Džamija Stupni Do
5.	Vareš	Džamija Daštansko
6.	Vareš	Tekija Rifaisko-bedevijska Vareš
7.	Budoželje	Džamija Budoželje
8.	Budoželje	Džamija Kadarići
9.	Striježevo	Džamija Striježevo
10.	Striježevo	Mesdžid Radonjići
11.	Striježevo	Mesdžid Ostrlja (u ruševnom stanju)
12.	Mijakovići	Džamija Mijakovići
13.	Mijakovići	Mesdžid Dragovići
14.	Mijakovići	Stara džamija Juse
15.	Ravne	Džamija Ravne
16.	Ravne	Mesdžid Zubeta
17.	Ligatići	Džamija Ligatići
18.	Ligatići	Mesdžid Mižnovići
19.	Kokošćići	Džamija Kokošćići
20.I	Kokošćići	Stari Mekteb
21.	Dabravine	Džamija Dabravine sa pratećim objektima
22.	Dabravine	Mesdžid Hadžići
23.	Dabravine	Džamija Luke
24.	Dabravine	Mesdžid Pomenići
25.	Slivno	Mesdžid Neprivaj

Izvor podataka: Medžlis Islamske zajednice Vareš, Gračanica, Breza

- Objekti Vrhbosanske nadbiskupije, Župni ured Vareš, Župni ured Borovica i Župa Vijaka

Tabela 2.12.8.10. Objekti Vrhbosanske nadbiskupije, Župni ured Vareš

Red. broj	Mjesto	Naziv vjerskog objekta	Napomena
1.	Vareš	Stara crkva svetog Mihovila	Potrebno: uređenje pristupnog puta, popravak ulaznih vrata, unutarnje uređenje
2.	Vareš	Nova crkva svetog Mihovila	Potrebna nova fasada
3.	Vareš Majdan	Crkva svete Barbare	Potrebna nova fasada, popravak ulaznih vrata i unutarnje uređenje
4.	Duboštica	Filijalna kapela	
5.	Pogar	Filijalna kapela	
6.	Pržići/Brezik	Filijalna kapela	
7.	Stogić, Ljepovići, Strica, Javornik, Višnjici, Tisovci, Diknjići, Vrankovci, Zvijezda, Bijelo Borije, Mir, Vareš Majdan	Grobljanske kapele na grobljima	U najlošijem stanju je kapela Josipa Plečnika na groblju Stogić (jedino Plečnikovo djelo u BiH), potrebna zaštita od daljnjeg propadanja.

Izvor podataka: Župni ured Vareš

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

Tabela 2.12.8.11. Objekti Vrhbosanske nadbiskupije, Župni ured Borovica

Red. broj	Mjesto	Naziv vjerskog objekta	Napomena
1.	Borovica	Župna kuća	
2.	Borovica	Župna crkva Preobraženja Gospodinova	Potrebno uređenje crkvenog dvorišta
3.	Gornja Borovica	Grobljanska kapela	Potrebni pristupni putevi oko groblja
4.	Donja Borovica	Grobljanska kapela	Potrebni pristupni putevi oko groblja
5.	Borovičke Njive	Grobljanska kapela	Potrebni pristupni putevi oko groblja

Izvor podataka: Župni ured Borovica

Tabela 2.12.8.12. Objekti Vrhbosanske nadbiskupije, Župni ured Vijaka

Red. broj	Mjesto	Naziv vjerskog objekta	Napomena
1.	Vijaka	Župna kuća	Potrebno ograditi župno dvorište i promjeniti stolariju
2.	Vijaka	Crkva Blažene Djevice Marije	Potrebno unutarnje uređenje crkve
3.	Ivančevo	Kapelica svetog Petra i Pavla	Potrebna pristupni put
4.	Vijaka	Kapelica svetog Ante	Potrebna pristupni put
5.	Donja Vijaka	Kapelica	Potrebna pristupni put
6.	Magulica	Kapelica svetog Ante	Potrebna pristupni put
7.	Radoševići	Kapelica	Potrebna pristupni put
8.	Tribija	Kapelica	Potrebna pristupni put
9.	Gornja Vijaka (Kalvarija)	Kapelica	Potrebna pristupni put i mrtvačnica sa hladnjačom
10.	Dragovac	Kapelica	Potrebna pristupni put
11.	Magulica	Crkva svetog Ante	
12.	Dragovac		Potrebna nova kapelica

Izvor podataka: Župa Vijaka

- Objekti Srpske pravoslavne crkvene opštine i parohije u Varešu

Tabela 2.12.8.13. Objekti Srpske pravoslavne crkve

Red. broj	Mjesto	Naziv vjerskog objekta
1.	Vareš	Crkva Presvete Bogorodice
2.	Brgule	Kapelica
3.		

Napomena: Podaci o pravoslavnim objektima Općinskoj službi nisu dostavljeni. U predhodnu tabelu su uneseni nezvanični podaci.

2.13. POSEBNO ZAŠTIĆENA PODRUČJA

2.13.1. Područja prirodnih vrijednosti

Očuvanje biološke raznolikosti smatra se jednim od osnovnih međunarodnih načela u zaštiti prirode.

Na području općine Vareš reljef, vode i šume predstavljaju pejzažne strukture koje treba okvalifikovati kao karakteristične prirodne rezervate i vrijednosti. Utvrđivanjem dole navedenih zaštićenih kategorija prirodnih vrijednosti date su preporuke u procesu planiranja i zaštite prostora na području općine Vareš.

U toku izrade Prostornog plana općine Vareš, raspoloživi podaci po pitanju zaštite prirode i njene raznolikosti uglavnom se odnose na posebno zaštićeni prostor planine Zvijezda za koji je 2014. godine je urađena **Studija izvodljivosti za zaštitu područja planine Zvijezda, općina Vareš** od strane privatne konsultantske firme Enova d.o.o. Sarajevo, a inicijativu za izradu je pokrenula jedinica lokalne samouprave. Studija je urađena sa ciljem da se pokaže ogromni značaj planine Zvijezde u očuvanju cjelokupnog bosanskohercegovačkog biodiverziteta, odnosno biodiverziteta općine Vareš. U Studiji je detaljno obrađeno i izuzetno prirodno nasljeđe ove općine kojeg čine brojni spomenici prirode, te jedan specijalni rezervat. Autori Studije su predložili **VI kategoriju zaštite koja podrazumijeva: Zaštitu područja sa održivim korištenjem prirodnih resursa**. Prema Zakonu o zaštiti prirode FBiH (Sl.novine FBiH, br. 66/13) ova kategorija zaštite treba da očuva ekosisteme i staništa zajedno sa pridruženim kulturnim vrijednostima i sistemom tradicionalnog upravljanja prirodnim resursima. Pod ovom kategorijom zaštite su obično široka područja gdje je većina teritorija pod prirodnim resursima sa održivim upravljanjem.

Prema Studiji utvrđene su četiri zone zaštite područja planine Zvijezda i uslovi zaštite po zonama bi trebali biti sljedeći :

- **Zona stroge zaštite** predstavlja područje iznimnih i jedinstvenih vrijednosti. Kako se u ovoj zoni nalaze važni ekosistemi u kojima preovladavaju prirodni procesi, ne smije se dopustiti razvoj bilo kojeg oblika infrastrukture. Ova zona uključuje područja visoke prirodne vrijednosti.
- **Zona aktivne zaštite** obuhvata područja sa visokim prirodnim vrijednostima, unutar kojih su predviđene aktivnosti upravljanja sa ciljem očuvanja, rehabilitacije i revitalizacije cjelokupnog područja. Sve aktivnosti koje će se dešavati u ovoj zoni su definisane specijalnim planovima za svaku od zona. Ova zona ima 2 podzone: zona očuvanja i rehabilitacije staništa, te zona zaštite vrsta sa uklanjanjem invazivnih vrsta.
- **Zona korištenja (zona B)** predstavlja zonu očuvanja nižih prirodnih vrijednosti. U ovoj zoni se prepliću ciljevi očuvanja zaštićenog područja sa načelima održivog korištenja u svima granama privrede. Prema planiranom korištenju ovu zonu je moguće podijeliti na turističku, rekreacijsku, poljoprivrednu itd. Između zone korištenja i ostalih zona neophodno je obezbijediti „tampon zonu“.
- **Prelazna zona (zona C)** obuhvata dvije podzone : tampon zonu i tranzicijsku zonu. Tampon zona se nalazi oko vanjskih granica zaštićenog područja, dok se tranzicijska zona nalazi u područjima koja graniče za zaštićenim područjem.

Publikacija „Natura 2000 BiH “ navodi da se na području planine Zvijezda nalaze dva veoma važna staništa :

- Stanište aktivnih uzdignutih tresetišta (Natura 2000 kod : 7110)
- Acidofilne šume smrče brdskog do planinskog pojasa (Natura 2000 kod : *9410)

Konzervacija pomenutih staništa je bitna sa aspekta očuvanja biodiverziteta. Ovakav tip staništa sa pripadajućim vrstama možemo naći samo na pojedinim lokalitetima u BiH, što ukazuje na činjenicu da ih je neophodno zaštititi i uvrstiti u mrežu Natura 2000. Na datoj planini se nalaze sljedeći spomenici prirode :

- **Tresetište Đilda ili kako ga još zovu Tentina bara** je lokalitet od značaja koji se također nalazi na planini Zvijezdi. Površine je 10 ha i nalazi se na šumskim odjelima 36,37 i 38, na mjestima zvanim Šimin Potok, Krčevačka Bara, Karina Bara i Gavrino Brdo. Tresetišta su sastavljena od mahova tresetara iz roda Sphagnum, a inače čitav lokalitet obiluje autohtonom florom. Ovakva mjesta su jako rijetka na teritoriji čitave BiH i značajna za naučno-istraživačke radove i aktivnosti, te ih je neophodno podhitno zaštititi i sačuvati od dalje degradacije.
- **Pećina Ponikva** je jedna od šest pećina u svijetu kroz koje se svakodnevno odvija saobraćaj, a ujedno predstavlja i važno stanište za pojedine vrste šišmiša. Ovo je iznimno vrijedan geomorfološki spomenik prirode na području općine Vareš a i šire.
- **Vodopad Očevija** vrijedan geomorfološki spomenik prirode. Nalazi se na rijeci Očeviji, sa čijeg se izvorišta ujedno napaja veliki broj stanovnika Vareša.
- **Izvor rijeke Stavnje**, ljudski faktor kao i brojni erozioni procesi su u velikom procentu uništili ovaj vrijedan geomorfološki spomenik prirode. Zbog brojnih odrona danas se sa sigurnošću ne zna tačna lokacija ovog izvorišta koje je nekada bilo zaštićeno.
- **Lipe u selu Ivančevo**. Starost lipa iznosi preko 300 godina. U ovom selu ih ima 3 i nalaze se unutar crkve u čijem su vlasništvu.

2.13.2. Kulturno-historijsko naslijeđe

Šire područje vareške općine nije dosada detaljnije istraživano. Obzirom na nedostatak pisanih izvora, o prošlosti ovog područja više svjedoče materijalni ostaci - spomenici kulturno-historijskog naslijeđa.

Značajni lokaliteti ili objekti na području općine Vareš koje treba zaštititi su:

Tabela 2.13.2.1. Predhistorijski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Nalazište u Brgulama	Brgule, Vareš	Bronzani eksponati, Regionalni značaj	Eksponati su zaštićeni, lokalitet je neobilježen i neadekvatno održavan	Eksponati moraju biti zaštićeni u muzeju i adekvatno prezentirani

Tabela 2.13.2.2. Antički period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Arheološko područje sa ostacima	Lokacija obuhvata dio k.č. 1516/1 (na najvišem dijelu brda Gradina, u tlocrtnoj	Nacionalni spomenik čini arheološko područje - ostaci kasnoantičke bazilike u	Ostaci zidova su izloženi propadanju, lokalitet je	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

bronzanog doba i kasne antike	površini od 1200 m ²), k.o. Dabravine, općina Vareš	Dabravinama i pokretno naslijeđe pronađeno na arheološkom području koje se nalazi u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu i Zavičajnom muzeju u Visokom	zapušten i neobilježen. Prema statusu koji spomenik ima to je nedovoljno.	odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
-------------------------------	---	--	---	---

Tabela 2.13.2.3. Srednjovjekovni period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Srednjovjekovni krakjeovski grad Bobovac , historijsko područje	Područje se nalazi na k.č. br. 378/1, k.o. Mijakovići, općina Vareš	Nacionalni spomenik - Srednjovjekovni grad, utvrda, dvor sa crkvom. Ukupna procijenjena površina 7000 m ² .	Područje nije oštećeno tokom ratnih razaranja, te nije izloženo nikakvim specifičnim rizicima, izloženo je ubrzanom propadanju uslijed nedostatka redovnog održavanja. Sav iskopani materijal deponiran je u Zemaljskom muzeju;	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Nekropola sa stećcima na lokalitetu Lipa, Stupni Do – historijsko područje	Lokalitet Lipa, Stupni Do , prostor obuhvata k.č. 435, k.o. Mir (novi premjer), posjedovni list broj 163, što odgovara k.č. 164, k.o. Striježevo (stari premjer), zk uložak broj 784 i k.č. 436, k.o. Mir (novi premjer), posjedovni list broj 151, što odgovara k.č. 166/2, k.o. Striježevo (stari premjer), zk uložak broj 853, općina Vareš	Nacionalni spomenik - čini nekropola sa 68 stećaka.	Lokalitet je očišćen od niskog i visokog rastinja pa se može reći da je u relativno dobrom stanju.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
3. Nekropola sa stećcima i starim nišanima u naselju Budoželje – historijsko područje	Naselje Budoželje - lokaliteti Glavica (Hrid), Gromile, Višgreblje	Nacionalni spomenik čine: - nekropola sa 36 stećaka na lokalitetu Glavica (Hrid), - tri nišana na lokalitetu Gromile,	Na većini stećaka prisutni su biljni organizmi, uglavnom lišajevi i mahovina, koji razaraju strukturu kamena; Područje nekropola sa	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

	(Jabuka), Solila (Trzan), Vrh	- nekropola sa 30 stećaka i 20-ak starih nišana na lokalitetu Višgreblje (Jabuka), - nekropola sa 12 stećaka na lokalitetu Solila (Trzan), - nekropola sa 2 stećka na lokalitetu Vrh.	oživljavanjem vegetacije obrasta travom, trnjem i raslinjem; Stećci su okrnjeni, oštećeni, prevrnuti, dijelom ili u potpunosti utonuli u zemlju; Stećci su izloženi ubrzanom propadanju usljed nedostatka redovnog održavanja.	okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
4. Ostale nekropole sa stećcima	38 lokaliteta sa oko 500 stećaka	Lokaliteti su pojedinačno i detaljno obrađeni u narednoj tabeli.		
5. Kovačnice u Očeviji	Selo Očevija, općina Vareš	Nacionalni spomenik - čine tri aktivne kovačnice porodica Jozeljčić, Gogić i Vijačkić	Većina objekata je u lošem stanju uglavnom neadekvatno održavana od strane vlasnika.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Tabela 2.13.2.4. Nekropole sa stećcima

NEKROPOLE SA STEĆCIMA					
	Mjesto	Lokalitet	Opis	Stanje	Tip intervencije
1.	Blaža	Didorada II	Nekropola sa 40 stećaka, od čega 20 sljemenjaka i 20 sanduka	Mnogi su zarasli i prekriveni mahovinom i lišćem i svi su zarasli u šumu. Izgradnjom šumskog puta preko same nekropole većina stećaka je devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
2.	Borovica	Današnje rimokatoličko groblje Donje Borovice	4 stećka u obliku sljemenjaka sa postoljem	Dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
3.	Brgule	Zlokraci (sa desne strane puta prema Tridesetom)	Jedan stećak lijepo rađen.	Stećak je prevrnut i djelimično devastiran.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
4.	Brda	Brda (u samom selu)	42 stećka, od čega 12 sljemenika, 13 sanduka i 17 ploča	Nekropola je djelomično devastirana izgradnjom puta, a spomenici su dosta oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

5.	Budoželje	4 lokaliteta (Glavica-Hrid, Višegreblje-Jabuka, Solila-Trzan i Vrh)	NACIONALNI SPOMENIK		
6.	Čamovine	Mramorje	6 stećaka, 5 sljemenjaka i 1 sanduk.	Djelomično oštećeni i prevaljeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
7.	Dabravine	Pod Orahom (u samom selu na desnoj obali Stavnje)	9 stećaka, 3 sljemenjaka i 6 sanduka	Utvrđiti stanje ?	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
8.	Daštansko - Višnjići	Zaoranica (staro muslimansko groblje, današnje rimokatoličko groblje)	25 stećaka, 5 sljemenjaka i 20 sanduka	Nekropola je djelomično devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
9.	Dragovići - Mijakovići	Branič (na mjestu gdje se odvaja pristupni put za grad Bobovac)	Nekropola stećaka i muslimansko groblje.	Stećci su devastirani, od nekropole je ostao sačuvan samo jedan primjerak slabe izrade.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
10.	Diknići	Nepoznata loacija			Evidentiranje
11.	Kadarići	Hrančići (u blizini muslimanskog groblja zvanog Djevojačko groblje)	6 stećaka slabe obrade	Lokalitet je zarastao u šumu, a stećci utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
12.	Kadarići	Kadarići (u njivama ispod sela)		Potpuno utonula u zemlju izarasla u šikaru.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
13.	Karići	Karići			Evidentiranje
14.	Kokošćići	Kokošćići (u sredini sela)	Jedan povelik stećak u obliku sljemenjaka bez postolja i nema ukrasa.	Povaljen je.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
15.	Kunosići	Nepoznata loacija			Evidentiranje
16.	Ligatići	Potkamen (pored puta Ligatići-Martinovići)	Jedan stećak - sljemenjak		Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
17.	Mižinovići	Radov Kamen (u blizini osnovne škole)	9 stećaka sljemenjaka. Spomenici su vrlo dobro klesani i ukrašeni, posebno se ističe jedan sljemenjak sa uklesanim spiralama i motivom ruke	Spomenici su dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
18.	Mir	Bogoš	6 stećaka, posebno se ističu dva primjerka: jedan masivni na samoj nekropoli i jedan usamljeni	Stećci su zarasli u šumu.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
19.	Oćevija	U rimokatoličkom groblju	7 stećaka u obliku sljemenjaka	Nešto oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
20.	Ostrlja	Fat(ih)ovo groblje	6 većih i nekoliko manjih stećaka	Stećci su oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

21.	Pajtov Han	Smolin (u blizini muslimanskog groblja)	32 stećaka, 2 sljemenjaka i 30 sanduka	Spomenici su znatno oštećeni i utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
22.	Potoci	Nepoznata loacija			Evidentiranje
23.	Pržići	Brezik (u blizini je rimokatoličko groblje)	9 stećaka, 7 sljemenjaka i 2 sanduka	Očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
24.	Radonjčići	Brdo	6 stećaka, 2 sljemenjaka i 4 sanduka, vrlo dobro obrađeni bez ukrasa	Stećci su zarasli i utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
25.	Radonjčići	U pravoslavnom groblju	4 sljemenjaka, jedan primjerak je ukrašen	Dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
26.	Radonjčići	Vrbica	1 osamljeni sljemenjak, bez ukrasa	Znatno utonuo.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
27.	Ravne	Mlinice-Stuparevac	7 stećaka, 2 sljemenjaka i 5 sanduka, vrlo dobro klesani bez ukrasa	Slabo očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
28.	Ravne	500 m zapadno od predhodne nekropole	5 stećaka (sanduka), bez ukrasa	Slabo očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
29.	Ravne	Begića Grepca	18 stećaka, 8 sljemenjaka i 10 sanduka	Djelimično oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
30.	Zubeta	Grepca	4 stećaka	Nekropola je djelomično oštećena i devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
31.	Seoci	Kaurlašići	10 stećaka	Cijela nekropola je zarasla u šipražje a stećci utonuli u zemlju, pa su neki skoro jedva vidljivi.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
32.	Šikulje	Gaj	6 stećaka u obliku amorfnih sanduka		Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
33.	Sršljenci	Didorada I	5-6 stećaka	Stećci su utonuli u zemlju i zarasli u šikaru.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
34.	Stupni Do	Lipa	NACIONALNI SPOMENIK		
35.	Tisovci	Nepoznata loacija			Evidentiranje
36.	Vareš Mjadan	Na bržuljku u blizini trafostanice pokraj puta.	19 stećaka, od čega 6 sljemenjaka i 13 sanduka.	Nekropola je devastirana prilikom izgradnje trafostanice i puta tako da je ostalo vidljivo samo par stećaka u međi iznad puta.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
37.	Zvijezda	Vidak	7 stećaka, posebno se ističu 2 stećka, jedan veći i jedan manji koji su ukrašeni, stećci su u nekropoli poredani u	Stećci su djelimično potonuli u zemlju, ali naknadno su otkopavani, tako da su danas dobro vidljivi.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

			polukrug tako da tvore polumjesec		
38.	Zvijezda	Studenac (300 m od puta Vareš-Ravne, s desne strane puta)	8 stećaka, nekropola je podjeljena na dva dijel starim putem za Zubeta	Stećci su zarasli u šumu, obrasli mahovinom i utonuli u zemlju.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Tabela 2.13.2.5. Otomanski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i Nova crkva Sv. Mihovila Arkandela	Lokaciji obuhvata k.č. 1134, 1135, 1136 i 1137, k.o. Vareš, općina Vareš	Nacionalni spomenik čini Stara crkva sv. Mihovila i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela, sa pokretnom imovinom	Oba objekta su u dobrom stanju, potrebne su manje intervencije i konstantno održavanje	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Jednolučni kameni most	Centar grada Vareš	Lokalna ambijentalna cjelina , jednolučni kameni most. Podnesena peticija za proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.	U relativno dobrom stanju	Održavanje
3. Džamija u Karićima	Selo Karići, okolina Vareša	Lokalni značaj , manja džamija sa izbačenim trijemom i drvenom munarom	Potpuno uništena u prethodnom ratu, te je rekonstruisana u poslijeratnom periodu	Održavanje
4. Kuća Marka Grgića i Vrhovića	Naselje Matijevići, Vareš	Lokalni značaj , dvospratni stambeni objekat sa drvenim trijemom, iz 1813. godine	Objekat je potpuno obnovljen 2003/2004. god.	Održavanje

Tabela 2.13.2.6. Austrougarski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i	Lokaciji obuhvata k.č. 1134, 1135, 1136 i 1137, k.o. Vareš, općina Vareš	Nacionalni spomenik čini Stara crkva sv. Mihovila i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela, sa pokretnom imovinom	Oba objekta su u dobrom stanju, potrebne su manje intervencije i konstantno održavanje	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

Nova crkva Sv. Mihovila Arkandela				Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Pravoslavna crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice	Centar grada, na prostoru označenom kao k.č. 944, 945 i 946 (novi premjer), što odgovara k.č. 1/124, 1/125, 1/126, 1/127 i 1/128 (stari premjer), k.o. Vareš	Nacionalni spomenik , sa pokretnom imovinom	Objekat crkve imao je manja oštećenja tokom ratnih dejstava u periodu od 1992-95 godine. Najviše je bila oštećena fasada objekta, kao i enterijer. Uništen je donji dio ikonostasne pregrade. Nakon toga, prilikom sanacije crkve u taj prostor je umetnut jednostavan drveni ram.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
3. Kapela u Stogiću	Vareško groblje Stogić	Lokalni značaj , iz perioda 20. st., pripisuje se arhitekti Jože Plečniku i kiparu Ivanu Meštoviću *	U relativno dobrom stanju	Održavanje
4. Kuća u selu Vijaka	Selo Vijaka, općina Vareš	Lokalni značaj , prema usmenoj predaji potiče s kraja 19. st., a prije II svjetskog rata služila kao osnovna škola*	Nepoznato	Održavanje
5. Rimokatolička crkva „Uznesenja Blažene Djevice Marije“	Selo Vijaka, općina Vareš	Lokalni značaj , crkva datira iz 1926.g., a pored toga što ju je sagradio poznati arhitekta ovog doba Karl Paržik, značajna je i po svojoj veoma vrijednoj pokretnoj imovini. Svojim mjerilom i jednostavnim arhitektonskim izrazom u potpunosti harmonizira s objektima situiranim u njezinoj neposrednoj okolini.	U relativno je dobrom stanju.	Održavanje

Tabela 2.13.2.7. Drugi svjetski rat

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Manipulacija	Selo Tribija, općina Vareš	Lokalni značaj	Objekat je devastiran i nalazi se u privatnom vlasništvu.	Rehabilitacija

2. Spomen-kosturnica žrtvama fašističkog terora Šikulje	Šikulje, općina Vareš Na raskršću puteva Šikulje-Brgule-Okruglica.	Lokalni značaj U 2014.i 2015.g. izvršena je adaptacija betonskog zida, izrađena je i postavljena nova željezna ploča sa imenima ubijenih,	Nakon provedenih aktivnosti na uređenju spomen-kosturnica je vraćena u prvobitno stanje.	Održavanje
---	---	---	--	------------

Tabela 2.13.2.8. Period nakon II svjetskog rata

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TRENUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Graditeljska cjelina - Radničko naselje Majdan	Općina Vareš	Nacionalni spomenik čini sedam stambenih objekata sa pripadajućim zelenim površinama.	Objekti se koriste za stanovanje, a o očuvanju i adaptaciji se brinu stanari. Može se reći da su u relativno dobrom stanju.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Režim i mjere zaštite kulturno-historijskog naslijeđa

Spomenici kulturno-historijskog naslijeđa na području općine Vareš mogu se svrstati u dvije kategorije, prema Zakonu o zaštiti kulturne baštine (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“ broj 2/00 i 9/15), i to:

- prva kategorija: Nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine,
- druga kategorija: dobra od značaja za građane Zeničko-dobojskog kantona.

Za spomenike kulturno-historijskog naslijeđa prve kategorije – Nacionalne spomenike potrebno je primijeniti mjere zaštite, utvrđene Zakonom o provedbi Odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Kao posebno zaštićena kulturno-historijska područja od šireg društvenog značaja, Prostornim planom, na području općine Vareši utvrđeni su:

- Nacionalni spomenici, proglašeni od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika
- Podnešene peticije za proglašenje nacionalnih spomenika BiH
- Spomenici utvrđeni planskom dokumentacijom višeg reda

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, donijela je odluke o proglašenju nacionalnih spomenika na području općine Vareš i to:

1. Bazilika u Dabrinama,
2. Srednjovjekovni kraljevski grad Bobovac – historijsko područje,
3. Nekropola sa stećcima na lokalitetu Stupni Do – historijsko područje,
4. Nekropola sa stećcima i starim nišanima u naselju Budoželje – historijsko područje,
5. Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i Nova crkva Sv. Mihovila Arkandela,

6. Pravoslavna crkva Posvećena pokrovu Presvete Bogorodice,
7. Kovačnice u Očeviji,
8. Radničko naselje Majdan – graditeljska cjelina.

Podnesene peticije za proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom BiH:

- Nekropola stećaka Zvijezda-Šimin potok (br. 05.2-35.-1-28/2013-31 od 05. 06. 2013.g.)
- Stari kameni most u Varešu (07.1-35.1-39/2011-45 od 20. 10. 2011.g.)
- Industrijska zona bivšeg rudnika Željezare Vareš (06.1-35.1-39/2011-9 od 18. 04. 2011.g.)

Zaštitne mjere za arheološka nalazišta iz predhistorijskog perioda od kojih je većina sa stanovišta spomeničke vrijednosti lokalnog značaja, sastoje se u njihovom evidentiranju i tačnom lociranju od strane stručnjaka, a zatim adekvatnoj zaštiti lokaliteta od raznošenja materijala i uzurpiranja površina, dok se ne obezbjede uslovi za njihovo detaljno istraživanje. U blizini ovih struktura ne graditi, te poduzeti minimalne mjere na njihovom održavanju i očuvanju koliko je to moguće.

Nabrojane nekropole stećaka su mahom zapuštene i neoznačene, a s obzirom na njihovu historijsku, ambijentalnu, estetsko-umjetničku i edukativnu vrijednost od regionalnog značaja potrebno je navedene lokalitete istražiti i zaštititi. Nekropole stećaka tj. njihove krajnje ostatke, nakon njihovog evidentiranja od strane stručnjaka, trebalo bi donekle očuvati od njihovog daljeg propadanja, te najreprezentativnije primjerke sačuvati i načiniti ih dostupnim široj publici.

Lokaliteti postojećih i predloženih područja prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti označeni su i na grafičkom prilogu broj 15.- Zaštićena područja.

2.13.3. Područja namijenjena za razvoj turizma

Sadašnji raspoloživi potencijali za razvoj turizma kojim raspolaže općina Vareš nisu praćeni odgovarajućom infrastrukturom i opremljenošću, te bi izgradnjom planirane saobraćajne infrastrukture, moglo doći do njihove potpunije eksploatacije kroz razvoj raznih vidova turizma. Radi što potpunijeg korištenja potencijala za razvoj turizma neophodno je predvidjeti određene prostorne izmjene u pravcu bržeg rasta raznih oblika selektivnog turizma: planinski, sportsko-rekreativni, lovni, ribolovni, kulturni, agroturizam, ekoturizam itd. Pri tome je nužno razvoj planirati i u skladu s koncepcijom očuvanja zaštićenih područja prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti (grafički prilog br. 11 i 13).

Kao posebne prostorne vrijednosti, odnosno područja koja imaju ili mogu imati značaj za razvoj raznih vidova turizma u općini Vareš mogu se prepoznati potencijali koji obuhvataju područja utvrđena kao prirodne vrijednosti i kulturno-historijsko naslijeđe:

- Područje upravljanja staništima - Planina Zvijezda,
- Rekreativni prostori – planina Perun, rejon Budoželjske planine, Ravanjsko polje, sportsko-rekreativni zimski centar - skijalište Doli, doline rijeka Krivaja i Misoča, jezero Nula,
- Rekreativne zone sa vikend naseljima: Neprivaj, Ravne, Brda i Toljenak,
- Lokacije nacionalnih spomenika: bazilika u Dabravinama, Kraljevski grad Bobovac, nekropole sa stećcima na Budeželju i Stupnom Dolu, kovačnice u Očeviji, župna crkva u Varešu (Stara i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela), pravoslavna crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu i radničko naselje Majdan u Vareš Majdanu.

Za razvoj „*planinskog turizma*“ postoje prirodne predispozicije za organizovanje zimskih sportova na planinama Perun i Zvijezda (skijaško trčanje, nordijsko skijanje, krpljanje i pješačenje) gdje za ovaj vid rekreacije postoje uređene i obilježene planinarske staze u dužini cca 214,7 km.

U svrhu razvoja „*sportsko-rekreativnog turizma*“ potrebno je dalje razvijati i obogaćivati već

postojeće kapacitete kao što su *Vareška transferzala „Zvezdane staze“* koja bi uz sportsko-rekreativne aktivnosti, povezala sve značajne lokalitete kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, paraglajding na planini Perun, neformalno kupalište na jezeru „Nula“ na lokalitetu Smreka, sportsko-rekreativni zimski centar – skijalište Doli i dr.

Začeci razvoja „*agroturizma (seoskog turizma)*“ već postoje na području sela Strica i Zaruđe, Ravne i Zubeta, Vijaka, te na Planinici i Dubošćici.

Razvoj „*lječilišnog turizma*“ već ima tradiciju na području općine Vareš, gdje je još 50-tih godina prošlog stoljeća prepoznata vrijednost ovog područja kao pogodnog za liječenje, kada je u Ponikvama stavljeno u funkciju lječilište i odmaralište za plućne bolesnike, a prostor Zabrezja se takođe predlaže za razvoj zdravstveno-rekreativnog turizma sa posebnim programima za djecu i omladinu.

Razvoj „*ekoturizma*“ treba razvijati kroz posjete prirodnim zaštićenim i netaknutim područjima prirode uključujući i rezervate flore i faune te drugih prirodnih fenomena na planini Zvijezda.

Postojanje osnova za razvoj „*kulturnog turizma*“ ogleda se kroz posjete kulturno-historijskim destinacijama, muzejima i održavanju kulturnih manifestacija i festivala, kao što je festival VACLAF – festival klasične muzike, koji po izvođačima međunarodnog karaktera, tradicionalna Pekijada i sl.

Za razvoj „*lovnog turizma*“ postoje uslovi na lovnom području površine cca 35.775 ha (od toga je 31.777 ha lovna, a 3.998 ha nelovna površina) kojim upravlja LO „Zvijezda“ i koje raspolaže sa 2 lovačka doma i 8 lovačkih kuća.

Za razvoj „*ribolovnog turizma*“ na području općine postoje prirodne predispozicije zbog postojanja vodotoka koji pružaju uslove za bavljenje ribolovom (rijeka Trbija od izvora do ušća u Krivaju sa pritokama, Duboki potok, Vijačkica i Očevija od izvora do granice s područjem općine Olovo). Ovim ribolovnim vodama upravlja Udruženje građana sportskih ribolovaca (UGSR) „Vareš“.

2.13.4. Područja od značaja za Federaciju BiH i Kanton

Prostornim planom Federacije BiH 2008-2028.g.³⁸ utvrđeni su objekti i područja od značaja za Federaciju. Na osnovu projekcije prostornog razvoja vodne infrastrukture i projekcije razvoja prostornih sistema za vodosnabdijevanje i uređenje voda, za područja od posebnog značaja za Federaciju određeni su prostorni obuhvati, među kojima je su:

- Slivno područje vodnih akumulacija Buk i Kamenica na rijeci Krivaji i
- Slivno područje vodne akumulacije Stršljenci na rijeci Misoči.

Planirana akumulacija Buk na rijeci Krivaji, najuzvodnijim dijelom potapa gotovo zanemarljive površine (cca 6,82 ha, prema GIS-u) teritorije općine Vareš. Pod indirektnim uticajem planirane akumulacije Buk su područja sliva Dubošćice i Tribije. Uzvodno od akumulacije Buk na rijeci Krivaji planirana je izgradnja akumulacije Kamenica. Zona pod direktnim uticajem ove akumulacije nalazi se u potpunosti na teritoriji općine Olovo, ali se jednim dijelom zona indirektnih uticaja prostire i na teritoriju općine Vareš, definisan slivom vodotoka Očevija.

Slivnim područjem vodne akumulacije Stršljenci vrši se rezervacija prostora za izgradnju vodne akumulacije u cilju izgradnje regionalnog sistema za vodosnabdijevanje dijelova Sarajevskog kantona i Zeničko – dobojskog kantona u postplanskom periodu. Zona direktnog i indirektnog uticaja ove akumulacije se najvećim dijelom nalazi na teritoriji općine Vareš, dok se samo jednim manjim dijelom nalazi na teritoriji općine Ilijaš. Pod direktnim uticajem ove planirane akumulacije nalazi se naselje Okruglica (danas napušteno naselje prema zvaničnim

³⁸ Prostorni plan Federacije BiH 2008-2028. (faza prijedlog)

rezultatima popisa stanovništva iz 2013.g.), sa najznačajnijim fondom poljoprivrednog zemljišta (I agrozona –IVa kategorija poljoprivrednog zemljišta prema Studiji upotrebne vrijednosti iz 2011. g.) na teritoriji općine Vareš. Unutar slivnog područja nalaze se mnogobrojna manja naselja (danas takođe napuštena) čiji će se razvoj ograničiti uslovima zaštite kvalitete vode u planiranoj akumulaciji.

Studija dugoročnog snabdijavanja vodom stanovništva, privrede i industrije na vodnom području rijeke Save (finalni izvještaj iz augusta 2019.g.)³⁹, navodi da **područje rječnog sliva rijeke Save u FBiH ima dovoljnu količinu voda do 2050. godine, te stoga nije potrebno vršiti rezervaciju novih izvorišta, nego je potrebno unaprijediti upravljanje svim sistemima, kao i smanjiti NRW (neprihodovanu vodu) i gubitke vode. U Prostornom planu FBiH su predviđeni neki međuopćinski, čak i međukantonalni vodovodni sistemi, ali Konsultant ove Studije predlaže da se prvo riješe drugi problemi u sektoru vodosnabdijevanja, odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda, te isti usaglasiti s novim propisima ili uvjetima pridruživanja Europskoj uniji (EU) pa tek onda da se planira okrupnjavanje.**

Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona za period 2009-2029. god., trenutno jedinim važećim planom višeg reda, kako je već navedeno ova akumulacija nije planirana, pa u skladu sa gore navedenim uzimaju se smjernice iz Prostornog plana Zeničko-dobojskog kantona.

- Objekti i prostori od značaja za odbranu⁴⁰

Objekti i prostori od značaja za odbranu su objekti i prostori os posebnog značaja za FBiH. Na području općine Vareš Prostornim planom Federacije BiH 2008-2028. (faza prijedloga) utvrđene su neperspektivne lokacije i objekti Ministarstva odbrane BiH i Oružanih snaga BiH predatih Vladi Federacije BiH i civilnim strukturama. Na tim lokacijama je moguće izvršiti prenamjenu prostora i planirati korištenje u druge svrhe.

Lokacije predate civilnim strukturama poslije 2006. godine:

- „Pajtov Han“ - podzemni objekat, je Odlikom Vlade FBiH br. 522/2006. od 07. 09. 2006. godine predat na korištenje preduzeću Terminali Federacije.

Ne perspektivne lokacije OS BiH (za predaju civilnim strukturama):

- Kasarna „Hasim Spahić“ – ovim Planom planirana prenamjena ovog prostora u područje za razvoj zdravstveno-rekreativnog turizma sa posebnim programima za djecu i omladinu.

- Objekti i područja graditeljskog i prirodnog naslijeđa

Detaljni planovi područja posebnih obilježja Federacije BiH donose se za područja utvrđena kao:

- Područja graditeljskih cjelina koje kao nacionalne spomenike utvrdi Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika u skladu sa aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

³⁹ Naručilac Studije: „Agencija za vodno područje rijeke save“; konsultanti: „ENOVA“ d.o.o. Sarajevo, „WATER LOSS“ d.o.o. Sarajevo, „SARAJ INŽENJERING“ d.o.o. Sarajevo

⁴⁰ Prostorni plan Federacije BiH 2008-2028. (faza prijedlog)

2.14. UGROŽENOST I ZAŠTITA OKOLIŠA

2.14.1. Zagađivači

Usljed pritiska na elemente okoliša, javljaju se posljedice koje stvaraju stanje elemenata okoliša, a koje se ogleda kvalitetom zraka, voda i tla.

Problemi u oblasti zagađenja zraka na području općine Vareš

Kako se i broj stanovnika drastično smanjio, sa njim je opala i frekvencija saobraćaja, a samim tim je pritisak na kvalitetu zraka sveden na minimum. Potencijalne zagađivače trenutno čine individualna ložišta za zagrijavanje stambenih objekata, te lokalni saobraćaj u naseljima kao što su Daštansko, Pržiči, Tisovci, Brezik, Brgule, Vijaka itd. Pošto općina nema daljinski sistem grijanja kao što je već ranije rečeno, stanovnici koriste alternativne načine zagrijavanja svojih stambenih objekata, tako da se u zraku mogu naći zagađujuće materije kao što su sumpor dioksid (SO₂), ugljični dioksid (CO₂), ugljični monoksid (CO).

Trenutno jedini veći zagađivač zraka jeste firma „BBM Amfibolit“ d.o.o. Vareš, koja vrši iskop i preradu kamena na lokalitetu Kota, pa često usljed radova dolazi do podizanja veće količine kamene prašine u atmosferu.

U ruralnim područjima kvalitet zraka je bio i ostao na visokom nivou, kojoj pridonosi udaljenost od bilo kakvih postrojenja koja emituju štetne materije.

Problemi u oblasti zagađenja voda na području općine Vareš

- Među najveće zagađivače vodenih ekosistema spadaju neprečišćene fekalne vode, industrijske otpadne vode, oborinske vode, te procjedne vode sa deponija.
- Problem koji je vezan za procjedne vode gradske deponije „Kota“ je neposjedovanje sistema za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih toksičnih voda, tako da se ove vode zajedno sa oborinskim bez ikakve prethodne obrade cijede direktno u okolno tlo, te u nekim ekstremnim slučajevima dolaze i u kontakt sa podzemnim izvorima, te ih kontaminiraju.
- Samo gradska naselja u Varešu i Vareš Majdanu imaju djelimično riješenu odvodnju otpadnih voda (mješoviti kanalizacioni sistem), gdje se kanalizirane otpadne vode najkraćim putem svode u korito rijeke Stavnje, čime je ono postalo glavni recipijent otpadnih voda, odnosno „glavni otvoreni kolektor“.
- Problem ruralnih područja općine Vareš je nepostojanje sistema prikupljanja i prečišćavanja sanitarno-fekalnih voda (nepostojanje sistema javne kanalizacije).
- Korištenje pesticida i herbicida u nedozvoljenim i prekomjernim količinama također predstavlja prijetnju kako površinskim tako i podzemnim vodama. Na teritoriji ove općine ne postoji monitoring količine pesticida i herbicida koji se koristi, te se samim tim ne može procijeniti procenat štetnog uticaja na okolnu sredinu, kao ni stepen kontaminiranosti tla i vode.
- Općina Vareš nema riješen problem zbrinjavanja stajskog gnojiva, koje usljed konstatnog cijedenja zagađuje čitav okoliš, a ponajviše vodene ekosisteme.
- Problem rudničkih voda gdje je na napuštenim rudnim nalazištima, stalno prisutan problem prirodnog dreniranja kiselih stijena, a iskopom rudničkih okana pospješuje proces oksidacije rudnog tijela. Kako voda otiče površinskim i podzemnim putem, za vrijeme oticanja obstrujava rudno tijelo koje sadrži sulfide, te u kontaktu sa zrakom i vodom stvara sumpornu kiselinu, odnosno pospješuje proces nastanka kiselih voda. Dok god je stijena izložena zraku i vodi, iz nje će se cijediti kiselina koja sa sobom nosi metale, sve dok se prisutni sulfidi ne procijede. Šteta koju prouzrokuje toksična voda koja kapa iz rudarskih okana je ogromna, jer ova voda sadrži prekomjerne koncentracije teških

metala, što uzrokuje kontaminaciju poljoprivrednog i šumskog zemljišta, izvorišta vode, te okolne flore i faune.

Problemi u oblasti zagađenja tla na području općine Vareš

- Problem degradacije tla usljed raznih rudarskih aktivnosti, gdje se pojas kontaminacije zemljišta proteže od Borovice, preko Vareša i Pržića, pa sve do jugoistočne granice općine i zauzima površinu od oko 400 do 500 ha ukupne površine općine.
- Problem zagađenja tla zbog neadekvatnog zbrinjavanja otpadnih voda, loše stanje sistema javne kanalizacije stambenih, javnih, poslovnih objekata i neodgovarajuća tehnološka rješenja individualne kanalizacije, te postojanje ruralnih otpadnih voda tj. zagađenja tla otpadnim vodama domaćinstava koja nisu priključena na sistem javne kanalizacije.
- Problem trajne degradacije tla uzrokovane bespravnom i neplanskom izgradnjom.
- Postojanja minskih polja i sumnjivih područja za koja nije sigurno da li su bezbjedna;
- Osnovni problem u oblasti poljoprivrede je da se zbog neprimjenjivanja standarda zaštite okoliša na farmama i gazdinstvima i nepostojanja sistema za monitoring korištenja količina i vrsta pesticida, gnojiva i stajnjaka zagađuje tlo.

2.14.2. Zaštita okoliša

U planskom periodu zaštita okoliša se mora bazirati na tri osnovna segmenta a to su:

- zaštita kvaliteta zraka,
- zaštita kvaliteta voda,
- zaštita kvaliteta tla.

Mjere zaštite od zagađenja zraka:

- U planskom periodu pristupiti rješavanju problematike iznalaženja najpovoljnijeg rješenja toplifikacije urbanog dijela općine.
- Smanjenje uticaja saobraćaja preko izduvnih gasova primjenom katalizatora, bezolovnog benzina, stalnom kontrolom izduvnih gasova prilikom tehničkog pregleda vozila, regulisanjem saobraćaja i unaprjeđenjem javnog prevoza,
- Vršiti stalni monitoring kvalitete zraka.

Mjere za sprječavanje i smanjenje zagađenja voda obuhvataju:

- Neophodno je redovno vršenje monitoringa stanja površinskih i podzemnih voda sa ciljem određivanja fizičko-hemijskih i mikrobioloških osobina vode, stepena onečišćenja, prisustva teških metala kao i njenog ekološkog sastava.
- planiranje, rekonstrukciju i izgradnju sistema za prikupljanje i odvođenje komunalnih otpadnih voda,
- planiranje i izgradnju uređaja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda,
- smanjenje opterećenja otpadnih voda iz raznih tehnoloških procesa i prilagođavanje sastava otpadnih voda dopuštenim vrijednostima opasnih i drugih materija koje se ispuštaju u sistem javne kanalizacije ili prirodni recipijent – prijemnik,
- zamjena postojećih tehnologija sa boljim i čistijim tehnologijama u tehnološkim procesima gdje opasne i druge materije zagađuju vode,
- uvođenje programa mjera za smanjenje zagađenja voda od agrotehničkih sredstava,
- uređenje erozijskih područja i sprječavanje ispiranja gradnjom regulacijskih vodnih objekata,
- pošumljavanjem, pravilnom obradom zemljišta i pravilnom upotrebom agrotehničkih

- sredstava u poljoprivredi,
- zatvaranje i sanacija deponije „Kota“, te u konačnici i njeno zatvaranje, nakon čega bi se prešlo na regionalni način odlaganje otpada prema Planu upravljanja otpadom općine Vareš,
 - uklanjanje divljih deponija, identifikacija i dokumentovanje te fizičko uklanjanje istih.

Mjere zaštite kvaliteta tla

Da bi se tlo adekvatno zaštitilo od svih vidova degradacije kojem je izloženo putem zraka (aerozagađenje), otpadnih voda, mehaničke degradacije (klizišta, nekontrolisanog odlaganja otpada) neophodno je provoditi slijedeće mjere zaštite:

- planirati izgradnju savremenog sistema kanalizacione mreže za odvodnju otpadnih i oborinskih voda sa postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda, te proširenje mreže javne kanalizacije na ruralna područja,
- izvršiti sanacija klizišta i divljih deponija,
- provođenje Plana upravljanja otpadom,
- očuvanje šumskih ekosistema,
- plansko pošumljavanje degradiranih šumskih površina,
- primjenu adekvatnih agrotehničkih mjera u poljoprivrednoj proizvodnji,
- kao i adekvatan pristup zakonski propisanih mjera za rekultivaciju degradiranih površina.

2.15. MINSKA SITUACIJA

Vijeće ministara BiH je na 165. sjednici održanoj 30.01.2019.godine usvojilo Strategiju protuminskog djelovanja za period 2018-2025. godina („Službeni glasnik BiH“ , broj 70/19.). Nakon usvajanja nove Strategije koncept Land release uzet je kao osnova za provođenje strateškog cilja 3. (Veličina i uticaj problema kontaminiranosti minama/ESZR je preciziran i potvrđen; problem se rješava u skladu sa standardima za protivminske akcije BiH, pri čemu se osigurava vraćanje sigurnih površina ugroženim zajednicama na korištenje).

Novi koncept Strategije rješavanju problema sa minama se stavlja na proces **netehničkog izviđanja (NTI)** kojim se prikupljaju i analiziraju sve informacije o miniranosti, bez upotrebe tehničkih metoda

Tehničko izviđanje (TI) se koristi za provjeru i potvrdu informacija prikupljenih kroz netehničko izviđanje (NTI), kao i za što preciznije određivanje granica miniranih površina. Vršiti se čišćenje i uklanjanje, mine/ESZR sa površina koje su određene kroz proces NTI i TI.

Tehničko izviđanje (TI) se koristi za provjeru i potvrdu informacija prikupljenih kroz netehničko izviđanje (NTI), kao i za što preciznije određivanje granica miniranih površina.

Usvojena su 3poglavlja Standarda za protivminsko djelovanje u BiH, a u skladu s sprovođenjem Land Release:

1. Proces vraćanja zemljišta
2. Ne-tehničko izviđanje
3. Tehničko izviđanje u procesu vraćanja površine

Land Release (oslobađanjem vraćanjem zemljišta) upravlja BHMAC.

Akreditovane organizacije u BiH provode operacije tehničkog izviđanja i čišćenja.

Sumnjiva opasna površina odnosi se na površinu na kojoj postoji osnovana sumnja za kontaminaciju, na osnovu indirektnih dokaza o postojanju mina.

Problem predstavlja kvalitet minskih zapisnika prema kojima se u velikom broju slučajeva ne može utvrditi tačna lokacija minskog polja, oblik i raspored mina na terenu.

Veličina sumnjive opasne površine i njeno smanjivanje prati se kroz sistematsko izviđanje.

Sistematsko izviđanje je analitičko istraživački postupak prema kome je izvršena procjena sumnjive površine koja je bila zahvaćena borbenim djelovanjem zaraćenih strana. Sistematsko izviđanje predstavlja dio opšte procjene protuminskog djelovanja u BiH, vrši se od nivoa mikrolokaliteta, a ujedno predstavlja i alat kojim se mjeri smanjenje sumnjive površine u BiH. U skladu sa Zakonom o deminiranju BiH, liste prioriteta na godišnjem nivou usvaja Vlada Federacije i na osnovu prikupljenih prijedloga podnosi „BH MAC“. Dinamika deminiranja prvenstveno zavisi od raspoloživih finansijskih sredstava. Nosioc programa je lokalna zajednica. Pošto općine Vareš nema sredstava za deminiranje, izrađeni projekti se kandidiraju preko BH MAC-a humanitarnim organizacijama.

Ciljevi realizacije deminiranja:

- efikasno sprovođenje operacija deminiranja, bez rizika od minskih nesreća i žrtvama od mina,
- osigurati uslove za kontinuirano i efikasno sprovođenje operacija humanitarnog deminiranja u skladu sa potrebama zemlje, neophodnim materijalnim, finansijskim i ljudskim resursima i uz visok nivo osiguranja kvaliteta,
- do 2025 . godine, osigurati vraćanje sigurnih površina ugroženim zajednicama na korištenje

Etape realizacije deminiranja

U skladu sa Zakonom o deminiranju BiH, liste prioriteta na godišnjem nivou usvaja Vlada Federacije i na osnovu prikupljenih prijedloga podnosi „BH MAC“. Dinamika deminiranja prvenstveno zavisi od raspoloživih finansijskih sredstava. Nosioc programa je lokalna zajednica. Pošto općine Vareš nema sredstava za deminiranje, izrađeni projekti se kandidiraju preko BH MAC-a humanitarnim organizacijama.

U 2010.godini ispred Službe civilne zaštite općine Vareš za deminiranje su predloženi slijedeći projekti, koji će se realizirati u 2011.godini:

1. Ravne 54.458,48 m²
2. Ravne potok 39.380,54 m²
3. Karići-Šikulje 57.285,30 m²

⁴¹Do sada od u općini Vareš, nakon ratnih dejstava i preko 1000 hektara (minirane) površine, ostalo je još cca 250 hektara sumnjive površine. Ova najugroženija općina je izvršila obolježavanje minskih polja na lokalitetima Ravne – Čikmiši, Ravne – Potok, Kadrići – Šikulje, dalekovod Budoželje-Letevci-Toljenak, te područje Hajde, Mačaki Okruglica po rubnim tačkama minskih polja. Ukupno je obilježeno oko 15ha površine.

BHMAC uz podršku ovlaštenih predstavnika općina (lokalnih zajednica) izvršava grupisanje sumnjivih površina na teritoriji predmetne općine u logične cjeline pojedinačnih MSP-ova i definiše prioritete, odnosno redoslijed izvođenja i oslobađanja MSP-a. U slučaju iskazanih potreba za hitnim rješavanjem manjih površina, te površine mogu biti izuzete iz već definisanih MSP-a i tretirane kroz proces vraćanja površine.

Posebni ciljevi realizacije deminiranja:

- nastaviti sa izradom projektne dokumentacije za tehničko izviđanje, čišćenje preostalih površina i objekata zagađenim minama;
- kontinuirano nastaviti kandidirati programe i projekte preko BH MAC-a , kako bi se dobila neophodna finansijska sredstava za deminiranje preostalih zagađenih površina;
- u proračunu općine Vareš, planirati veća sredstva za obnavljanje i obilježavanje minskih polja, nabavku repromaterijala i deminiranje.

⁴¹ Podaci iz Procjene ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća općine Vareš, mart 2012. godine

2.16. UGROŽENOST I ZAŠTITA PROSTORA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA

2.16.1. Procjena ugroženosti područja od elementarnih nepogoda, tehničkih katastrofa i ostalih nesreća

PRIRODNE NEPOGODE

POPLAVE I BUJICE I EROZIJE

Poplave je vrlo teško vremenski predvidjeti, dešavaju se u jesenjim danima i u rano proljeće, a u posljednje vrijeme i tokom ljetnih mjeseci.

Poplava kao elementarna nepogoda i nereća nastaje izlivanjem vode iz riječnog korita nakog čega dolazi do plavljenja užeg ili šireg obuhvata zemljišta. Nastaju najčešće zbog neuređenih korita, kao posljedica oborina i otapanja snijega, jakih potpora i vjetrova.

Poseban problem predstavljaju potoci sa brežuljaka koji se uslijed obilnijih padavina i otapanje snijega izljevaju iz uskih korita.

Uz pojavu poplava česte su i pojave erozije tla i bujične poplave. Pod zemljištem ugroženim od erozije, smatra se zemljište koje zbog dejstva vode ili vjetrova dolazi do razaranja i odnošenja zemljišnih čestica iz pojava spiranja, brazdanja i drugih sličnih pojava.

Poplave na području općine Vareš

Rijeka Stavnja:

⁴² Skoro čitavim područjem općine Vareš tj. od izvorišta (ispod obronka planine Zvijezda) pa sve do područja općine Breza teče rijeka Stavnja, koja se na teritoriji općine Ilijaš (Podlugovi) ulijeva u rijeku Bosnu.

Tok rijeke Stavnje, kroz sam grad je dosta dobro reguliran, sve do naselja Pajtov Han i Dabravine gdje takođe povremeno, ali dosta rijetko dođe do plavljenja zbog nereguliranog korita rijeke.

Ugroženost od poplava i izlivanja vode rijeke Stavnje:

- u gornjem toku je **manje moguća** zbog velike količine šumskog rastiinja što usporava naglo cijeđenje vode u korito rijeke.
- u mjestu Hodžići u MZ Dabravine i pored regulacije korita može doći do izlivanja rijeke **u slučaju obilnijih padavina**.
- obrušavanja i klizanja zemlje i kamena sa padina na prometnicu Vareš-Breza **zbog zakrećenja šahta kod zgrade Policijske stanice**, koji ne može primiti svu količinu vode, tako da dolazi do plavljenja prometnice.
- izlivanje vode iz rijeke kod tunela na putu Vareš Ponikve, gdje se **zbog uskog protoka, nagomila materijal nanesen naglim protokom vode**, koji uzrokuje zakrećenje puta Vareš – Vareš – Olovo – Tuzla, odnosno Vareš – Careva Čuprija – Zavidovići.

Općina Vareš je naručilac izrade Glavno projekta regulacije rijeke Stavnje kroz naselje Hodžići u dužini od 625m, dana 17.09.2018. godine. Izrada glavnog projekta je povjerena IBIS doo Sarajevo.

Lokalitet Mala Rijeka:

Na lokalitetu Mala Rijeka ispod naselja Tisovci nalazi se izgrađena brana za stvaranje akumulacije vode za potrebe flotacije Rudnika Energ oinvesta. Podizanjem brane (nasipa),

⁴² Procjena ugroženosti od prirodnih nesreća, mart 2012. , CZ Općine Vareš

stvoreno je akumulaciono jezero koje predstavlja potencijalnu opasnost (u slučaju oštećenja i popuštanja brane) za područje nizvodno od Male rijeke (Dabravine). Zbog toga je potreban stalni nadzor i motrenje ovog područja u Maloj rijeci (jezera i brane), kako bi se izbjegle eventualne posljedice.

Rijeka Tribija

Rijeka Tribija se za vrijeme naglog topljenja snijega i obilnijih padavina povremeno izlije i **ugrožava most** koji se nalazi na samom kraju sela prema Vijaci.

Rijeka Očevijica

Usljed naglih padavina dolazi do izlivanja rijeke Očevijica koja ugrožava most kod okretaljke te naselje Bare i **dva majdana** nizvodno.

Bukov potok

Sa istočne strane gradskog područja neposredno ispod Jojića mosta u rijeku Stavnju ulijeva se Bukov potok. Tu povremeno dolazi do izlivanja vode zbog nanosa pruća i drveća na branu, koja u momentima naglih pljuskova i dotoka voda, ne može da primi svu količinu vode tako da dolazi do **plavljenja prometnice** i kretanje je u tim momentima otežano.

Izlijevanje Bukovog potoka može **ugroziti zgradu JKP Vareš i prilaz Osnovnoj školi Vareš**. Nagomilavanje naglim dotokom vode kod zgrade Policijske stanice često se **ugrožava prolaz** tom prometnicom.

Planinički potok

Sa desne strane regionalnog puta Vareš – Sarajevo u Pajtov Hanu u rijeku Stavnju ulijeva se Planinički potok, koji se u vrijeme velikih kiša izlijeva i nanosi velike količine materijala (zemlje i kamenja) **na pomenutu prometnicu**. Izvršena je regulacija potoka pred samim ulijevanjem u rijeku Stavnju, međutim u posljednje vrijeme zbog učestale neplanske sječe i prorjeđivanja šume kao i na drugim područjima, dolazi do naglog prikupljanja vode i njenog izlivanja.

Nakon maja 2014.godine kada su se dogodile velike poplave u Zeničko-dobojskom kantonu a i u široj regiji, zabilježeno je veći broj ugroženih objekata, a samim tim i veliki broj ugroženog stanovništva.

Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na prijedlog Kantonalne uprave civilne zaštite, na 63. sjednici, održanoj 21.07.2016. godine donosi Odluku o Procjeni ugroženosti teritorije Zeničko-dobojskog kantona od prirodnih i drugih nesreća od juna 2016.

Procjeni ugroženosti teritorije Zeničko-dobojskog kantona od prirodnih i drugih nesreća urađena je od strane Kantonalne uprave civilne zaštite u skladu sa tačkom 20. Metodologije za izradu procjene ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/04). U postupku ažuriranja procjene ugroženosti izvršeno je usklađivanje i sa Procjenom ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća Federacije Bosne i Hercegovine, koju je razmatrala i usvojila Vlada Federacije na 139. radnoj sjednici održanoj 13.11.2014.godine.

Odbrana od poplava

Na osnovu Uredbe o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda („Službene novine Federacije BiH“, broj: 26/09) donesen je Kantonalni operativni plan odbrane od poplava („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 1/14).

Izrađen je Elaborat o stanju uređenosti riječnih korita u Zeničko-dobojskom kantonu sa prijedlogom mjera zaštite priobalnog pojasa, marta 2014. Godine, od strane Instituta za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu, a isti se nalazi u Ministarstvu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu.

Preventivne mjere:

- regulacija vodotoka rijeke Stavnje kod tunela za Ponikve,
- vršenje preventivne kontrole vodotoka rijeke Stavnje na području općine,

- čišćenje korita od granja, nanosa smeća, naročito oko mostova i uskih grla, gdje se potoci ulijevaju u rijeku Stavnju,
- saniranje oštećenja na potpornim zidovima i kaskadama i mostovima,
- zatrpavanje kamenom rupa nastalih potkopavanjem zidova i kaskada,
- preventivna kontrola i čišćenje vodotoka potoka od smeća i nanosa kao i ulaznih građevina potoka naročito Bukov i Planinički potok
- saniranje oštećenja na kanalizacijskim dijelovima potoka, ulaznim građevinama i pregradama za postavljanje nanosa

KLIZIŠTA

Klizišta predstavljaju posebno značajnu opasnost za materijalna dobra i ljudske živote. Klizišta se javljaju najčešće u tercijalnim i kvartarnim naslagama, a odroni i na strmim padinama i zasjecima. Nagib terena je u direktnoj vezi sa stabilnošću istog.

Za vrijeme izuzetnih padavina koje se javljaju u jesen ili proljeće dolazi do velikog opterećenja podzemnim i površinskim vodama i uzrokuju povećanje opterećenja lokalnih padina.

Početkom mjeseca maja 2014. god. desile su se nezapamćene poplave na cijelom području Bosne i Hercegovine, a i šireg regiona.

Sektor za inženjersku geologiju (IG) / Federalni zavod za geologiju Sarajevo je napravio Izvještaj o stanju na terenu i u općini Vareš.

Tabela 2.16.1.1. Općina Vareš, klizišta na Stambene i pomoćne individualne objekte

	Naselje / Ulica	Broj Klizišta	Površina (m ²)	Stambeni objekti broj			Pomoćni objekti broj		
				srušen	oštećen	ugrožen	srušen	oštećen	ugrožen
MJESNA ZAJEDNICA	Borovica	6	9.000	1		1			
	Očevija	2	1.600	1					
	Striježevo	3	3.000		2	1			5
	Stupni Do	3	1.500			2			
	Ligatići	8	9.600						
	Mižnovići	6	8.200			1			
	Duboštica	4	4.000			2			
	Vareš	9	7.500		4				
	Dragovići	2	2.000						
	Budoželje	3	3.000						
Pajtov Han	2	1.000							
Dabravine	10	10.000			1				
Sveukupno Općina		58	60.400	2	6	8			5

Tabela 2.16.1.2. Uticaj klizišta na autocestu, magistralne, regionalne, lokalne, nekategorisane ceste i pruge

OPĆINA	Ceste	Autocesta (m ^l)	Magistralne (m ^l)	Regionalne (m ^l)	Lokalne (m ^l)	Nerazvrstane (m ^l)	Pruge (m ^l)
Σsou=.....m ^l	srušene					23	
Srušeni=.....m ^l	oštećene				375	335	
Oštećeni=.....m ^l	ugrožene				333	140	
Ugroženi=.....m ^l	Ukupno Općina				708	498	

Tabela 2.16.1.3. Uticaj klizišta na Instalacije - vodovodne, kanalizacione, elektro (podz.i nadzemne), telefonske (podz.i nadzemne) i potporni zidovi

OPĆINA Σsou=.....m ^l	Instalacije	Vodovod (m ^l)	Kanalizacija (m ^l)	Elektro inst. (m ^l)	Telef.ins. (m ^l)	Potporni zidovi (m ^l)
Srušene=.....m ^l	srušene					298
Oštećene=.....m ^l	oštećene					
Ugrožene=.....m ^l	ugrožene			100		
	Ukupno Općina			100		298

Tabela 2.16.1.4. Uticaj klizišta na Poslovne objekte

OPĆINA Σsou=.....m ^l Srušen=.....m ^l Oštećen=.....m ^l Ugrožen=.....m ^l	Mjesna zajednica	Poslovni objekti broj		
		srušen	oštećen	ugrožen
	Ligatići		1(Područna škola)	

Problem klizišta će ostati duže vremena prisutan dok se rješavanju problema ne priđe sistematski i svrsishodno. **Potreban je stalan nadzor i praćenje (monitoring) zemljišta.**

⁴³Na osnovu podataka i informacija koje smo dobili od općinskih/gradskih Službi civilne zaštite, kao i na osnovu katastarskih evidencija u općinama Zeničko-dobojskog kantona, općina vareš ima ukupno 56 Klizišta, aktivnih 55 i jedno sanirano klizište

U općini Vareš evidentirana su područja koja su ugrožena klizištima:

1. Lokalitet ležišta Smreka ulica Tirići i ulica Kota
2. Lokalitet ležišta Brezik
3. Lokalitet u ulici Matijevići u Varešu
4. Lokalitet Stupni Do
5. Lokalitet Pogar
6. Lokalitet Ligatići

1. Lokalitet ležišta Smreka – Ulica Kota

Na ovom lokalitetu pukotine su se pojavile prije 20-ak godina a evidentne su i danas. Glavni uzrok pojave klizišta je dugogodišnja eksploatacija željezne rude na **površinskom kopu Smreka**. Kako je eksploatacija završena prije više od 10 godina ni do danas nije došlo do rekultivacije, odnosno sanacije rudnika (rudničkih prostora). Najintenzivnije pukotine su iznad sjevernih završnih etaža kopa Smreka što uvjetuje obrušavanje materijala od stare šale na istočnoj strani kopa (iznad "K"objekata) pa do Kote (vrha).

Pojava pukotina evidentna je i **u ulici Kota** gdje je ugrožena stabilnost 10-ak stambenih objekata, a koja se ogleda kao pucanje temelja i fasada na tim objektima čime je ugrožena i sigurnost ljudi u njima. Sve ukazuje da je teren na blagom pokretu, odnosno da se radi o pojavi klizišta, koji se može intenzivirati posebno u proljeće, u vrijeme povećanog dotoka vode usljed topljenja snijega ili obilnijih padavina kiše. Zato jedan od prioritetnih zadataka na ublažavanju ovog problema je regulisanje svih izvora i površinskih voda na pokrenutom terenu.

⁴³ Odluka o Procjeni ugroženosti teritorije Zeničko-dobojskog kantona od prirodnih i drugih nesreća iz 2016.

Na samom površinskom koku Smreka u posljednjih 10-ak godina došlo je do formiranja jezera čija je makimalna dubina oko 100 m. Takođe je na južnoj strani kopa, gdje je pad slojeva veoma nepovoljan, došlo do formiranja klasičnog klizišta, čija se masa u vrijeme povećanih dotoka vode zbog topljenja snijega ili obilnijih padavina kiše, može brže pokrenuti prema jezeru.

Prijedlog mjera:

- Izvršiti regulaciju svih izvora i površinskih voda kako u ulici Kota tako na samom površinskom koku
- Neophodno je postaviti repere za geodetsko snimanje radi praćenja intenziteta pomjeranja tla i blagovremene intervencije u slučaju potrebe
- Sanacija rudničkih prostora

2. Lokalitet ležišta Brezik

Na ovom lokalitetu eksploatacija željezne rude **na površinskom koku** prestala je prije više od 15 godine i prešlo se na eksploataciju podzemnom metodom, ali ni do danas nije došlo do sanacije površinskog kopa od strane Rudarstva. Zbog toga je prije svega, došlo do obrušavanja materijala na etažama unutar kopa, ali daleko veći problem je u tome što je došlo do stvaranja većih pukotina i kretanja materijala iznad završne konture kopa na istočnom dijelu, čime je znatno ugrožena stabilnost lokalnog puta na tom području.

Nešto blaže pojave pukotina su primijećene i na području Mlakvi prema Diknjićima, ali trenutno ne predstavljaju veći problem. To je posljedica eksploatacije željezne rude u jami Droškovac. Kako je eksploatacija i ovdje prestala, sada dolazi do uspostavljanja poremećene prirodne (ravnoteže) stabilnosti terena koja se ogleda kroz slabo slijeganje tla.

Prijedlog mjera:

- Utvrditi regulaciju svih izvora i površinskih voda kako u ulici Kota, tako na samom površinskom koku
- Neophodno je postaviti repere za geodetsko snimanje radi praćenja intenziteta pomjeranja tla i blagovremene intervencije u slučaju potrebe
- Sanacija rudničkih prostora

3. Lokalitet u ulici Matijevići u Varešu

Na padinama lijeve obale rijeke Stavnje u **ulici Matijevići u Varešu** (iznad pekare) formirana su dva međusobno odvojena klizišta koja su aktivirana poslije dugotrajnih kiša u maju 1965 godine, o čemu postoji detaljan Izvještaj o inženjersko – geološkim karakteristikama terena. Gornje klizište je daleko iznad objekata i to fosilno klizište trenutno ne predstavlja veću opasnost. Međutim, donje relativno manje klizište u posljednjih par godina se ponovno aktiviralo, a pokrenuti materijal je nalegao i ugrozio **stabilnost kuće vl. Marcela Vrhovčić i Franje Zlović** kao i potporni zid kod kuće Janka Miletić. Pregledom terena može se konstatovati da je pokrenut glinoviti materijal debljine 3-9 m (dokazano istražnim bušotinama), a iznad samog klizišta nije riješena regulacija izvorišnih voda kao ni površinska voda u vrijeme obilnijih padavina kiša.

Prijedlog mjera

izvršiti regulaciju površinskih voda iznad klizišta

- Ukloniti obrušeni materijal iznad pomenutih objekata
- Uzgraditi odgovarajući betonski potporno drenažni zid iznad ugroženih objekata
- Pošumljavanje ugroženog područja odnosno sađenje brzorastućih stabala

4. Područje Stupni Do

U selu Stupni Do, neposredno iznad seoskog groblja, došlo je do pojave manjeg klizišta prije 4-5 godina. Na samom **groblju** evidentno je pomijeranje tla, što je izazvalo nagib većine

nadgrobnih spomenika-nišana. Iznad groblja, a ispod puta takođe su oštećena dva objekta, a tragovi pomijaranja evidentni su i iznad puta.

Jedan od glavnih razloga formiranja klizišta su površinske, odnosno podzemne vode čija regulacija nije urađena.

U gornjem dijelu klizišta javlja se povremeni izvor čija voda takođe nije regulisana.

Prijedlog mjera

- Izvršiti regulaciju svih površinskih voda radi njihovog izmještanja izvan zone klizišta
- Uraditi betonski potporno drenažni zid iznad puta koji presijeca klizište u dužini 50-60 metara.

5. Lokalitet Pogar

Na lokalnoj cesti u Mjesnoj zajednici Pogar, na potezu od Bara na udaljenosti od oko 200 metara došlo je do klizanja zemljišta ispod ceste, što ugrožava prolaz ovom komunikacijom, tako da lako može doći do prekida prometa i veza stanovništva jednog dijela Pogari, Borovica i Duboštica sa Varešom.

Prijedlog mjera

- Izvršiti sanaciju klizišta ispod ceste i spriječiti prekid pomenutog puta
- Izvršiti stabilizaciju klizišta u području pomenutog puta
- Izraditi drenažne kanale i propuste za vodu
- Riješiti pitanje pristupa klizišta na privatnom zemljištu.

6. Lokalitet Ligatići

U Mjesnoj zajednici Ligatići između naselja Mižnovići –Ligatići došlo je do pomijaranja tla u površini 2000m³- 2500m³, te je jednim dijelom zahvaćen i lokalni put, što je u mnogome prouzrokovalo otežano kretanje vozila.

Razlog formiranja klizišta su podzemne vode čija regulacija nije urađena.

Prijedlog mjera

- Izvršiti regulaciju svih površinskih voda radi njihovog izmještanja izvan zone klizišta
- Izvršiti iskop kanala
- Izgraditi dva propusta, betonskim kanalicama izvesti vodu iz zone klizišta do najbližeg recipijenta (potoka)
- Sanirati kolovoznu konstrukciju
- Nabrojane mjere su preventivne, jer je u ovom slučaju potrebno izraditi projekat sanacije klizišta.

Nakon poplava 2014. godine na području zeničko-dobojskog kantona, Općinska služba CZ je izvršila obilazak i snimanje terena, u periodu od 19.05.-22.05.2014, godine. te je u vidu Informacije na osnovu naloga načelnika evidentirala slijedeća klizišta:

- Klizište iza „MSŠ 2“ Vareš
- Klizište u ulici Zukići
- Klizište iznad porodične kuće Serezlija Nagiba, ul. Pruga Vareš
- Klizište iznad kuće Bešić Asima ul. Pruga Vareš
- Klizište u stijenama – kamenolom ispod regionalnog puta R-444
- Klizište u ulici Ljepovići
- Klizište Kapija
- Klizište ispod Kapije na R-444
- Klizište na Pajtov Hanu ispod bivše klaonice
- Klizište na njivi Berbić Ramiza u Dabrovinama

- Klizište Lazine , Dabravine
- Klizište Pomenići-Labure
- Klizište ispod kuće Kamenjaš Taiba
- Klizište iznad Memića
- Klizište u Lakumu kod kuće Memić Ćamila
- Klizište Pustara kod kuće Kamenjaš Azema
- Klizište iznad pruge u Dabrovinama
- Klizište iznad njive Orozovića , Stupni Do
- Klizište ispod ceste lokalitet Podolina , Stupni Do
- Klizište ispod kuće Likić Muhameda i Likić Zilke, Stupni Do
- Klizište iznad kuće Likić Ejuba, Stupni Do
- Klizište Lokalitet „Priča Do“, Stupni Do
- Klizište kod vikendice Likić Ibri, Stupni Do
- Klizište iznad kuće Hercegovac Ahmeda, Striježevo
- Klizište iznad kuće Hajrudina Radonjići – Striježevo
- Klizište iznad lokalnog puta han- Striježevo
- Klizište iznad kuće Dusper Terezije, Duboštica
- Klizište ispod kuće Paviglija Ivke
- Klizište kod kuće Martinović Zlatka
- Klizište kod kuće Đurić Slobodana, Duboštica
- Klizište na putu Sastavci, Donja Borovica
- Klizište iznad kuće Glavić Marijana, Donja Borovica
- Klizište ispod sela Kokošćići
- Klizište u MZ Dragovići

Putne komunikacije:

- -R-444, oštećenje u i ispod tunela
- R-444, klizište u stijenama
- R-444, klizište Kapija
- R-444, oštećenje na lokalitetu ispod kapije
- Lokalni put Dabravine-Luke, uništen potporni zid , dužine 10m
- Lokalni put Dabravine – Luke, ocjepljenje puta u dužini od 3m
- Lokalni put Han- Striježevo, pucanje ceste iznad kuće Hebratovići
- Lokalni put Pajtov Han –Striježevo, pucanje ceste u dužini cca 50m
- Lokalna cesta Križ- Duboštica, otcepljenje u dužini cca20m kod kuće Đurić Slobodana
- Lokalna cesta Križ – Sastavci - Donja Borovica- oštećenje na više lokaliteta, potrebno za izgradnjom potpornog zida u dužini cca100m
- Lokalna cesta Križ – Sastavci- Donja Borovica, oštećenje kolovoza cca 50m (klizište)
- Lokalna cesta Sastavci- Donja Borovica, ispod kuće Gluvić oštećen asfaltni kolovoz u dužini od cca80m
- Most u Donjoj Borovici, potrebna izgradnja potpornog zida 4-5m dužine
- Put Donja Borovica – Luke, otcepljenje puta na više lokacija (cca 80m)
- Lokalna cesta Striježevo – Kokošćići, napuknuća asfalta na dva mjesta u dužini po 30-40m, moguće otcepljenje puta
- Lokalna cesta Strica – Zaruđe. Oštećenja na propustima i temeljima mostova od podlokaavanja Zarudskog potoka

Okolna zemljišta:

- Njiva Osmanović Bećira, vidljive pukotine , Dabravina
- Njiva kod Vijadukta, vidljive pukotine
- Njiva Gradac, Dimitrijević Mare, vidljive pukotine, Dabravine
- Njiva Kolanović Stjepana u Dobošćici

Monitoring i prevencija:

Neophodno je ažuriranje podataka od strane nadležne Općinske službe i georeferenciranje pojedinih klizišta, kao i podaci o njihovom saniranju i monitoringu.

- **Općina Vareš i nadležne službe moraju uspostaviti katastar klizišta.**

Sva navedena klizišta potrebno je lokacijski ažurirati. Raspoloživi podaci o klizištima na području općine Vareš prikazani su na tematskoj karti „Ugroženost prostora“

POTRESI

Potresom se zove i sam proces rasjedanja, vibriranja Zemljine površine uzrokovano rasprostiranjem elastičnih valova koje seizmografi zapisuju, a seizmolozi (i ostali) mogu osjetiti. Hipocentar potresa može biti na dubinama do oko 800 km. Kod nas su svi potresi unutar gornjeg dijela Zemljine kore na dubinama do 25 km.

Potresi mogu biti: tektonski (95%), vulkanski (povremeno brojni), urušeni (rijetki, u rudnicima) i umjestni (NE, HE...).

Tektonski potresi nastaju na rasjedima, bilo starim, bilo novim, pod utjecajem tektonskih sila. Svi rasjedi nastali su pri nekom potresu. Ovoj opasnosti i rizicima su podložne sve urbane sredine. Tačno vrijeme pojave i jačine potresa nije moguće predvidjeti, zato u naseljenim mjestima potres uzrokuje velika razaranja i druge nesreće:

- Rušenje objekata
- Nastanak požara (eksplozicije plinskih instalacija i havarija u električnim
- Dalekovodima i stambenim i industrijskim razvodnim el. mrežama)
- Oštećenja komunalnih instalacija
- Oštećenja PTT mreže i dr.

Potresi većih razmjera mogu blokirati cjelokupni život i rad. Stanovništvo je psihički depimirano te ga je teško angažovati u zadacima zaštite i spašavanja.

Prostor općine Vareš spada u trusna područja. U pogledu seizmoloških uslova spada zoni 6-7°C MCS.

VISOKI SNIJEG I SNJEŽNI NANOSI

Na osnovu prethodno obrađenog poglavlja o klimatskim uslovima može se konstatovati da područje ZE-DO kantona pripada oblasti umjereno – kontinentalne klime sa hladnim zimama, sa srednjim brojem: 15 dana i > 10 cm snježnim pokrivačem u mjesecu januaru / siječnju. Absolutna minimalna temperatura zraka (°C) takođe je zabilježena u prvom mjesecu i iznosi (-23,9°C).

U posljednjih 5 godina područje ZE-DO kantona je bilo zahvaćeno obilnim snježnim padavinama u toku XII mjeseci od 51 cm.

⁴⁴Zbog velike nadmorske visine općina Vareš i okolne mjesne zajednice su često zahvaćene i ugrožene od strane snježnih padavina i nanosa te većim dijelom i poledice.

Velike količine padavina i poledice česta su pojava na području općine, a naročito je pojava poledice zastupljena u ulicama gradskog područja Stojkovići, Put mira, Selište, Ljepovići, Novakovići i Nikovac, te u Vareš Majdanu ulice Majdanska, Čamilov potok, Planinarska i Ljevarska.

⁴⁴Procjena od prirodnih i drugih nesreća, CZ Vareš, mart 2012.godine,

U općini Vareš ima više od 20 ruševnih objekata na kojima bi snježne padavine izazvale oštećenja i rušenje.

Nema strogo postavljenih graničnih vrijednosti koje određuju jake padavine snijega s posljedicama po promet, dalekovode i sl. Može se uzeti sa sigurnošću da će 50 cm novog snijega prouzročiti probleme u odvijanju prometa.

OLUJA I MRAZ

Olujom se smatra vjetar brzine 17,2 m/sec, odnosno 82 km/h (jačine 8° po Boforovoj skali ili više), koji lomi grane i stabla, valja i lomi usjeve, otreša plodove voća i nanosi štetu građevinskim objektima.

Mraz, slana i inje nastaju pri temperaturi zraka nižoj od 0°C. Tada se stvaraju ledeni kristali koji se u različitim vidovima hvataju i slažu na vodoravnim i upravim površinama. Na stranama okrenutim sjeveru led može stvoriti vrlo debele naslage. Mraz, slana i inje mogu prouzrokovati znatne štete na poljoprivrednim kulturama i građevinskim objektima.

Veoma je važna zaštita od ovih pojava naročito u područjima koji ovise o poljoprivrednoj proizvodnji.

⁴⁵Obzirom na nadmorsku visinu područje općine Vareš predstavlja izrazito područje za intenzivnije djelovanje vjetra, grada i suše.

Procjenjuje se da periodični udari vjetra s obzirom na konfiguraciju terena mogu postići intenzitet žestoke oluje (24-28 m/sec).

Vjetrovi se najčešće javljaju u proljetnom dijelu godine, a moguća su njihovim dejstvom oštećenja krovnih konstrukcija i rušenja stabala, kidanje elektroinstalacija i PTT instalacija. Obim ovih šteta ne bi zahtijevao angažiranje većih snaga zaštite.

TUČA (GRAD, LED) I SUŠA

Atmosferska padavina u čvrstom stanju (led) promjera 5 mm ili više naziva se tuča. Svojim udarom izaziva velika oštećenja ili uništenja poljoprivrednih i šumskih kultura, a može prouzročiti štete i na drugim objektima (građevinskim i dr.).

Grmljavinske nepogode, bučno praćene jakim olujnim vjetrom, odnosno jakim padavinama sa tučom i bez nje, uzrokuju probleme u prometu, štete na zgradama i u zemljoradnji. U planinskim područjima izazivaju jake bujice, poplave na manjim rijekama i klizišta na mekanu tlu.

Na području ZE-DO kantona ustanovljena su prosječno 2-3 dana tuče u toku godine. U Varešu Pojava grada je u prosjeku 2-3 puta godišnje najviše u periodu april/travanj-septembar/rujan, a najčešće u maj/svibnju. Po veličini ledena zrna su najčešće veličine lješnjaka i na ugroženom prostoru zbog gustoće prouzrokuje obilnije štete na poljoprivrednim i šumskim kulturama.

Posljedice suše najnepovoljnije bi se odrazile na snabdijevanje vodom za piće pojedinih mjesnih zajednica (Kadarići, Neprivaj i Dragovići) kao i područja koja se snabdjevaju vodom za piće iz lokalnih izvorišta.

Intenzivnija suša na području općine Vareš prisutnija je u posljednjih 5 godina i uticala je na stvaranje pogodnih uvjeta za razvoj sekundarnih štetnika, prvenstveno potkornjaka, naročito na četinarskim vrstama drveća. ali istovremeno ova ocjena važi i za oblast poljoprivrede, gdje su registrovani manji prinosi u ratarstvu i voćarstvu.

MASOVNE POJAVE LJUDSKIH, ŽIVOTINJSKIH I BILJNIH BOLESTI

Epidemije - zarazne i druge bolesti kod ljudi

U pogledu vodećih zaraznih bolesti posljednjih godina najčešće se javljaju : vodene ospice,

⁴⁵ Procjena od prirodnih i drugih nesreća, CZ Vareš, mart 2012.godine,

šarlah, zarazni proljev, zarazna žutica, salmoneloze, zarazno trovanje hranom, a po epidemiološkom značaju na prvom mjestu bi bile slijedeće zarazne bolesti: gripa, dizenterija, zarazni proljev, trbušni tifus, zarazna žutica, salmoneloze i trovanje hranom.

Postoji i stalna prijetnja izbijanja epidemije kju groznice i bruceloze, kojih je u susjednim općinama bilo kao i zarazne žutice, zbog velikog broja lokalnih vodnih objekata nad kojima ne postoji nikakva sanitarna kontrola. Bjesnilo je prisutno među divljim životinjama, a zbog broja pasa i mačaka lutalica u gradu i prigradskim naseljima nije isključena pojava ove bolesti. Epidemija mišije – hemoragične groznice se javlja u godinama pogodnim za razmnožavanje šumskih glodara i prisutna je na ovom području svakih nekoliko godina.

U Varešu od humanih zdravstvenih ustanova egzistira samo **Dom zdravlja** i u stručnom, tehničkom i svakom drugom pogledu može odgovoriti problemima pri pojavi epidemije i saniranju iste.

Higijensko-zdravstvena kultura nije na zadovoljavajućem nivou. Kontrola kvaliteta vode se vrši ali ne u dovoljnoj i zadovoljavajućoj količini.

Povremeno se kontrolišu samo gradski vodovodi i dva puta godišnje voda iz osnovnih škola na području općine. Oko 48% seoskog stanovništva pije vodu koja je neispravna ili nepoznatog zdravstvenog kvaliteta. Dom zdravlja financijski nije u mogućnosti uraditi više analiza.

Deratizacija se provodi sistematski u dvije faze (proljeće i jesen) i uglavnom se uspješno provode, a zadnje dvije godine je u organizaciji Kantonalnog zavoda za javno zdravstvo. Brojnost štetnih glodara u naseljenim mjestima je pod kontrolom.

Dezinfekcija objekata se vrši po pozivu radnika **HES-a**.

Kantonalni zavod za zdravstvenu zaštitu Zenica predstavlja ustanovu koja vrši prikupljanje podataka i njihovu statistiku obradu uklapajući epidemiološku sliku općine Vareš, kao mikrosredine u cjelovitu sliku Kantona, Federacije i šire i time obavještava Dom zdravlja.

Epizootije – zarazne bolesti životinja

Epizootija, odnosno epidemija je pojava zarazne bolesti koja, s obzirom na učestalost, vrijeme, mjesto i ugrožene vrste životinja, odnosno ljudi, nadilazi očekivani broj slučajeva.

Pojava zaraznih bolesti kod životinja osim ekonomskih šteta, može uzrokovati opasnost po zdravlje ljudi u slučaju pojave zoonoza kao što su bruceloza, tuberkuloza, antrax, itd.

Osnovni tipovi opasnosti su:

- Zarazne bolesti s liste A prema kodeksu O.I.E. (ured za zarazne bolesti u Parizu);
- Zarazne bolesti s liste B i C prema kodeksu O.I.E.;
- Unos štetnih agensa s namirnicama životinjskog porijekla koji mogu dovesti do masovnog oboljevanja ljudi;
- Oboljevanje životinja zbog ishrane hranjivima koja sadrže štetne agense(mikroorganizmi, teški metali, pesticidi, rezidue lijekova i radinukelida kao i komponente životinjskog porijekla zbog npr.pojave bolesti Idih krava.

⁴⁶Jedan od problema je pojava antraxa ili crnog prišta od kojeg je 1996.god. zabilježene po dvije osobe u Zenici i Kakanju. Distriktima kod nas su proglašena mjesta : Kakanj i Zenica.

Zarazne bolesti koje bi mogle da ugroze stočni fond na teritoriji općine Vareš su bolesti koje su razvrstane u grupu A Međunarodnog zoosanitarnog kodeksa. To su visoko zarazne bolesti koje uzrokuju velike ekonomske štete i ugrožavaju opstanak pojedinačne životinjske vrste. To su: slinavka i šap, vezikularna bolest svinja, goveđa kuga i kuga malih preživara, zarazna pleuropneumonija, plavi jezik, ovčije i kozije boginje, konjska kuga, afrička i klasična svinjska kuga, kuga živine i Njukastl bolest.

⁴⁶ Podaci Procjene ugroženosti Ze-do kantona 2005.god.

Prema podacima iz 2010. godine na području općine Vareš evidentirano je sljedeće stanje stočnog fonda:

Goveda	Konji	Ovce	Svinje	Koze	Živina	Košnice pčela
2000	40	5000	150	150	8.000	500

Osim toga, ekonomske štete mogu izazvati i sljedeće bolesti koje su manje zarazne: bedrenica, bjesnilo, bruceloza, enzootska leukoza goveda, goveđa spongioformna encefalopatija, trihinelozna, tuberkuloza. To su bolesti koje su od interesa za Federaciju i određene su listom OIE (Međunarodni ured za epizootije).

U 2010godini oboljelo je ukupno 89 životinja raznih vrsta. To su pretežno organske i funkcionalne bolesti. Dijagnostikovanih zaraznih bolesti nismo imali, kao ni sumnje u iste. Saradnja sa Veterinarskim fakultetom u Sarajevu i kantonalnim Veterinarskim Zavodom u Zenici je vrlo korektna, a ogleda se u određenim laboratorijskim i dijagnostičkim uslugama, naročito na zarazne bolesti.

ZAŠTITA BILJA I BILJNIH PROIZVODA

Zaštita od kalimiteta biljnih bolesti i štetočine

Pod biljnim bolestima, podrazumijevaju se oboljenja koja su prouzrokovana gljivicama, bakterijama, virusima, mikroplazmom i parazitnim cvjetonošama, a pod biljnim štetočinama: štetni insekti, štetna stonoga, štetne namatode, štetni puževi, štetni sisari i štetne ptice.

Karantenske biljne bolesti i štetočine su biljne bolesti i štetočine koje predstavljaju posebnu opasnost za biljke koje napadaju i koje radi sprječavanja ili širenja, zahtjevaju mjere za njihovo sprječavanje, suzbijanje ili iskorjenjivanje.

Poljoprivredne kulture i uopće svo bilje, kao i svi proizvodi od bilja, koji se čuvaju do trenutka upotrebe u različitim skladištima, neprestano su podložni napadu uzročnika bolesti i štetočina. Na teritoriji Ze-do utvrđeno je stalno prisustvo jednog broja bolesti i štetočina, koje se po značaju dijele na karantenske i ekonomski štetne.

Općina Vareš raspolaže sa 8830 ha poljoprivrednog zemljišta ili 23% od ukupne površine.

Šumama četinarske i liščarske prekriveno je 14.020.ha

Poljoprivredno zemljište iznosi cca 10.270 ha.

Obzirom da teritorija općine, ne predstavlja izrazito poljoprivredno područje, proizvodnja se odvija uglavnom u individualnom sektoru.

Prisustvo biljnih bolesti i štetočina na poljoprivrednim kulturama je uobičajenog inteziteta tako da nije potrebno poduzimati dodatne mjere zaštite navedenih kultura.

TEHNIČKO – TEHNOLOŠKE NESREĆE

Veliki šumski požari i požari na stambenim, poslovnim, industrijskim i drugim objektima, rušenje brana na hidroakumulacijama (HA) i preljevanje vode preko brana na hidroakumulacijama, ekspanzija plinova i opasnih materija, radioaktivno i drugo zagađenje vazduha, vode, zemljišta i namirnica biljnog i životinjskog porijekla, rudarske nesreće i slijeganje zemljišta usljed eksploatacije ruda ili mineralnih sirovina su posljedice nastale usljed tehničko – tehnoloških nesreća.

POŽARI

Veliki šumski požari

Općina Vareš ima ukupno 13.268,50 ha površina pod šumom iznosi, od toga je 80% su četinarske, a 20% liščarske šume koje mogu biti ugrožene.

Na obavljanju poslova vezanih za provođenje preventivnih mjera zaštite, gašenja požara i spašavanja ljudi i materijalnih dobara angažiraju se Profesionalna vatrogasna jedinica i dobrovoljna vatrogasna jedinica " ŠPD Zavidovići PJ Šumarija" Vareš.

Najčešći uzrok pojave šumskog požara je ljudski faktor ali ova problematika nije konsekventno sankcionirana. Štete koje šumama neposredno nanosi čovjek rezultat su neprovođenja Zakona o šumama i provedbenih propisa, što ima za posljedicu neuspostavljanja šumskog reda, mehaničkih oštećenja stabala usljed nepažljive upotrebe mehanizacije, nekontroliranog deponiranja otpadnih tvari i td.

Evidentirani su i erozivni procesi nastali usljed nezakonite sječe šuma, osobito na terenima sa strmim nagibima.

Gašenje šumskih požara su složene intervencije i zahtjevaju visoku motiviranost, stepen obučenosti i velike psihofizičke napore vatrogasaca. Glavni problem pri gašenju šumskih požara je nepristupačnost terenu zbog mina i zbog malog broja požarnih puteva, odnosno zapuštenosti tvrdih puteva, što otežava intervenciju i pristup vatrogasnih vozila.

Požari zapaljivih tečnosti i gasova

Ova vrsta požara je najteža i najopasnija po zdravlje i život prisutnih ljudi i vatrogasaca. Posljedice koje bi nastupile u slučaju nekontroliranog izljevanja plinova otrovnih i eksplozivnih materija, odrazile bi se na uposlenike stanovništvo, okolinu i materijalna dobra. Visina nanesenih šteta, ljudske žrtve i broj povriješenih zavisio bi od mnogih faktora.

Havarija može nastupiti uslijed:

- skladištenja naftnih derivata
- transporta ovih materijala
- prepumpavanje, ulivanje, pretakanje i druge manipulacije sa ovim materijama
- subjektivni faktor – djelovanje čovjeka
- električna struja, elektroenergetska postrojenja, instalacije i uređaji na mjestima ugroženim od eksplozivnih smjesa, uslijed pregrijavanja električnih provodnika, kratkog spoja, velikog prolaznog otpora, varničenja i električnog luka uređaja i naprava
- toplotna djelovanja zračenjem sunca, udar groma seizmičko djelovanje zemljišta
- mehanički uzroci – samozapaljenje materijala
- djelovanje čovjeka tj. subjektivni faktor je jedan od najvažnijih uzroka koji dovodi do havarije i pored poduzetih svih mjera zaštite. Naime svaka vrsta skladištenja zapaljivih materija, bilo da je to skladištenje u posudama, buradima, rezervoarima i tankerima zahtjeva posebno i dobro proučene mjere opreza i požarne preventive.

Na području općine registrovane su dvije benzinske pumpe koje uskladištavaju određene količine goriva, kao i privatna preduzeća i trgovine koje nabavljaju i prodaju lako zapaljive materije, kao što su : boje, lakovi i drugi lako zapaljivi materijali. Poseban problem predstavljaju cisterne raznih veličina za zagrijavanje stambenih i privrednih objekata, koje mogu biti potencijalne opasnosti od eksplozija.

Na području općine Vareš locirane su sljedeće benzinske crpke:

- benzinska crpka "Energopetrol" naselje Rajčevac Vareš
- benzinska crpka "Butmir" naselje Prnjavor Vareš

Požari u stambenim i poslovnim objektima

Gusto naseljena područja sa visokim stepenom izgrađenosti predstavljaju stalni rizik od požara i njegovog naglog širenja (npr. veliki procenat gorivog materijala u konstrukciji, sadržaji servisno – zanatskog karaktera (pekare, zanataskе radnje) te neadekvatni prilazi do svih objekata). Poslovni objekti obzirom na tehnološke procese i koncentracije energetskih medija su najizloženiji opasnostima od nastanka požara.

Obzirom na konfiguraciju terena područja općine Vareš, grupisanje lokacija stambenih naselja, poduzeća i ustanova kao i materijala od kojih su ovi objekti izgrađeni, procjenjuje se da je uži centar općine ugroženiji nego njegovi periferni dijelovi.

Od poduzeća lociranih na području općine procjenjuje se da su ugroženije od požara: benzinske crpke u naselju Rajčevcu "Energopetrol" i u naselju Prnjavor – benzinska crpka "Butmir", te Tvornica rezervnih dijelova, kao i poduzeća koja se bave preradom drvene građe.

RADIOLOŠKO, HEMIJSKA I BIOLOŠKA ZAGAĐIVANJA VAZDUHA, VODE, ZEMLJIŠTA
Do zagađivanja vode, vazduha, zemljišta raznim vrstama zagađujućih i štetnih materija (gasovitog, tečnog i čvrstog stanja) može doći kao posljedica: emisija zagađenja iz postrojenja hemijske, naftne, farmaceutske i dr. industrijskih grana.

Ugroženost od bioloških agenasa ogleda se u prisustvu i toksičnom djelovanju mikroba (bakterija, virusi, protozoe) i toksina – otrovnih produkata djelovanja bakterija.

Na prostoru općine Visoko konstantno je prisutna zagađenost u manjoj mjeri i to: zagađenost vazduha, vode i zemljišta raznim hemijskim materijama, prašinom, pepelom, čađi i dr..

Potencijalni rizici pronađene kontaminacije za zdravlje ljudi:

- Unutarnja kontaminacija izazvana uvođenjem koordinanog urana u organizam gutanjem,
- Udisanjem značajnih doza aerozola osiromašenog urana (više od 1 msv)
- Vanjsko zračenje kože beta radijacijom, kontinuiranim izlaganjem kože
- Kontaminacija podzemnih voda i voda za piće

UBLAŽAVANJE I OTKLANJANJE POSLJEDICA TEHNOLOŠKIH HAVARIJA I DRUGIH AKCIDENATA OD RHB AGENASA U MIRU

Eventualne havarije na nuklearnim postrojenjima u pojedinim zemljama imale bi utjecaja na ugrožavanje životne sredine i u drugim zemljama.

Černobil 1986.godine i akcident na nuklearnoj elektrani predstavlja upozorenje da se mogu očekivati sveobuhvatna onečišćenja radioaktivnim tvarima kontinentalnih razmjera, a prouzrokovalo je povećanje razine radioaktivnosti u našoj zemlji.

U septembru 1995.godine na području Bosne i Hercegovine zračne snage NATO-a su u određenim situacijama za onesposobljavanje ratne tehnike Vojske Republike Srpske koristile municiju sa osiromašenim uranom (efikasno streljivo protiv oklopnih borbenih sredstava).

U razdoblju od 12-24. oktobra 2002. godine na traženje Vijeća ministara BiH, u BiH je boravila ekipa stručnjaka Programa Ujedinjenih naroda za zaštitu okoliša (UNEP) radi utvrđivanja prisustva radioaktivnih tvari na prostorima i lokacijama u BiH, na kojima su borbeno djelovane NATO snage u navedenom razdoblju.

Potencijalni rizici pronađene kontaminacije za zdravlje ljudi:

- Unutarnja kontaminacija izazvana unođenjem koordinanog urana u organizam gutanjem,
- Udisanjem značajnih doza aerozola osiromašenog urana (više od 1 msv)
- Vanjsko zračenje kože beta radijacijom, kontinuiranim izlaganjem kože
- Kontaminacija podzemnih voda i voda za piće

RHB zaštita obuhvata:RHB kontrolu, RHB zaštitu (ličnu i kolektivnu) i RHB dekontaminaciju.

OSTALE NESREĆE

Ostale nesreće su: velike saobraćajne nesreće u cestovnom saobraćaju, željezničkom i zračnom prometu, nesreće prilikom transporta eksplozivnih i lako zapaljivih materija, nesreće na terenima koji su kontaminirani minsko – eksplozivnim napravama i neeksplozivnim ubojitim sredstvima.

VELIKE NESREĆE U CESTOVNOM, ŽELJEZNIČKOM I ZRAČNOM PROMETU

Posljedice saobraćajnih nesreća se kreću od poginulih do lakše povređenih. U posljednjih 5 godina na području Zeničko – dobojskog kantona broj prometnih nesreća (naročito saobraćajnom) je u znatnom porastu.

Sve cestovne komunikacije na području općine Vareš prostiru se po brdsko –planiskim predjelima sa bezbroj uspona, oštih krivina i mostova. Većina ovih cestovnih komunikacija ne ispunjava potrebne sigurnosne elemente potrebne za odvijanje prometa na istim odnosno za linijski i javni prijevoz. U pogledu frekventnosti ne može se reći da su saobraćajnice opterećene.

Uzroci događanja saobraćajnih nesreća su većinom greške vozača

U slučaju prometnih nezgoda većeg obima angažirali bi se Policijska stanica Vareš, Javno komunalno poduzeće Vareš, Javna ustanova Dom zdravlja Vareš, Profesionala vatrogasna jedinica Vareš i dr.

NESREĆE NA TERENIMA OD MES-a i NUS-a

Na prostoru općine Vareš naročito treba obraditi pažnju na deminiranje u naseljima koja bi trebala biti prioritarna u planskom periodu razdeminiranja . Iskustva ukazuju da je proces deminiranja spor i jako skup posao i ukazuje na ozbiljnost u rješavanju ove problematike.

Deminiranje terena je aktivnost na pregledu i čišćenju terena od zaostalih mina, minsko – eksplozivnih sredstava i neeksplozivnih ubojitih sredstava.

Zaštita od neeksplozivnih ubojitih sredstava (u daljem tekstu NUS-a) je mjera koja se sastoji u pronalaženju otkivanju, obilježavanju, iskopavanju, prenošenju, utovaru, prevovoženju, istovaru, privremenom skladištenju, dezaktiviranju i uništavanju NUS-a na svim područjima na kojima se nalaze ta sredstva.

Ova oblast je detaljnije razrađena u poglavlju “MINSKA SITUACIJA” .

Dosadašnja iskustva ukazuju da je proces deminiranja spor i jako skup posao i ukazuje na ozbiljnost u rješavanju ove problematike.

2.16.2. Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnim i ljudskim djelovanjem izazvanih efekata

2.16.2.1. Prirodne nepogode

POPLAVE

Sprečavanje štetnog djelovanja poplavnih voda vrši se preduzimanjem preventivnih mjera . Obzirom da sprovođenje preventivnih mjera zahtjeva duži vremenski period, donose se operativne mjere i intervencije u periodu kritičnih vodostajima.

Na osnovu Uredbe o vrstama i sadržaju planova zaštite od štetnog djelovanja voda („Službene novine Federacije BiH“, broj: 26/09) donesen je Kantonalni operativni plan odbrane od poplava („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 1/14).

Preventivne mjere:

- regulacija vodotoka rijeke Stavnje kod tunela za Ponikve,
- vršenje preventivne kontrole vodotoka rijeke Stavnje na području općine,
- čišćenje korita od granja, nanosa smeća, naročito oko mostova i uskih grla, gdje se potoci ulijevaju u rijeku Stavnju,
- saniranje oštećenja na potpornim zidovima i kaskadama i mostovima,
- zatrpavanje kamenom rupa nastalih potkopavanjem zidova i kaskada,

- preventivna kontrola i čišćenje vodotoka potoka od smeća i nanosa kao i ulaznih građevina potoka naročito Bukov i Planinički potok
- saniranje oštećenja na kanalizacijskim dijelovima potoka, ulaznim građevinama i pregradama za postavljanje nanosa

Preventivne mjere za sprečavanje erozija:

- Ograničena ili potpuna zabrana krčenja šumskog drveća, grmlja i voćnjaka;
- Zabrana davanja odobrenja za ispašu ili pašu određene vrste stoke;
- Ograničenje korištenja pašnjaka propisivanjem vrste i broja stoke, vremena i načina ispaše;
- Zabrana kopanja i preoravanja livada, pašnjaka i neobrađenih površina na strmim zemljištima i njihovo pretvaranje u njive sa jednogodišnjim kulturama;
- Određivanja obaveznog zatravnjavanja strmog zemljišta;
- Zabrana nelegalnog vađenja zemlje, pijeska, šljunka i kamena.

KLIZIŠTA I ODRONI

Bez izrade **katastra klizišta**, ovaj problem će i dalje ostati prisutan. Potreban je i stalni monitoring klizišta. Osim ovih preduvjeta određenim aktivnostima moguće je spriječiti pojavu novih i širenja djelovanja postojećih klizišta slijedećim mjerama:

- Kontrolisana sječa šume u saglasnosti sa određenim službama u Kantonu;
- Pošumljavanje na svim ugroženim područjima;
- Sprečavanje nekontrolisane gradnje prilaznih puteva i objekata na svim strmim padinama;
- Izgradnja odvodnih kanala za fekalne i oborinske vode;
- Izrada novih odvodnih kanala za površinske vode na već registriranim lokalitetima klizišta;
- Zabrana svih agrotehničkih radova na svim potencijalnim površinama (strmim i ogoljenim)
- Zabrana sječe šume uz sve riječne tokove i puteve.

Prijedlog mjera za općinu Vareš prema evidentiranim područjima koja su ugrožena klizištima:

1. Lokalitet ležišta Smreka ulica Tirići i ulica Kota

Prijedlog mjera:

- Izvršiti regulaciju svih izvora i površinskih voda kako u ulici Kota tako na samom površinskom kopu
- Neophodno je postaviti repere za geodetsko snimanje radi praćenja intenziteta pomjeranja tla i blagovremene intervencije u slučaju potrebe
- Sanacija rudničkih prostora

2. Lokalitet ležišta Brezik

Prijedlog mjera:

- Utvrditi regulaciju svih izvora i površinskih voda kako u ulici Kota, tako na samom površinskom kopu
- Neophodno je postaviti repere za geodetsko snimanje radi praćenja intenziteta pomjeranja tla i blagovremene intervencije u slučaju potrebe
- Sanacija rudničkih prostora

3. Lokalitet u ulici Matijevići u Varešu

Prijedlog mjera:

- Izvršiti regulaciju površinskih voda iznad klizišta

- Ukloniti obrušeni materijal iznad pomenutih objekata
- Uzgraditi odgovarajući betonski potporno drenažni zid iznad ugroženih objekata
- Pošumljavanje ugroženog područja odnosno sađenje brzorastućih stabala

4. Lokalitet Stupni Do

Prijedlog mjera:

- Izvršiti regulaciju svih površinskih voda radi njihovog izmještanja izvan zone klizišta
- Uraditi betonski potporno drenažni zid iznad puta koji presijeca klizište u dužini 50-60 metara.

5. Lokalitet Pogar

Prijedlog mjera:

- Izvršiti sanaciju klizišta ispod ceste i spriječiti prekid pomenutog puta
- Izvršiti stabilizaciju klizišta u području pomenutog puta
- Izraditi drenažne kanale i propuste za vodu
- Riješiti pitanje pristupa klizišta na privatnom zemljištu.

6. Lokalitet Ligatići:

Prijedlog mjera

- Izvršiti regulaciju svih površinskih voda radi njihovog izmještanja izvan zone klizišta
- Izvršiti iskop kanala
- Izgraditi dva propusta, betonskim kanalicama izvesti vodu iz zone klizišta do najbližeg recipijenta (potoka)
- Sanirati kolovoznu konstrukciju
- Nabrojane mjere su preventivne, jer je u ovom slučaju potrebno izraditi projekat sanacije klizišta.

POTRESI

- Utvrđivanje seizmičke mikroregionizacije
- Primjenu pravilnika o tehničkim propisima kod izgradnje objekata u seizmičkom području (praćenje studija o seizmičkim rizicima)
- Primjenu urbanističkih mjera zaštite kod projektovanja i planiranja naselja (paraseizmička gradnja)
- Nužno je kontinuirano praćenje i dokumentovanje nezakonite i neplanske gradnje stambenih i drugih objekata, posebno u zahvatu

VISOKI SNIJEG I SNJEŽNI NANOSI

- Obezbjediti finansijska sredstva u budžetima općina i kantona kako bi se moglo pravovremeno djelovati protiv ugroženosti ljudi i materijalnih sredstava;
- Opremiti i osposobiti meteorološke stanice na području Ze-do kantona kao i kontinuirana edukacija Službi oglašavanja i obavještavanja (OiO).

OLUJA I MRAZ

- Program praćenja globalnog hemijskog sistema atmosfere i sadržaja ozona u atmosferi, praćenje radijacijskih aktivnosti rane najave i prognoze atmosferskih nepogoda i klimatskih ekstrema u cilju zaštite od prirodnih nepogoda i zaštite u slučaju tehnoloških katastrofa i industrijskih nesreća;

- Istraživati osjetljivost pojedinih gospodarskih aktivnosti na klimatske promjene; opremiti i osposobiti meteorološke stanice na području Ze-do kantona, kao i kontinuirana edukacija Službi O i O.

Mjere i aktivnosti

Javno komunalno poduzeće Vareš i ostali nadležni subjekti zaduženi za raščišćavanje u okviru preventivnih mjera treba da vrši pripremu mehanizacije, praćenje vremenske prognoze. Za ove aktivnosti neophodno je blagovremeno sačiniti plan i izvršiti nabavku potrebnih sredstava

TUČA (GRAD, LED)

- Izraditi programe i aktivnosti za nadgledanje i proučavanje rizika od tuče (grada, leda), te pravovremeno djelovati na javnost, kako bi se mogle poduzeti učinkovite i organizirane mjere zaštite u slučaju nastanka nesreće;
- Izraditi planove za izgradnu sistema za protugradnu odbranu, održavati sisteme naročito u područjima sa razvijenom poljoprivredom i voćarstvom;
- Opremiti i osposobiti meteorološke stanice na područjima Ze-do kantona i kao i kontinuirana edukacija Službi O i O.

Mjere i aktivnosti

Javno komunalno poduzeće Vareš i ostali nadležni subjekti zaduženi za raščišćavanje u okviru preventivnih mjera treba da vrši pripremu mehanizacije, praćenje vremenske prognoze. Za ove aktivnosti neophodno je blagovremeno sačiniti plan i izvršiti nabavku potrebnih sredstava

MASOVNE POJAVE LJUDSKIH, ŽIVOTINJSKIH I BILJNIH BOLESTI

Epidemije - zarazne i druge bolesti kod ljudi

Prevenција:

Mjere zaštite su preventivne i neposredne mjere s ciljem sprječavanja ili umanjivanja posljedica na

Stanovništvo općine Vareš.

Pojačati nivo i kvalitet rada svih nadležnih službi iz ove oblasti u općini Vareš u cilju očuvanja i zaštite stanovništva općine Vareš .

Mjere i aktivnosti

- Osiguranje higijenski ispravnosti i kvalitet voda, kao i sanitarna zaštitu izvorišta
- Stalna kontrola gradskih i lokalnih vodovoda
- Uvesti katastar izvorišta u općini Vareš
- Vršiti redovnu dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju grada i objekata

Epizootije – zarazne bolesti životinja

Prevenција

Mjere zaštite su preventivne i neposredne mjere s ciljem sprječavanja ili umanjivanja posljedica na životinje i namirnice životinjskog odrijetla.

JP Veterinarska stanica Općine Visoko ima zadatak i praćenje zdravstvenog stanja životinja i prikupljanje podataka sa popisom stoke.

Mjere i aktivnosti

- zaštitna cijepljenja (bjesnilo, bedrenica, svinjska kuga, i dr.);
- dijagnostičke pretrage (bruceloza, tuberkuloza, trihinelozna, leptospiroza, infektivna anemija konja i dr.)
- dezinfekcija, dezinfekcija i deratizacija.
- utvrđivanje uzroka oboljenja i uginuća životinja;
- zoohigijenske , zootehničke i izolacijske mjere ;
- neškodljivo uklanjanje životinja;
- označavanje životinja;
- podučavanje držalaca životinja i dr.

ZAŠTITA BILJA I BILJNIH PROIZVODA

- Stalna edukacija individualnih poljoprivrednih proizvođača preko kantonalnih stručnih službi koje trebaju biti u stalnom kontaktu sa proizvođačima.
- Osiguranje kontinuiranih mjera nadzora i kontrole unošenja štetnih organizama (inspekcijski nadzor i jake stručne službe na terenu)
- Laboratorijska kontrola proizvoda u cilju zaštite zdravlja bilja, a samim time i zaštite zdravlja ljudi i konzumacija zdravstveno ispravne hrane.
- Kao snage za zaštitu bilja i biljnih proizvoda osnovati službe ili posebne jedinice CZ koje na osnovu procjene ugroženosti na određenom području.

2.16.2.2. Tehničko-tehnološke nesreće

POŽARI

Veliki šumski požari

Gašenje šumskih požara su složene intervencije i zahtjevaju visoku motiviranost, stepen obučenosti i velike psihofizičke napore vatrogasaca. U tom smislu potrebno je:

- Povećati broj požarnih puteva, odnosno rekonstruirati zapuštene puteve koji otežavaju intervenciju i pristup vatrogasnim vozilima
- Pripremiti Procjenu ugroženosti od požara, pored obrazloženja proračuna i navođenja organizacijskih i tehničkih nedostataka navedena Procjena mora sadržavati i grafički prikaz maksimalno mogućih granica širenja požara, odnosno požarnih sektora, mogućih materijalnih šteta i ugroženosti života ljudi od požara. Općinski plan treba da sadrži sve navedeno.

Požari zapaljivih tečnosti i gasova

- Redovna kontrola i nadzor objekata sa zapaljivim tečnostima i gasovima o propisnom skladištenju i držanju opasnih materija;
- Kontrola o propisnom ambalažiranju;
- Kontrola transportnih procesa

Požari u stambenim i poslovnim objektima

- Planiranje, građenje i opremanje objekata izvoditi prema urbanističko-tehničkim uslovima posebno vodeći računa o minimalnoj udaljenosti između objekata, širini saobraćajnice, slobodnim prilazima i protivpožarnim putevima;
- Pri projektovanju i izvođenju objekata primjenjivati građevinske normative, standarde kao i sve druge neophodne pretpostavke koje omogućavaju da se u slučaju izbijanja požara može brzo i efikasno djelovati.

Preventivne mjere zaštite:

- izrada planova zaštite od požara sukladno Zakonu od strane svih subjekata koji su obavezni raditi ove planove,
- planiranje požarnih puteva,
- održavanje hidranata u ispravnom stanju,
- uređenje prilaza do rijeka i potoka kao alternativnih izvora za gašenje,
- redovno servisiranje protupožarnih aparata,
- redovna kontrola od strane nadležnih organa na provođenju preventivnih mjera u poduzećima i drugim ustanovama,
- adekvatno opremanje Profesionalne vatrogasne jedinice u cilju bržeg i uspješnijeg djelovanja prilikom intervencija.

RADIOLOŠKA,HEMIJSKA I BIOLOŠKA ZAGAĐIVANJA VAZDUHA, VODE I ZEMLJIŠTA

Mjere i aktivnosti

- Dokontaminacija radioaktivnosti na ugroženim površinama
- Prevencija u obuci o RHB zaštiti
- RHB zaštita obuhvata: RHB kontrolu, RHB zaštitu (ličnu i kolektivnu) i RHB dekontaminaciju.

UBLAŽAVANJE I OTKLANJANJE POSLJEDICA TEHNOLOŠKIH HAVARIJA I DRUGIH AKCIDENATA OD RHB AGENASA U MIRU

Mjere i aktivnosti

RHB zaštita obuhvata:

- RHB kontrolu,
- RHB zaštitu (ličnu i kolektivnu) i
- RHB dekontaminaciju.

2.16.2.3. Ostale nesreće

Velike nesreće u cestovnom, željezničkom i zračnom prometu

Prevencija:

- Izgraditi još bolji mehanizam praćenja pojava prikupljanja i obrade kao i prezentiranja podataka,permanentno sačinjavanju analiza po mjestu ,vremenu i uzrocima nastanka prometnih nezgoda, te na osnovu analiza usmjeravati Policijske stanice Vareš u cilju smanjenja broja prometnih nezgoda, kao i prekršaja iz oblasti sigurnosti prometa na prometnicama.
- Obezbjediti prisustvo većeg broja policajaca čiji bi pravilan razmještaj i aktiviranje raspoložive tehnike bio u skladu sa izvršenim analizama i u skladu s Zakonom.
- Modernizacija saobraćajnica na području općine Vareš;
- Potrebno je podići nivo tehničke ispravnosti saobraćajnih sredstava;
- Redovno održavati saobraćajnice i saobraćajne oznake, posebno na mjestima koja su ugrožena klizištima, odronima ili poplavama;
- Održavanje i obilježavanje putnih prelaza odgovarajućom signalizacijom na pruzi i na putu;
- Obilježavanje zabrane kretanja prugom i željezničkim područjem za pješake;

Nesreće na terenima od mes-a i nus-a

- Izrada etapnog plana deminiranja sa utvrđenim namjenama prostora sumnjive površine
- Kod izrade etape deminiranja, prioritet imaju područja koja ugrožavaju ljudske živote (urbana područja).

2.17. PROJEKCIJA OSNOVNE NAMJENE PROSTORA

Projekcijom osnovne namjene Prostornog plana općine Vareš, ukupne površine 39.011 hektara (površina rezultat grafičke obrade GIS alatima), utvrđeni su osnovni prostorni pokazatelji i bilansi osnovnih kategorija korištenja zemljišta i to:

- Ukupna površina obuhvata Plana (općina).....	390,11 km ²
- Ukupan broj stanovnika	- postojeći 1991.g. 22. 203
	- postojeći 2013.g. 8.892
	- planirani 2036.g. 8.560
- Bruto gustina naseljenosti.....	22 stan/km ²
	(broj stanovnika/ km ²)
- Neto gustina naseljenosti.....	5 stan/ha
	(broj stanovnika/ha građ.zemljišta)
poljoprivredno zemljište.....	6.515,06 ha ili 16,70 %
šumsko zemljište.....	30.392,23 ha ili 77,90 %
urbana područja i građevinska zemljišta.....	1.762,51 ha ili 4,51 %
površinski kopovi.....	330,00 ha ili 0,85 %
ostale površine.....	11,56 ha ili 0,03 %
	<hr/>
	UKUPNO 39011,00 ha ili 100%

Kako je vidljivo iz ukupnog bilansa namjene površina općine Vareš, šumsko zemljište ima visoko učešće u ukupnoj strukturi, jer zauzima 78,43% što je neophodno uvažiti kao osnovni prirodni faktor u zaštiti životne sredine, uz plansko korištenje drvne mase. Kod utvrđenih kategorija šumskog zemljišta u državnoj i privatnoj svojini neophodno je preduzimati adekvatne mjere unapređenja u skladu sa planom gospodarenja za određena šumsko-gospodarska područja.

Poljoprivredno zemljište predstavlja, takođe, važnu kategoriju u ukupnoj strukturi i zauzima 16,70 % od ukupne površine općine. Prema urađenoj karti bonitetnih kategorija, područje općine Vareš raspolaže sa vrlo ograničenim površinama pogodnim za intezivnu oraničnu proizvodnju. Prva, druga i treća kategorija uopće nisu zastupljene, dok su površine IVa i IVb kategorije ograničene (ukupne površine 707,71 ha). Uzrok tome, pored ostaloga, leži u velikoj razuđenosti reljefa koji postojanje ravnih ili slabo nagnutih površina svodi na vrlo ograničenu mjeru. U ovom segmentu korištenja su utvrđene bonitetne klase kao polazni osnov za pravilno usmjeravanje vrste poljoprivredne proizvodnje.

Na ostalom zemljištu planiran je razvoj urbanih područja, građevinskih zemljišta van urbanih područja na ukupnoj površini od 1.759,35 ha (ili 4,50 % od ukupne površine općine) koje se kroz postojeće i planirane infrastrukturne sisteme (saobraćajne, energetske, komunalne, i dr.) nastoje uvezati u funkcionalne cjeline. Utvrđivanjem urbanih područja i građevinskih zemljišta van urbanih područja poduzimaju se mjere zaštite prostora kao vitalnog resursa koji treba koristiti racionalno i smišljeno, jer se u njemu nalaze resursi poljoprivrednog i šumskog zemljišta od nezamjenjive vrijednosti, kulturno-historijska i područja prirodnih vrijednosti, infrastrukturni koridori i dr.

Definirana urbana područja uključuju osim površina za stanovanje i rad ljudi, i sadržaje društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvaliteta života lokalnog stanovništva. Osnovni princip razmještaja naseobinskih sistema i formiranja centara urbanog razvoja zasnovan je na policentričnom principu, na način formiranja većih središta iz kojih se planira jača inicijativa za razvoj gravitacionih područja (primarni općinski centar u granici Urbanističkog plana i jedan sekundarni centar Dabravine i jedan tercijarni centar Ravne). Kao centri zajednice sela utvrđeno je 29 urbanih područja sa minimalnim sadržajima društvene infrastrukture (područne

škole, ambulante, sportski tereni i sl.) . Ostala naseljena područja utvrđena su kao građevinska zemljišta (sela i zaseoci) koja gravitiraju određenim centrima u cilju zadovoljavanja svakodnevnih i povremenih potreba i takvih područja je 150. Kao građevinska zemljišta za potrebe razvoja turizma sa planiranom izgradnjom vikend objekata utvrđeno je 6 područja, s tim da nisu uzeta u bilansu područja prirodnih vrijednosti.

Za razvoj privrednih i poslovnih djelatnosti utvrđene su privredno-poslovne zone u okviru urbanih područja i građevinskih zemljišta van urbanih područja. Ukupna površina postojećih privredno-poslovnih zona na području općine iznosi cca 58,68 hektara. Najveći broj postojećih privredno-poslovnih zona i subjekata smješten je u centralnom urbanom području općine Vareš gdje su već utvrđene poslovne zone: Lijepovići, Kram, Prnjavor i Vareš Majdan koje se nalaze u granici Urbanističkog plana Vareša. Ovi sadržaji od ukupne površine centralnog urbaniziranog područja općine zauzimaju preko 35 hektara površine (od toga cca 17,24 hektara zauzima Vareš Majdan). Ostale se prostiru na potezu Vareš-Pajtov Han-Dabravine, te na prostorima bivših rudnika Brezik i Tisovci i bivše pilane u Ponikvama. Zbog neiskorištenih postojećih kapaciteta, a u svrhu iskorštenja raspoloživih prostornih i infarstrukturnih sistema, nisu planirane nove privredno-poslovne zone, već je razvoj privrede usmjeren na već postojeće kapacitete.

Utvrđene površine postojećih i potencijalnih ležišta mineralnih sirovina su specifični oblici namjene i korištenja prostora. Iako rudarstvo utječe na okoliš destruktivno, privredni razvoj ove općine je u velikoj mjeri usmjeren upravo na iskorištenje mineralnih resursa.

Na teritoriji općine nalaze se ležišta nemetalnih mineralnih sirovina krečnjaka, spilita, amfibolita i kvarcnog pijeska:

- Ležište krečnjaka: „Kota“ /77,88 ha/ i „Stijene“ /31,94 ha/ – ležišta u fazi eksploatacije;
- Ležišta amfibolita: „Pobilje – Šarena kuća“ /63,02 ha/, Stupčić II /37,81 ha/ - eksploatacioni prostor;
- Ležište kvarcnog pijeska: „Pobrih Han“ /12,00 ha/ – eksploatacioni prostor;

Od potencijalnih ležišta nemetalnih mineralnih sirovina utvrđeno je postojanje amfibolita na lokalitetu Selište (Stipčić I) i spilita na lokalitetu „Kota“, na kojim bi se detaljnim istraživanjima moglo eventualno utvrditi područje eksploatacije.

- Ležište spilita: „Kota“/250,00 ha/ – istražni prostor;
- Ležišta amfibolita: Stupčić I (Selište) /5335,35 ha/-istražni prostor.

Općina Vareš je posebno bogata ležištima metalnih mineralnih sirovina, koje su se na ovom području eksploatisale još od davnina. Na području općine utvrđena su ležišta metalnih mineralnih sirovina željeza i olova-cink-baritna:

- Ležišta željeza: „Smreka - Droškovac“ /225,64 ha/ i „Brezik“ /61,00 ha/ – napuštena ležišta;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača“ /58,43 ha/ – napušteno ležište;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-polje I“ /107,74 ha/, „Veovača-polje II“ /219,35 ha/, „Rupice-Juraševac Brestić“ /535,17 ha/ – istražno-eksploatacioni prostori;

Od potencijalnih ležišta metalnih mineralnih sirovina utvrđeno je postojanje hroma na lokalitetu Duboštica-Tribija, bakra i drugih obojenih metala na lokalitetu Saski Do, te olovo-cink-baritna ležišta na lokalitetima Veovača-Orti-Selište-Mekuše-Barice-Samjljova šuma-Maćak, Driškovac-Brezik i Borovica-Semizova Ponikva:

- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-Orti-Selište-Mekuše-Barice-Samjljova šuma-Maćak“ /1931,01 ha/, „Driškovac-Brezik“ /286,87 ha/ i „Borovica-Semizova Ponikva“ /991,27 ha/;
- Ležište hroma: „Duboštica – Tribija /1063,51 ha/“;
- Ležište bakra i drugih obojenih metala: „Saski Do“ /122,25 ha/.

Trajno rješenje pitanja zbrinjavanja komunalnog otpada na području općine Vareš predviđa sanaciju deponije „Kota“, te u konačnici i njeno zatvaranje, nakon čega bi se prešlo na

regionalni način odlaganje otpada, što je u skladu sa federalnom Strategijom zaštite okoliša 2008-2018. i federalnim i kantonalnim planovima upravljanja otpadom i u sklopu provođenja aktivnosti postepenog zatvaranja i sanacije postojećeg odlagališta/deponije „Kota“ Vareš.

Pored sanacije postojeće deponije u Varešu, predviđa se izgradnja pretovarne stanice i sortirnice za privremeno deponovanje sortiranog otpada na ovoj lokaciji i neophodnih pratećih objekata čija je izgradnja nužna kako bi se ispoštovale regulative BiH i Evropske unije.

Evidentan je i problem rješavanja odlaganja ostalih vrsta otpada-animalnog, medicinskog i dr., za koje je neophodno preduzeti mjere rješavanja na kantonalnom i federalnom nivou.

Površine i objekti evidentirani kao područja prirodnih vrijednosti i kulturno – historijskog naslijeđa, zahtijevaju posebne mjere zaštite i očuvanja uz istovremeno stavljanje u funkciju duhovnih i fizičkih ljudskih potreba (obrazovanje, zdravstvo, kultura, rekreacija, turizam itd).

U strukturi ostalih površina značajno mjesto zauzimaju infrastrukturni sistemi koji osim planirane rekonstrukcije i modernizacije, podrazumijevaju i izgradnju nove mreže (saobraćajna, energetska, komunalna i dr. infrastruktura).

3. PROJEKCIJA RAZVOJA PROSTORNIH SISTEMA

Projekcijom prostornog razvoja i uređenja su tekstualno i grafički razrađeni osnovni pravci razvoja po svim oblastima na način integralnog korištenja i zaštite prostora općine Vareš u planskom periodu 2018-2038.godina. Na osnovu prostornog razmještaja naseobinskih struktura u relaciji sa planiranim infrastrukturnim koridorima, privrednim, društvenim i drugim djelatnostima, nastojeći maksimalno uspostaviti zaštitu prirodnih resursa, utvrđene su smjernice za razvoj prostornih sistema kojim se određuju pravci prostornog razvoja užeg područja.

S obzirom na dominantnost i značaj pojedinih djelatnosti, projekcija razvoja prostornih sistema obuhvata:

- osnovu prostornog razvoja sistema naselja (grafički prilog br.17.),
- osnovu prostornog razvoja privredne i javne infrastrukture (grafički prilog br.18.),
- osnovu prostornog razvoja okoline (grafički prilog br.19.).

3.1. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA SISTEMA NASELJA

Koncepcija razvoja naselja i veze sa urbanim centrom Kantona

Kako je Prostornim planom Kantona planiran razvoj policentričnog modela sistema naselja, tj. odnos i veze općinskih centara sa centrom Kantona, tako se i ovaj Plan oslanja na zadani princip, te je projekcijom razvoja sistema naselja utvrđen razvoj policentričnog odnosa naselja unutar granica općine Vareš.

Primarni općinski centar Vareš, koji je Prostornim planom Kantona okarakteriziran kao kvartarni centar, čiji stanovnici u određenim funkcijama gravitiraju prema tercijarnom centru (općina Breza), sekundarnom centru (Gard Visoko) i primarnom centru (središte Kantona – Grad Zenica), nosilac je razvoja općine Vareš.

Struktura naseljenih mjesta općine Vareš, podrazumijeva pored primarnog - općinskog centra Vareš, još jedan sekundarni centar (Dabravine) i tercijarni centar (Ravne) čime bi južni i istočni dio općine imali svije zonalne centre sa potrebnim nivoom sadržaja društvene i komunalne infrastrukture. Na ovaj način bi se stvorila mogućnost razvoja policentričnog modela naselja za razliku od dosadašnjeg koji je bio izrazito monocentričan i usmjeren samo na primarni općinski centar Vareš. Ostala naselja imala bi tek četvrti nivo centraliteta – centri mjesnih zajednica sa sadržajima koji podmiruju svakodnevne potrebe stanovništva.

U tipizaciji i hijerarhiji centara, utvrđena je jasna vitalna potreba za opremanjem prostora - komunalnom i društvenom infrastrukturom, koja će zadovoljiti potrebe gravitirajućeg stanovništva. Pri tome treba imati na umu vrlo bitnu činjenicu: prostorni razvoj se ne ogleda isključivo u zauzimanju prostora, već u načinu njegovog korištenja, koje mora biti racionalno, funkcionalno opravdano i u skladu sa očuvanjem prirode, prirodnih resursa i okruženja.

Smjernice za razvoj urbanih područja

Projekcijom prostornog razvoja daje se primat razvoju urbanih područja utvrđenih kao primarni, sekundarni i tercijarni centri, što ne umanjuje značaj u planiranju razvoja i ostalih urbanih područja u ruralnim naseljenim mjestima u cjelokupnom sistemu naseljenih mjesta općine Vareš.

Primarni, sekundarni i tercijarni centri su urbana područja prema kojima se utvrđuju veće gravitacije stanovništva iz ostalih naseljenih mjesta ruralnog karaktera, jer su u istim smješteni obrazovni, zdravstveni, kulturni, sportski, administrativni i dr. sadržaji. Unutar ovih centara se smješta glavnina pratećih sadržaja neophodnih primarnoj stambenoj funkciji kao i veće poslovno-privredne zone kojim gravitira stanovništvo utvrđenih centara razvoja, dok se u ostalim utvrđenim urbanim područjima akcentat daje stambenoj namjeni sa određenim sadržajima društvene infrastrukture i gdje se stanovništvo najvećim dijelom bavi poljoprivrednom djelatnošću.

Razvoj i uspostava kvaliteta urbano-ruralnih odnosa u najvećoj mjeri ovisi o uspostavi kvalitetnih infrastrukturnih veza, naročito saobraćajne mreže, sa akcentom na razvoju javnog prevoza, kako bi bila olakšana dostupnost svih naseljenih mjesta ka centrima razvoja. Time će se odnosi ruralnog i urbanog učvrstiti, i kvalitet života stanovnika podići na viši nivo.

- Urbana područja definiraju se u cilju usmjeravanja izgradnje i razvoja naseljenih mjesta, zaštite poljoprivrednog zemljišta, ekonomičnije upotrebe zemljišta za građenje, u cilju zaštite prostora od neracionalnog i stihijskog građenja. Ona obuhvataju izgrađene i neizgrađene površine namijenjene za stanovanje, rad i odmor, objekte urbane opreme, infrastrukturu, posebne namjene, zelene površine, kao i površine rezervisane za budući razvoj. Formiranje urbanih područja obezbjeđuje korištenje utvrđenih prostora i infrastrukture (komunalne i društvene), njihovo vrednovanje u cilju racionalnog korištenja, uz poštivanje ambijentalnih vrijednosti sredine i očuvanje prepoznatljivosti pejzaža u kulturnom, prirodnom i graditeljskom smislu.
- Prilikom planiranja urbanih područja vođeno je računa i o ograničavajućim faktorima razvoja, jer se kroz analizu postojećeg stanja, konstatovalo da postoje površine nepogodne za gradnju, posebno sa stanovišta inženjersko – geoloških karakteristika terena (klizišta, nestabilni tereni) i ugroženosti minama. U planskom periodu potrebno je preduzeti mjere istražnog karaktera kao i mjere sanacije na utvrđenim ugroženim područjima, prije izdavanja bilo kakvih saglasnosti za izgradnju građevina.

Utvrđivanje urbanih područja i smjernice razvoja istih, nabolji su put ka postizanju cilja, a mogu se posmatrati na slijedeći način:

- utvrđena urbana područja trebaju biti prioritarna područja razvoja svih sistema (društvena, privredna i druga infrastruktura),
- u urbanim područjima izvršiti dopunu postojećih objekata komunalne i društvene infrastrukture,
- spriječiti širenje urbanih područja, koja su proširena i adekvatno dimenzionirana za procijenjene potrebe u planskom periodu, odnosno spriječiti izgradnju objekata (posebno stambenih) na lokalitetima izvan granica urbanog područja,
- za izgradnju novih objekata, prioritarno koristiti lokalitete sa izgrađenim objektima komunalne infrastrukture,
- urbana područja trebaju međusobno komunicirati na svim nivoima, uz podršku prateće i nove infrastrukture, kako bi se ostvario stalan i nesmetan protok,
- izgradnju novih objekata usmjeriti na nedovoljno ili neracionalno izgrađenim dijelovima urbanih područja vodeći računa o očuvanju identiteta kulturno- historijskog i prirodnog naslijeđa, uz prioritarno održavanje ili uređenje postojećeg stambenog fonda, kao i mogućnosti interpolacije objekata u već izgrađenim strukturama,
- u skladu sa planskom dokumentacijom na objektima omogućiti građevinske intervencije: rekonstrukciju, dogradnju, nadogradnju i adaptaciju objekata, a interpolirane objekte, objekte na kojima se vrše građevinske intervencije, kao i druge objekte potrebno je izgraditi na način da se očuva identitet područja.
- urbana područja u kojima se očekuje intenzivan razvoj u planskom periodu, razvijati na osnovu detaljnih prostorno-planskih dokumenata.

Smjernice za razvoj i oblikovanje naselja

U odnosu na već utvrđen sistem naselja, tj. hijerarhiju, tipologiju i veličinski aspekt naselja općine Vareš, a u cilju implementacije planiranog policentričnog razvoja sistema naselja, potrebno je utvrditi i osnovne smjernice za razvoj i oblikovanje naselja:

- u planiranju naselja uključiti u obuhvat šire područje zbog sagledavanja složenosti i uslovljenosti razvoja, usporavanja i kontrole rasta i sanacije urbanih zona,
- prilikom planiranja prostora, odnosno utvrđivanja njegove namjene, voditi računa o ograničavajućim faktorima razvoja: nestabilni tereni, klizišta i dr.,
- u skladu sa strateškim ciljevima razvoja općine neophodno je prostorne resurse racionalno koristiti, uz očuvanje prirodnih resursa i kulturne baštine arhitektonskog i urbanog krajolika itd.,
- utvrditi stvarno stanje opremljenosti područja objektima komunalne infrastrukture, te na osnovu utvrđenih potreba planirati rekonstrukciju postojećih, kao i izgradnju novih objekata,
- težiti unaprjeđenju naseobinskog sistema na način povećanja stepena urbanizacije i policentričnog razvoja sistema naselja,
- posebnu pažnju posvetiti razvoju ruralnih područja, kroz razvoj centara nižeg nivoa i potrebne opremljenosti infrastrukturom,
- dimenzionirati infrastrukturu u centrima razvoja u odnosu na gravitacioni uticaj stanovništva,
- razvijati partnerski odnos između općinskog i ostalih urbanih centara, kao i ostalih urbanih područja,
- razvijati komunikacione veze između centara i ostalih naselja, kako bi protok ljudi, dobara i informacija bio brz i efikasan, što je osnovni preduslov policentričnog razvoja,
- pri oblikovanju naselja voditi računa o racionalnom korištenju i zaštiti prostora (opravdanost veličine građevinskog zemljišta),
- sistematizirati osnovne skupine društvenih djelatnosti i uskladiti sa planovima razvoja naselja, vodeći računa o njihovom gravitacionom području,
- u cilju poboljšanja naslijeđenog stanja neophodno je: iskoristiti preostale mogućnosti racionalno i u skladu sa planom, obezbjediti dodatne mogućnosti za izgradnju novih kapaciteta, te poboljšati povezanost sa širim područjem,
- razvoj potrebnih sadržaja uskladiti sa mogućnostima prostorne dispozicije i širenja, uz apsolutno poštovanje utvrđenih namjena zemljišta i očuvanje prirodnih resursa i sredine,
- postojeće privredne i druge strukture koje ne zadovoljavaju moderne principe urbanog razvoja (nečista industrija), te koje utiču na prostor kao prepreka urbanom razvoju, potrebno je redefinisati u svojoj namjeni i prostornoj organizaciji,
- urbano opremanje sekundarnog i tercijarnog centra, pored površina predviđenih za rad i stanovanje, mora podrazumijevati i druge sadržaje, koji su imperativ za podizanje urbaniteta, kao što su: rekreacija, sport, zelenilo, društvena infrastruktura u skladu sa očekivanim nivoom razvoja,
- naselja koja su već opremljena potrebnom infrastrukturom treba dopunjavati, vršiti rekonstrukciju i podizati nivo kvaliteta života na očekivani nivo, a u skladu s ulogom koju imaju u sistemu naselja; naselja kojima nedostaje potrebna infrastruktura, treba pažljivo oblikovati, kako se propusti koji su načinjeni u prošlosti ne bi ponavljali, te kako bi se počelo planski djelovati u prostoru,
- urbana područja kao centri zajednice sela trebaju biti opremljeni u skladu s potrebama, uglavnom ruralnih naselja u okruženju, a koja im gravitiraju, gdje prioritet treba biti dobra komunikacija između naselja,

- naseljenost ruralnih područja treba ostati očuvana, ali sadržaji koji podižu kvalitet života stanovnika moraju biti dostupni stanovnicima tih naselja,
- društvena infrastruktura, urbana oprema treba biti prisutna u svim naseljima, u odnosu na rang u sistemu naselja,
- težnja ka očuvanju tradicionalnih pejzažnih karakteristika treba biti općeprihvaćena u svijesti stanovnika, koji nepažnjom i nestručnim korištenjem i kreiranjem prostora, kroz gradnju objekata, uništavaju, često nepovratno, pejzaž ovog kraja,
- prirodno i kulturno – historijsko naslijeđe treba biti apsolutno očuvano i istaknuto kao potencijal razvoja na mikrolokacijskom nivou, čime se stvara mreža na mnogo širem planu (općinski, regionalni).

Smjernice za opremanje građevinskog zemljišta

Kao što je već u smjernicama za razvoj urbanih područja i sistema naselja naglašena potreba za infrastrukturnim opremanjem, kao jednim od preduslova za uspostavljanje i realizaciju policentričnog sistema naselja, tako i kada se govori o konkretnom prostoru, tj. o građevinskom zemljištu, mora se uzeti u obzir da bez prateće saobraćajne, komunalne, energetske, telekomunikacione i druge infrastrukture, ono nema potrebne uslove za izgradnju, a u konačnici i razvoj.

U skladu s tim daju se osnovne smjernice za opremanje građevinskog zemljišta:

- Opremanje građevinskog zemljišta podrazumijeva uređenje zemljišta, tj. pripremu zemljišta i izgradnju komunalnih objekata i uređaja, što zahtijeva znatna materijalna sredstva, pa je u skladu s tim potrebno prilagoditi sve dalje aktivnosti potrebne za opremanje građevinskog zemljišta,
- Izvršiti valorizaciju prioriteta i redoslijeda opremanja građevinskog zemljišta
- Utvrditi prioritete i redoslijed sanacije postojećih, te izgradnje novih saobraćajnica, kako bi se u zadovoljavajućem vremenskom okviru mogao vršiti protok ljudi i dobara,
- Riješiti prioritetno pitanje vodosnabdjevanja, tj. obezbijediti potrebne količine pitke vode na prostorima postojeće i planirane urbanizacije, te građevinsko zemljište opremiti potrebnom kvalitetnom vodovodnom i kanalizacionom mrežom,
- Omogućiti priključak na komunalnu infrastrukturu svakoj parceli građevinskog zemljišta
- Planirati i izvršavati regulaciju vodotoka i smanjenje erozije tla, u cilju sprječavanja mogućih šteta,
- Obezbijediti dostupnost energije iz postojećih izvora u sva područja općine,
- Obezbijediti poštansko-telekomunikacijski saobraćaj uvođenjem novih tehnologija,
- Na ugroženim područjima, kao što su klizišta, zemljišta podložna eroziji, poplavna područja, minirana područja, osigurati uslove sigurne za gradnju i život; u protivnom, gradnja na tim područjima ne može biti realizirana,
- Koristiti građevinsko zemljište u skladu sa definisanim granicama i namjenom kako je utvrđeno ovim Prostornim planom, u cilju što kvalitetnijeg korištenja postojeće i planirane infrastrukture,
- Na nivou detaljnih prostorno-planskih dokumenata, za koje se utvrdi obaveza ili potreba izrade, detaljno definisati granice građevinskih zemljišta za stanovanje, rad, rekreaciju i druge namjene, u cilju što kvalitetnijeg korištenja prostora.

Smjernice za opremanje naselja društvenom infrastrukturom

Obrazovanje

- Za predškolsko obrazovanje u planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - obuhvatiti minimalno 30% od ukupnog broja predškolske djece za zbrinjavanje u predškolskim ustanovama,
 - potrebno izvršiti sanaciju postojećeg objekta zbog dotrajalosti i urediti dječije igralište unutar vrtičkog dvorišta,
 - planirati 2 nova objekata mješovitog tipa na području obuhvata Plana,
 - ispoštovati predviđene kriterije kod dimenzioniranja planiranih objekata,
 - ispoštovati predviđeni radijus opsluživanja 600 m kod lociranja novih objekata;
 - pri dječijim ustanovama predvidjeti prostore za zdravstvenu zaštitu,
 - obezbjediti adekvatne uvjete za djecu sa posebnim potrebama i poteškoćama u razvoju.
- Za osnovno obrazovanje u planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - bolju opremljenost školskih objekata,
 - rekonstrukciju i sanaciju dotrajalih školskih objekata ili dijelova školskih objekata,
 - izgradnju područne škole u Kokošćicima, koja je u sastavu JU „Vareš Majdan“, jer se nastava trenutno odvija u iznajmljenim prostorijama,
 - uređenje vanjskih sportskih terena i općenito školskih dvorišta,
 - izgradnju sportskih dvorana uz školske objekte, gdje je to potrebno (prema utvrđenim kriterijima, svaki školski objekat bi trebao da ima sportsku dvoranu).
- Za srednje obrazovanje u planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - bolju opremljenost školskog objekta,
 - rekonstrukciju i sanaciju dotrajalih dijelova školskog objekata i infrastrukture,
 - uređenje vanjskih sportskih terena namjenjenih srednješkolskom obrazovanju, kao i uređenje školskog dvorišta.

Zdravstvo

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - rekonstrukciju i modernizaciju postojećih zdravstvenih objekata i infrastrukture,
 - u cilju razvoja apotekarske djelatnosti, radius opsluživanja 3 km, planirati apoteke u sekundarnim i tercijarnim općinskim centrima.

Socijalna zaštita

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - rekonstrukciju i modernizaciju postojećih objekata i prostora i po potrebi izgradnju novih (javna kuhinja, savjetovališta i sl.) uz osiguravanje zakonom propisanih uvjeta, a naročito uvjeta za lica sa smanjenim tjelesnim mogućnostima,
 - usklađivanje organizacije Centra za socijalni rad sa Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite FBiH, što podrazumjeva veći broj radnika nego što je predviđeno postojećom sistematizacijom, rekonstrukciju prostora i nabavku opreme za rad.

Kultura

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - rekonstrukciju i modernizaciju postojećih kulturnih ustanova,
 - objekat za potrebe biblioteke (obzirom da je Biblioteka smještena u iznajmljenim prostorijama) u površini cca 300 m²,

- prostore za klubove i kulturna društva, ukupne površine cca 300 m²,
- prostor za muzej/galeriju u ukupnoj površini cca 200 m²,
- prostore za ostale potrebe (lokalna televizija, radio, novine i sl.) ukupne površine cca 200 m²,
- prostori za omladinske centre ukupne površine cca 200 m²,
- prostore za muzeje na mjestima gdje se nalze spomenici kulturno-historijskog naslijeđa.

Sport i fizička kultura

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - izgradnju gradske sportske dvorane, kapaciteta cca 200 sjedišta ili sportskog centra, koji će pored sportske dvorane imati i druge sadržaje (npr. zatvoreni bazen),
 - rekonstrukciju i izgradnju novih sportskih poligona na području cijele općine, gdje se ukaže potreba za istim,
 - izgradnju otvorenih sportskih terena i rekreativnih površina (parkovi, dječija igrališta, šetnice i sl.) unatar urbanih cjelina,
 - uređenje postojećih izletišta i izgradnja novih,
 - izgradnju trim i šumskih staza za rekreaciju, sport i lov,
 - uređenje planinarskih staza,
 - razvoj i promociju Parka prirode „Zvijezda “ (od važnosti za cijeli Kanton).

Uprava i sudstvo

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - adaptaciju i modernizaciju prostora koje koriste organi uprave,
 - opremanje prostora adekvatnom opremom, uvezivanje na nivou Kantona,
 - tehnološko unapređivanje procesa u cilju ubrzavanja rješavanja pojedinih predmeta,
 - razvoj ljudskih resursa shodno organizacijskim potrebama i sl..

Ostale društvene djelatnosti

- U planskom periodu je potrebno obezbjediti sljedeće:
 - ukoliko bude potrebe za izgradnjom novih vjerskih objekata, obezbjediti lokalitete za njihovu izgradnju,
 - u procesu razvoja društva, te unaprijeđenja društvene infrastrukture, pored postojećih objekata društvene infrastrukture, potrebno je voditi računa o mogućim novim sadržajima, te za njih kroz planske dokumente nižeg reda obezbjediti adekvatne lokacije.

3.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA PRIVREDNE I JAVNE INFRASTRUKTURE

Razvoj privredne i javne infrastrukture podrazumijeva razvoj infrastrukturnih sistema saobraćaja, telekomunikacija, energetske, komunalne i druge infrastrukture koji služe kao oslonac za sve ostale prostorne sisteme.

Smjernice za razvoj saobraćajne infrastrukture

Autoceste i magistralne ceste

Najznačajniji elemenatspoljne povezanosti općine Vareš, jeste saobraćajnica visokog ranga (autocesta) u koridori Vc, na pravcu Svilaj-Sarajevo-Mostar-Bijača. Trasa autoputa ne prolazi, ali tangira područje općine Vareš i općina Vareš će se povezati u mrežu autocesta Evrope. Autoput na koridoru Vc trenutno je najvažniji razvojni projekat Bosne i Hercegovine, i predstavljat će transevropsku magistralu od Baltika do Mediterana.

Izgradnjom autoceste Tuzla-Orašje i rekonstrukcijom magistralne ceste Sarajevo-Tuzla koja prolazi kroz općinu Olovo adekvatno povezuje općinu Vareš lokalnim i regionalnim cestama sa dvije najgušće naseljene regije u F BiH. Zakođe, na ovaj način općina Vareš ostvaruje kvalitetnu vezu sa koridorom Vc inter-regionalnim čvorom kod Sarajeva.

Implementacija rekonstrukcije magistralne ceste Sarajevo-Tuzla i izgradnja nove dionice Šočki Brod-Đurđevik znatno skraćuje i ubrzava putovanje između Tuzle i Sarajeva i kao takva ima vrlo visoku stopu rentabilnosti od EIRR OD 27,05 %.

Značajno mjesto u spoljnoj povezanosti općine Vareš unutar Kantona i šire, tj. sa susjednim općinama ima regionalna cestovna mreža, koja se u narednom periodu planira poboljšati sa aspekta: nivoa saobraćajne usluge, tj. konstruktivnih elemenata u horizontalnom i vertikalnom smislu i opremljenosti.

Regionalne ceste

- Rekonstrukcija i modernizacija postojeće regionalne ceste R444 (Podkamensko-Vareš-Breza-Podlugovi);
- Rekonstrukcija i modernizacija regionalne ceste R444a (Vareš-Bobovac-Kraljeva Sutjeska-Čatići).

Lokalne ceste

Unutrašnja povezanost obezbjeđuje se mrežom lokalnih i nerazvratanih cesta, koje se u narednom periodu predviđaju za modernizaciju i izgradnju novih, čime se obezbjeđuje povezanost sekundarnih centara međusobno i sa općinskim centrom i povezanost svih naselja u efikasnu mrežu.

Javni saobraćaj

U narednom periodu javni saobraćaj treba da postane dominantan vid prevoza stanovnika općine. Od kapaciteta i kvaliteta funkcionisanja javnog prevoza u velikoj mjeri zavisi organizacija korištenja prostora općine Vareš, te se može zaključiti da javni prevoz mora biti jedno od osnovnih strateških komponenti prostornog razvoja općine.

Željeznički saobraćaj

Shodno potrebama dugoročnog planiranja transportnog koridora u BiH, budući prometni razvoj baziran je na:

- Rekonstrukciji i modernizaciji evropskog željezničkog koridora Vc (Projekat željeznice II) gdje će se vršiti podizanje stepena opremljenosti infrastrukture na kompletnoj pruži prema prihvaćenom „TER“ (transevropske željeznice) evropskim standardima.
- Opremljenosti u skladu sa evropskim standardima, što podrazumijeva povećanje brzine, proširenje i uređenje stanica, zaštitu pržnog pojasa kroz rješavanje postrojenja, kontaktne mreže, telekomunikacija i druge aktivnosti.
- Implementacija ideje o izgradnji željezničke pruge Vareš-Banovići trasom drevnog puta soli preko Zvijezde i Konjuha a dolinom rijeke Krivaje i Ribnice. Trasom bi se uvezao transport od Ploča, Sarajeva, Vareša, Banovića, Tuzle pa do Beograda koji bi skratio koridor za oko 100 km u odnosu na dosadašnje saobraćanje preko Doboja.

Smjernice za razvoj sistema veza

Planska opredjeljenja za razvoj TK infrastrukture

- Telekomunikacione tehnologije karakteriše vrlo snažan rast u protekloj deceniji i stalna pojava novih, inovativnih tehničko-tehnoloških rješenja. Planovi razvoja BH Telecom-a u narednom periodu zasnovani su na opredjeljenju da se korisnicima ponude najnovija tehnološka dostignuća iz oblasti telekomunikacionih tehnologija za fiksne i mobilne servise.
- U domenu fiksne mreže planiran je stalni rad na rekonstrukciji i modernizaciji mreže.
- U domenu mobilne mreže planiran je u prvoj fazi nastavak razvoja mobilne mreže treće generacije (3G), uz podizanje kvaliteta pokrivenosti signalom povećanjem broja baznih stanica. U drugoj fazi očekuje se uvođenje mobilnih mreža četvrte generacije i naprednijih generacija. Ova unapređenja će omogućiti davanje širokopojasnih usluga u mobilnoj mreži.

Radiotelevizija

- izgradnja novih objekata za RTV prenos,
- sanacija postojećih objekata,
- izrada strategije i projektnih rješenja za prelazak na digitalnu frekvenciju, čija realizacija se očekuje do kraja planskog perioda.

Poštanske usluge

- Poštanski operatori trebaju svoje poslovanje unaprjeđivati u skladu sa svjetskim trendovima, posebno u oblasti sistema za prenos tereta, barkodova, navigacijskih sistema, sredstava za obavljanje platnog prometa, sistema sortiranja i kovertiranja, sistema za raspoznavanje adresa, unapređenja sistema dostave, sistema brze pošte, te mnogih drugih segmenata poštanskog saobraćaja i dr.

Smjernice za energetska infrastrukturu

ENERGETSKA INFRASTRUKTURA (OPĆENITO)

Konačni ciljevi energetske politike EU su sažeti u tri osnovne komponente:

- stabilnost snabdijevanja (donosi smanjenje ovisnosti od uvoza energenata),
- konkurentnost (omogućava ekonomski rast),
- održivost (omogućava očuvanje okoline i socijalnu prihvatljivost).

Potrebno je u što skorije vrijeme donijeti SEAP (Akcioni plan održivog upravljanja energijom) općine Vareš, u svrhu planiranja racionalnog korištenja energije. Proces izrade SEAP-a treba obuhvatiti 10 glavnih aktivnosti:

1. Određivanje vremenskog okvira provedbe SEAP-a za općinu Vareš;
2. Klasifikacija sektora energetske potrošnje na nivou općine Vareš (u skladu s preporukama Evropske komisije i posebnosti općine Vareš): zgradarstvo, saobraćaj, javna rasvjeta;
3. Analiza stanja i identifikacija potencijala u oblasti obnovljivih izvora energije na području općine;
4. Prikupljanje ulaznih podataka i analiza energetske potrošnje po sektorima i pripadajućim podsektorima;
5. Izrada Referentnog inventara emisija CO₂ prema rezultatima analize energetske potrošnje;
6. Izrada Plana prioriternih aktivnosti i mjera za smanjenja potrošnje energije i pripadajućih emisija CO₂ do kraja utvrđenog vremenskog okvira;
7. Određivanje dinamike i mehanizama finansiranja provedbe Plana prioriternih aktivnosti i mjera;
8. Određivanje mehanizama nadgledanja i izvještavanja provedbe Plana prioriternih aktivnosti i mjera;
9. Određivanje plana i programa promocije u oblasti energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije za općinu Vareš;
10. Postavljanje ciljeva smanjenja energetske potrošnje i pripadajućih emisija CO₂.

U okviru *Strateškog plana i programa razvoja energetskog sektora u FBiH* izrađen je *Plan i program realizacije razvoja obnovljivih izvora energije*, a jedna od predviđenih mjera ovog plana je: izrada sektorske studije za OIE; izrada modela podrške za izgradnju objekata na bazi OIE; istraživanje mogućnosti grijanja na biomasu; ugradnja solarnih kolektora; te izgradnja MHE.

ELEKTROENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Jedan od ciljeva elektroenergetskog sektora u BiH je kreirati osnove za uspostavu standarda koji se primjenjuju u EU, odnosno ispuniti obaveze BiH unutar Energetske zajednice jugoistočne Europe, a s krajnjim ciljem efektivne integracije u EU.

Osnovni ciljevi za planski period su:

- Prilagođavanje postojećih i izgradnja novih elektroenergetskih kapaciteta radi obezbjeđenja sigurnosti napajanja el. energijom postojećih i planiranih novih potrošača na području općine Vareš;
- Obezbijediti kvalitet isporuke električne energije u skladu sa standardima kvaliteta;
- Povećanje energetske efikasnosti u svim segmentima sistema proizvodnje, distribucije, snabdijevanja i korištenja energije;
- Svoj razvoj treba temeljiti na iskorištenju postojećih prirodnih resursa za proizvodnju električne energije, s ciljem dostizanja ekonomskog rasta i socijalne stabilnosti;
- Ulagati u alternativne izvore energije na području cijele općine, te u metode učinkovitoga korištenja električne energije kojima se u prošlosti posvećivalo premalo pažnje;
- Donijeti studije o iskoristivosti energetskih potencijala perspektivnih vodotokova i odrediti lokacije za izgradnju fotonaponskih postrojenja za iskorištenje energije sunca.
- Raditi na zadovoljenju okolinskog aspekta proizvodnje električne energije:
 - Zadovoljiti EU standarde u pogledu graničnih vrijednosti emisija iz termoelektrana;
 - Poboljšati efikasnost (prevashodno u proizvodnji termoelektrana);
- Povećati kapacitete na bazi obnovljivih izvora;

- Raditi na smanjenju distribucijskih gubitaka, te povećanju pouzdanosti i smanjenju radnih troškova;
- U gušće naseljenim područjima i na lokacijama postojećih i planiranih poslovnih zona treba planirati zamjenu postojećih stubnih trafo-stanica sa slobodno stojećim, a nadzemnih dalekovoda srednjenaponskim podzemnim kablovima (20) 10 kV, što bi omogućilo brži razvoj na tim lokalitetima. U skladu s ovim, planirati i izmještanje pojedinih dalekovodnih koridora;
- Pristupiti izgradnji objekta mHE Tribija;
- U slučaju pojave interesa za izgradnjom mini hidroelektrana na nekim drugim vodotocima, prethodno je potrebno uraditi Studije za iste;
- Primjenjivati podsticajne mjere za proizvodnju električne i toplinske energije od ostalih obnovljivih izvora energije na području općine Vareš, prema Uredbi o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje;
- Elektrodistributivna mreža kao dio elektroenergetskog sistema, koji služi za dovođenje električne energije, treba zadovoljavati ograničenja u pogledu opterećenja i vrijednosti napona te pružati zadovoljavajuću kvalitetu električne energije;
- Distribucija električne energije je djelatnost lokalnog karaktera, stoga planove izgradnje pojedinačnih većih objekata (primarnih trafostanica i primarnih vodova) ne treba u dugoročnom razdoblju smatrati konačnim, već je uvijek moguća potreba većeg ili manjeg dodatnog usklađivanja sa detaljnijim lokalnim razvojnim planovima;
- Veći dio postojećeg sistema distribucije električne energije na srednjem naponu temelji se na dva stepena transformacije (110/35 kV i 35/10 kV) te dvije mreže srednjeg napona (35 kV i 10 kV). Dugoročno posmatrano, cilj je postojeći sistem transformirati u sistem sa jednim srednjenaponskim nivoem (20 kV) i jednom direktnom transformacijom (110/20 kV). Stoga se razvoj mreže srednjeg napona temelji na dva djelomično povezana načela: zamjena naponskog nivoa 10 kV sa 20 kV i postupno uvođenje direktne transformacije 110/10(20) kV te ukidanje mreže 35 kV;
- Razvoj mreže niskog napona treba temeljiti na slijedećim načelima: kratki izvodi niskog napona i pojednostavnjene trafostanice 10(20)/0,4 kV s transformatorima relativno male nazivne snage i kratkom priključnom mrežom niskog napona.
- Pri planiranju razvoja složenog sistema kakav je distribucija električne energije, potrebno je planirati stalnu modernizaciju, odnosno postupnu zamjenu pojedinih uređaja novim i modernijim te ugradnju savremenih uređaja koji doprinose pouzdanijem pogonu distributivne mreže i kvalitetnijem napajanju njenih korisnika.
- Nastaviti sa unaprjeđenjem energetske efikasne javne rasvjete u gradskom području i šire, prema novim sistemima upravljanja.

TERMOENERGETSKA INFRASTRUKTURA

- Smanjiti potrošnju energije od fosilnih goriva, primjenom principa energetske efikasnosti, ugradnjom toplinske izolacije i nove stolarije, prvenstveno u objektima javne namjene;
- Nastaviti aktivnosti započete Strategijom razvoja općine Vareš 2017-2026. god., u kojoj su Programom primjene mjera energetske efikasnosti u zgradarstvu i javnoj rasvjeti, planirane mjere za svaki javni objekt pojedinačno, te je putem projekata o utopljanju zgrada, planirano smanjenje potrošnje goriva za grijanje u iznosu 10-35%;
- U planskom periodu pristupiti rješavanju problematike iznalaženja najpovoljnijeg rješenja toplifikacije urbanog dijela općine, što je definirano i Strategijom razvoja općine Vareš, gdje je u periodu 2017 - 2021. godine planirana izrada Studije izvodljivosti o korištenju biomase na području Općine Vareš i realizacija pilot projekta u minimalno jednom naselju.

- Instalirati solarne sisteme za pripremu tople vode na zgrade javne namjene koje su pod ingerencijom Općine Vareš i koje imaju značajnu potrošnju tople vode.

PLINSKA INFRASTRUKTURA

- Imajući u vidu prednosti plina kao energenta, planirati izgradnju odvojka sa jednog od postojećih plinovodnih pravaca za općinu Vareš, kao preduvjet industrijskog razvoja i otvaranja novih pogona.
- Zajedno sa grupom drugih općina, inicirati i animirati više nivoje vlasti za pokretanje postupka i uvrštavanje u prioritete projekta izgradnje plinovoda za ovaj region.

Smjernice za razvoj vodosnabdijevanja

U skladu sa nacrtom „Vodne politike u BiH“ iz 2011. godine i općim ciljevima za komunalna preduzeća, ovi ciljevi se mogu opisati kako slijedi:

- Osigurati zaštitu kvaliteta površinskih i podzemnih izvora vode kako bi se postigao dobar ekološki i hemijski status površinskih voda, kao i dobar kvantitativni i hemijski status podzemnih voda;
- Omogućiti vodosnabdijevanje koje će osigurati održivo zadovoljenje potreba sadašnjih i budućih generacija, kao i potreba ekosistema;
- Osigurati adekvatnu zaštitu za ljude i dobra u ekstremnim hidrološkim situacijama;
- Poboljšati javno zdravlje obezbjeđujući čistu vodu za piće i higijenske potrebe, te pouzdanu uslugu odvodnje otpadnih voda.

Osnovni ciljevi pružanja usluga za unaprjeđenje vodovodne infrastrukture općine Vareš su:

- Kontinuirano vršiti rekonstrukciju gradske vodovodne mreže, u cilju sprječavanja gubitaka koji danas iznose oko 47 %;
- Kontinuirano raditi na smanjenju procenta neobračunate vode;
- Uspostaviti SCADA sistem;
- Vršiti monitoring vodnih resursa koji su u funkciji i poduzimati aktivnosti u iznalaženju novih mogućnosti, naročito za područja koja oskudjevaju vodom za piće;
- Obezbjediti kvalitetno i kontinuirano snabdijevanje vodom za piće na području cijele općine, te u skladu s tim napraviti program vodosnabdijevanja sela i naselja i drugih lokaliteta koji su planirani za stanovanje, a nemaju riješen problem opskrbe vodom. Kao prijelazno rješenje, do konačnog ustrojstva ove oblasti, uspostaviti kvalitetan menadžment za upravljanje vodovodima u postojećem obliku, prije svega radi smanjenja utjecaja na zdravlje ljudi kroz redovnu kontrolu i provođenje mogućih mjera zaštite;
- U planskom periodu je potrebno sagledati obim i vrstu predviđenih radova i dinamiku obezbjeđenja sredstava, te uraditi projektnu dokumentaciju za uključivanje izvorišta „Stijene“ u gradski vodovod i obezbjeđivanje kvalitetne vode za općine Vareš, Breza i Visoko kroz duži planski period, s obzirom da se predviđa deficit ovog jako važnog resursa za životne potrebe.
- Za sva izvorišta vode koja se koriste za vodosnabdijevanje utvrditi zone sanitarne zaštite, uz donošenje Odluka o provođenju zaštite izvorišta;
- Za izvorišta kojima su istekle vodne dozvole, a Elaborati o zaštitnim zonama su im urađeni po starom Pravilniku, uz postupak traženja novih vodnih dozvola se preporučuje izrada novih Elaborata o zaštiti ovih izvorišta, prema novom Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva ("Službene novine FBiH", broj: 88/12), kojima će zaštitne zone biti koordinatno određene.

- Zone sanitarne zaštite utvrđene odlukom o zaštiti izvorišta, kao i prostor rezerviran za uspostavljanje zona sanitarne zaštite za izvorišta koja se koriste i za koje nije donesena Odluka unijeti u Plan upravljanja vodama;
- Budući da granice zaštitnih zona izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina (Mala rijeka, Bukov potok, Milkino vrelo, Mahmutovića rijeka, vodozahvat na rijeci Misoči) nisu jasno određene, u narednom periodu je iste potrebno u potpunosti koordinatno odrediti, da bi se na njima počelo sa mjerama zaštite;
- Sve lokalne vodovode uvesti u zakonske okvire, prema Zakonu o vodama Zeničko-dobojskog kantona (registrirati, izraditi minimum tehničke dokumentacije, te za njih pribaviti vodne i upotrebne dozvole);
- Prema istom Zakonu, osigurati samoodrživost mjesnih vodovoda. Pod ovim se podrazumijeva tekuće investiciono održavanje objekata mjesnog vodovoda, sredstva za amortizaciju i troškovi propisanih pregleda o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće i za dezinfekciju. Ova sredstva se mogu osigurati ugradnjom mjerača potrošnje za svakog pojedinačnog korisnika i pravednom naplatom.
- Provoditi aktivnosti na okrupnjavanju lokalnih mjesnih i seoskih vodovoda, koji neće biti obuhvaćeni gradskim vodovodnim sistemom, kroz rekonstrukciju i dogradnju;
- Ukoliko mjesni vodovodi nisu u stanju sami osigurati samoodrživost, uvesti ih u zakonske okvire, izvršiti njihovu rekonstrukciju i predati ih JKP d.o.o. Vareš na upravljenje.

Smjernice za razvoj sistema odvodnje i tretmana otpadnih voda

Glavni ciljevi razvoja sistema odvodnje otpadnih voda u planskom periodu su:

- Omogućiti nesmetano funkcioniranje postojećeg sistema za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda;
- Omogućiti ispravno funkcioniranje sistema odvodnje za vrijeme obilnih oborina, smanjujući rizik od poplava i posljedične zdravstvene i ekonomske opasnosti;
- Nastaviti realizaciju Glavnog projekta kanalizacione mreže u Varešu i Vareš Majdanu;
- Unaprijediti i proširiti postojeće servisno područje sistema za prikupljanje otpadnih voda na kompletno uže urbano područje općine i prigradska naselja do kraja planskog perioda, čime će se omogućiti funkcionalnije upravljanje i povećati broj stanovnika priključenih na sistem odvodnje;
- Izgraditi primarnu kanalizacionu mrežu u ruralnom dijelu općine;
- U slučaju razvoja novih industrijskih i poljoprivrednih kapaciteta (farmi) na obuhvatu općine, izgraditi sisteme za tretman industrijskih i poljoprivrednih otpadnih voda, pročišćavanjem istih do određenog stepena, prije njihovog uvođenja u sistem javne kanalizacije ili u recipijent, ako iste zbog udaljenosti nije moguće priključiti na sistem javne kanalizacije;
- U slučaju razvoja novih industrijskih kapaciteta na obuhvatu općine Vareš, isti će morati izgraditi vlastite uređaje za tretman tehnoloških otpadnih voda prije ispuštanja u gradsku kanalizaciju, te vršiti monitoring vlastitih tehnoloških otpadnih voda u skladu sa uslovima iz Uredbe o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sisteme javne kanalizacije („Službene novine F BiH“, broj: 101/15 i 1/16)
- Za sve postojeće i planirane poljoprivredne kapacitete (farme) na obuhvatu općine Vareš, izgraditi sisteme za tretman poljoprivrednih otpadnih voda, pročišćavanjem istih do određenog stepena, prije njihovog uvođenja u sistem javne kanalizacije ili u recipijent, ako iste zbog udaljenosti nije moguće priključiti na sistem javne kanalizacije;
- Smanjiti broj direktnih ispusta u vodne resurse;
- Izgraditi postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV), sa lokacijom prema urađenom projektu, čime će se pridonijeti provedbi pravne stečevine EU, a naročito Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda (91/271/EEC), dopunjeno sa federalnim „Pravilnikom o uvjetima za ispuštanje u prirodne recipijente i sisteme javne kanalizacije“;

- S obzirom na konfiguraciju terena i prostornu disperziju stanovništva u općini, predviđa se i mogućnost izgradnje lokalnih prečištača otpadnih voda i za područja koja nije moguće priključiti na gradsku kanalizacionu mrežu. Također predvidjeti i mogućnost izgradnje nekonvencionalnih prečištača Bio tipa;
- U selima Strica i Zaruđe započeti i završiti realizaciju Glavnog projekta izgradnje kanalizacionog sistema;
- Izvršiti razdvajanje sanitarne i oborinske kanalizacije u naseljima izvan centralnog gradskog područja, a sve buduće kanalizacione sisteme izvoditi kao separatne.

Smjernice za upravljanje otpadom

- Trajno rješenje pitanja zbrinjavanja komunalnog otpada na području općine Vareš predviđa sanaciju deponije „Kota“, te u konačnici i njeno zatvaranje, nakon čega bi se prešlo na regionalni način odlaganje otpada, što je u skladu sa federalnom Strategijom zaštite okoliša 2008-2018. i federalnim i kantonalnim planovima upravljanja otpadom i u sklopu provođenja aktivnosti postepenog zatvaranja i sanacije postojećeg odlagališta/deponije „Kota“ Vareš.
- Postojeću deponiju potrebno je zatvoriti, izvršiti rekultivaciju, uspostaviti pretovarne stanice i sortirnice za odvoz otpada na neku drugu najbližu deponiju;
- Potrebno je proširiti pokrivenost uslugama JKP Vareš na sve i jednu mjesnu zajednicu;
- Potrebno je poboljšati sadašnju infrastrukturu glede mašina i vozila za odvoz smeća;
- Na osnovu evropskih direktiva o upravljanju otpadom bitno je minimizirati nastanak otpada kako bi se smanjio negativan uticaj na čovjeka i prirodne resurse;
- U slučajevima kada se nastali otpad ne može reciklirati onda ga je potrebno spaliti ili odložiti na tačno propisan način;
- Potrebno je vršiti selektivno sakupljanje otpada;
- Potrebno je postaviti kontejnere za selektivni otpad;
- Potrebno je napraviti reciklažna dvorišta za prihvatanje selektivno prikupljenog glomaznog otpada iz domaćinstva, električkog, elektroničkog, guma, ulja, akumulatora itd ;
- Obezbijediti sortirnice za primarno i sekundarno sortiranje;
- Pojačati aktivnosti na saniranju divljih deponija na područjima koja se uključe u sistem organizovanog odvoza komunalnog otpada, te pojačati inspekcijski nadzor i procesuirati prekršioce eko-incidenata.
- Educirati stanovništvo u oblasti zaštite okoliša.
- Osnovni cilj jeste smanjiti pritisak na tlo, vode, prirodu, biljne i životinjske zajednice;
- Uspostaviti integralni sistem upravljanja otpadom na nivou države, odnosno na nivou općina, tj.uspostaviti jedinstven geoinformacijski (GIS) sistem sa modelom podataka pomoću kojih je moguće praćenje aktivnosti vezanih za upravljanje otpadom.

3.3. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA OKOLINE

Osnovom prostornog razvoja okoline, odnosno korištenja prostora izvan urbanih područja, utvrđuju se smjernice za razvoj poljoprivrede i šumarstva, razvoj industrijskih i privrednih zona, razvoj turizma na bazi prirodne i kulturne baštine uz njihovu valorizaciju i zaštitu, mjere za očuvanje pejzažnih vrijednosti (prirodne i graditeljske vrijednosti, autentične vrijednosti) i dr.

Smjernice za razvoj i korištenje prostora izvan urbanih područja

Vanurbana područja su područja na kojima se javlja vrlo disperzna izgradnja koja su ovim Planom utvrđena kao građevinska zemljišta sa malom gustom izgrađenosti i naseljenosti, koja zbog činjenice da se radi o pretežno šumskom i poljoprivrednom zemljištu, nisu mogla biti obuhvaćena granicama urbanih područja. Ta područja su sačuvana ili u postojećim granicama ili dijelom proširena na način zaštite kvalitetnog poljoprivrednog i šumskog zemljišta, ali uz obezbjeđenje i unaprjeđenje postojeće infrastrukture i kvaliteta života lokalnog stanovništva.

Radi poboljšanja naslijeđenog stanja u planskom periodu, uz paralelnu urbanizaciju utvrđenih urbanih područja, neophodno je slijedeće:

- kvalitetna poljoprivredna i šumska zemljišta zaštititi od promjene namjene, odnosno zaštititi od izgradnje trajnih objekata,
- veće radne zone planirati na mjestu postojećih kapaciteta gdje već postoje svi preduslovi za njihov razvoj, a manje zone planirati disperzno i decentralizovano u cilju razvijanja centara nižeg nivoa,
- građevinska zemljišta vanurbanih područja se ne trebaju dodatno širiti, već se koristiti u skladu sa ovim Planom,
- posebnim odlukama zaštititi i ograničiti korištenje kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta (IVa kategorije), a sve razvojne programe korištenja ovog zemljišta, unaprjeđenja i zaštite donositi u okviru nadležnih institucija,
- visoko vrijedna šumska zemljišta zaštititi od promjene namjene, uraditi programe dugoročnog razvoja šumarstva usklađene sa šumsko-gospodarskim osnovama za državne šume i šume u privatnoj svojini, uspostaviti zaštićena šumska područja, uraditi certifikaciju šuma, i druge programe za unaprjeđenje šuma i šumskog zemljišta od strane nadležnih institucija,
- uklanjanje mina vršiti u skladu sa programima BHMAC sa utvrđivanjem prioriteta deminiranja,
- rudarstvu posvetiti posebnu pažnju i vršiti eksploataciju do ekonomske opravdanosti na način rekonstrukcije rudarskih pogona, unaprjeđenje pogona i opreme primjenom savremenih metoda, a u postupku eksploatacije posebnu pažnju posvetiti zaštiti okoliša,
- degradirane površine sanirati i izvršiti rekultivaciju u skladu sa utvrđenim zakonskim procedurama,
- postepeno rješavati probleme infrastrukture (saobraćajna povezanost, izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže u cilju zaštite izvorišta vode za piće),
- izgradnju turističkih kapaciteta planirati racionalno, samo na područjima koja pružaju povoljne uslove pri čemu treba maksimalno zaštititi okolna vrijedna područja (prirodne i graditeljske vrijednosti, autentične vrijednosti i sl.),
- posebno zaštititi područja prirodnog i kulturno – historijskog naslijeđa, uz pažljivo pronalaženje relacijskih odnosa sa razvojem turizma koji će biti u funkciji njihovog održavanja, promoviranja i obnove,
- iskorištenje prirodnih resursa i potencijala mora biti racionalno i u skladu s očuvanjem prirode i okoliša.

Smjernice za razvoj područja namijenjenih poljoprivredi, stočarstvu i šumarstvu

U odnosu na ukupnu površinu općine Vareš, poljoprivredna zemljišta se nalaze na drugom mjestu prema zastupljenosti pojedinih kategorija zemljišta. S obzirom na mali procenat zastupljenosti kvalitetnih poljoprivrednih površina prikladnih za korištenje u poljoprivredne svrhe i na činjenicu da se najvrijednije poljoprivredne površine, one u aluvijumu vodotokova, zauzimaju za potrebe gradnje, te se na taj način trajno uništavaju i gube, potrebno je u svrhu njihovog očuvanja i smanjenja negativnih efekata tretiranja zemljišta provesti slijedeće promjene:

- Koristiti državne poljoprivredne parcele, dajući ih na korištenje zadrugama, udruženjima ili većim privatnim proizvođačima,
- Pametno i odgovorno koristiti mineralna đubriva i pesticide,
- Jačati i poticati organski uzgoj,
- Potencirati razvoj autohtonih vrsta, koje dobro uspijevaju na području općine,
- Utvrđene bonitetne kategorije zemljišta I agrozona (IV kategorije), zaštititi od prenamjene njegove primarne funkcije (poljoprivrede),
- Vršiti stalni monitoring korištenja poljoprivrednog zemljišta,
- Povećati stočni fond i uzgajanje vrsta koje dobro opstaju na ovom terenu,

Šumska zemljišta na području općine Vareš zauzimaju najveći dio njene površine. Kako bi se šumske površine očuvale i unaprijedile, a što je od krucijalnog značaja za cjelokupan ekosistem, potrebno je:

- Kroz utvrđivanje namjene zemljišta zaštititi najkvalitetnije poljoprivredno i šumsko zemljište od nepovratnog uništenja i dalje izgradnje, a izgradnju usmjeriti na bonitetno slabije kategorije,
- Uskladiti šumskogospodarske osnove sa sve izraženijom potrebom definisanja novih kategorija vezanih uz funkciju šume, poput biodiverziteta, socijalne funkcije šume, očuvanja ekosistemskog lanca, podizanja mladih kultura, zaštite zemljišta od propadanja, degradacije, bolesti itd.,
- Vršiti pošumljavanje goleti podesnih za pošumljavanje, ali i drugih dijelova na kojima se javljaju te kategorije šumskih zemljišta,
- Utvrditi zaštićena područja, u vidu zaštitnih i zaštićenih šuma i sl., zbog zaštite izvornog pejzaža,
- Smanjiti neravnomjernu sječū i degradaciju šume,
- Zaštititi šume od prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nesreća,
- Vršiti deminiranje miniranih šumskih područja.

Smjernice za razvoj privrednih zona

- Na području općine Vareš kapaciteti postojećih privredno-poslovnih zona su uveliko neiskorišteni te sa aspekta raspoloživih prostornih i infrastrukturnih pogodnosti postojeće radne zone treba zadržati bez planiranja novih.
- Najveći broj postojećih privredno-poslovnih zona smješten je u centralnom urbanom području općine Vareš. Površine koje su već odavno zauzete u te svrhe, nalaze se uz regionalni pravac, te im s te strane ne nedostaje jaka saobraćajna veza.
- Poslovne, proizvodne i industrijske zone, prije svega moraju biti sa saobraćajnog aspekta pravilno povezane sa saobraćajnicama višeg ranga, a potom i do zadovoljavajućeg nivoa opremljene i drugom infrastrukturom.
- Treba gdje je to moguće, koristiti principe servisnih saobraćajnica, koje imaju priključke na regionalne pravce gdje je to sigurno i ne smeta učesnicima u saobraćaju.

- Pored opremanja infrastrukturom, ove zone trebaju biti dimezionirane sadržajima na način da funkcionišu komplementarno, tj. da se sadržaji dopunjavaju, kako bi na jednom mjestu korisnik mogao ostvariti što više svojih potreba.

Smjernice za eksploataciju mineralnih sirovina

Na području općine evidentirano je šest ležišta metalnih mineralnih sirovina i pet ležišta nemetalnih mineralnih sirovina, te pet potencijalnih ležišta metalnih mineralnih sirovina i dva potencijalna ležišta nemetalnih mineralnih sirovina. Kako bi se eksploatacija vršila ekonomično i ekološki prihvatljivo, potrebno je voditi računa o određenim stavkama:

- Eksploatacije mineralnih sirovina se ne smiju vršiti bez prethodno izvršenih istražnih radova i izrađene dokumentacije koja procjenjuje uticaj na okoliš, a na osnovu koje se dobiva kompletna slika o mogućnostima iskorištenja, kao i u skladu sa koncesionim ugovorima sa nadležnim kantonalnim ministarstvom,
- Eksploatacija se treba vršiti do nivoa ekonomske isplativosti,
- Lokacije na kojima se eksploatišu mineralne sirovine se moraju adekvatno ograditi i označiti, kako ne bi predstavljale opasnost po okolinu,
- U postupku eksploatacije koristiti savremene metode i tehnologije,
- Izvršiti revitalizaciju i sanaciju nakon završetka eksploatacije.

Smjernice za razvoj turizma na bazi prirodne i kulturno-historijske baštine

Savremena kretanja u turizmu orijentišu se na mnogo dinamičniju i širu ponudu u posljednjih nekoliko desetljeća, a posebno mjesto ima prirodna baština i vrijednosti koje ona pruža. Općina Vareš obiluje prirodnim bogatstvima i ljepotama, čiji se potencijali mogu iskoristiti za promociju turizma, razvijanje ekološke svijesti i boljeg, zdravijeg načina života u cjelini.

U vezi s tim, treba provesti promjene, koje su naglašene i u općim smjernicama razvoja turizma na bazi prirodne baštine, a koje daje planska dokumentacija višeg reda:

- Intenziviranje procesa zakonske zaštite prirodnog naslijeđa, osobito pejzažnih područja,
- Rekonstrukcija putne infrastrukture,
- Identifikacija i vizuelno isticanje prirodne baštine,
- Uvezivanje općinske ponude u regionalnu ponudu razvoja turizma,
- Unaprjeđenje, opremanje i razvoj ponude izletničkog turizma, sa mogućnošću razvoja zimske i ljetne turističke ponude,
- Razvoj projekata eko i ruralnog turizma u ruralnim područjima općine,
- Područje planine Zvijezda, koje je ovim Planom predviđeno kao područje sa održivim korištenjem prirodnih resursa, što bi prema Zakonu o zaštiti prirode FBiH, predstavljalo VI kategoriju zaštićenih prirodnih vrijednosti planirati kao jedinstveno područje za razvoj turizma, uz obavezno očuvanje ovog prirodnog blaga na principima održivog razvoja, u skladu sa mjerama utvrđenim Zakonom o proglašenju spomenika prirode, te okupiti sve ključne sudionike za utvrđivanje pravaca zaštite i razvoja ovog prostora.

Kao posebne prostorne vrijednosti, odnosno područja koja imaju ili mogu imati značaj za razvoj turizma u općini Vareš, osim prirodnih mogu se prepoznati i potencijali kulturno-historijskog naslijeđa, naročito nacionalni spomenici. Razvoj turizma na području općine sa ovog aspekta prije svega zavisi od pravovremene i adekvatne zaštite svih kulturno-historijskih spomenika, te njihovo uvezivanje u turističku ponudu Kantona.

U svrhu očuvanja i promidžbe kuturno-historijskog naslijeđa potrebno je preduzeti slijedeće:

- Za poboljšanje stanja kulturno-historijskog naslijeđa neophodna je njihova identifikacija i uspostavljanje registra istih s ciljem očuvanja od propadanja ili uništenja,
- Izvršiti zaštitu kulturno-historijskih dobara, posebno onih koji su u području intenzivne gradnje, gdje se nerijetko apsolutno ne vodi računa o ovim dobrima,
- Omogućiti pristup lokalitetima kulturno-historijskih dobara,
- Izvršiti vizuelnu identifikaciju i postaviti edukativne i opisne natpise o dobrima,
- Izraditi projekte i programe obnove kulturno-historijskog naslijeđa.
- Kraljevski grad Bobovac kao izuetno vrijedno kulturno-historijsko područje sa veoma povoljnim prirodnim položajem planirati kao centar sveobuhvatne turističke ponude Kantona, povezivajući ga sa Kraljevom Sutjeskom u jedinstvenu turističku ponudu uz obavezno očuvanje ovog kulturno-historijskog blaga, u skladu sa mjerama zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, te okupiti sve ključne sudionike za utvrđivanje pravaca zaštite i razvoja ovog prostora.

Sintezni prikaz planirane namjene i korištenja prostora - Projekcija razvoja prostornih sistema data je na grafičkim priložima 17., 18. i 19.

4. ODLUKA O PROVOĐENJU PROSTORNOG PLANA

O D L U K A
O provođenju Prostornog Plana općine Vareš
za period od 2018. do 2038.godine

DIO PRVI - OPĆE ODREDBE

Član 1.
(Pojam Prostornog plana)

Prostorni plan općine Vareš za period od 2018. do 2038. godine (u daljem tekstu Prostorni plan), je obavezujući planski dokument, kojim se planski usmjerava korištenje, izgradnja, uređenje i zaštita prostora i dobara na cijelom području općine Vareš (u daljem tekstu Općina).

Član 2.
(Područje primjene)

Prostorni plan i ova odluka, kao sastavni dio Prostornog plana primjenjuje se na cjelokupnom području Općine čiju teritoriju čini 85 naseljenih mjesta ukupne površine 390,11 km² (površina rezultat obrade GIS alatima).

Član 3.
(Predmet odluke)

Odredbama ove odluke utvrđuju se uslovi korištenja, izgradnje, uređenja i zaštite prostora Općine, čime se obezbjeđuje realizacija Prostornog plana.

Član 4.
(Predmet Prostornog plana)

Prostorni plan utvrđuje: mrežu i sistem naselja i hijerarhijsku strukturu razvojnih centara Općine, osnovnu namjenu prostora (građevinsko, poljoprivredno i šumsko zemljište), sisteme infrastrukture sa zaštitnim pojasevima (saobraćaj i sistem veza, energetika, vodna i komunalna infrastruktura i objekti), granice urbanih područja i građevinskih zemljišta van urbanih područja, stanje i plansko usmjeravanje za nadogradnju društvene infrastrukture, raspored privrednih i turističkih kapaciteta, prirodne resurse koji podrazumijevaju zaštitu poljoprivrednog i šumskog zemljišta, voda i vodnih područja, područja mineralnih sirovina, ocjenu i stanje prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti sa prijedlogom mjera za njihovu zaštitu, ugrožena područja i mjere zaštite, obaveze u pogledu detaljnijeg planiranja, uslove građenja na područjima na kojim nije utvrđena obaveza detaljnijeg planiranja, te druge elemente od važnosti za Općinu.

U provođenju Prostornog plana obavezno se primjenjuju zakonski propisi iz oblasti prostornog uređenja i građenja, kao i zaštite okoliša, prirode, voda, šuma i šumskog zemljišta, poljoprivrednog zemljišta, cesta, energetike, i svi drugi propisi koji uređuju odnose u oblasti planiranja prostora i zaštite životne sredine.

Član 5.
(Dokumentacija Prostornog plana)

Dokumentacija Prostornog plana, u skladu sa važećom zakonskom regulativom, sadrži:

- a) Prostornu osnovu, koja se sastoji od tekstualnog i grafičkog dijela:
Tekstualni dio sadrži:
-Snimanje i analizu postojećeg stanja,

- Ocjenu stanja i moguće pravce razvoja
- Osnovnu koncepciju prostornog razvoja.

Grafički dio čini 19 grafičkih priloga, rađenih na orto – foto snimcima, topografskim podlogama 1 : 25 000 i katastarskim planovima R 1:500/ 1:1000/ 1:2500/ 1:5000.

b) Prostorni plan koji se sastoji od tekstualnog i grafičkog dijela:

Tekstualni dio sadrži:

- Opće i posebne ciljeve prostornog razvoja,
- Projekciju prostornog razvoja i uređenja,
- Projekciju razvoja prostornih sistema,
- Odluku o provođenju Prostornog plana.

Grafički dio čini 19 grafičkih priloga, rađenih na orto – foto snimcima, topografskim podlogama 1 : 25 000 i katastarskim planovima R 1:500/ 1:1000/ 1:2500/ 1:5000.

Dokumentacija Prostornog plana čuva se u Službi za prosorno uređenje Općine Vareš, ovjerena i potpisana od strane Nosioca pripreme i Nosioca izrade Prostornog plana.

DIO DRUGI – PROGRAM MJERA I AKTIVNOSTI ZA PROVOĐENJE PROSTORNOG PLANA

Član 6. (Program mjera i aktivnosti)

Program mjera i aktivnosti za provođenje Prostornog plana odnosi se na prvu etapu od njegovog donošenja, odnosno, za prvi četverogodišnji period realizacije Prostornog plana.

Programom mjera i aktivnosti utvrđuje se osnova, koja će općinskim organima pomoći u donošenju mjera u skladu sa politikom i legislativom koja je usklađena sa legislativom Evropske zajednice.

Program mjera i aktivnosti za provođenje Prostornog plana čine:

- mjere populacijske politike,
- mjere ekonomske politike,
- mjere zemljišne politike,
- investiciona i poreska politika,
- obaveze u pogledu detaljnog planiranja i uređenja prostora,
- obaveze izrade izvještaja o stanju u prostoru.

Član 7. (Mjere populacijske politike)

Mjere populacijske politike se definiraju, sprovode i kontroliraju sa svih nivoa administrativno-političkog ustrojstva Bosne i Hercegovine, što se odnosi na državu, entitete, kantone, gradove i općine, a u osnovi se odnose na:

- demografski oporavak stanovništva u cilju zaustavljanja trenda opadanja nataliteta, migracija, te poduzimanje mjera za njegovu stabilizaciju i oporavak,
- stimuliranje povećanja stope nataliteta kroz jačanje socijalne, zdravstvene i obrazovne politike,
- osiguranje materijalnih uslova za povećanje broja članova porodice,
- osiguranje zdravstvene zaštite stanovnika,
- osiguranje preduslova za povećanje broja zaposlenih u okviru jednog domaćinstva/porodice itd.

Član 8.
(Mjere ekonomske politike)

Mjere ekonomske politike se definiraju, sprovode i kontroliraju sa svih nivoa administrativno-političkog ustrojstva Bosne i Hercegovine, što se odnosi na državu, entitete, kantone, gradove i općine, a u osnovi se odnose na:

- stvaranje uslova za uspješno poslovanje kroz olakšice u administrativnim procedurama,
- sistematsko ulaganje u infrastrukturu, kao preduslov razvoja privrede,
- provođenje strateških ciljeva postavljenih ovim Prostornim planom i drugim razvojnim i strateškim dokumentima Općine,
- provođenje stimulativnih mjera unaprijeđenja razvoja privrede i njihovo usaglašavanje sa prostornom organizacijom,
- poticanje javno – privatnog partnerstva,
- usmjeravanje razmještaja privrednih kapaciteta koji iskazuju potencijal u racionalnom korištenju prostora i njegove zaštite od neplanskog korištenja.

Član 9.
(Mjere zemljišne politike)

Kako zemljišna politika, po svojoj složenosti, predstavlja bitan okvir ukupnog razvoja, mjerama zemljišne politike će se obezbjeđivati racionalno korištenje i zaštita zemljišta od neplanskog korištenja.

Primarno će se obezbjeđivati zaštita zemljišta u cilju unaprijeđenja poljoprivredne proizvodnje, a politikom cijena i na druge načine usmjeravat će se tokovi urbanizacije i korištenje planiranog građevinskog zemljišta.

U provođenju Prostornog plana, u oblasti zemljišne politike, osnovu čine odredbe ove odluke.

Član 10.
(Mjere investicione i fiskalne politike)

Mjere investicione i fiskalne politike imaju veliki uticaj na intenzitet i kvalitet korištenja i uređenja prostora, te moraju biti pažljivo određene i usmjeravane, posebno kada su u pitanju investicije inostranih ili zajedničke investicije domaćih i inostranih investitora, kao i kad je u pitanju uređenje prostora i izgradnja infrastrukturnih sistema.

Član 11.
(Obaveze u pogledu izrade planskih dokumenata)

Prostornim planom se utvrđuje obaveza izrade razvojnih i detaljnih planskih dokumenata.

Prostorni plan je osnov za pripremu, izradu i donošenje ostalih planskih dokumenata, kao narednih faza detaljnijeg planiranja izgradnje, uređenja i korištenja prostora Općine.

Razvojni planski dokumenti su:

- Urbanistički plan za općinski centar Vareš (primarni centar)

Detaljni planski dokumenti (zoning plan, regulacioni plan ili urbanistički projekat) se rade za:

- urbano područje sekundarnog centara Dabravine,
- urbano područje tercijarnog centra Ravne,
- urbana područja za koje se ukaže potreba,
- zone unutar Urbanističkog plana za koje se odlukom o pristupanju izradi utvrdi potreba detaljnijeg uređenja prostora,

- privredne i poslovne zone unutar i izvan urbanog područja,
- područja prirodnih i kulturno – historijskih vrijednosti,
- područja za razvoj turizma (sportsko-rekreativne zone, zone vikend izgradnje i sl.),

Sve urađene prostorno-planske dokumente nakon donošenja ovog Prostornog plana je potrebno inventarizirati, te u tom postupku izvršiti njihovu selekciju i usklađivanje sa Prostornim planom, tamo gdje je to potrebno.

U slučaju potrebe, Općinsko vijeće može donijeti odluku o izradi i drugih planskih dokumenata u njegovoj nadležnosti u skladu sa važećom zakonskom regulativom.

Član 12. (Izveštaj o stanju u prostoru)

Izveštaj o stanju u prostoru na području Općine radi nadležna služba Općine Vareš nakon dvije (2) godine, na temelju monitoringa i praćenja stanja u prostoru u svim njegovim segmentima, kao i rezultata novih istraživanja, a na osnovu čega će se donijeti program mjera za unaprjeđenje stanja u prostoru, tj. utvrditi potreba za izradom, odnosno, izmjenom ili dopunom ovog Prostornog plana i drugih donesenih planskih dokumenata.

DIO TREĆI – UREĐENJE PROSTORA

Član 13. (Planska izgradnja i uređenje)

U cilju obezbjeđenja uslova planskog razvoja područja Općine, izgradnje naselja, stvaranja i održavanja povoljnih uslova za život, rad i odmor radnih ljudi i cjelokupnog stanovništva, te dugoročnog upravljanja prirodnim i izgrađenim dobrima, Prostornim planom i ovom odlukom se utvrđuju: urbana područja, građevinska zemljišta van urbanih područja, privredno-poslovne zone, poljoprivredno i šumsko zemljište, vode i vodna područja, izvorišta i zaštitne zone, površine za eksploataciju mineralnih sirovina, područja prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti, područja za razvoj turizma, infrastrukturni koridori i zaštitni pojasevi, površine za izgradnju komunalnih objekata, razmještaj objekata društvene infrastrukture, kao i područja druge namjene.

Član 14. (Granica obuhvata)

Granica područja koje obrađuje Prostorni plan odgovara administrativnoj granici općine Vareš i obuhvata površinu od 390,11 km² ili 39 011 hektara (površina rezultat obrade GIS-alatima).

Prostornim planom utvrđene su granice urbanih područja i građevinskih zemljišta van urbanih područja na osnovu karata razmjere 1:500 / 1:1000 / 1:2500 / 1:5000, a prikazane su na kartama razmjere 1:25000, koje su sastavni dio Prostornog plana i ove odluke.

POGLAVLJE I. URBANA PODRUČJA

Član 15. (Urbana područja)

Prostornim planom utvrđeno je 32 urbana područja u ukupnoj površini od 871,19 hektara, u okviru kojih se planira izgradnja, uređenje i opremanje prostora potrebnom infrastrukturom u

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

skladu sa utvrđenim statusom naselja, kao i hijerarhijskim statusom utvrđenih centara naseljenih mjesta u granici Prostornog plana.

Urbana područja su:

R.b.	Naziv urbanog područja	Mjesna zajednica	Naseljeno mjesto	Površina (ha)	Napomena
1.	Vareš	Vareš, Vareš Majdan i mali dio MZ Pržići	Vareš, Vareš Majdan, Lijepovići i mali dio NM Mlakve	224,19	primarni centar (UP)
2.	Dabravine	Dabravine	Dabravine	18,62	sekundarni centar
3.	Ravne	Ravne	Ravne	43,62	terciarni centar
4.	Gornja Borovica	Gornja Borovica	Gornja Borovica	33,22	centar zajednice sela
5.	Gornja Vijaka	Vijaka	Gornja Vijaka, Donja Vijaka i Radoševići	22,54	centar zajednice sela
6.	Daštansko	Daštansko	Daštansko	23,06	centar zajednice sela
7.	Donja Vijaka	Vijaka	Donja Vijaka	17,25	centar zajednice sela
8.	Dragovići	Dragovići	Dragovići	9,75	centar zajednice sela
9.	Javornik	Javornik	Javornik	23,26	centar zajednice sela
10.	Pogar	Pogar	Pogar	45,70	centar zajednice sela
11.	Neprivaj	Neprivaj	Neprivaj	9,85	centar zajednice sela
12.	Očevija	Očevija	Očevija	23,87	centar zajednice sela
13.	Ligatići	Ligatići	Ligatići	15,85	centar zajednice sela
14.	Mižnovići	Ligatići	Mižnovići	15,59	centar zajednice sela
15.	Donja Borovica	Donja Borovica	Donja Borovica	22,38	centar zajednice sela
16.	Zubeta	Ravne	Zubeta	11,57	centar zajednice sela
17.	Planinica	Planinica	Planinica	8,48	centar zajednice sela
18.	Radonjići	Striježevo	Radonjići i Striježevo	10,12	centar zajednice sela
19.	Kokošćići	Kokošćići	Kokošćići	13,78	centar zajednice sela
20.	Brezik	Pržići	Brezik	13,83	centar zajednice sela
21.	Budoželje	Budoželje	Budoželje	56,88	centar zajednice sela
22.	Hodžići	Dabravine	Hodžići	14,84	centar zajednice sela
23.	Kadarići	Kadarići	Kadarići	15,17	centar zajednice sela
24.	Luke	Dabravine	Luke	10,31	centar zajednice sela
25.	Mijakovići	Dragovići	Mijakovići	7,83	centar zajednice sela
26.	Pržići	Pržići	Pržići i mali dio NM Kolonija Pržići	18,86	centar zajednice sela
27.	Striježevo	Striježevo	Striježevo i Radonjići	31,46	centar zajednice sela
28.	Pajtov han	Vareš Majdan	Pajtov han i mali dio NM Poljanice	11,24	centar zajednice sela
29.	Strica-Zaruđe	Strica-Zaruđe	Strica i Zaruđe	42,21	centar zajednice sela
30.	Brgule	Brgule	Brgule	24,17	centar zajednice sela
31.	Tisovci	Pržići	Tisovci	18,86	centar zajednice sela
32.	Duboštica	Duboštica	Duboštica	20,44	centar zajednice sela
UKUPNO:				871,19	

Detaljan opis granica urbanih područja dat je u prilogu ove Odluke kao njen sastavni dio.

POGLAVLJE II. GRAĐEVINSKA ZEMLJIŠTA VAN URBANIH PODRUČJA

Član 16. (Granice građevinskih zemljišta van urbanih područja)

Prostornim planom utvrđene su granice građevinskih zemljišta van urbanih područja na kartama razmjere 1:500 / 1:1000 / 1:2500 / 1:5000, a prikazane su na kartama razmjere 1:25000, kao sastavni dio ove odluke.

Član 17. (Namjena građevinskog zemljišta van urbanog područja)

Prostornim planom utvrđuju se građevinska zemljišta van urbanih područja, na kojima se planira izgradnja, uređenje i opremanje prostora u skladu sa njihovom planiranom namjenom.

Građevinska zemljišta van urbanog područja su:

Red. br.	Naziv građevinskog zemljišta	Mjesna zajednica	Naseljeno mjesto	Namjena	Površina (ha)	Namjena
1	Brgule	Brgule	Brgule	stanovanje	11,14	stanovanje
2	Čamovine		Čamovine	stanovanje-napuštena	0,42	stanovanje-napuštena
3	Čamovine I		Čamovine	stanovanje-napuštena	2,44	stanovanje-napuštena
4	Čamovine II		Čamovine	stanovanje-napuštena	1,80	stanovanje-napuštena
5	Čamovine III		Čamovine	stanovanje	4,39	stanovanje
6	Šikulje		Brgule	stanovanje-napuštena	11,48	stanovanje-napuštena
7	Šikulje I		Šikulje	stanovanje-napuštena	2,70	stanovanje-napuštena
8	Šikulje II		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,85	stanovanje-napuštena
9	Šikulje III		Šikulje	stanovanje-napuštena	6,12	stanovanje-napuštena
10	Šikulje IV		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,86	stanovanje-napuštena
11	Šikulje V		Šikulje	stanovanje-napuštena	2,09	stanovanje-napuštena
12	Pajtovići II		Šikulje	stanovanje-napuštena	0,12	stanovanje-napuštena
13	Panjevi		Brgule	stanovanje-napuštena	11,63	stanovanje-napuštena
14	Budoželje I	Budoželje	Budoželje	stanovanje	5,38	stanovanje
15	Budoželje II		Budoželje	stanovanje	1,85	stanovanje
16	Budoželje III		Budoželje	stanovanje	2,71	stanovanje
17	Pajtov han II		Budoželje	stanovanje	2,08	stanovanje
18	Rokoč		Budoželje	stanovanje-napuštena	0,57	stanovanje-napuštena
19	Rokoč I		Budoželje	stanovanje-napuštena	0,93	stanovanje-napuštena
20	Žalja		Budoželje	stanovanje-napuštena	4,20	stanovanje-napuštena
21	Pajtov han III		Budoželje	stanovanje	1,80	stanovanje
22	Debela međa		Dabravine	Debela međa	stanovanje-napuštena	2,50
23	Debela međa I	Debela međa		stanovanje-napuštena	0,75	stanovanje-napuštena
24	Debela međa II	Debela međa		stanovanje-napuštena	0,63	stanovanje-napuštena
25	Draževići	Draževići		stanovanje	1,84	stanovanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

26	Orah		Orah	stanovanje	1,18	stanovanje
27	Višnjići	Daštansko	Višnjići	stanovanje	3,42	stanovanje-napuštena
28	Višnjići I		Višnjići	stanovanje	3,88	stanovanje-napuštena
29	Višnjići III		Višnjići	stanovanje	2,35	stanovanje-napuštena
30	Višnjići IV		Višnjići	stanovanje	3,15	stanovanje-napuštena
31	Daštansko		Višnjići	stanovanje	23,05	stanovanje
32	Pomenići		Pomenići	stanovanje	3,85	stanovanje
33	Donja Borovica I		Donja Borovica	Donja Borovica	stanovanje-napuštena	3,61
34	Donja Borovica IV	Donja Borovica		stanovanje	1,07	stanovanje
35	Donja Borovica III	Donja Borovica		stanovanje-napuštena	2,10	stanovanje-napuštena
36	Donja Borovica V	Osredak		stanovanje-napuštena	1,42	stanovanje-napuštena
37	Donja Borovica VI	Donja Borovica		stanovanje	0,07	stanovanje
38	Osredak	Osredak		stanovanje-napuštena	5,09	stanovanje-napuštena
39	Osredak I	Osredak		stanovanje	0,46	stanovanje
40	Poločac	Poločac		stanovanje	3,05	stanovanje
41	Semizova Ponikva	Poločac		stanovanje-napuštena	3,37	stanovanje-napuštena
42	Semizova Ponikva II	Poločac		stanovanje-napuštena	0,69	stanovanje-napuštena
43	Jusići	Dragovići	Mijakovići	stanovanje	4,11	stanovanje
44	Kopljari		Kopljari	stanovanje-napuštena	5,40	stanovanje-napuštena
45	Kopljari I		Kopljari	stanovanje	1,74	stanovanje
46	Kopljari I		Kopljari	stanovanje	0,39	stanovanje
47	Kučukovići		Kopljari	stanovanje-napuštena	0,70	stanovanje-napuštena
48	Borovičke njive I	Dubočtica	Dubočtica	stanovanje	12,63	stanovanje
49	Dubočtica I		Dubočtica	stanovanje	4,01	stanovanje
50	Dubočtica II		Dubočtica	stanovanje	0,62	stanovanje
51	Dubočtica III		Dubočtica	stanovanje	2,47	stanovanje
52	Dubočtica IV		Dubočtica	stanovanje	2,76	stanovanje
53	Kopališta		Kopališta	stanovanje	1,58	stanovanje
54	Borovičke njive	Gornja Borovica	Borovičke njive	stanovanje-napuštena	22,86	stanovanje-napuštena
55	Donja Borovica II		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	2,95	stanovanje-napuštena
56	Gornja Borovica IV		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	0,92	stanovanje-napuštena
57	Gornja Borovica V		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	0,67	stanovanje-napuštena
58	Gornja Borovica I		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	2,70	stanovanje-napuštena
59	Gornja Borovica II		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	3,97	stanovanje-napuštena
60	Gornja Borovica III		Gornja Borovica	stanovanje-napuštena	1,43	stanovanje-napuštena
61	Jelik		Javornik	Javornik	stanovanje	1,56
62	Osoje	Osoje		stanovanje	14,14	stanovanje
63	Ponikva	Zvijezda		stanovanje	3,52	stanovanje
64	Ponikva I	Javornik		turizam	6,97	turizam

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

65	Ponikva II		Javornik	stanovanje-privreda	9,64	stanovanje-privreda
66	Povedrica		Javornik	stanovanje	3,38	stanovanje
67	Seoci II		Seoci II	stanovanje-napuštена	2,10	stanovanje-napuštена
68	Zabrezje		Zabrezje	turizam	2,70	turizam
69	Zabrezje i		Zabrezje	stanovanje-napuštена	2,57	stanovanje-napuštена
70	Zabrezje II		Zabrezje	stanovanje-napuštена	1,80	stanovanje-napuštена
71	Zvijezda		Zvijezda	stanovanje	7,53	stanovanje
72	Kadarići I	Kadarići	Kadarići	stanovanje-napuštена	0,26	stanovanje-napuštена
73	Kadarići II		Kadarići	stanovanje-napuštена	0,18	stanovanje-napuštена
74	Kokošćići I	Kokošćići	Kokošćići	stanovanje	0,67	stanovanje
75	Kokošćići II		Kokošćići	stanovanje	2,16	stanovanje
76	Kokošćići III		Kokošćići	stanovanje	0,46	stanovanje
77	Luke		Kokošćići	stanovanje	1,60	stanovanje
78	Luke I		Kokošćići	stanovanje	0,19	stanovanje
79	Luke II		Kokošćići	stanovanje	0,09	stanovanje
80	Ligatići I		Ligatići	Ligatići	stanovanje	0,14
81	Mižnovići I	Mižnovići		ćkolski objekat	0,18	školski objekat
82	Mir	Mir	Mir	stanovanje	8,06	stanovanje
83	Mir I		Mir	stanovanje-napuštена	1,03	stanovanje-napuštена
84	Mir II		Mir	stanovanje	1,41	stanovanje
85	Mir III		Mir	Terminali Federacije	12,97	Terminali Federacije
86	Pajtov han I		Mir	stanovanje	0,11	stanovanje
87	Pajtov han IV		Mir	stanovanje	1,09	stanovanje
88	Donji Neprivaj		Neprivaj	stanovanje-napuštена	0,97	stanovanje-napuštена
89	Donji Neprivaj I	Neprivaj	Neprivaj	stanovanje-napuštена	1,17	stanovanje-napuštена
90	Donji Neprivaj II		Neprivaj	stanovanje-napuštена	0,96	stanovanje-napuštена
91	Brezice		Očevija	stanovanje	0,69	stanovanje
92	Draževska njiva		Neprivaj	stanovanje	1,23	stanovanje
93	Brezice I		Očevija	stanovanje	0,88	stanovanje
94	Gornji Neprivaj		Neprivaj	stanovanje-napuštена	0,98	stanovanje-napuštена
95	Brezice II		Očevija	stanovanje	1,37	stanovanje
96	Donje Očevlje		Donja Očevija	stanovanje	10,94	stanovanje
97	Gornji Neprivaj I		Neprivaj	stanovanje-napuštена	0,26	stanovanje-napuštена
98	Gornji Neprivaj II	Neprivaj	stanovanje	1,73	stanovanje	
99	Donje Očevlje I	Očevija	Očevija	stanovanje	2,37	stanovanje
100	Neprivaj I		Neprivaj	stanovanje	3,74	stanovanje
101	Donje Očevlje II		Očevija	stanovanje	4,71	stanovanje
102	Naseoci		Naseoci	stanovanje	5,95	stanovanje
103	Očevija I		Očevija	stanovanje	1,28	stanovanje
104	Očevija II		Očevija	stanovanje	10,79	stanovanje
105	Očevija III		Očevija	stanovanje	1,85	stanovanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

106	TURIZAM		Neprivaj	turizam	30,74	turizam
107	Oćevija IV		Oćevija	stanovanje	1,21	stanovanje
108	Rastovače		Oćevija	stanovanje	1,49	stanovanje
109	Blaža	Okruglica	Blaža	stanovanje-napuštena	2,62	stanovanje-napuštena
110	Čeče		Čeče	stanovanje-napuštena	3,50	stanovanje-napuštena
111	Čeče		Čeče	stanovanje-napuštena	1,34	stanovanje-napuštena
112	Karići		Karići	stanovanje-napuštena	2,29	stanovanje-napuštena
113	Karići I		Karići	stanovanje-napuštena	1,58	stanovanje-napuštena
114	Kunosići		Kunosići	stanovanje-napuštena	4,21	stanovanje-napuštena
115	Letevci		Letevci	stanovanje-napuštena	6,32	stanovanje-napuštena
116	Letevci I		Letevci	stanovanje-napuštena	0,81	stanovanje-napuštena
117	Okruglica		Okruglica	stanovanje-napuštena	3,66	stanovanje-napuštena
118	Okruglica I		Okruglica	stanovanje	0,25	stanovanje
119	Okruglica II		Okruglica	stanovanje-napuštena	0,67	stanovanje-napuštena
120	Okruglica III		Čeče	stanovanje-napuštena	0,73	stanovanje-napuštena
121	Okruglica IV		Okruglica	stanovanje	1,60	stanovanje
122	Pajtovići		Pajtovići	stanovanje-napuštena	5,86	stanovanje-napuštena
123	Pajtovići III		Letevci	stanovanje-napuštena	1,00	stanovanje-napuštena
124	Seoci		Seoci	stanovanje	2,04	stanovanje
125	Seoci I		Seoci	stanovanje	0,61	stanovanje
126	Seoci II		Seoci	stanovanje-napuštena	2,82	stanovanje-napuštena
127	Srčljenci		Srčljenci	stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena
128	Žići		Žići	stanovanje-napuštena	1,90	stanovanje-napuštena
129	Žići I	Žići	stanovanje-napuštena	3,05	stanovanje-napuštena	
130	Ostrlja	Planinica	Ostrlja	stanovanje	2,38	stanovanje
131	Ostrlja I		Ostrlja	stanovanje	0,77	stanovanje
132	Ostrlja II		Ostrlja	stanovanje	1,42	stanovanje
133	Planinica I		Planinica	stanovanje	0,35	stanovanje
134	Planinica II		Planinica	stanovanje	1,23	stanovanje
135	Planinica III		Planinica	stanovanje-napuštena	0,31	stanovanje-napuštena
136	Slavin		Slavin	stanovanje	4,76	stanovanje
137	Barica	Pogar	Pogar	stanovanje	22,85	stanovanje
138	Javornik I		Sjenokos	stanovanje	2,36	stanovanje
139	Pogar I		Sjenokos	stanovanje	1,55	stanovanje
140	Pogar II		Pogar	stanovanje	0,64	stanovanje
141	Pogar III		Pogar	stanovanje	0,96	stanovanje
142	Pogar IV		Pogar	stanovanje	0,44	stanovanje
143	Pogar V		Pogar	stanovanje	1,77	stanovanje
144	Selakovo Zarue		Sjenokos	stanovanje	7,01	stanovanje
145	Sjenokos		Sjenokos	stanovanje	18,76	stanovanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

146	Sjenokos I		Pogar	stanovanje	0,14	stanovanje	
147	Sjenokos II		Sjenokos	stanovanje	5,03	stanovanje	
148	Sjenokos III		Sjenokos	stanovanje	0,36	stanovanje	
149	Kolonija Pržići	Pržići	kolonija Pržići	stanovanje	3,12	stanovanje	
150	Mlakve		Mlakve	stanovanje	2,73	stanovanje	
151	Pržići I		Pržići	stanovanje	0,15	stanovanje	
152	selo Pržići		Brezik	stanovanje	7,30	stanovanje	
153	Borje	Ravne	Ravne	stanovanje	1,17	stanovanje	
154	Cvijetići		Toljenak	stanovanje-napuštena	0,42	stanovanje-napuštena	
155	Dolovi		Ravne	stanovanje	0,73	stanovanje	
156	Golo Brdo		Zubeta	stanovanje	5,87	stanovanje	
157	Hajde		Ravne	stanovanje	4,22	stanovanje	
158	Janjoć		Ravne	stanovanje	2,68	stanovanje	
159	Kapetanovići		Zubeta	stanovanje	1,14	stanovanje	
160	Mačak		Ravne	stanovanje	8,89	stanovanje	
161	Mučanovici		Ravne	stanovanje	6,55	stanovanje	
162	Ravanjsko polje		Ravne	stanovanje-napuštena	5,11	stanovanje-napuštena	
163	Ravne I		Ravne	stanovanje	0,26	stanovanje	
164	Ravne II		Ravne	stanovanje	1,01	stanovanje	
165	Rožajac		Ravne	stanovanje	1,12	stanovanje	
166	Stari krst		Ravne	stanovanje	7,91	stanovanje	
167	Toljenak I		Toljenak	stanovanje-napuštena	1,43	stanovanje-napuštena	
168	Toljenak II		Toljenak	stanovanje-napuštena	1,95	stanovanje-napuštena	
169	Toljenak III		Toljenak	stanovanje-napuštena	2,27	stanovanje-napuštena	
170	Toljenak IV		Toljenak	stanovanje-napuštena	0,89	stanovanje-napuštena	
171	Toljenak IX		Toljenak	stanovanje-napuštena	3,56	stanovanje-napuštena	
172	Toljenak V		Toljenak	stanovanje-napuštena	6,24	stanovanje-napuštena	
173	Toljenak VI		Toljenak	stanovanje-napuštena	0,35	stanovanje-napuštena	
174	Toljenak VII		Toljenak	stanovanje-napuštena	2,35	stanovanje-napuštena	
175	Toljenak VIII		Toljenak	stanovanje	8,15	stanovanje	
176	Toljenak X		Toljenak	stanovanje-napuštena	3,57	stanovanje-napuštena	
177	Toljenak XI		Toljenak	stanovanje	0,55	stanovanje	
178	Toljenak XII		Toljenak	stanovanje	0,47	stanovanje	
179	Toljenak XIII		Toljenak	stanovanje-napuštena	3,58	stanovanje-napuštena	
180	Toljenak XIV		Ravanjsko polje	turizam	15,74	turizam	
181	Toljenak XV		Toljenak	turizam	59,87	turizam	
182	Ravne		Ravne	turizam	7,00	turizam	
183	Ravanjsko polje I		Ravne	turizam	13,50	turizam	
184	Zubeta I		Ravne	stanovanje-napuštena	1,98	stanovanje-napuštena	
185	Strica-Zarue I		Strica-Zarude	Strica	stanovanje	0,51	stanovanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

186	Brda	Striježevo	Brda	stanovanje	11,26	stanovanje	
187	Hodžići I		Brda	stanovanje	0,46	stanovanje	
188	Juke		Radonjići	stanovanje	5,26	stanovanje	
189	Kolovići		Kolovići	stanovanje	1,66	stanovanje	
190	Pajtov han II		Samari	stanovanje-napuštena	0,78	stanovanje-napuštena	
191	Radonjići I		Radonjići	stanovanje	0,42	stanovanje	
192	Radonjići II		Radonjići	stanovanje	0,71	stanovanje	
193	Samari		Samari	stanovanje-napuštena	1,84	stanovanje-napuštena	
194	Striježevo I		Striježevo	stanovanje	18,74	stanovanje	
195	Brda		Brda	turizam	25,65	turizam	
196	Bijelo Borje	Stupni Do	Bijelo Borje	stanovanje	5,16	stanovanje	
197	Bijelo Borje I		Bijelo Borje	stanovanje	4,10	stanovanje	
198	Bijelo Borje II		Bijelo Borje	stanovanje	0,51	stanovanje	
199	Stupni Do		Stupni Do	stanovanje	14,76	stanovanje	
200	Stupni Do I		Stupni Do	stanovanje	1,06	stanovanje	
201	Stupni Do II		Stupni Do	stanovanje-napuštena	0,73	stanovanje-napuštena	
202	Stupni Do III		Stupni Do	stanovanje	0,28	stanovanje	
203	Stupni Do IV		Stupni Do	stanovanje	1,72	stanovanje	
204	Diknjići	Vareš	Diknjići	stanovanje	5,53	stanovanje	
205	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	4,29	stanovanje	
206	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	0,26	stanovanje	
207	Diknjići I		Diknjići	stanovanje	1,95	stanovanje	
208	Kota		Semizova Ponikva	deponija	3,44	deponija	
209	Osredak II		Osredak	stanovanje	0,31	stanovanje	
210	Položac I		Semizova Ponikva	stanovanje	3,25	stanovanje	
211	Položac II		Semizova Ponikva	stanovanje	0,73	stanovanje	
212	Položac III		Semizova Ponikva	stanovanje	0,22	stanovanje	
213	Semizova Ponikva I		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,32	stanovanje-napuštena	
214	Semizova Ponikva III		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,21	stanovanje-napuštena	
215	Semizova Ponikva IV		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena	
216	Semizova Ponikva V		Semizova Ponikva	stanovanje-napuštena	1,38	stanovanje-napuštena	
217	Smreka		Vareš	stanovanje	9,29	stanovanje	
218	Vareš		Vareš	stanovanje	0,35	stanovanje	
219	Vrankovci		Vareš Majdan	Semizova Ponikva	stanovanje	0,62	stanovanje
220	Pajtov han I			Poljanice	stanovanje-napuštena	1,28	stanovanje-napuštena
221	Pajtov han III	Pajtov han		stanovanje	1,33	stanovanje	
222	Podjavor	Podjavor		stanovanje-napuštena	1,65	stanovanje-napuštena	
223	Poljanice	Poljanice		stanovanje-napuštena	2,93	stanovanje-napuštena	
224	Poljanice I	Poljanice		stanovanje-napuštena	1,05	stanovanje-napuštena	
225	Bare	Vijaka donja		stanovanje	2,94	stanovanje	

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

226	Donje Vijaka I	Vijaka	Pobilje	stanovanje	1,47	stanovanje	
227	Donje Vijaka II		Vijaka donja	stanovanje	5,43	stanovanje	
228	Glavica		Radočevići	stanovanje	3,36	stanovanje	
229	Gornja Vijaka I		Radočevići	stanovanje	0,32	stanovanje	
230	Han Pobilje		Pobilje	stanovanje	2,24	stanovanje	
231	Ivančevo		Ivančevo	stanovanje	20,18	stanovanje	
232	Kicelj		Krčevine	stanovanje	3,06	stanovanje	
233	Krčevine		Krčevine	stanovanje	11,20	stanovanje	
234	Krčevine I		Krčevine	stanovanje	1,65	stanovanje	
235	Krčevine I		Krčevine	stanovanje	3,64	stanovanje	
236	Krčevine II		Krčevine	stanovanje	0,68	stanovanje	
237	Krčevine II		Krčevine	stanovanje	1,14	stanovanje	
238	Križ		Krčevine	stanovanje	8,28	stanovanje	
239	Križ I		Krčevine	stanovanje	1,31	stanovanje	
240	Križ II		Krčevine	stanovanje	0,51	stanovanje	
241	Križ III		Krčevine	stanovanje	2,24	stanovanje	
242	Križ IV		Krčevine	stanovanje	1,49	stanovanje	
243	Radočevići		Radočevići	stanovanje	20,12	stanovanje	
244	Tribija		Tribija	stanovanje	16,17	stanovanje	
				UKUPNO:	948,79		

Detaljan opis granica građevinskog zemljišta van urbanog područja dat je u prilogu ove Odluke kao njen sastavni dio.

POGLAVLJE III. REŽIMI GRAĐENJA

Član 18. **(Režimi građenja)**

Intenzitet i karakter građenja na pojedinim područjima određuje se prema utvrđenom javnom interesu, potrebama i mogućnostima korisnika i drugim lokalnim ograničenjima, tako da se ovim Prostornim planom utvrđuju slijedeći režimi građenja:

a) „režim zabrane građenja“ - za područja od značaja za Federaciju BiH, Kanton ili Općinu na kojima se ne dozvoljava nikakva izgradnja, osim tekućeg održavanja i građevinskih zahvata s ciljem obezbjeđenja osnovnih higijenskih uslova, promjene namjene unutar postojećih gabarita građevina i uređaja koji podržavaju postojeću funkciju tih područja (objekti neophodne infrastrukture, neophodni javni objekti, objekti za opskrbu i sl.),

b) „režim građenja prvog stepena“ – predviđa se za sva područja za koja je planskim dokumentom šireg područja utvrđena obaveza izrade detaljnih planskih dokumenata - zoning plana, regulacionog plana ili urbanističkog projekta, na urbanom području na kojem se planira građenje, rekonstrukcija ili sanacija, na zaštićenim područjima sa kulturno-historijskim i prirodnim naslijeđem, turističkim naseljima, sportskim, rekreacionim i zdravstvenim područjima na kojima se planira građenje; na privrednim zonama većim od 5 ha, za koje se uslovi za odobravanje građenja utvrđuju na temelju zoning plana, regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta izrađenog na temelju regulacionog plana, te na manjim dijelovima užeg urbanog područja koje je već izgrađeno i na kome ne postoji intenzivno građenje,

rekonstrukcija ili sanacija za koje se uslovi za odobravanje građenja utvrđuju na temelju urbanističkog projekta, ako nije donesen regulacioni plan;

c) „režim građenja drugog stepena“ – predviđa se za sva područja za koja je ovim Prostornim planom utvrđena obaveza izrade urbanističkog plana, i za koja se uslovi za odobravanje građenja utvrđuju na osnovu prostornog plana, urbanističkog plana i plana parcelacije;

d) „režim građenja trećeg stepena“ – na urbanim područjima izvan granica urbanističkog plana za koja se uslovi za odobravanje građenja utvrđuju na osnovu ovog Prostornog plana i plana parcelacije;

e) „režim građenja četvrtog stepena“ – na područjima za koja nije utvrđena obaveza donošenja plana parcelacije, a za koja se uslovi za odobravanje građenja vrše po postupku koji je utvrđen ovim Prostornim planom i Zakonom o prostornom uređenju i građenju.

POGLAVLJE IV. RAZMJETAJ PRIVREDNIH I POSLOVNIH SADRŽAJA

Član 19. (Privredno-poslovne zone)

Površine za smještaj privrednih i poslovnih objekata i pratećih sadržaja utvrđuju se kao privredno - poslovne zone u granicama urbanih područja ili kao izdvojena građevinska zemljišta izvan urbanih područja.

Građevinska zemljišta utvrđena ovim Prostornim planom kao veće izdvojene planirane i postojeće privredno-poslovne zone su:

LOKALITET	POVRŠINA (ha)
Pajtov Han	0,84
Dabravine	0,65
Tisovci	11,36
Ponikve	7,68
Ljepovići	1,70
Vareš	14,53
Prnjavor/benzinska pumpa	0,28
Prnjavor	1,98
Vareš Majdan	17,24
Brezik	2,42
Ukupno	58,68

Član 20.
(Granice privredno-poslovnih zona)

Prostornim planom utvrđuje se obaveza izrade detaljnih planskih dokumenata za sve privredne i poslovne zone i komplekse navedene u prethodnom članu.

Precizne granice privrednih i poslovnih zona i kompleksa biće definisane detaljnim planskim dokumentima, a do njihovog donošenja primjenjivaće se odredbe ove odluke.

Član 21.
(Uslovi za smještaj privrednih djelatnosti)

U cilju zaštite prostora i okoliša privredne djelatnosti smještene u utvrđenim privredno-poslovnim zonama treba da ispune slijedeće:

- racionalno korištenje prostora, u cilju bolje iskoristivosti postojećih površina namijenjenih ovim djelatnostima, kako bi se spriječilo neopravdano zauzimanje novih površina;
- primjena savremenih tehnologija koje ne zagađuju okoliš;
- zadovoljavanje zakonom propisanih mjera zaštite okoliša (obaveza poduzimanja mjera zaštite zraka, tla, vode, mjera zaštite od mirisa i buke, i sl.);
- kontinuirano vođenje aktivnosti u cilju smanjenja zagađenja okoliša.

POGLAVLJE V. RAZMJETAJ OBJEKATA DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE

Član 22.
(Društvena infrastruktura)

U cilju omogućavanja i podsticanja razvoja ljudskih resursa, u cilju obezbjeđenja uslova za normalno funkcioniranje naselja i njihovih dijelova i općenito napretka unutar jedne zajednice, u okviru izgradnje i uređenja urbanih područja, neophodno je obezbijediti izgradnju objekata društvene infrastrukture i urbane opreme (obrazovanje, nauka, kultura, turizam, sport i fizička kultura, zdravstvo, socijalna zaštita, vjerski objekti, objekti dnevnog i povremenog snabdijevanja, usluge, servisi, zelene i rekreativne površine i sl.) u skladu sa opredjeljenjima iz Prostornog plana.

Izgradnju objekata društvene infrastrukture i urbane opreme potrebno je planirati unutar urbanih područja u skladu sa njegovim centralitetom, vodeći računa o uslovima gravitacije, kao i radijusu opsluživanja (udaljenosti korisnika) i u skladu sa opredjeljenjima Prostornog plana.

Prostornim planom su uspostavljeni ciljevi razvoja društvene infrastrukture u pojedinačnim oblastima na teritoriji Općine, a detaljnijim prostorno-planskim dokumentima je neophodno dati prijedloge lociranja objekata društvene infrastrukture i urbane opreme uz poštivanje Prostornim planom utvrđenih ciljeva i uspostavljenih centraliteta u odnosu na korisnike.

POGLAVLJE VI. USLOVI ZA UREĐENJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Član 23.
(Poljoprivredno zemljište)

Projekcijom prostornog razvoja i uređenja Općine utvrđuje se zastupljenost: IV (IVa i IVb), V, VI i VII kategorije poljoprivrednog zemljišta, u ukupnoj površini od 6.515,06 hektara ili 16,70 % od ukupne površine Općine što je detaljnije obrađeno u tekstualnom i grafičkom dijelu Prostornog plana.

Član 24. (Zone proizvodne sposobnosti – agrozone)

Zoniranje zemljišnog potencijala podrazumijeva grupisanje bonitetnih kategorija zemljišta u jedinstvene cjeline koje se međusobno razlikuju prema proizvodnoj sposobnosti zemljišta, uslovima proizvodnje i načinu korištenja.

Na području općine Vareš utvrđuju se tri agrozone:

- Agrozona I - Sa aspekta zemljišnih potencijala ovo je najvrijednije područje općine. Zahvata površinu od 705,51 ha ili 1,81 % ukupne površine općine. Predstavljena je IVa i IVb bonitetnom podkategorijom. Ovo je područje u kojem je moguća intenzivna poljoprivredna proizvodnja sa mogućnostima uređenja i douređenja zemljišta uključujući agro i hidromelioracione mjere (odvodnjavanje – navodnjavanje) u cilju uvećanja prinosa u odnosu na sadašnje stanje.
- Agrozona II - Zahvata površinu od 4.755,69ha ili 12,19% ukupne površine općine. U ovu zonu grupisana su zemljišta osrednjih potencijala koje posjeduju ograničenja i uglavnom su manje prikladna za kultiviranje, tako da se mogu koristiti manje kao oranična tla, a pretežno se koriste kao livade i voćnjaci. U okviru ove zone svrstana su zemljišta V i VI bonitetne kategorije. Ovo je zona poluintenzivne poljoprivrede odnosno zona suhog ratarenja i voćarstva. Tla ove zone su općenito pod uticajem erozionih procesa. Nerijetko se mogu javljati i klizišta (naročito na glincima i pješčarima). Glavni ograničavajući faktori njihovog intenzivnog korištenja u ratarskoj proizvodnji su mala dubina soluma, jak nagib terena, pa prema tome i otežano korištenje mehanizacije.
- Agrozona III - Zahvata površinu od 1.053,86 ha ili 2,70 % ukupne površine općine. U ovu zonu su grupisana zemljišta slabih zemljišnih potencijala, a to su zemljišta VII bonitetne kategorije. Ova zona ima izrazita ograničenja za korištenje u poljoprivredi. To su u prvom redu zemljišta planinskih područja, velike inkliniranosti terena, male dubine soluma, viših nadmorskih visina i u skladu s tim nepovoljnih klimatskih prilika. Zemljišta ove zone uglavnom su pod pašnjacima i livadama iz čega proizilazi da se ova zona koristi uglavnom u okviru ekstenzivne stočarske proizvodnje.

POGLAVLJE VII. USLOVI ZA UREĐENJE ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA

Član 25. (Šumsko zemljište)

Šumska zemljišta u državnoj i privatnoj svojini na području općine Vareš razvrstana su u četiri kategorije: od IV do VII kategorije i zahvataju 30.392,23 ha ili 77,90 % ukupne površine općine, a detaljan pregled površina i zastupljenost bonitetnih kategorija šumskog zemljišta u pojedinim područjima općine detaljno je prikazana u tekstualnom i grafičkom dijelu Prostornog plana.

Član 26. (Gospodarenje šumama i šumskim zemljištem)

U cilju očuvanja i unapređenja općekorisnih funkcija šuma, te racionalnog korištenja prirodnih bogatstava, posebno šume i općeg razvoja šumsko-gospodarskog područja, šumama i šumskim zemljištem potrebno je gospodariti kroz Zakon o šumama koji regulira i

propisuje da se šumama u Federaciji BiH gospodari na osnovu izrađenih šumsko gospodarskih osnova (ŠGO) koje se rade za period 10-15 godina.

Plan gospodarenja šumama pretpostavlja takve gospodarske aktivnosti u planskom periodu, kakve garantiraju trajnu stabilnost, produktivnost i obnavljanje šuma. Šumskogospodarska osnova ŠGO kao dugoročni plan gospodarenja šumama, na temelju utvrđenog stanja šuma i postavljenih proizvodnih ciljeva, daje osnovne smjernice-okvire gospodarenja šumama i šumskim zemljištima u desetgodišnjem periodu.

Šumsko zemljište u državnoj svojini na području općine Vareš je sastavni dio šumskogospodarskih područja ŠGP „Gornjebosansko“, ŠGP „Olovsko“ i ŠGP „Kakanjsko“.

S obzirom na široku šarolikost tipova šuma, naročito u privatnim šumama, plan gospodarenja treba da definira okvire ravnomjernog i kontinuiranog korištenja produkata šume i obnove šuma tokom uređajnog perioda, dok detalje gospodarenja po tipovima šuma i najužim uređajno-planskim jedinicama utvrđuje-definira godišnji operativni plan i izvođački projekt gdje je to Zakonom o šumama propisano.

Privatne šume čine sastavni dio općeg šumskog ekosistema kao općeg dobra, i vlasnik ove šume ima obavezu, da gospodarenje vlastitom šumom uskladi sa općim ciljem, koji proističe iz ozakonjenog kontinuiteta gospodarenja i trajnog zadovoljavanja općih potreba za proizvodima i funkcijama šume.

Član 27.

(Opći i proizvodno-tehnički ciljevi gospodarenja šumama)

Da bi realizacijom plana gospodarenja šumama i šumskim zemljištima mogli zadovoljiti maksimum zahtjeva koji se postavljaju prema šumi i subjektu koji njome gospodari, nužno je poznavanje općih ciljeva koje postavlja društvena zajednica- država i proizvodno- tehničkih ciljeva, koji proističu iz naučno dokazanih optimalnih-normalnih stanja šuma u odgovarajućim stanišnim uvjetima.

Opći ciljevi gospodarenja šumama i šumskim zemljištima ogledaju se u slijedećem:

- formirati sastav vrsta drveća i strukturu šume u takvu, koja će trajno proizvoditi ujednačene prinose po količini i kvalitetu,
- ostvariti prinos što veći i što skladniji sa potrebama društva-tržišta, kako po vrsti drveta, tako po asortimanu glavnih šumskih proizvoda,
- očuvati i ojačati općekorisne funkcije šume, te obogatiti njen biodiverzitet (prirodnu raznolikost), i
- primjenjenim sistemom gospodarenja pozitivno utjecati na produktivnost rada i bolje ekonomske efekte pri iskorištavanju šuma.

Član 28.

(Tehnički ciljevi gospodarenja šumama)

Ostvarenje općih ciljeva u gospodarenju šumama i šumskim zemljištima se postiže stručno postavljenim tehničkim ciljevima i određenim odgovarajućim sistemima gospodarenja.

Tehnički cilj se utvrđuje i za gazdinsku klasu, a on se smatra utvrđenim kada je:

- odabrana vrsta ili vrste drveća, takva da odgovara ekološkim uslovima staništa i odabran odgovarajući omjer smjese vrsta drveća,
- odabran sistem gospodarenja,
- utvrđena dužina planskog produkcionog perioda po vrstama drveća, te način prorjeđivanja, ako se radi o šumama sastavljenim od jednodobnih sastojina,
- utvrđena optimalna struktura i veličina drvne zalihe po debljinskim stepenima /klasama/, za šume kojima se gospodari sistemom skupinasto prebornih i prebornih šuma.

POGLAVLJE VIII. USLOVI ZA UREĐENJE VODA I VODNIH PODRUČJA

Član 29. (Vodotokovi)

U hidrološkom smislu, područje općine Vareš se nalazi u slivu rijeke Bosne, koja pripada slivnom području rijeke Save. Rijeka Bosna je vodotok I kategorije i glavni recipijent za sve ostale vodotoke na području Općine.

Na širem području Općine, najznačajniji vodotoci su:

- rijeka Stavnja (vodotok II kategorije) koja protiče kroz centralno područje općine, duž toka kroz općinu u nju se ulijevaju vodotoci: Ruda, Rajčevac, Perunski potok (desne pritoke), potok Ponikva, Bukov potok, Gujanovac, Zagarski potok, Mala rijeka, Žalja (lijeve pritoke),
- rijeka Bukovica sa pritokom Borovački potok,
- rijeka Duboštica,
- rijeka Tribija sa pritokom Vijačicom, jedini vodotok čiji se kompletan sliv nalazi na području općine Vareš,
- rijeka Očevija,
- rijeka Misoča sa pritokom Blažom.

Član 30. (Granice vodnog dobra)

Svi vodotoci na području općine Vraeš su vodotoci II kategorije.

Granica vodnog dobra je priobalni pojas širine 5 metara od granice obale sa jedne i 5 m sa druge strane (izrazite morfološke promjene) za površinske vode II kategorije.

Član 31. (Zaštitni pojas vodotokova)

Prostornim planom za vodotoke (II kategorije) na području Općine utvrđen je zaštitni pojas od 5m s lijeve i 5m s desne strane vodotoka, koji se koristi prema uslovima koje daju nadležne institucije, u skladu sa važećom zakonskom regulativom, a u cilju njihove zaštite.

Iznimno od prethodnog stava, za vodotoke koji prolaze kroz urbano područje Vareš ili područja za koja je utvrđena obaveza izrade detaljnih planskih dokumenata, zaštitni pojasevi se utvrđuju detaljnim prostorno-planskim dokumentima i projektima regulacije vodotoka.

Član 32. (Pojas vodotoka koji se ne smije zauzeti)

U cilju očuvanja prirodnog pejzaža i korištenja voda za rekreaciju, turizam, ribolov i druge aktivnosti, te zaštite biljnih i životinjskih vrsta, obale rijeka i potoka ne mogu se zauzeti, obrađivati, niti ograđivati u pojasu od najmanje 3 metra od obale pri normalnom vodostaju, ukoliko detaljnom planskom dokumentacijom nije drugačije utvrđeno.

POGLAVLJE IX. IZVORIŠTA VODE I VODNA INFRASTRUKTURA

Član 33.

(Postojeća izvorišta vode u javnom sistemu vodosnabdijevanja)

Okosnicu vodosnabdijevanja u općini Vareš čine dva vodovoda - Vodovod Vareš i Vodovod Vareš-Majdan, koji se međusobno nadopunjuju i uvezani su u jedan sistem - Vodovodni sistem Očevlje.

Vareš se pitkom vodom snabdijeva uglavnom zahvatom na izvorištu Očevlje u slivu rijeke Krivaje, koji je u javnom sistemu vodosnabdijevanja. Minimalna izdašnost ovog izvorišta je 45 l/s, a prosječan protok 100 l/s i za njega je 28.12.2017. god. donesena Odluka o zaštitnim zonama i zaštitnim mjerama. Osim sa izvorišta Očevlje, snabdijevanje Vareša se vrši i sa drugih, manjih izvorišta: Selište, Semizova Ponikva, Gašina stijena, Sedrenik, Brlog, Bukov Potok, Glavica I i Glavica II. Ukupna izdašnost ovih izvorišta je cca 8-11 l/s, svi su gravitaciono uključeni u sekundarnu mrežu i služe za snabdijevanje vodom perifernih dijelova gradskog područja.

Najveći izvor vodosnabdijevanja za vodovodni sistem Vareš Majdana je izvorište Jarčića - Saški potok. Osim njega, u upotrebi su i izvorišta Perun, Čamilov potok, Trifkovića potok, te Planiničko vrelo i Prnjavor. Pregled izdašnosti ovih izvorišta je dat u sljedećoj tabeli.

izvorište	Izdašnost izvorišta (l/s)		
	Qmin	Qmax	Qpros jek
Jarčića – Saški potok	8	30	14-18
Perun	2	6	
Čamilov potok	4	8	
Trifkovića potok	1,5	12	
Planiničko vrelo	1	4	
Prnjavor	1	4	

Elaborati o zaštiti navedenih izvorišta osim izvorišta Očevlje urađeni su po starom Pravilniku o uvjetima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili planiraju da koriste za piće (2002. god.) i da im uskoro ističe vodna dozvola. Zaštitne zone ovih izvorišta su veoma neprecizno kartirane (neke čak i ručno na topografskim kartama TK25), te je vrlo teško utvrditi njihove tačne granice, a neke i nemoguće. Zato se, uz postupak traženja novih vodnih dozvola, nalaže izrada novih elaborata o zaštiti ovih izvorišta, prema novom Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva ("Službene novine FBiH", broj: 88/12), kojima će zaštitne zone biti koordinatno određene.

U narednom periodu je neophodno uraditi i katastar vodovodnih instalacija i objekata.

Član 34.

(Lokalna izvorišta i sistemi vodosnabdijevanja)

Lokalni vodovodi koji su Odlukama Općinskog vijeća Vareš povjereni na upravljanje JKP d.o.o. Vareš su:

- Zubetsko vrelo - MZ Budoželje i MZ Kadarići,
- Crna vrela - MZ Kokošćići,
- Lalića mlin - MZ Pržići, MZ Mir, MZ Stupni Do,
- Studenac (Mačak, Zubeta) – MZ Ravne-Zubeta
- Studenac – MZ Neprivaj

Također, JKP d.o.o. Vareš upravlja i održava sljedeće seoske vodovode i izvorišta u okviru istih:

- Mačak (Studenac),
- Zubeta (Studenac),
- Budoželje (Zubetsko vrelo),
- Lalića Mlin (Lalića Mlin),
- Stupni Do (Sedra),
- Kokošičići (Crna vrela),
- Mrestilište (Studeni potok).

Za vodovode kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš postoji projektna dokumentacija, a za izvorišta su urađeni elaborati o zaštiti, te donesene Odluke o vodozaštitnim zonama od strane nadležnog organa (Općinsko Vijeće Vareš). Svi vodovodi imaju vodne dozvole sa zahvatom vode sa izvorišta u količinama koje su date u sljedećoj tabeli.

Red. br.	Naziv izvorišta	Zahvat iz izvorišta	Datum izrade elaborata	Broj odluke o vodozaštitnoj zoni
1.	Očevlje	25 l/s	11/2017.	01-268/17 od 28.12.2017.
2.	Jarčića-Saški	7 l/s	10/2009.	01-54/10 od 04.03.2010.
3.	Brlog, Bukov potok, Selište, Gašina stijena, Sedrenik, Glavica I, Glavica II, Semizova ponikva, Studeni izvor (Mrestilište)	< 2 l/s	09/2009.	01-53/10 od 04.03.2010
4.	Zubetsko vrelo	7 l/s	03/2005.	01-55/10 od 04.03.2010.
5.	Lalića mlin	2 l/s	09/2010.	01-55/10 od 04.03.2010.
6.	Crna vrela	9,50 l/s	10/2020.	01-35/21 od 25.02.2021.
7.	Studenac (MZ Ravne-Zubeta)	0,137 l/s	12/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.
8.	Studenac (Mačak)	0,133 l/s	12/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.
9.	Studenac (Neprivaj)	0,20 l/s	10/2011.	01-243/11 od 28.12.2011.

Općina Vareš već ima urađen Katastar izvorišta koja se koriste i koja se planiraju koristiti na području općine, ali je generalna primjedba na ovaj Katastar što su koordinate istih date vrlo približno, prema oznakama na topografskim kartama TK25 (deklarirana preciznost 10-50 m, ali kod nekih izvorišta i više) i što za izvorišta nisu dati tačne koordinate, k.o. i k.č. na kojem se ona nalaze, te je otežano kartiranje zaštitnih zona ovih izvorišta.

Generalno, treba težiti okrupnjavanju lokalnih vodovoda, podizanju njihovog tehničkog i funkcionalnog standarda, te predaji istih u nadležnost javnog preduzeća.

Neophodno je:

- izgradnja novih i rekonstrukcija starih lokalnih vodovodnih sistema,
- korekcija katastra vodnih izvora i izrada katastra lokalnih sistema za snabdijevanje vodom, zaštitu vodnih resursa i edukacija stanovništva,
- praćenje zdravstvene ispravnosti vode za piće.

Izvorišta koja se nalaze izvan sistema javnog vodosnabdijevanja nisu obuhvaćena nikakvom kontrolom kvaliteta. Planirati uvođenje kontrole kvalitete za sva izvorišta vode koja se koristi za piće na području cijele općine.

Član 35. (Izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina)

U općini Vareš se nalazi izvorište „Mala rijeka“ sa kojeg se vrši snabdijevanje vodom za piće potrošača na području općine Breza.

Također, na općinu Vareš se protežu i zaštitne zone izvorišta koja se nalaze na području drugih općina:

- Bukovica (općina Kakanj),
- Milkino vrelo (općina Breza),
- Izvorište Mahmutovića rijeka i vodozahvat na rijeci Misoči (općine Ilijaš i Breza).

Za sva izvorišta za vodosnabdijevanje susjednih općina je u narednom periodu neophodno uraditi Elaborate o zaštiti izvorišta prema važećem Pravilniku o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera, za izvorišta vode koja se koriste u javnom vodosnabdijevanju stanovništva (Sl. novine FBiH br. 88/12).

Član 36. (Planirani razvoj sistema vodosnabdijevanja)

Budući da je trenutni gradski vodovodni sistem sa glavnim izvorištem „Očevlje“ veoma skup za održavanje i eksploataciju (zbog velike dužine transporta od 18 km i visine dizanja do rezervoara od 300 m), u narednom periodu treba ozbiljno razmišljati o njegovom napuštanju, uz prethodno uključenje vrela „Stijene“ u ovaj sistem, kao dugoročnog rješenja. Zahvatanje ovog izdašnog vrela i gravitaciono dovođenje vode s njega do rezervoara je već planirano i Strategijom razvoja općine Vareš 2006-2015. i Prostornim planom Zeničko-dobojskog kantona 2009-2029.

Osnovne aktivnosti koje u vezi s ovim treba poduzeti su:

- Izrada projektne dokumentacije;
- Radovi na regulaciji rijeke Stavnje u zoni izvorišta „Stijene“ i izmještanje korita rijeke Stavnje;
- Radovi na izoliranju ponskih zona (u koritu potoka Ponikve i u tunelu), radovi na izvorištu „Stijene“ (veza Ponikve i „Stijene“);
- Radovi na vodozahvatu izvorišta „Stijene“;
- Radovi na zaštiti izvorišta, izrada Elaborata zaštite izvorišta i Odluke o zaštiti izvorišta;
- Radovi na postojećem vodovodu Očevlje - analiza stanja postojećeg sistema i mogućnosti uvođenja voda sa izvorišta „Stijene“;
- Radovi na vodozahvatu izvorišta „Stijene“ i objektima za uvođenje vode sa izvorišta „Stijene“ u postojeći vodovodni sistem Vareša, uz rad na reduciranju gubitaka.

S obzirom na višak voda iz vodovoda Mrestilište (izvorište Studeni potok, izdašnosti $Q_{min}=8$ l/s do $Q_{max}=15$ l/s), kojim upravlja JKP d.o.o. Vareš, iste u budućnosti planirati za upotrebu za sljedeće namjene:

- flaširanje vode,
- za potrebe ribogojilišta na lokalitetu mrestilišta,
- za snabdijevanje vodom naselja Pogar, Sjenokos, Strica i Zaruđe.

Završiti aktivnosti oko puštanja u funkciju vodovoda Pogar, Sjenokos, Strica i Zaruđe, koji su već izgrađeni.

Fazno rješavati problem dotrajalosti distributivnih cjevovoda ugradnjom novih, čime bi se smanjili gubici u mreži.

Dugoročno planirati ugradnju mjernih uređaja za sve korisnike vodovoda na području općine sa mogućnošću telemetrijskog očitavanja.

Član 37.
(Obaveze u pogledu održavanja i zaštite)

Općina Vareš i nadležno Javno komunalno preduzeće dužni su održavati, rekonstruisati ili dograđivati postojeće vodovodne mreže na način optimiziranja kapaciteta postojećih izvorišta do raspoloživih resursa i vršiti kontrolu ispravnosti vode za piće.

Dodatne količine vode obezbjeđivat će se izgradnjom novih izvorišnih objekata na lokalnom i regionalnom nivou uz obavezu provođenja odgovarajućih hidrogeoloških i drugih istraživanja na potencijalnim resursima u planskom periodu.

U cilju stvaranja uvjeta za organiziranje održavanja lokalnih vodovoda u okviru nadležnog Javnog komunalnog preduzeća, potrebno je provesti sve radnje na izradi detaljnog katastra, ispitivanju kvantitativno-kvalitativnih karakteristika zahvaćenih izvora i studija mogućnosti ukрупnjavanja lokalnih vodovoda, s ciljem predavanja na upravljanje i upotrebu nadležnom Javnom komunalnom preduzeću.

Sve postojeće zone sanitarne zaštite potrebno je uskladiti sa Zakonom o vodama i Pravilnikom o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva.

Neophodno je uspostaviti i sistem zaštite vodozahvatnih područja lokalnih izvorišta i izvršiti njihovo detaljno mapiranje.

Urbanističko-građevinske mjere zaštite oko vodnih površina i izvorišta voda, primjenjivat će se u skladu sa važećom zakonskom regulativom za ovu oblast i odredbama ove odluke.

POGLAVLJE X. TRETMAN OTPADNIH VODA

Član 38.
(Odvodnja i tretman otpadnih voda)

U planskom periodu neophodno je omogućiti nesmetano funkcioniranje postojećeg sistema za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda, kao i ispravno funkcioniranje sistema odvodnje za vrijeme obilnih oborina, smanjujući rizik od poplava i posljedice zdravstvene i ekonomske opasnosti.

Postojeće servisno područje sistema za prikupljanje otpadnih voda treba unaprijediti i proširiti na kompletno urbano područje općinskog centra i njemu gravitirajuća naselja do kraja planskog perioda, čime će se omogućiti funkcionalnije upravljanje i povećati broj stanovnika priključenih na sistem odvodnje. U skladu s ovim:

- nastaviti radove na izgradnji glavnog gradskog kolektora prema Glavnom projektu glavnog gradskog kolektora i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda;
- nastaviti sa realizacijom izgradnje kanalizacione mreže u fazama, prema Projektu kanalizacione mreže u Varešu i Vareš Majdanu;
- početi sa realizacijom projekta izgradnje kanalizacionog sistema u selima Strica i Zaruđe.

U ruralnom dijelu općine je potrebno izgraditi primarnu kanalizacionu mrežu u cilju sprečavanja direktnih ispusta u vodne resurse.

U naseljima izvan centralnog općinskog područja, treba provesti aktivnosti na razdvajanju sanitarne i oborinske kanalizacije, a sve buduće kanalizacione sisteme izvoditi kao separatne.

Član 39. (Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda)

Uporedo sa rješavanjem sistema za prikupljanje i odvodnju otpadnih voda, neophodno je izgraditi postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, čime će se doprinijeti provedbi pravne stečevine EU, a naročito Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda (91/271/EEC), dopunjeno sa federalnim "Pravilnikom o uvjetima za ispuštanje u prirodne recipijente i sisteme javne kanalizacije".

Izgraditi centralno gradsko postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV), sa lokacijom u Pajtov Hanu prema urađenom Projektu.

S obzirom na konfiguraciju terena i prostornu disperziju stanovništva u općini, predviđa se i mogućnost izgradnje lokalnih prečišćavača otpadnih voda i za područja koja nije moguće priključiti na gradsku kanalizacionu mrežu. Također predvidjeti i mogućnost izgradnje nekonvencionalnih prečišćavača Bio tipa.

U planskom periodu potrebno je izgraditi sisteme za tretman industrijskih i poljoprivrednih otpadnih voda, pročišćavanjem istih do određenog stepena, prije njihovog uvođenja u sistem javne kanalizacije.

Član 40. (Zaštini pojasevi)

Širina zaštitnog pojasa primarnih vodova vodovodne i kanalizacione mreže do razvodne mreže iznosi 5 m s jedne i 5 m s druge strane, računajući od osovine cjevovoda.

POGLAVLJE XI. POVRŠINE ZA EKSPLOATACIJU MINERALNIH SIROVINA

Član 41. (Ležišta mineralnih sirovina)

Ležišta mineralnih sirovina su prostori u kojima je utvrđeno postojanje mineralnih sirovina određenog tipa.

Aktivne eksploatacione površine su prostori u kojima se, isključivo na osnovu koncesionog ugovora sa organom nadležnim za ovu oblast, može vršiti planirana eksploatacija mineralnih sirovina.

Neaktivne eksploatacione površine su prostori ležišta mineralnih sirovina koja su bila u eksploataciji određeni vremenski period, a sada se javljaju kao napušteni rudarski ili površinski kopovi, te se za njih utvrđuje obaveza rekultivacije.

Potencijalni prostori za istraživanje mineralnih sirovina su prostori na kojima se vrši ili se planira vršiti istraživanje potencijala za eksploataciju mineralnih sirovina, što se može vršiti isključivo na osnovu koncesionog ugovora za istraživanje sa organom nadležnim za ovu oblast.

Član 42. (Ležišta nemetalnih mineralnih sirovina)

Prostornim planom na području općine Vareš utvrđuju se slijedeća ležišta nemetalnih mineralnih sirovina krečnjaka, spilita, amfibolita i kvarcnog pijeska:

- Ležište krečnjaka: „Kota“ i „Stijene“ – ležišta u fazi eksploatacije;
- Ležišta amfibolita: „Pobilje – Šarena kuća“, Stupčić II;
- Ležište kvarcnog pijeska: „Pobrih Han“ – eksploatacioni prostor;

Kao potencijalno ležišta, utvrđena ovim Prostornim planom utvrđuje se:

- Ležište spilita: „Kota“ – istražni prostor;
- Ležišta amfibolita: Stupčić I (Selište) -istražni prostor;

Član 43. (Ležišta metalnih mineralnih sirovina)

Prostornim planom na području općine Vareš utvrđuju se slijedeća ležišta metalnih mineralnih sirovina željeza i olovo-cink-baritna ležišta:

- Ležišta željeza: „Smreka - Droškovac“ i „Brezik“ – napuštena ležišta;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača“ – napušteno ležište;
- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-polje I“, „Veovača-polje II“, „Rupice-Juraševac Brestić“ – istražno-eksploatacioni prostori;

Kao potencijalno ležišta, utvrđena ovim Prostornim planom utvrđuju se:

- Ležišta olovo-cink-baritna: „Veovača-Orti-Selište-Mekuše-Barice-Samjljova šuma-Mačak“; „Driškovac-Brezik“ i „Borovica-Semizova Ponikva“;
- Ležište hroma: „Duboštica – Tribija“;
- Ležište bakra i drugih obojenih metala: „Saski Do“.

POGLAVLJE XII. POSEBNO ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Član 44. (Područja prirodnih vrijednosti)

Prostornim planom općine Vareš utvrđuje se obaveza planiranja i zaštite područja prirodnih vrijednosti u cilju otvaranja mogućnosti održivog korištenja biološke raznolikosti.

U vezi sa prethodnim stavom, daju se preporuke za zaštitu kao i prijedlog kategorizacije u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode Federacije BiH, za slijedeća područja prirodnih vrijednosti:

- „Kategorija VI“ – područje planine Zvijezda“

Predlaže se VI kategorija zaštite područja planine Zvijezda kao zaštićeno područje sa održivim korištenjem prirodnih resursa.

U skladu sa stepenom zaštite u okviru zaštićenog područja predlažu se četiri zone zaštite, i to:

- Zona stroge zaštite predstavlja područje iznimnih i jedinstvenih vrijednosti. Kako se u ovoj zoni nalaze važni ekosistemi u kojima preovladavaju prirodni procesi, ne smije se dopustiti razvoj bilo kojeg oblika infrastrukture. Ova zona uključuje područja visoke prirodne vrijednosti.
- Zona aktivne zaštite obuhvata područja sa visokim prirodnim vrijednostima, unutar kojih su predviđene aktivnosti upravljanja sa ciljem očuvanja, rehabilitacije i revitalizacije cjelokupnog područja. Sve aktivnosti koje će se dešavati u ovoj zoni su definisane specijalnim planovima za svaku od zona. Ova zona ima 2 podzone: zona očuvanja i rehabilitacije staništa, te zona zaštite vrsta sa uklanjanjem invazivnih vrsta.
- Zona korištenja (zona B) predstavlja zonu očuvanja nižih prirodnih vrijednosti. U ovoj zoni se prepliću ciljevi očuvanja zaštićenog područja sa načelima održivog korištenja u svima granama privrede. Prema planiranom korištenju ovu zonu je moguće podijeliti na

turističku, rekreacijsku, poljoprivrednu itd. Između zone korištenja i ostalih zona neophodno je obezbijediti „tampon zonu“.

- Prelazna zona (zona C) obuhvata dvije podzone : tampon zonu i tranzicijsku zonu. Tampon zona se nalazi oko vanjskih granica zaštićenog područja, dok se tranzicijska zona nalazi u područjima koja graniče za zaštićenim područjem.

- Specijalni (botanički) rezervati:

(Vegetaciono-florističke vrijednosti -skupine i pojedinačni primjerci rijetkih vrsta flore):

- Tresetište Đilda – specijalni rezervat sastavljen od mahova tresetara iz roda Sphagnum, koji obiluje autohtonom florom i veoma je značajan naučno-istraživačke radove i aktivnosti.

- Geomorfološki spomenici prirode:

- Izvor rijeke Stavnje;
- Vodopad Očevija;
- Pećina Ponikva - je jedna od šest pećina u svijetu kroz koje se svakodnevno odvija saobraćaj, a ujedno predstavlja i važno stanište za pojedine vrste šišmiša.

- Spomenici prirode (skupine stabala):

- Lipe u selu Ivančevo – 3 stabla starosti preko 300 godina.

- Kao „Područja za razvoj turizma i koncentrisanu vikend izgradnju“ izdvajaju se:

Planirana područja:

- Neprivaj, Ravne, Brda i Toljenak.

Potencijalna područja:

- napuštena područja - građevinska zemljišta u napuštenim naseljenim mjestima.

Član 45.

(Postupak proglašavanja područja prirodnih vrijednosti)

Zaštićena područja prirodnih vrijednosti kategorija IIIa i IIIb, IV, Va i Vb i VI, a shodno Zakonu o zaštiti prirode Federacije BiH, proglašava zakonom Skupština Kantona, na osnovu saglasnosti Općinskog vijeća Vareš na čijem se području prema ovom Prostornom planu prostiru zaštićena područja.

Sadržaj Zakona o zaštiti prirodne vrijednosti utvrđen je Zakonom o zaštiti prirode FBiH, a zasniva se na stručnom obrazloženju kojim se utvrđuju vrijednosti područja ili komponente prirode koja se predlaže za zaštitu, način upravljanja tom prirodnom vrijednošću, te potvrdu predlagača akta o proglašenju i o osiguranim sredstvima za provođenje mjera zaštite.

Do realizacije aktivnosti iz prethodnog stava, neophodno je od strane Općine Vareš obezbijediti mjere zaštite i vršiti kontrolu obavljanja djelatnosti i korištenje prirodnih vrijednosti u granicama područja prirodnih vrijednosti predloženih ovim Prostornim planom u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode FBiH.

Član 46.

(Objekti i područja kulturno-historijskog naslijeđa)

Prostornim planom utvrđuju se objekti i područja kulturno-historijskog naslijeđa iz različitih historijskih perioda koje treba zaštititi, a ovisno o utvrđenom stanju ovog naslijeđa neophodno je provoditi mjere zaštite od strane nadležnih institucija.

Značajni objekti i područja kulturno-historijskog naslijeđa koja je potrebno zaštititi hronološki pripadaju različitim historijskim periodima, utvrđenim u tekstualnom i grafičkom dijelu Prostornog plana, kao i ovom odlukom:

Predhistorijski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Nalazište u Brgulama	Brgule, Vareš	Bronzani eksponati, Regionalni značaj	Eksponati su zaštićeni, lokalitet je neobilježen i neadekvatno održavan	Eksponati moraju biti zaštićeni u muzeju i adekvatno prezentirani

Antički period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Arheološko područje sa ostacima bronzanog doba i kasne antike	Lokacija obuhvata dio k.č. 1516/1 (na najvišem dijelu brda Gradina, u tlocrtnoj površini od 1200 m ²), k.o. Dabrovine, općina Vareš	Nacionalni spomenik čini arheološko područje - ostaci kasnoantičke bazilike u Dabrovinama i pokretno naslijeđe pronađeno na arheološkom području koje se nalazi u Zemaljskom muzeju BiH u Sarajevu i Zavičajnom muzeju u Visokom	Ostaci zidova su izloženi propadanju, lokalitet je zapušten i neobilježen. Prema statusu koji spomenik ima to je nedovoljno.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Srednji vijek

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Srednjovjekovni krakjevski grad Bobovac, historijsko područje	Područje se nalazi na k.č. br. 378/1, k.o. Mijakovići, općina Vareš	Nacionalni spomenik - Srednjovjekovni grad, utvrda, dvor sa crkvom. Ukupna procjenjena površina 7000 m ² .	Područje nije oštećeno tokom ratnih razaranja, te nije izloženo nikakvim specifičnim rizicima, izloženo je ubrzanom propadanju uslijed nedostatka redovnog održavanja. Sav iskopani materijal deponiran je u Zemaljskom muzeju;	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Nekropola sa	Lokalitet Lipa, Stupni Do, prostor obuhvata		Lokalitet je očišćen od	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

<p>stećcima na lokalitetu Lipa, Stupni Do – historijsko područje</p>	<p>k.č. 435, k.o. Mir (novi premjer), posjedovni list broj 163, što odgovara k.č. 164, k.o. Striježevo (stari premjer), zk uložak broj 784 i k.č. 436, k.o. Mir (novi premjer), posjedovni list broj 151, što odgovara k.č. 166/2, k.o. Striježevo (stari premjer), zk uložak broj 853, općina Vareš</p>	<p>Nacionalni spomenik - čini nekropola sa 68 stećaka.</p>	<p>niskog i visokog rastinja pa se može reći da je u relativno dobrom stanju.</p>	<p>Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).</p>
<p>3. Nekropola sa stećcima i starim nišanima u naselju Budoželje – historijsko područje</p>	<p>Naselje Budoželje - lokaliteti Glavica (Hrid), Gromile, Višgreblje (Jabuka), Solila (Trzan), Vrh</p>	<p>Nacionalni spomenik čine: - nekropola sa 36 stećaka na lokalitetu Glavica (Hrid), - tri nišana na lokalitetu Gromile, - nekropola sa 30 stećaka i 20-ak starih nišana na lokalitetu Višgreblje (Jabuka), - nekropola sa 12 stećaka na lokalitetu Solila (Trzan), - nekropola sa 2 stećka na lokalitetu Vrh.</p>	<p>Na većini stećaka prisutni su biljni organizmi, uglavnom lišajevi i mahovina, koji razaraju strukturu kamena; Područje nekropola sa oživljavanjem vegetacije obrasta travom, trnjem i raslinjem; Stećci su okrnjeni, oštećeni, prevrnuti, dijelom ili u potpunosti utonuli u zemlju; Stećci su izloženi ubrzanom propadanju usljed nedostatka redovnog održavanja.</p>	<p>Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).</p>
<p>4. Ostale nekropole sa stećcima</p>	<p>38 lokaliteta sa oko 500 stećaka</p>	<p>Loakliteti su pojedinačno i detaljno obrađeni u narednoj tabeli.</p>		
<p>5. Kovačnice u Očeviji</p>	<p>Selo Očevija, općina Vareš</p>	<p>Nacionalni spomenik - čine tri aktivne kovačnice porodica Jozeljčić, Gogić i Vijačković</p>	<p>Većina objekata je u lošem stanju uglavnom neadekvatno održavana od strane vlasnika.</p>	<p>Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).</p>

Srednji vjek – nekropole sa stećcima

NEKROPOLE SA STEĆCIMA					
	Mjesto	Lokalitet	Opis	Stanje	Tip intervencije
1.	Blaža	Didorada II	Nekropola sa 40 stećaka, od čega 20 sljemenjaka i 20 sanduka	Mnogi su zarasli i prekriveni mahovinom i lišćem i svi su zarasli u šumu. Izgradnjom šumskog puta preko same nekropole većina stećaka je devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
2.	Borovica	Današnje rimokatoličko groblje Donje Borovice	4 stećka u obliku sljemenjaka sa postoljem	Dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
3.	Brgule	Zlokraci (sa desne strane puta prema Tridesetom)	Jedan stećak lijepo rađen.	Stećak je prevrnut i djelimično devastiran.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
4.	Brda	Brda (u samom selu)	42 stećka, od čega 12 sljemenika, 13 sanduka i 17 ploča	Nekropola je djelomično devastirana izgradnjom puta, a spomenici su dosta oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
5.	Budoželje	4 lokaliteta (Glavica-Hrid, Višegreblje-Jabuka, Solila-Trzan i Vrh)	NACIONALNI SPOMENIK		
6.	Čamovine	Mramorje	6 stećaka, 5 sljemenjaka i 1 sanduk.	Djelomično oštećeni i prevaljeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
7.	Dabravine	Pod Orahom (u samom selu na desnoj obali Stavnje)	9 stećaka, 3 sljemenjaka i 6 sanduka	Utvrđiti stanje ?	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
8.	Daštansko - Višnjici	Zaoranica (staro muslimansko groblje, današnje rimokatoličko groblje)	25 stećaka, 5 sljemenjaka i 20 sanduka	Nekropola je djelomično devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
9.	Dragovići - Mijakovići	Branič (na mjestu gdje se odvaja pristupni put za grad Bobovac)	Nekropola stećaka i muslimansko groblje.	Stećci su devastirani, od nekropole je ostao sačuvan samo jedan primjerak slabe izrade.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
10.	Diknići	Nepoznata loacija			Evidentiranje
11.	Kadarići	Hrančići (u blizini muslimanskog groblja zvanog Djevojačko groblje)	6 stećaka slabe obrade	Lokalitet je zarastao u šumu, a stećci utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
12.	Kadarići	Kadarići (u njivama ispod sela)		Potpuno utonula u zemlju izarasla u šikaru.	Održavanje, sanacija i

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

					označavanje lokaliteta.
13.	Karići	Karići			Evidentiranje
14.	Kokošćići	Kokošćići (u sredini sela)	Jedan povelik stečak u obliku sljemenjaka bez postolja i nema ukrasa.	Povaljen je.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
15.	Kunosići	Nepoznata loacija			Evidentiranje
16.	Ligatići	Potkamen (pored puta Ligatići-Martinovići)	Jedan stečak - sljemenjak		Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
17.	Mižinovići	Radov Kamen (u blizini osnovne škole)	9 stećaka sljemenjaka. Spomenici su vrlo dobro klesani i ukrašeni, posebno se ističe jedan sljemenjak sa uklesanim spiralama i motivom ruke	Spomenici su dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
18.	Mir	Bogoš	6 stećaka, posebno se ističu dva primjerka: jedan masivni na samoj nekropoli i jedan usamljeni	Stećci su zarasli u šumu.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
19.	Oćevija	U rimokatoličkom groblju	7 stećaka u obliku sljemenjaka	Nešto oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
20.	Ostrlja	Fat(ih)ovo greblje	6 većih i nekoliko manjih stećaka	Stećci su oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
21.	Pajtov Han	Smolin (u blizini muslimanskog groblja)	32 stećka, 2 sljemenjaka i 30 sanduka	Spomenici su znatno oštećeni i utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
22.	Potoci	Nepoznata loacija			Evidentiranje
23.	Pržići	Brezik (u blizini je rimokatoličko groblje)	9 stećaka, 7 sljemenjaka i 2 sanduka	Očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
24.	Radonjići	Brdo	6 stećaka, 2 sljemenjaka i 4 sanduka, vrlo dobro obrađeni bez ukrasa	Stećci su zarasli i utonuli.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
25.	Radonjići	U pravoslavnom groblju	4 sljemenjaka, jedan primjerak je ukrašen	Dobro očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
26.	Radonjići	Vrbica	1 osamljeni sljemenjak, bez ukrasa	Znatno utonuo.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
27.	Ravne	Mlinice-Stuparevac	7 stećaka, 2 sljemenjaka i 5 sanduka, vrlo dobro klesani bez ukrasa	Slabo očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
28.	Ravne	500 m zapadno od predhodne nekropole	5 stećaka (sanduka), bez ukrasa	Slabo očuvani.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
29.	Ravne	Begića Grepca	18 stećaka, 8 sljemenjaka i 10 sanduka	Djelimično oštećeni.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

30.	Zubeta	Grepca	4 stećka	Nekropola je djelomočno oštećena i devastirana.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
31.	Seoci	Kaurlaši	10 stećaka	Cijela nekropola je zarasla u šipražje a stećci utonuli u zemlju, pa su neki skoro jedva vidljivi.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
32.	Šikulje	Gaj	6 stećaka u obliku amorfnih sanduka		Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
33.	Sršljenci	Didorada I	5-6 stećaka	Stećci su utonuli u zemlju i zarasli u šikaru.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
34.	Stupni Do	Lipa	NACIONALNI SPOMENIK		
35.	Tisovci	Nepoznata loacija			Evidentiranje
36.	Vareš Mjadan	Na bržuljku u blizini trafostanice pokraj puta.	19 stećaka, od čega 6 sljemenjaka i 13 sanduka.	Nekropola je devastirana prilikom izgradnje trafostanice i puta tako da je ostalo vidljivo samo par stećaka u međi iznad puta.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
37.	Zvijezda	Vidak	7 stećaka, posebno se ističu 2 stećka, jedan veći i jedan manji koji su ukrašeni, stećci su u nekropoli poredani u polukrug tako da tvore polumjesec	Stećci su djelimično potonuli u zemlju, ali naknadno su otkopavani, tako da su danas dobro vidljivi.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.
38.	Zvijezda	Studenac (300 m od puta Vareš-Ravne, s desne strane puta)	8 stećaka, nekropola je podjeljena na dva dijel starim putem za Zubeta	Stećci su zarasli u šumu, obrasli mahovinom i utonuli u zemlju.	Održavanje, sanacija i označavanje lokaliteta.

Otomanski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i Nova crkva Sv. Mihovila Arkandela	Lokaciji obuhvata k.č. 1134, 1135, 1136 i 1137, k.o. Vareš, općina Vareš	Nacionalni spomenik čini Stara crkva sv. Mihovila i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela, sa pokretnom imovinom	Oba objekta su u dobrom stanju, potrebne su manje intervencije i konstantno održavanje	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Jednolučni kameni most	Centar grada Vareš	Lokalna ambijentalna cjelina , jednolučni kameni most. Podnesena peticija za proglašenjem dobra	U relativno dobrom stanju	Održavanje

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

		nacionalnim spomenikom.		
3. Džamija u Karićima	Selo Karići, okolina Vareša	Lokalni značaj , manja džamija sa izbačenim trijemom i drvenom munarom	Potpuno uništena u prethodnom ratu, te je rekonstruisana u poslijeratnom periodu	Održavanje
4. Kuća Marka Grgića i Vrhovića	Naselje Matijevići, Vareš	Lokalni značaj , dvospratni stambeni objekat sa drvenim trijemom, iz 1813. godine	Objekat je potpuno obnovljen 2003/2004. god.	Održavanje

Austrougarski period

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i Nova crkva Sv. Mihovila Arkandela	Lokaciji obuhvata k.č. 1134, 1135, 1136 i 1137, k.o. Vareš, općina Vareš	Nacionalni spomenik čini Stara crkva sv. Mihovila i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela, sa pokretnom imovinom	Oba objekta su u dobrom stanju, potrebne su manje intervencije i konstantno održavanje	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).
2. Pravoslavna crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice	Centar grada, na prostoru označenom kao k.č. 944, 945 i 946 (novi premjer), što odgovara k.č. 1/124, 1/125, 1/126, 1/127 i 1/128 (stari premjer), k.o. Vareš	Nacionalni spomenik , sa pokretnom imovinom	Objekat crkve imao je manja oštećenja tokom ratnih dejstava u periodu od 1992-95 godine. Najviše je bila oštećena fasada objekta, kao i enterijer. Uništen je donji dio ikonostasne pregrade. Nakon toga, prilikom sanacije crkve u taj prostor je umetnut jednostavan drveni ram.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Prostorni plan općine Vareš 2018-2038. godine
- NACRT -

3. Kapela u Stogiću	Vareško groblje Stogić	Lokalni značaj , iz perioda 20. st., pripisuje se arhitekti Jože Plečniku i kiparu Ivanu Meštoviću *	U relativno dobrom stanju	Održavanje
4. Kuća u selu Vijaka	Selo Vijaka, općina Vareš	Lokalni značaj , prema usmenoj predaji potiče s kraja 19. st., a prije II svjetskog rata služila kao osnovna škola*	Nepoznato	Održavanje
5. Rimokatolička crkva „Uznesenja Blažene Djevice Marije“	Selo Vijaka, općina Vareš	Lokalni značaj , crkva datira iz 1926.g., a pored toga što ju je sagradio poznati arhitekta ovog doba Karl Paržik, značajna je i po svojoj veoma vrijednoj pokretnoj imovini. Svojim mjerilom i jednostavnim arhitektonskim izrazom u potpunosti harmonizira s objektima situiranim u njezinoj neposrednoj okolini.	U relativno je dobrom stanju.	Održavanje

Drugi svjetski rat

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
1. Manipulacija	Selo Tribija, općina Vareš	Lokalni značaj	Objekat je devastiran i nalazi se u privatnom vlasništvu.	Rehabilitacija
2. Spomen-kosturnica žrtvama fašističkog terora Šikulje	Šikulje, općina Vareš Na raskršću puteva Šikulje-Brgule-Okruglica.	Lokalni značaj U 2014. i 2015.g. izvršena je adaptacija betonskog zida, izrađena je i postavljena nova željezna ploča sa imenima ubijenih,	Nakon provedenih aktivnosti na uređenju spomen-kosturnica je vraćena u prvobitno stanje.	Održavanje

Period nakon II svjetskog rata

SPOMENIK ILI CJELINA	LOKACIJA	OPIS/VALORIZACIJA	TREKUTNO STANJE	TIP INTERVENCIJE
2. Graditeljska cjelina - Radničko naselje Majdan	Općina Vareš	Nacionalni spomenik čini sedam stambenih objekata sa pripadajućim zelenim površinama.	Objekti se koriste za stanovanje, a o očuvanju i adaptaciji se brinu stanari. Može se reći da su u relativno dobrom stanju.	Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Član 47. **(Režim i mjere zaštite kulturno-historijskog naslijeđa)**

Prema Zakonu o zaštiti kulturne baštine Zeničko-dobojskog kantona kulturno-historijsko naslijeđe na području općine Vareš može se svrstati u dvije kategorije:

- prva kategorija: Nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine,
- druga kategorija: dobra od značaja za građane Zeničko-dobojskog kantona.

Za spomenike kulturno-historijskog naslijeđa prve kategorije potrebno je primijeniti mjere zaštite, utvrđene Zakonom o provedbi Odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH .

Kao posebno zaštićena kulturno-historijska područja od šireg društvenog značaja, Prostornim planom, na području općine Vareš utvrđeni su:

- Nacionalni spomenici, proglašeni od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika
- Podnešene peticije za proglašenje nacionalnih spomenika BiH
- Spomenici utvrđeni planskom dokumentacijom višeg reda

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, donijela je odluke o proglašenju nacionalnih spomenika na području općine Vareš i to:

- Bazilika u Dabrinama,
- Srednjovjekovni kraljevski grad Bobovac – historijsko područje,
- Nekropola sa stećcima na lokalitetu Stupni Do – historijsko područje,
- Nekropola sa stećcima i starim nišanima u naselju Budoželje – historijsko područje,
- Župna crkva u Varešu – graditeljska cjelina koju čine Stara i Nova crkva Sv. Mihovila Arkanđela,
- Pravoslavna crkva Posvećena pokrovu Presvete Bogorodice,
- Kovačnice u Očeviji,
- Radničko naselje Majdan – graditeljska cjelina.

Podnesena peticija za proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom BiH:

- Nekropola stećaka Zvijezda-Šimin potok
- Stari kameni most u Varešu
- Industrijska zona bivšeg rudnika Željezare Vareš

Zaštitne mjere za arheološka nalazišta iz predhistorijskog i perioda srednjeg vijeka, od kojih je većina sa stanovišta spomeničke vrijednosti lokalnog značaja, sastoje se u njihovom evidentiranju i tačnom lociranju od strane stručnjaka i nadležnih institucija, a zatim adekvatnoj zaštiti lokaliteta od raznošenja materijala i uzurpiranja površina, dok se ne obezbijede uslovi za njihovo detaljno istraživanje. U blizini ovih struktura ne graditi, te poduzeti minimalne mjere na njihovom održavanju i očuvanju koliko je to moguće.

Nabrojane nekropole stećaka su mahom zapuštene i neoznačene, a s obzirom na njihovu historijsku, ambijentalnu, estetsko-umjetničku i edukativnu vrijednost od regionalnog značaja potrebno je navedene lokalitete istražiti i zaštititi. Nekropole stećaka tj. njihove krajnje ostatke, nakon njihovog evidentiranja od strane stručnjaka, trebalo bi donekle očuvati od njihovog daljeg propadanja, te najrepresentativnije primjerke sačuvati i načiniti ih dostupnim široj publici.

Član 48. **(Područja namijenjena za razvoj turizma)**

Područje općine Vareš obiluje prirodnim bogatstvima i ljepotama, čiji se potencijali moraju iskoristiti za promociju turizma, razvijanje ekološke svijesti i boljeg i zdravijeg načina života u

cjelini, uz očuvanje prirodnih vrijednosti.

Sadašnje raspoložive potencijale za razvoj turizma neophodno je unaprijediti izgradnjom planirane prometne infrastrukture kako bi došlo do njihove potpunije eksploatacije kroz razvoj raznih vidova turizma.

Razvoj turizma je nužno planirati u skladu s koncepcijom očuvanja područja prirodnih, kulturno-historijskih i duhovnih vrijednosti utvrđenih ovim Prostornim planom.

Kao posebne prostorne vrijednosti, odnosno područja koja imaju ili mogu imati značaj za razvoj raznih vidova turizma u općini Vareš mogu se prepoznati potencijali koji obuhvataju područja utvrđena kao prirodne vrijednosti i kulturno-historijsko naslijeđe:

- Područje upravljanja staništima - Planina Zvijezda,
- Rekreativni prostori – planina Perun, rejon Budoželjske planine, Ravanjsko polje, sportsko-rekreativni zimski centar - skijalište Doli, doline rijeka Krivaja i Misoča, jezero Nula,
- Rekreativne zone sa vikend naseljima: Neprivaj, Ravne, Brda i Toljenak,
- Lokacije nacionalnih spomenika: bazilika u Dabravinama, Kraljevski grad Bobovac, nekropole sa stećcima na Budeželju i Stupnom Dolu, kovačnice u Očeviji, župna crkva u Varešu (Stara i Nova crkva sv. Mihovila Arkandela), pravoslavna crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu i radničko naselje Majdan u Vareš Majdanu.

Za razvoj „planinskog turizma“ postoje prirodne predispozicije za organizovanje zimskih sportova na Perun i Zvijezda i iste treba i dalje razvijati i obogaćivati.

U svrhu razvoja „sportsko-rekreativnog turizma“ potrebno je dalje razvijati i obogaćivati već postojeće kapacitete na raznim lokalitetima: Vareška transferzala „Zvezdane staze“, paraglajding na planini Perun, neformalno kupalište na jezeru „Nula“ na lokalitetu Smreka, sprotsko-rekreativni zimski centar – skijalište Doli i dr.

Razvoj „agroturizma (seoskog turizma)“ treba i dalje razvijati na području sela Strica i Zaruđe, Ravne i Zubeta, Vijaka, te na Planinici i Dubošćici

Razvoj „ekoturizma“ treba razvijati kroz posjete prirodnim zaštićenim i netaknutim područjima prirode uključujući i rezervate flore i faune te drugih prirodnih fenomena na planini Zvijezda.

Za razvoj „lječilišnog turizma“ planirati obnovu već postojećih kapaciteta na lokalitetu Ponikva a prostor Zabrezja se takođe planirati za razvoj zdravstveno-rekreativnog turizma sa posebnim programima za djecu i omladinu.

Postojanje osnova za razvoj „kulturnog turizma“ ogleda se kroz posjete kulturno-historijskim destinacijama, muzejima i održavanju kulturnih manifestacija i festivala, kao što je festival VACLAF – festival klasične muzike, koji po izvođačima međunarodnog karaktera.

Za razvoj „lovnog turizma“ potrebno je koristiti uslove na lovnom području površine cca 35.775 ha (od toga je 31.777 ha lovna, a 3.998 ha nelovna površina), kojim upravlja LO „Zvijezda“.

Za razvoj „ribolovnog turizma“ na području općine postoje prirodne predispozicije zbog postojanja vodotoka koji pružaju uslove za bavljenje ribolovom (rijeke Trbija od izvora do ušća u Krivaju sa pritokama, Duboki potok, Vijačkica i Očevija od izvora do granice s područjem općine Olovo).

Član 49.
(Objekti i područja od značaja za Federaciju BiH)

Objekti i područja od značaja za Federaciju BiH utvrđeni planskim dokumentima šireg područja, a koji se nalaze se na prostoru općine Vareš odnose se na:

- Slivno područje vodne akumulacije Stršljenci na rijeci Misoči.

Izuzetno od predhodnog stava Slivno područje akumulacije Stršljenci, nije planirano Prostornim planom ZE-DO kantona, te nije preuzeto ovim Prostornim planom.

POGLAVLJE XIII. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA I SISTEM VEZA

Član 50.
(Kategorizacija javnih cesta)

Zakonom o cestama Federacije BiH, javne ceste se ovisno o njihovom društvenom, privrednom i teritorijalnom značaju, razvrstavaju na autoceste, brze, magistralne, regionalne i lokalne ceste, te saobraćajnice u naseljima.

Kolovozi ulica, u naseljima i gradovima kroz koje prolaze javne ceste, smatraju se dijelovima tih cesta.

Član 51.
(Širina zaštitnog cestovnog pojasa)

Zaštitni pojas uz javne ceste (zaštitni cestovni pojas) je pojas na kojem važi poseban režim gradnje i uspostavlja se s ciljem zaštite javne ceste i sigurnosti saobraćaja na njoj od štetnih uticaja i različitih aktivnosti u prostoru pored javne ceste.

Zaštitni pojas u smislu stava 1. ovog člana mjeri se od vanjskog ruba cestovnog pojasa, tako da je u pravilu širok sa svake strane :

- autoceste 40 m
- brze ceste 30 m
- magistralne ceste 20 m
- regionalne ceste 10 m
- lokalne ceste 5 m.

Izuzetno od prethodnog stava na urbanim područjima (sa režimom gradnje I i II stepena) zaštitni cestovni pojas utvrđuje se odgovarajućim planskim dokumentom.

U dijelovima naselja sa režimom gradnje III i IV stepena zaštitni cestovni pojas utvrđuje se urbanističkom saglasnošću ili lokacijskom informacijom, odnosno odobrenjem za građenje, a u skladu sa Zakonom o cestama i odredbama koje se utvrđuju ovom odlukom.

Unutar zaštitnih pojaseva mogu se graditi drugi objekti od javnog interesa (vodovodi, dalekovodi, gasovodi, itd.), te odmorišta/parkirališta, moteli, benzinske pumpe i drugi objekti kojim se opslužuju korisnici cestovne infrastrukture.

U postupku izdavanja odobrenja za građenje ili urbanističke saglasnosti za građenje objekata i instalacija na javnoj cesti ili unutar zaštitnog pojasa javne ceste, organ nadležan za prostorno uređenje obavezan je zatražiti prethodnu saglasnost, odnosno odobrenje od nadležnog upravitelja ceste.

Član 52.
(Priključak i prilaz na javnu cestu)

Priključak i prilaz na javnu cestu može se izvesti samo na osnovu odobrenja upravitelja ceste.

Priključke na javnu cestu treba riješiti, gdje god je to moguće preko internih zajedničkih saobraćajnica.

Član 53.
(Pružna infrastruktura)

Zemljište pružne infrastrukture obuhvata pojas na kome je izgrađen željeznički kolosjek, postrojenja, uređaji i objekti koji neposredno služe za vršenje željezničkog saobraćaja.

Član 54.
(Širina zaštitnog pružnog pojasa)

Prema važećoj zakonskoj regulativi o bezbjednosti u željezničkom saobraćaju, širina koridora unutar kojih se može razvijati trasa izvan građevinskog područja, u pravilu, iznosi za:

- „pružni pojas“ koji je prostor između kolosijeka, a i pokraj krajnjih kolosijeka, na udaljenosti od 8 m najmanje, a ako željeznička pruga prolazi kroz naseljeno mjesto na udaljenosti od 6 m najmanje, računajući od osi krajnjeg kolosijeka,
- zaštitni „pružni pojas“ koji je zemljišni prostor s obje strane pruge, širine 200 m, računajući od ose krajnjeg kolosijeka i mjereno po horizontali.

Član 55.
(Postavljanje instalacija u pružnom pojasu)

Cjevovodi, vodovodi, električne i telefonske linije, podzemni kablovi i druge instalacije, te uređaji koji služe za opću upotrebu mogu se postavljati na zemljište željezničke pruge i zaštitnog pojasa, ukrštati, odnosno, izvoditi paralelno sa kolosjecima, samo pod uvjetom da se njihovim izvođenjem ne dovodi u pitanje bezbjedno odvijanje željezničkog saobraćaja.

Član 56.
(Telekomunikaciona infrastruktura)

Sve telekomunikacijske veze (mrežni kablovi, koaksijalni kablovi i dr.) u pravilu se trebaju polagati u koridorima postojeće ili planirane saobraćajne ili druge infrastrukture.

U urbanim područjima izgradnja TT vodova se vrši podzemno, a na ostalom građevinskom zemljištu može i nadzemno.

U oblasti mobilnih telekomunikacija u planskom periodu potrebno je završiti 99 % pokrivanje signalom 3.5 G mreže, te omogućiti izgradnju 4G mreže. Ova mobilna mreža zajedno sa izgradnjom optičke mreže do kraja planskog perioda omogućit će svim domaćinstvima pristup brzinom do 100 Mbit/s.

U oblasti zemaljske televizije (TV kuće) potrebno je uvesti emitiranje digitalnog televizijskog signala kao televizije visoke rezolucije.

Kablovski operateri do kraja planskog perioda, kroz infrastrukturu koja će se bazirati na optičkim kablovima, trebaju omogućiti pristup govornim servisima, prenosu slike i podataka za sva domaćinstva na prostoru grada.

Poštansku infrastrukturu razvijati na način da se izgradnjom poštanskih jedinica priđe što bliže korisniku.

Član 57.
(Zaštita telekomunikacione infrastrukture)

Zaštitni pojasevi (zone) telekomunikacione infrastrukture utvrđuju se posebnim propisima koji regulišu ovu oblast.

POGLAVLJE XIV. EMISIONE VEZE I ZAŠTITNI POJASEVI

Član 58.
(Emisija elektromagnetnog zračenja)

Zaštita ljudi od štetnog djelovanja elektromagnetnog polja, koja stvaraju emisijski uređaji u frekventnom području od 9 Hz do 300 GHz je obezbijeđena propisanim „Pravilima za ograničavanje emisije elektromagnetnog zračenja“, kojima se utvrđuju metode mjerenja i proračuna potrebnih da bi se izvršila procjena stvarnih nivoa elektromagnetnog zračenja određenih lokacija, kao i obaveza označavanja i upozoravanja oko antenskih sistema u kojima se boravak ljudi ne preporučuje ili zabranjuje bez upotrebe zaštite.

Član 59.
(Zaštitni - sigurnosni pojasevi)

Kod instaliranja fiksnih radio stanica utvrđuje se sigurnosna udaljenost, koja zavisi od frekvencijskog područja rada instaliranih uređaja:

R.B.	Frekventno područje	Najviša efektivna izračena snaga (e.r.p.) (W)	Sigurnosna udaljenost (m)
1	9 kHz - 100 kHz	600	5
2	100 kHz - 150 kHz	600	5
3	150 kHz - 1 MHz	600	5
4	1 MHz - 10 MHz	600	15
5	10 MHz - 30 MHz	600	15
6	30 MHz - 70 MHz	100	6
7	70 MHz - 400 MHz	250	10
8	400 MHz - 470 MHz	250	10
9	470 MHz - 1000 MHz	1000	15
10	1 GHz - 3 GHz	1000	15
11	3 GHz - 300 GHz	30000	50

Iznimno od vrijednosti navedenih u prethodnom stavu, u frekventnom području od 87,5 MHz do 108 MHz granična vrijednost snage zračenja VHS/FM radio stanica, kojima se emituje radio program, maksimalna dozvoljena efektivna izračena snaga iznosi 1000 W, a odgovarajuća sigurnosna udaljenost iznosi 20 m.

POGLAVLJE XV. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Član 60. (Plinovodna infrastruktura)

Do danas nije bilo ni konkretnih studija o priključenju općine Vareš na trasu plinovoda, mada je bilo razgovora o tome.

Imajući u vidu prednosti plina kao energenta i blizinu postojećih transportnih plinovoda Semizovac-Zenica i Zvornik-Butle granici općine Vareš, u planskom periodu potrebno je izvršiti analizu potreba za plinom i ekonomsku opravdanost planiranja izgradnje odvojka sa jednog od ovih pravaca za općinu Vareš.

Ukoliko se utvrdi objektivna potreba za plinom radi razvoja privrednih djelatnosti ili uspostave centralnog sistema zagrijavanja objekata, moguće je pokrenuti odgovarajuće aktivnosti u pogledu plinifikacije područja općine Vareš.

Član 61. (Proizvodnja električne energije)

Elektroenergetski objekti se grade u skladu sa Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), tehničkim i drugim propisima i propisima utvrđenim Zakonom o električnoj energiji u Federaciji BiH („Sl. novine FBiH“, 66/13).

Kao postojeći izvor električne energije, izgrađena je i stavljena u pogon mHE Vareš na rijeci Stavnji, snage 1100 kW.

U narednom periodu se planirana izgradnja jednog novog objekta mini hidroelektrane, za koju je EP BiH već izdala prethodnu elektroenergetsku saglasnost, uz definiranje načina njegovog priključenja na elektrodistributivnu mrežu. Predmetna mHE je:

- mHe Tribija (961 kW),

Za realiziranje ove mHE, potrebno je ispoštovati svu neophodnu zakonsku proceduru, do usvajanja na Općinskom Vijeću i provođenja aktivnosti u postupku izdavanja urbanističke saglasnosti za istu.

Iskorištavanje hidroenergetskog potencijala općine Vareš može se vršiti i na drugim lokalitetima koji nisu utvrđeni ovim Prostornim planom, ukoliko se za iste utvrdi da postoji ekonomska opravdanost za njihovu izgradnju, uz primjenu svih propisanih zakonskih procedura u postupku njihove moguće realizacije.

U planskom periodu potrebno je primjenjivati podsticajne mjere za proizvodnju električne i toplotne energije iz obnovljivih izvora energije (OIEiEK) prema Uredbi o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje („Službene novine Federacije BiH“ broj: 48/14). Tijelo nadležno za sprovođenje ovih mjera je Operator za OIEiEK, prema Zakonu o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije ("Službene novine Federacije BiH" broj 70/13 i 5/14).

Član 62. (Transformacija električne energije)

U planskom periodu u općini Vareš se predviđa:

- Obezbjedenje dvostranog napajanja TS 110/35/10 kV Vareš izgradnjom DV 110 kV Vareš – Kladanj, čime će biti kompletirano dalekovodno polje DV 110 kV Visoko - Kladanj. Procijenjeno vrijeme završetka radova i puštanja u pogon je 2027. god. Izgradnja ove konekcije je planirana i Prostornim planom FBiH.

- Ugradnja novog transformatora u TS Vareš, kao i rekonstrukcija VN i SN postrojenja. Izvođenje radova je planirano uporedo sa izgradnjom DV 110 kV Visoko – Kladanj, a završetak i puštanje u pogon 2027. god.

Za svaki postojeći i novoplanirani elektroenergetski infrastrukturni objekt mora biti osiguran priključak na elektroenergetsku mrežu. Elektroenergetska mreža se projektira i izvodi u saglasnosti sa posebnim propisima prema planskim rješenjima. Do svake trafostanice treba biti osiguran saobraćajni pristup.

U gušće naseljenim područjima i na lokacijama poslovnih zona treba planirati zamjenu postojećih stubnih trafo-stanica sa slobodno stojećim, a nadzemnih dalekovoda srednjenaponskim podzemnim kablovima (20) 10 kV, što bi omogućilo brži razvoj na tim lokalitetima.

Član 63. **(Zaštitni pojasevi elektroenergetske infrastrukture)**

Odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) br. 05-28-190-9/07 od 27.02.2008. godine uspostavljene su zone sigurnosti za nadzemne elektroenergetske vodove nazivnih napona od 110 kV do 400 kV. Prema važećem „Pravilniku o zonama sigurnosti nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 110 kV do 400 kV“ („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 23/08 od 18.03.2008.godine), potrebno je zadovoljiti širine područja zone sigurnosti horizontalne ravnine za dalekovode naponskih nivoa:

nazivni napon dalekovoda	širina područja sigurnosti
- 400 kV	40 m
- 220 kV	30 m
- 110 kV	20 m

Zavješena krajnjih faznih provodnika su podjednako udaljena od granice zone sigurnosti.

Zona sigurnosti uspostavlja se za izgrađene dalekovode, nove dalekovode i objekte oko izgrađenih i novih dalekovoda, osim u slučajevima definiranim članom 4. „Pravilnika o zonama sigurnosti nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 110 do 400 kV“, koji se odnosi na objekte izgrađene prije stupanja na snagu ovog Pravilnika.

Unutar koridora postojećeg dalekovoda napona od 110 kV do 400 kV nije dopuštena nova gradnja. Trase magistralnih elektroenergetskih vodova 110 kV i 400 kV prikazane na kartografskom prikazu se mogu korigirati prostornim planom Kantona i Grada/Općine unutar koridora širine 500 m uz uvjet da tačke konekcije ostaju nepromjenjene ili predmet unutarkantonalnog usaglašavanja.

Pri prolasku elektroenergetskih nadzemnih vodova preko građevina, odnosno približavanje vodova građevinama, građevine moraju biti udaljene od vodova za minimalnu sigurnosnu visinu i udaljenost utvrđenu u Pravilniku o tehničkim normativima za izgradnju nadzemnih elektroenergetskih vodova nazivnog napona od 1 kV do 400 kV „Službeni list SFRJ“, broj 65/88 (“Odluka DERK-a 05-28-190-10/07 od 27. 02.2008. godine).

Okvirne širine zona sigurnosti nadzemnih srednjenaponskih dalekovoda su:

nazivni napon dalekovoda	širina područja sigurnosti
- 35 kV	15 m
- 10 (20) kV	10 m.

Izuzetno može se odobriti izgradnja objekata namjenjenih stanovanju ili boravak ljudi u zaštitnom pojasu dalekovoda, pod uslovima koje odredi nadležni nezavisni operater sistema u Bosni i Hercegovini (NOS) za visokonaponsku mrežu ili nadležni operater distributivnog sistema (ODS) za srednjenaponsku mrežu.

Član 64. **(Termoenergetska infrastruktura)**

Za urbani dio općine Vareš planira se izrada Studije izvodljivosti o korištenju biomase za daljinsko grijanje ovog područja i realizacija pilot projekta u minimalno jednom naselju. Pri tome

treba voditi računa da sadržaj CO i SO₂ i emisija prašine i NO_x ne prelaze iznad propisanih vrijednosti prema Pravilniku o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje u FBiH. Ukoliko ovaj pilot projekt pokaže očekivane rezultate, u sistem postepeno uvoditi javne, privredne, kolektivne i individualne stambene objekte, ujedno gaseći njihova individualna ložišta.

Za svaki javni objekt pojedinačno planirati primjenu mjera energetske efikasnosti u zgradarstvu i javnoj rasvjeti, te putem projekata o utopljavanju zgrada planirati smanjenje potrošnje goriva za grijanje u iznosu 10-35%.

U planskom periodu potrebno je primjenjivati podsticajne mjere za proizvodnju električne i toplotne energije iz OIEiEK koje je donijela Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, prema Uredbi o podsticanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i određivanju naknada za podsticanje („Službene novine Federacije BiH“ broj: 48/14). Tijelo nadležno za sprovođenje ovih mjera je Operator za OIEiEK, prema Zakonu o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije ("Službene novine Federacije BiH" broj 70/13 i 5/14), koji je u skladu sa Rezolucijom Vijeća Evrope o strategiji Zajednice u promociji kombinovane toplote i energije (Council Resolution of 18 December 1997 on a Community strategy to promote combined heat and power).

POGLAVLJE XVI. KOMUNALNI OBJEKTI

Član 65. (Groblja)

Groblje predstavlja obavezan sadržaj svakog naseljenog mjesta, koje egzistira na određenom lokalitetu i funkcionira bez obzira na vrstu naselja i njegovu opremljenost drugim sadržajima.

U planskom periodu planirati lokaciju gradskog groblja koja se nalazi u granicama urbanističkog plana Vareša.

Za područja izvan granica Urbanističkog plana nisu utvrđene veće nove površine za sahranjivanje, ali se utvrđuje obaveza da se na postojećim površinama izvrši racionalizacija njihovog korištenja.

U planskom periodu potrebno je:

- formiranje i uspostava nadležnih ustanova ili službi na području općine, koje će planski upravljati i održavati površine za ovu namjenu,
- centralizovanje površina za sahranjivanje u okviru granica mjesnih zajednica ili naseljenih mjesta, kako bi se izbjegla evidentirana usitnjenost grobalja na području općine (podaci u gornjoj tabeli) i pojava da jedno naselje, neovisno od veličine, ima više grobalja,
- evidentiranje i valorizacija starih i pasivnih grobalja od strane nadležnih institucija i preduzimanje mjera zaštite i održavanja,
- utvrditi precizne površine parcela pojedinih grobalja i izvršiti njihovo ažuriranje u geodetske podloge,
- opremiti groblja objektima komunalne infrastrukture: prilaz, voda, rasvjeta i sl., posebno na grobljima unutar urbanog područja općinskog centra i grobljima uz veća urbana područja,
- omogućiti proširenje postojećih grobalja, kao i otvaranje novih, na lokalitetima gdje ne postoje i gdje se ukaže potreba.

Član 66.
(Pijace i tržnice)

Projekcijom Prostornog plana nisu planirane nove lokacije ove vrste objekata za prodaju prehrambenih proizvoda, što ne isključuje mogućnost njihovog planiranja ukoliko se ukažu potrebe stanovnika kroz izradu detaljnih planskih dokumenata.

Član 67.
(Postupanje s otpadom)

Trajno rješenje pitanja zbrinjavanja komunalnog otpada na području općine Vareš predviđa sanaciju deponije „Kota“, te u konačnici i njeno zatvaranje, nakon čega bi se prešlo na regionalni način odlaganje otpada, što je u skladu sa federalnom Strategijom zaštite okoliša 2008-2018. i federalnim i kantonalnim planovima upravljanja otpadom i u sklopu provođenja aktivnosti postepenog zatvaranja i sanacije postojećeg odlagališta/deponije „Kota“ Vareš.

Pored sanacije postojeće deponije u Varešu, predviđa se izgradnja pretovarne stanice i sortirnice za privremeno deponovanje sortiranog otpada na ovoj lokaciji i neophodnih pratećih objekata čija je izgradnja nužna kako bi se ispoštovale regulative BiH i Evropske unije.

U skladu sa utvrđenim strateškim opredjeljenjima, započetim aktivnostima i finansijskim sredstvima u narednom periodu treba nastaviti realizaciju:

- Aktivnosti na izradi investiciono-tehničke dokumentacije i okolinske dokumentacije, zatvaranja i sanacije deponije i izgradnja reciklažnog dvorišta sa selektivnicom i drugim pratećim sadržajima;
- Postojeću deponiju potrebno je zatvoriti, izvršiti rekultivaciju, uspostaviti pretovarne stanice i sortirnice za odvoz otpada na neku drugu najbližu deponiju;
- Potrebno je proširiti pokrivenost uslugama JKP Vareš na sve i jednu mjesnu zajednicu;
- Potrebno je poboljšati sadašnju infrastrukturu glede mašina i vozila za odvoz smeća;
- Na osnovu evropskih direktiva o upravljanju otpadom bitno je minimizirati nastanak otpada kako bi se smanjio negativan uticaj na čovjeka i prirodne resurse;
- U slučajevima kada se nastali otpad ne može reciklirati onda ga je potrebno spaliti ili odložiti na tačno propisan način;
- Potrebno je vršiti selektivno sakupljanje otpada;
- Potrebno je postaviti kontejnere za selektivni otpad;
- Potrebno je napraviti reciklažna dvorišta za prihvatanje selektivno prikupljenog glomaznog otpada iz domaćinstva, električkog, elektroničkog, guma, ulja, akumulatora itd ;
- Obezbijediti sortirnice za primarno i sekundarno sortiranje;
- Pojačati aktivnosti na saniranju divljih deponija na područjima koja se uključe u sistem organizovanog odvoza komunalnog otpada, te pojačati inspekcijski nadzor i procesuirati prekršioce eko-incidenata.
- Uspostaviti integralni sistem upravljanja otpadom na nivou države, odnosno na nivou općina, tj.uspostaviti jedinstven geoinformacijski (GIS) sistem sa modelom podataka pomoću kojih je moguće praćenje aktivnosti vezanih za upravljanje otpadom.

POGLAVLJE XVII. ZAŠTITA STANOVNIKA I MATERIJALNIH DOBARA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA

Član 68. (Gradnja na uslovno-stabilnom i nestabilnom tlu)

Zabranjena je gradnja objekata na uslovno-stabilnim i nestabilnim terenima, dok se na osnovu tehničko-tehnoloških ekspertiza ne utvrdi da je moguća izgradnja na takvim zemljištima.

Područja uslovno-stabilnih i nestabilnih terena potrebno je u što kraćem roku utvrditi kroz izradu studijskih inženjersko-geoloških istraživanja na području cijele općine Vareš na geodetskim podlogama u razmjeri 1:2500 koje omogućavaju detaljnije sagledavanje kategorija terena, što će direktno utjecati na uslove građenja na pojedinim građevinskim zemljištima.

Član 69. (Lokacije klizišta)

Na tematskim kartama Prostornog plana lokacije klizišta su orijentacione, što je razlog obavezne provjere inženjersko-geoloških karakteristika i stabilnosti terena za svaku intervenciju u prostoru, odnosno izgradnju građevina, bez obzira na stabilnost terena i pozicije klizišta definisane ovim Prostornim planom.

U što kraćem roku, potrebno je izvršiti pozicioniranje svih klizišta, odnosno, načiniti katastar klizišta sa prijedlogom sanacije.

Na površinama koje su utvrđene kao klizišta ili koja se u planskom periodu pokažu kao potencijalna klizišta i aktivna klizišta, nije dozvoljena gradnja, sve do otklanjanja opasnosti, odnosno, sanacije klizišta. Gradnja je tada moguća samo pod uslovom da se dobije nalaz stručnog, ovlaštenog subjekta o uspješnoj sanaciji i otklanjanju prepreka za gradnju.

Član 70. (Korištenje opasnih materija)

Zabranjena je upotreba svih kancerogenih materija, uređaja i postrojenja koja emitiraju radioaktivna zračenja štetna po zdravlje ljudi.

Obavezno je pojačati kontrolu nad privrednim subjektima hemijske i petrohemijske industrije koje koriste opasne hemijske materije, čija je koncentracija onečišćenja u vodu i zrak iznad dozvoljenih.

Član 71. (Bujična i plavna područja)

Bujična, plavna i erozivna područja definisana su u tekstualnom i grafičkom dijelu Prostornog Plana, a utvrđene mjere zaštite od poplava i erozija se obavezno ugrađuju u sve planske dokumente, čiju će realizaciju pratiti nadležne službe i institucije.

Na područjima koja su proglašena erozivnim ne može se graditi niti mijenjati katastarska kultura zemljišta, bez prethodno navedenih mjera i radova.

Član 72. (Minirana područja)

Zabranjeno je korištenje zemljišta za bilo kakvu namjenu površina kontaminiranih minama i minsko – eksplozivnim sredstvima dok se ne izvrši njihovo deminiranje.

U Prostornom planu u tekstualnom i grafičkom dijelu prikazane su sumnjive površine date kroz kategorizaciju (I, II i III kategorija).

Općina mora izraditi planove etapne realizacije deminiranja u skladu sa definisanim namjenama prostora, a u procesu realizacije etapnog deminiranja prostora, prioritet moraju imati građevinska zemljišta u urbanim područjima ili van njih, namijenjena stanovanju, privrednim kompleksima, poljoprivrednoj proizvodnji, kao i područja saobraćajnih komunikacija i lokaliteti od strateškog značaja.

Član 73.
(Mjere za ograničavanje negativnih efekata)

Mjere za ograničavanje negativnih efekata prirodnim i ljudskim djelovanjem izvanih nesreća detaljno su utvrđene u tekstualnom dijelu Prostornog plana, koji je sastavni dio ove odluke.

POGLAVLJE XVIII. ZAŠTITA OKOLIŠA

Član 74.
(Mjere zaštite od zagađenja zraka)

Za postizanje kvaliteta zraka neophodno je:

- permanentno usklađivati i dorađivati postojeće propise koji se odnose na zaštitu zraka sa legislativom EU, strukturno i djelotvorno provoditi donesene zakonske propise iz oblasti zaštite zraka, posebno propise koji se odnose na monitoring emisija zagađujućih materija u zrak i granične vrijednosti emisija zagađujućih materija u zrak,
- smanjenje uticaja saobraćaja preko izduvnih gasova primjenom katalizatora, bezolovnog benzina, stalnom kontrolom izduvnih gasova prilikom tehničkog pregleda vozila, regulisanjem saobraćaja i unaprjeđenjem javnog prevoza,
- vršiti stalni monitoring kvalitete zraka.

Član 75.
(Mjere zaštite od zagađenja tla)

Da bi se tlo adekvatno zaštitilo od svih vidova degradacije kojem je izloženo putem zraka (aerozagađenje), otpadnih voda, mehaničke degradacije (klizišta, nekontrolisanog odlaganja otpada) neophodno je provoditi slijedeće mjere zaštite:

- planirati izgradnju savremenog sistema kanalizacione mreže za odvodnju otpadnih i oborinskih voda sa postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda, te proširenje mreže javne kanalizacije na ruralna područja,
- izvršiti sanacija klizišta i divljih deponija,
- provođenje Plana upravljanja otpadom,
- očuvanje šumskih ekosistema,
- plansko pošumljavanje degradiranih šumskih površina,
- primjenu adekvatnih agrotehničkih mjera u poljoprivrednoj proizvodnji,
- kao i adekvatan pristup zakonski propisanih mjera za rekultivaciju degradiranih površina.

Član 76.
(Mjere zaštite od zagađenja vode)

U cilju zaštite voda neophodno je provesti administrativne mjere, mjere za očuvanje kvaliteta voda i mjere za sprječavanje akcidentnih zagađenja.

Mjere za sprječavanje i smanjenje zagađenja voda obuhvataju:

- planiranje, rekonstrukciju i izgradnju sistema za prikupljanje i odvođenje komunalnih otpadnih voda,
- planiranje, rekonstrukciju i izgradnju uređaja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda,
- smanjenje opterećenja otpadnih voda iz raznih tehnoloških procesa i prilagođavanje sastava otpadnih voda dopuštenim vrijednostima opasnih i drugih materija koje se ispuštaju u sistem javne kanalizacije ili prirodni recipijent – prijemnik,
- zamjena postojećih tehnologija sa boljim i čistijim tehnologijama u tehnološkim procesima gdje opasne i druge materije zagađuju vode,
- uvođenje programa mjera za smanjenje zagađenja voda od agrotehničkih sredstava,
- uređenje erozijskih područja i sprječavanje ispiranja gradnjom regulacijskih vodnih objekata,
- pošumljavanjem, pravilnom obradom zemljišta i pravilnom upotrebom agrotehničkih sredstava u poljoprivredi,
- zatvaranje i sanacija deponije „Kota“ prema Planu prilagođavanja upravljanja otpadom za deponiju komunalnog otpada općine Vareš,
- uklanjanje divljih deponija, identifikacija i dokumentovanje te fizičko uklanjanje istih.

POGLAVLJE XIX. ZAŠTITA URBANOG STANDARDARDA

Član 77. (Zaštita urbanog standarda)

Da bi se obezbijedili osnovni uslovi egzistencije stanovnika i uslovi za normalno funkcionisanje uspostavljenih centara razvoja i ostalih područja koja im gravitiraju, utvrđuju se minimalni uslovi zaštite urbanog standarda, a isti se odnose na slijedeće:

- vodosnabdijevanje centralnog općinskog urbanog područja Vareša i okolnih naselja vodom za piće vršit će se iz javne vodovodne mreže,
- u urbanim područjima i građevinskim zemljištima gdje još uvijek ne postoje tehnički uslovi za vodosnabdijevanje stanovništva iz javne vodovodne mreže, vodosnabdijevanje vodom za piće se može osigurati iz lokalnih izvora uz prethodnu sanitarnu kontrolu vode za piće,
- izgradnja vodovoda i drugih vodoopskrbnih objekata na području općine Vareš, kao i upravljanje tim objektima i njihovo održavanje može se vršiti samo pod uslovima propisanim važećom zakonskom regulativom,
- odvođenje otpadnih voda sa centralnog općinskog urbanog područja Vareša, vršit će se putem javne kanalizacione mreže,
- u ostalim urbanim područjima i građevinskim zemljištima, gdje ne postoji sistem javne kanalizacione mreže, do izgradnje kanalizacione mreže odvođenje otpadnih voda će se vršiti putem nepropusnih, propisno izgrađenih septičkih jama (pojedinačnih ili za više objekata),
- otpadne vode sa područja Općine ne mogu se neprečišćene ispuštati u otvorene vodotoke rijeka i potoka,
- sva urbana područja i građevinska zemljišta na području Općine moraju imati kvalitetno snabdijevanje električnom energijom, te svi objekti u kojima se obavlja određena djelatnost ili stanovanje moraju biti priključeni na električnu mrežu,
- urbana područja ili njihovi dijelovi moraju biti povezani sa telekomunikacijskim vodovima,
- urbana područja ili njihovi dijelovi moraju imati obezbijeđene objekte društvene infrastrukture i urbane opreme (obrazovanje, objekti dnevnog snabdijevanja, zdravstvo,

kultura, fizička kultura, vjerski objekti i sl.), ovisno o utvrđenom centralitetu, tj. statusu urbanog područja,

- koeficijent izgrađenosti za stambene cjeline unutar urbanih područja utvrđuje se urbanističkim planom ili detaljnim planskim dokumentima ili na osnovu stručne ocjene ovisno o statusu urbanog područja,
- sva urbana područja u Općini moraju biti povezana kolskim saobraćajnicama sa centralnim općinskim urbanim područjem Vareša (primarni centar),
- skupljanje i odvoz smeća sa urbanih područja Općine i deponovanje smeća će se vršiti na način i pod uvjetima utvrđenim u posebnoj odluci Općinskog vijeća, a u skladu sa Planom upravljanja otpadom.

DIO ČETVRTI - USLOVI ZA IZGRADNJU I KORIŠTENJE PROSTORA

Član 78. (Odobranje građenja)

Građenje i izvođenje drugih zahvata u prostoru se odobrava u skladu sa Prostornim planom, odredbama ove odluke, drugim planskim dokumentima donesenim na osnovu ovog Prostornog plana, i u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju Zeničko-dobojskog kantona i propisima donesenim na osnovu tog zakona i drugim zakonima iz oblasti za koju se odobrava građenje.

Član 79. (Uslovi građenja)

Građenje građevina i drugi zahvati u prostoru može se odobriti samo u okviru urbanih područja i na građevinskom zemljištu van urbanih područja u skladu sa njihovom namjenom, prema važećim prostorno-planskim dokumentima.

Izuzetno, izvan granica urbanog područja i građevinskog zemljišta van urbanog područja, može se odobriti građenje koje, s obzirom na svoj karakter, zauzima prostore izvan urbanih područja i građevinskih zemljišta van urbanih područja, i to za:

- infrastrukturne koridore i objekte (saobraćajna, energetska, komunalna, telekomunikaciona i dr.);
- zdravstvene, rekreacione i sportske građevine;
- građevine za potrebe odbrane,
- stambene i privredne građevine poljoprivrednog proizvođača ili građevine u svrhu razvoja seoskog agro- turizma uključujući i sisteme za navodnjavanje;
- istraživanje, iskorištavanje i uređenje prostora prirodnih resursa (mineralne sirovine, poljoprivredno i šumsko zemljište, vode i vodna područja);
- komunalne i slične građevine (deponije komunalnog otpada, centri za upravljanje otpadom, groblja, spomen obilježja i sl.)
- objekti na vodnim površinama (ribogojilišta, plutajuće platforme i sl.)
- dogradnja, nadogradnja i rekonstrukcija postojećih stambenih objekata, s tim da se korisna površina može povećati najviše do 50% postojeće korisne površine
- pojedinačni vikend objekti, odnosno vikend kuće bruto razvijene površine do 120 m², namjenjeni isključivo povremenom i privremenom boravku ljudi.

Član 80.
(Zaštićena područja, zone i pojasevi)

Izgradnja objekata i vršenje radova iz prethodnog člana ove odluke ne može se odobriti na zemljištima koja su Prostornim planom, odredbama ove odluke i drugim dokumentima utvrđena kao zaštićena područja, zone i pojasevi.

Izuzetno od prethodnog stava ovog člana, izgradnja objekata i vršenje drugih radova iz člana 77. ove odluke može se odobriti, ako je to predviđeno odgovarajućim planom ili programom ili ako izgradnja i radovi služe u svrhu zaštite i unaprjeđenja zemljišta.

Član 81.
(Građenje na urbanim područjima i građevinskim zemljištima van urbanih područja)

Građenje na urbanim područjima i na građevinskom zemljištu van urbanih područja, za koja Prostornim planom nije planirana izrada razvojnih i detaljnih planskih dokumenata će se vršiti prema slijedećim uslovima:

- za nove objekte do dvije etaže visine (prizemlje i jedan sprat) rastojanje od postojećih ili planiranog susjednog objekta ne može biti manje od 6 metara, i udaljenost od regulacione linije ne može biti manja od 3 metra,
- za nove objekte od tri i više etaža visine, rastojanje od postojećeg ili planiranog susjednog objekta ne može biti manje od 8 metara, i udaljenost od regulacione linije ne može biti manja od 4 metra,
- nadležna služba može odobriti i manje rastojanje između objekata, ali ne manje od 3 metra, pod uslovom da na bočnim zidovima objekta nema otvora za osvjtljenje prostorija i da su zadovoljeni protivpožarni uslovi,
- u plohama rastojanja dozvoljava se izgradnja potpornih zidova, vanjskih stepenica, šahtova, rampi, podzemnih infrastrukturnih i komunalnih objekata, skloništa, tarase, trafo i gasne stanice, jarboli, parkirališta i sl,
- rastojanje novih objekata od prizemnih objekata (garaže, pomoćni objekti, šupe itd.), može biti i manje, pod uslovom da su zadovoljeni protivpožarni i drugi uslovi iz ove odluke,
- rastojanje između granice neizgrađene parcele i novog budućeg objekta ne može biti manje od 1,5 m,
- rastojanja između dviju zgrada mogu biti i manja, uz pisanu saglasnost investitora i susjeda, a u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju, i ukoliko nova lokacija objekta ne ugrožava egzistenciju najbližeg postojećeg objekta, osnovne sanitarno-higijenske uslove stanovanja, protivpožarne mjere, stabilnost i sigurnost susjednog objekta,
- u objektima kombinovane namjene (stambeno-poslovni objekti) ne može se odobriti poslovna djelatnost kojom se stvara buka, prašina, neugodni miris, para i drugi vidovi zagađenja i smetnji iznad zakonom utvrđenih normativa, koji ometaju normalnu funkciju stanovanja u samom objektu i u susjednim stambenim objektima,
- postojeći stambeno-poslovni objekti koji svojom djelatnošću ometaju normalnu funkciju stanovanja moraju svoju djelatnost uskladiti u roku koji odredi nadležna služba,
- u objektima poslovne namjene može se odobriti određena djelatnost uz zakonom propisane uslove za tu djelatnost,
- nadležna služba ne može izdati odobrenje za izgradnju stambeno-poslovnog objekta niti pretvaranje stambenog prostora u poslovni bez utvrđene namjene poslovnog dijela objekta, i u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i građenju.

Pod postojećim objektima u smislu predhodnog stava ovog člana smatraju se svi stalni objekti bez obzira na njihov karakter (stambeni, trgovački, poslovni i slično).

Minimalna udaljenost između objekata, računa se od najisturenije zidne površine i odnosi se na rastojanje u svim pravcima.

Ovi uslovi se primjenjuju i na prostore za koje je Prostornim planom predviđena izrada planskih dokumenata u slučaju da isti nisu doneseni do momenta njihovog donošenja.

Član 82. (Parcelacija)

Izgradnja objekata na građevinskim zemljištima, može se odobriti samo ako je prethodno izvršena parcelacija građevinskog zemljišta na građevinske parcele.

Izuzetno od predhodnog člana može se odobriti gradnja pojedinačnog objekta na njemu pripadajućoj parceli uz uslov ispunjenja minimalnih urbanističko-tehničkih uslova.

Parcelacija građevinskog zemljišta vrši se na osnovu detaljnih planskih dokumenata ili planova parcelacije, a njena veličina zavisi od namjene, načina gradnje i drugih uslova koji su postavljeni u projektnom zadatku pri izradi planskih dokumenata.

Građevinska parcela mora da ima površinu i oblik koji obezbjeđuje izgradnju građevine u skladu sa Planom i urbanističko-tehničkim uslovima.

Parcela mora da ima trajan pristup na ulicu, odnosno put.

Ukoliko građevinska parcela jednom svojom stranom ne graniči sa ulicom, odnosno putem, onda se mora obezbijediti pristup parceli u najmanjoj širini od 3,0 m kao sastavni dio parcele sa trajnim pravom služnosti prolaza.

Koeficijent izgrađenosti građevinske parcele (Ki) i procenat izgrađenosti građevinske parcele (Kp) će definisati veličinu i visinu objekta na toj parceli ovisno od njene namjene.

Minimalni urbanističko-tehnički uslovi koje parcela mora ispunjavati su: priključak na elektro, komunalnu i saobraćajnu infrastrukturu.

Član 83. (Regulacione i građevinske linije)

Regulacionom linijom utvrđuje se pojedinačna građevinska parcela i njen odnos prema ostalim površinama.

Utvrđivanje regulacione linije se vrši u sklopu izrade detaljnih planskih dokumenata ili planova parcelacije, a u slučaju da se radi o parceli za pojedinačni objekat, moraju se ispuniti minimalni urbanističko-tehnički uslovi.

Građevinska linija predstavlja liniju do koje se može graditi, a može biti za pojedinačni objekat, građevinski blok, građevinski kompleks, može se poklapati sa regulacionom linijom (u slučaju formiranja ulične fasade ili kod objekata u nizu), ispod nivoa terena za podzemne objekte.

Utvrđivanje građevinskih linija se vrši u sklopu izrade detaljnih planskih dokumenata, a ako se formuliše za područja za koja nije predviđena izrada detaljnih planskih dokumenata onda se njome definiše najistureniji dio objekta bez obzira na njegovu visinu.

Član 84. (Namjena)

Namjena objekata mora biti u skladu sa Prostornim planom, ovom odlukom i važećom zakonskom regulativom.

Ukoliko postojeći objekti ne odgovaraju planiranoj namjeni za njih je predviđeno tekuće održavanje shodno važećim propisima, do momenta uklanjanja ili prilagođavanja planiranoj namjeni.

Za postojeće objekte koji odgovaraju planiranoj namjeni dozvoljava se dogradnja, nadogradnja i konstruktivna adaptacija, samo ako je to u skladu sa detaljnim planskim dokumentom, ili ako postoje uslovi da se radovi izvode na osnovu urbanističke saglasnosti koja je donesena neposredno na osnovu ove odluke i Prostornog plana.

Član 85.
(Objekti bez odobrenja za građenje)

Određbe članova 79., 80., 81. i 82. ove odluke ne odnose se na objekte izgrađene bez odobrenja.

Član 86.
(Namjena objekata u urbanom području)

Namjena objekata unutar urbanog područja Prostornim planom je planirana kao dozvoljena, uslovno dozvoljena i zabranjena.

Dozvoljena namjena je: stanovanje, objekti društvene infrastrukture i urbanog standarda, poslovanje, privredni i poslovni objekti u sklopu poslovnih zona i poslovnih kompleksa.

Uslovno dozvoljena namjena je: poslovni i proizvodni objekti koji ne ugrožavaju funkciju stanovanja, vikend objekti, komunalni objekti u poslovnim zonama i poslovnim kompleksima.

Zabranjena namjena: objekti koji ugrožavaju čovjekovu okolinu.

Član 87.
(Namjena objekata na građevinskom zemljištu van urbanog područja)

Prostornim planom je definirana osnovna namjena građevinskih zemljišta van urbanog područja i to: stanovanje, poslovna zona, turizam, vikend naselja, deponije.

Na građevinskom zemljištu van urbanog područja namjenjenom stanovanju dozvoljena je izgradnja: stambenih objekata i objekata društvene infrastrukture, kao i manjih proizvodnih i poslovnih objekata koji ne ugrožavaju osnovnu funkciju stanovanja.

Uslovno dozvoljena namjena: vikend objekti.

Član 88.
(Uklanjanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka)

Građevine sa više stambenih jedinica, javni objekti, te uslužni i privredni objekti moraju biti projektovani i izgrađeni tako da je licima sa umanjnim tjelesnim mogućnostima trajno osiguran nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad, a shodno Zakonu o prostornom uređenju i građenju.

Uslovi iz prethodnog stava definisani su Uredbom o prostornim standardima, arhitektonsko-tehničkim uslovima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjnim tjelesnim mogućnostima.

Za uklanjanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka, odnosno omogućavanje slobodnog pristupa građevini i kretanja u građevini licima sa umanjnim tjelesnim mogućnostima, odgovoran je vlasnik građevine, odnosno investitor, a uklanjanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka će se izvesti o trošku vlasnika građevine.

Član 89.
(Izgradnja vikend objekata)

Za područja za koja je Prostornim planom utvrđena izgradnja vikend objekata u sklopu područja za razvoj turizma utvrđuje se obaveza izrade detaljnih planskih dokumenata.

Pojedinačni vikend objekti, odnosno objekti za odmor, moraju biti građeni tako da zadovoljavaju arhitektonsko-estetske uslove i predviđenu namjenu utvrđene urbanističko-tehničkim uslovima, te da budu u skladu sa okolinom.

Bruto razvijena površina vikend objekta može iznositi najviše 120 m², sa jednom ili dvije nadzemne etaže, namjenjen isključivo povremenom i privremenom boravku korisnika radi odmora.

Član 90.
(Izgradnja pomoćnih i gospodarskih objekata)

Pomoćnim objektima smatraju se samostojeći objekti: garaže, ostave za smještaj ogrjeva i alata, nadstrešnice, ljetne kuhinje, pušnice, i sl.

U granici Urbanističkog plana pomoćni objekti se mogu graditi uz postojeći stambeni objekat tako da sa istim čine jedinstvenu cjelinu.

Izgradnja pomoćnih objekata na ostalim urbanim područjima Općine je dozvoljena u skladu sa zakonskim propisima (minimalne udaljenosti, način lociranja i sl.) i detaljnim prostorno-planskim dokumentima ukoliko su isti doneseni.

Pod izgradnjom gospodarskih objekata, u smislu ove odluke, podrazumijeva se izgradnja svih vrsta štala za držanje krupne i sitne stoke, tov peradi, kokošinjaca, spremišta poljoprivrednih proizvoda i stočne hrane, alata i drugih sličnih objekata.

Izgradnja gospodarskih objekata iz prethodnog stava nije dozvoljena u granici Urbanističkog plana.

Izgradnja gospodarskih objekata na ostalim urbanim područjima Općine je dozvoljena u skladu sa zakonskim propisima (minimalne udaljenosti, način lociranja i sl.) ili detaljnim prostorno-planskim dokumentima ukoliko su isti doneseni.

Minimalna udaljenost gospodarskih od stambenih objekata je 10 m, a u izgrađenim dijelovima urbanog područja rastojanje može biti i manje, samo ako su obezbijeđeni higijensko-tehnički uslovi.

Gospodarski objekti, đubrišta, septičke jame i slični objekti koji su izvor zagađivanja sredine ili to mogu biti, ne mogu se graditi na rastojanju manjem od 25 metara od zaštitnog pojasa objekta za lokalno snabdijevanje vodom za piće.

Gospodarski objekti se ne mogu graditi između stambenih zgrada, niti između stambenih zgrada i puta.

Na urbanim područjima ili njihovim dijelovima, đubrišta, osočne i septičke jame moraju se graditi od betona, kao vodonepropusni objekti.

Septičke i osočne jame moraju biti pokrivene betonskom pločom, obezbijeđene od pristupa ljudi i životinja, a đubrišta ograđena i obezbijeđena od pristupa ljudi i životinja.

Objekti za spremanje stočne hrane (sijeno, slama i dr.), koji se grade od tvrdog materijala, ne mogu se graditi na rastojanju manjem od 10 metara od susjednih objekata.

Objekti građeni od nepostojanog materijala ili objekti sa krovovima od slame, odnosno od lako zapaljivog materijala, ne mogu se graditi na rastojanju manjem od 15 metara od susjednih objekata.

Postojeći pomoćni i gospodarski objekti koji po svojoj lokaciji ne odgovaraju namjeni prostora iz prostorno planskog dokumenta moraju se porušiti u roku koji odredi nadležni organ Općine.

Član 91.
(Bespravna gradnja)

Građenje građevina bez odobrenja za građenje nije dozvoljeno, osim u slučaju kako je to utvrđeno odredbama Zakona o prostornom uređenju i građenju Zeničko-dobojskog kantona.

Za građevinu koja se gradi ili je izgrađena bez odobrenja propisanog Zakonom, ne smije se dati priključak na električnu mrežu, javni vodovod, kanalizaciju i drugu komunalnu infrastrukturu.

DIO PETI - ZAVRŠNE ODREDBE

Član 92.
(Potrebne aktivnosti za provođenje Prostornog plana)

U cilju realizacije Prostornog plana potrebno je da državni organi u okviru svojih nadležnosti provode aktivnosti u smislu ostvarivanja zacrtanih ciljeva i opredjeljenja.

Da bi se ovo moglo sprovesti, potrebno je odmah pristupiti ostvarenju slijedećeg:

- izvršiti inventarizaciju raspoložive prostorno-planske dokumentacije svih nivoa izrade i donošenja, u tom postupku izvršiti selekciju i usklađivanje svih do sada donesenih prostorno-planskih dokumenata,
- izvršiti usklađivanje svih dokumenata koji nisu u skladu sa Prostornim planom, a za dokumente kojima je istekao rok važnosti donijeti odluku o daljoj primjeni u roku od godinu dana od dana donošenja Prostornog plana, ukoliko nisu u suprotnosti sa Prostornim planom,
- obezbijediti izradu planskih dokumenata propisanih Zakonom i ovim Prostornim planom u roku koji odredi nadležna služba Općine.

Realizaciju aktivnosti i provođenje mjera utvrđenih ovim Prostornim planom će voditi Nosilac pripreme plana.

Član 93.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u na oglasnoj ploči Općine Vareš.

Broj:
Vareš,

Predsjedavajući
Općinskog vijeća:

GRAFIČKI PRILOZI

Sadržaj:

Projekcija prostornog uređenja:

1. Izvod iz Prostornog plana Zeničko-dobojskog kantona (2009-2029.)
2. Postojeća namjena i korištenje prostora
3. Stanovništvo i sistem naselja
4. Urbana područja i građevinska zemljišta van urbanih područja
5. Poljoprivredno zemljište
6. Šumsko zemljište
7. Vode i vodnene površine
8. Mineralne sirovine
9. Saobraćaj i sistem veza
10. Energetska infrastruktura
11. Komunalna infrastruktura
12. Vode i vodna infrastruktura
13. Privreda i turizam
14. Društvena infrastruktura
15. Zaštićena područja
16. Ugroženost prostora

Projekcija razvoja prostornih sistema:

17. Prostorni razvoj sistema naselja
18. Prostorni razvoj privredne i javne infrastrukture
19. Prostorni razvoj okoline